Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

Рада молодих вчених Студентський парламент Науковий парк
Наукове товариство студентів та аспірантів

Матеріали
IV Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих учених

ОБ'ЄДНАНІ НАУКОЮ:
перспективи міждисциплінарних досліджень

Київ
ВПЦ «Київський Університет»
2017

УДК: 001.2:001.83(477) (062)

ББК 72.4:20 (4Укр) я73

Об'єднані наукою: перспективи міждисциплінарних досліджень — Київ: ВПЦ «Київський університет», 2017. – 199 с.

Упорядники: Маринич О. В., Харіна О. О.

Організаційний комітет: Мартинюк В. С., Вікулова А. О., Гречка С. С., Зубченко В. П., Ковтонюк Н. П., Кривець О., Маринич О. В., Мороз Є. О., Москвіна В. С., Рябчич Я. Є., Сахарук І. С., Смірнов О. Є., Соболєвський Я. А., Толстанова Г. М., Харіна О. О., Хмара М. П., Чернюк В. І., Шестак Я. В.

Науково-практична конференція студентів, аспірантів і молодих учених «Об'єднані наукою: перспективи міждисциплінарних досліджень» проходить 9–10 листопада 2017 року у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка з нагоди Всесвітнього дня науки. У цьому збірнику праць подано матеріали конференції, надруковані в авторській редакції.

©Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2017

©Автори, 2017

ЗМІСТ

Передмова **10**

Пленарні лекції **11**

Програма **18**

Секція 1. Економічні, правові, інформаційні та соціальні аспекти національної безпеки **20**

Балицька М. В.
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СТРАХОВИКІВ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ 20

Бодікова Ю. М.
ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ЯК ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ 22

Бондаренко М. М.
МАНІПУЛЯЦІЯ ТА «ВБИВСТВО» В ПОЛІТИЧНІЙ КОМУНІКАЦІЇ: СОЦІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД 25

Говорунов О. Г.
АДАПТИВНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ЧИННИК ЖИВУЧОСТІ В УМОВАХ НЕПЕРЕДБАЧУВАНОСТІ 28

Гресько В. В.
ЕТНОПОЛІТИКА ЯК ПРОВІДНИЙ ЧИННИК НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ 31

Гречка С. О.
ІМІДЖ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ: ВЕРБАЛЬНИЙ АСПЕКТ 33
Дербеньова Я. В.
ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ КРАЇН У 2017 РОЦІ 35
Желізко О. О.
МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ ЗМІН В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ 38
Кліщевська М. Є.
СОЦІАЛЬНА РОЛЬ МОВИ В МАРКЕТИНГОВИХ КОМУНІКАЦІЯХ 40
Крихівська Л. В.
РОЗРОБКА БІЗНЕС-ПЛАНУ СТАРТАП-КОМПАНІЇ 42
Кудрявська Н. В.
СТРАХОВІ ПОСЕРЕДНИКИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА БЕЗПЕКИ СТРАХОВОГО РИНКУ 44
Кравченко Т. В., Магомедова А. М., Онисенко Т. С.
КРЕАТИВНІСТЬ У ПІДВИЩЕННІ РІВНЯ ІННОВАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ 47
Максимов М. С.
ВИКОРИСТАННЯ ДОСЯГНЕНЬ СУЧАСНОЇ НАУКИ В ОРГАНІЗАЦІЯХ НАУКОВОГО САМОВРЯДУВАННЯ 50
Мєдвєдкова Н. С.
РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ В УКРАЇНІ В НАПРЯМКУ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ 52
Михальська О. Л.
БЮДЖЕТУВАННЯ ВИТРАТ ВИРОБНИЧИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ 55
Мілюкова Н. О.
ПРАВОВОЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ 57
Овсянникова Я. О.
ПРІОРИТИЗАЦІЯ ТРАНСПОРТНИХ ПРОЕКТІВ НА РІВНІ ДЕРЖАВИ 59

Онисенко Т. С., Карасьова Н. В.
КРЕАТИВНІСТЬ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА 61
Пащук Л. В., Кузнецова Ю. В.
ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ЧИННИК НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ 63
Плоскіна Т. В.
НЕОБХІДНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НОВІТНЬОГО ЗРАЗКА ВІТЧИЗНЯНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ 66
Плющ Д. С.
ДЕРЖАВНА ЗАБОРГОВАНІСТЬ ЯК ЗАГРОЗА ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ КРАЇН СВІТУ 67
Pohribna N. V.
THE CONCEPT OF ENVIRONMENTAL ACCOUNTING IN UKRAINE 70
Vikulova A. O., Salayev K., Avramchuk A. S.
THE CONTRIBUTION OF RESEARCH UNIVERSITIES IN FOSTERING INNOVATION 72
Сахарук І. С.
ПРАВОВІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГІДНОГО РІВНЯ ЖИТТЯ ЛЮДИНИ І СУСПІЛЬСТВА 75
Снеткова А. В.
ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА: ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ВИМІР 79
Соболєва М. В.
РЕКЛАМА У МІЖДИСЦИПЛІНАРНОМУ ТРАКТУВАННІ . 81
Соляник М. Л.
СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ, ВІЙСЬКОВІ ТА ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ . . 84
Страхонюк Н. О.
КОРПОРАТИВНА КУЛЬТУРА ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ОРГАНІЗАЦІЇ 87

Стрекаль О. О.
ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ 89
Фітісова А. В.
ГРОМАДЯНСТВО ЯК ПРАВОВИЙ ТА СИМВОЛІЧНИЙ ЗВ'ЯЗОК ЕМІГРАНТІВ З КРАЇНОЮ ПОХОДЖЕННЯ 93
Харіна О. О.
РОЗВИТОК МАЛИХ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ЗАПОРУКА ЕФЕКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ЗМІН В УКРАЇНІ 95
Хемій А. С.
РОЗВИТОК НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ ЯК ЗАПОРУКА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ 98
Цибульник М. О.
НЕДЕРЖАВНІ ПЕНСІЙНІ ФОНДИ ЯК ЧАСТИНА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО АСПЕКТУ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ 101
Щебет Э. И.
ОСОБЕННОСТИ КРИЗИСА ИНСТИТУТА СЕМЬИ УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ 104
Юхименко В. М.
ЗАСТОСУВАННЯ СТАНДАРТУ XBRL У ЗВІТНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНИ 107

Секція 2. Новітні матеріали та технології для потреб суспільства 109
Бондар Д. К.
ВИЗНАЧЕННЯ ВМІСТУ АРСЕНУ В БЕНЗИНІ МЕТОДОМ ЕТА-ААС 109
Василенко Д. О., Кравчук П. О., Григорук В. І., Сидоренко В. С.
ВИГОТОВЛЕННЯ МАТЕРІАЛІВ НА ОСНОВІ КВАРЦУ З НАДГЛАДКОЮ ПОВЕРХНЕЮ ДЛЯ ОПТИЧНИХ ПРИЛАДІВ 111
Войтенко Б. С.
ОТРИМАННЯ ГЕМОПОЕТИЧНИХ СТОВБУРОВИХ КЛІТИН ПУПОВИННОЇ КРОВІ: ЕФЕКТИВНІСТЬ, БЕЗПЕКА 115

Harahuts Yu. I., Chumachenko V. A., Kutsevol N. V., Sishko E. D., Shton I. O., Chekhun V. F., Telegeev G. D., Naumenko A. P.
POLYMER NANOCOMPOSITES: CHEMISTRY AND APPLICATIONS IN MEDICINE 117
Гудзь Г. О.
НОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У СТРАХУВАННІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА 118
Коноваленко А. С., Шабликіна О. В.
РЕЦИКЛІЗАЦІЯ 3-ГЕТАРИЛІЗОКУМАРИНІВ У 3-ГЕТАРИЛІЗОХІНОЛІН-1(2H)-ОНИ 121
Кримченко Р. Є., Линник Р. П., Бугера О. І., Запорожець О. А., Пивоваренко В. Г.
МОЛЕКУЛЯРНИЙ ПІНЦЕТ ДЛЯ ФЛУОРЕСЦЕНТНОЇ ДЕТЕКЦІЇ АТФ У РОЗЧИНАХ НА ОСНОВІ ФЛАВОНОЛУ . . 123
Маринич О. В.
ВИПУКЛІ ОБОЛОНКИ ВИПАДКОВИХ ТОЧОК НА СФЕРІ . 125
Маслюківська А. О.
ІНФОРМАЦІЙНЕ ПЕРЕВАНТАЖЕННЯ ТА СТРЕС В ЕПОХУ СТРІМКОГО РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ . 126
Мороз Є. О.
СОЦІАЛЬНА СТЕРЕОТИПІЗАЦІЯ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ПОБУДОВИ МОДЕЛЕЙ ПОВЕДІНКИ В СУСПІЛЬСТВІ: КОНСТРУКТИВНІ АСПЕКТИ 129
Мороз Я. В.
РЕЙТИНГИ ВУЗІВ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНИЙ ВАРІАНТ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ 132
Нетребчук А. П., Бугера О. І., Пивоваренко В. Г.
МОЛЕКУЛЯРНІ ПІНЦЕТИ ДЛЯ ДЕТЕКЦІЇ АТФ НА ОСНОВІ 3-ГІДРОКСИФЛАВОНІВ 135
Ревуцька А. З., Таран Н. Ю., Белава В. Н., Голубенко А. В.
ФАРМАКОЛОГІЧНО ЦІННІ ФЕНОЛЬНІ СПОЛУКИ ACORUS CALAMUS L. ПРИ ВИРОЩУВАННІ IN VITRO 138
Рябчич Я. Є.
ВПЛИВ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН НА ФОРМУВАННЯ СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ 140
Савченко В. В., Шабликіна О. В.
ВЗАЄМОДІЯ 3-АРИЛІЗОКУМАРИНІВ ТА ЇХ ПОХІДНИХ З ГІДРОКСИЛАМІНОМ 142

Смирнова О. В.
ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ОСВІТИ МАЙБУТНЬОГО В ГАЛУЗІ КОМУНІКАЦІЙ 144
Тихонюк О. І., Мілохов Д. С., Хиля О. В., Кузнецова Г. М., Рибальченко В. К., Воловенко Ю. М.
СТВОРЕННЯ НОВИХ БІОЛОГІЧНО АКТИВНИХ ГЕТЕРОЦИКЛІЧНИХ СПОЛУК 147
Чорний А. В.
ОНЛАЙН-ЗАСОБИ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКИХ КОМПЕТЕНЦІЙ 148
Чуєв О. С.
ПОШУК ОПТИМАЛЬНОГО МІСЦЕРОЗТАШУВАННЯ ДЛЯ ЖИТЛА В МІСТІ 151
Шевченко К. Є., Панюта О. О.
КУЛЬТУРА IN VITRO, ЯК СПОСІБ ОТРИМАННЯ ОЗДОРОВЛЕНОГО САДИВНОГО МАТЕРІАЛУ ДЛЯ RUBUS IDAEUS L. 153
Шемеген Р. В., Мілохов Д. С., Макеєв А. С., Хиля О. В., Кеда Т. Є., Запорожець О. А., Воловенко Ю. М.
АЗОТОВМІСНІ ГЕТЕРОЦИКЛИ: СТРАТЕГІЇ СТВОРЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ 155

Секція 3. Штучний інтелект та права людини 157
Магула С. Ю., Пасячнік О. Є.
ІНСТРУМЕНТИ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА АКТИВНУ СУСПІЛЬНУ УЧАСТЬ 157
Верьовкін Г. К., Маринич О. В.
ФУНКЦІОНАЛЬНА ГРАНИЧНА ТЕОРЕМА ДЛЯ ВИПАДКОВИХ ПРОЦЕСІВ З ІММІГРАЦІЄЮ У ВИПАДКУ ВАЖКИХ ХВОСТІВ 159
Ерастов В. І.
ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У СИСТЕМАХ ВЗАЄМОДІЇ ЗІ СТРАХУВАЛЬНИКАМИ 163
Петренко І. І.
ПРОБЛЕМА ТИПОЛОГІЇ «ФАБРИК ДУМОК» 165
Пожарська А.-О. Ю.
ІДЕНТИФІКАЦІЯ ЗА СЕРЦЕБИТТЯМ ЯК ЗАГРОЗА ПРИВАТНОСТІ 168

Соболєвський Я. А.
ПРОБЛЕМА ДОСТАТНЬОГО КРИТЕРІЮ НАЯВНОСТІ У МАШИНИ ПРОЦЕСУ МИСЛЕННЯ 170
Чайковська В. С., Шестак Я. В.
БЕЗПЕКА АУТЕНТИФІКАЦІЇ ПРИ ДОСТУПІ ДО ХМАРНИХ СЕРВІСІВ 172
Ювженко Н. М.
ПОТОЧНІ ДОСЯГНЕННЯ І НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ 175

Секція 4. Засади сталого розвитку екотехнологія та якість життя 178
Борщенко Т. І.
КАТЕГОРІЯ «ДОРОБУТ» З ПОЗИЦІЇ ПОВЕДІНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ 178
Іванюк В. Е.
ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОПОВЕДІНКИ ГРОМАДЯН 180
Ларін Д. І.
ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ ІСТОРИКО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ 183
Попов Г. В.
ПАРАДИГМА ЕКОБЕЗПЕЧНОГО СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТРАНСФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА 185
Петліна Д. В.
МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД СТІЙКОГО РОЗВИТКУ ВИНОГРАДАРСЬКО-ВИНОРОБНИХ ЛАНДШАФТІВ 188
Романюк Л. В., Сурков П. Д.
ОСОБИСТІСНІ ЦІННОСТІ Й СУБ'ЄКТИВНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ: КРОСКУЛЬТУРНІ СПІВВІДНОШЕННЯ . 191
Ставицький Г. А.
ЕКОЛОГІЯ ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ: КОНТЕКСТНІ ВИМІРИ 193

Список учасників 196

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

Шановні колеги!

Вітаємо Вас на IV Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих вчених **«Об'єднані наукою: перспективи міждисциплінарних досліджень»**! Мета нашої конференції – стати майданчиком для обміну досвідом між науковцями з різних галузей знання для вирішення актуальних проблем та спільного проведення подальших досліджень.

У цьому збірнику представлено тези доповідей молодих вчених, що відображають тематику цьогорічної конференції. Вона відбудеться в межах чотирьох напрямів:

1. економічні, правові, інформаційні та соціальні аспекти національної безпеки;

2. новітні матеріали та технології для потреб суспільства;

3. штучний інтелект та права людини;

4. засади сталого розвитку: екотехнологія та якість життя.

Кожен із цих напрямів стосується проблем, які потребують негайного професійного вирішення і вкотре доводять важливість науки в житті суспільства в її теоретичному та прикладному аспектах.

Ми переконані в тому, що майбутнє науки – за міждисциплінарними дослідженнями, що дозволяють не лише об'єднати зусилля вчених, а й отримати більш повне уявлення про об'єкт. Саме тому бажаємо створити плацдарм для єднання інтелектуальної молоді в нашому університеті, де б з'являлися нові ідеї, знайомства, проекти, можливості.

Разом нам під силу рухати двигун науки у якісному, а не кількісному напрямі! Тому розширюймо свої світоглядні горизонти та єднаймося!

З повагою й найкращими побажаннями
Рада молодих вчених
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Пленарні лекції

Четвер, 9 листопада, 14:00

Ефекти комплементарності в активізації розвитку науково-технічної діяльності в інформаційному суспільстві

Жилінська Оксана Іванівна[1]

Доповідь Оксани Іванівни буде присвячена ефектам комплементарності в активізації розвитку науково-технічної діяльності в інформаційному суспільстві, що актуалізується при проведенні міждисциплінарних досліджень. Оксана Іванівна зосередить свою увагу на концептуальних основах активізації розвитку науково-технічної діяльності у контексті генерування ефектів комплементарності з боку світових ринків освітніх послуг і науково-технічної інформації, світових ринків об'єктів промислової власності і наукоємної продукції, ринків неформальних та інституційних венчурних інвестицій і фондового ринку.

---

[1] Доктор економічних наук, відмінник освіти України, завідувач кафедри менеджменту інноваційної та інвестиційної діяльності економічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, науковий редактор Доктрини збалансованого розвитку «Україна 2030», член Наукової ради МОН України (секція «Економіка»), член конкурсної комісії з відбору проектів молодих вчених, які працюють (навчаються) у ВНЗ та наукових установах, що належать до сфери управління МОН України.

Четвер, 9 листопада, 14:30

Soft skills of young leaders: effective leading and working with teams

Харламова Ганна Олексіївна[1]

В сучасних умовах затребуваний той фахівець, що володіє гнучкістю та мобільністю мислення, здатний приймати самостійні рішення, перетворювати соціальне середовище і свою професійну діяльність, – одним словом компетентний!! Доповідь Ганни Харламової буде присвячена сучасним концепціям лідерства, в ній будуть розглянуті практичні навички формування команд із урахуванням типу особистості для побудови спільної ефективної роботи в процесі міждисциплінарних досліджень. Зустріч з нашим пленарним доповідачем буде цікава для тих, хто хоче навчитися:

- Самостійно визначати та критично оцінювати особисті цілі та мотиви.
- Раціонально використовувати час, встановлювати пріоритети та розбудовувати власну стратегію дій.
- Успішно працювати у команді, а також формувати власну команду та бути її лідером.
- Якісно створювати та проводити презентації.
- Ефективно слухати та спілкуватись у різних ситуаціях і конструктивно реагувати на критику.

---

[1]Кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної кібернетики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, лауреат премії НАН України для молодих вчених; Голова та модератор громадських рад при Міністерстві освіти України (напрям фінанси та розвиток науки; фінанси та розвиток освіти, антикорупційні заходи), співорганізатор та голова оргкомітету численних провідних міжнародних конференцій в Україні та за її межами, член роб. групи ТЕМПУС проекту «Improving the Efficiency of Student Services».

Четвер, 9 листопада, 15.00

Розвиток креативної економіки як горизонтальний пріоритет для України: роль та значення міждисциплінарних досліджень

Білецька Т. Ф.[1]*, Образцова А.*[2]

У виступі буде обгрунтована необхідність та запропоновано підходи до процесу творення публічної політики підтримки культурних та креативних індустрій (ККІ) в Україні. Далі в доповіді буде представлено цей процес як спільний «проект» Міністерства культури України та проекту «Association4U», що надає технічну допомогу центральним органам державної влади в контексті імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. До процесу формулювання публічної політики для ККІ планується з самого початку залучити представників всіх зацікавлених сторін - практиків культурних та креативних секторів, бізнесу та громадянського суспільства.

Окрему увагу буде приділено питанням термінології та необхідності законодавчого закріплення нових понять. Учасники конференції отримають інформацію щодо результатів досліджень, здійснених у 2016-2017 рр. за підтримки Програм ЄС – Східного партнерства «Культура і креативність». Також буде представлено основні результати першої спроби діалогу між практиками та полісі-мейкерам культурних та креативних секторів, що відбувся під час міжнародного форуму «Креативна Україна 2017» у м. Київ 19-20 жовтня 2017 р.

В кінці виступу буде висвітлено роль та можливі напрямки подальших міждисциплінарних досліджень щодо діагностики ситуації та пріоритетів розвитку культурних та креативних індустрій в Україні, які є важливим елементом процесу формулювання та подальшої імплементації національної публічної політики, заснованої на доказах.

---

[1]Старший екперт з питань секторальної політики проекту ЄС «Association4U», e-mail: tetiana.biletska@gmail.com

[2]Керівник Сектору розвитку креативних індустрій Міністерства культури України, e-mail: obraztsova@mincult.gov.ua

Автори доповіді зацікавлені у налагодженні контактів із потенційними учасниками майбутніх досліджень.

Четвер, 9 листопада, 15.30

Міждисциплінарні дослідження в контексті інтернаціоналізації Університету

Данильченко Оксана Юріївна[1]

Сучасне глобалізоване суспільство вимагає від фахівців нового покоління сформованості міжкультурних навичок, глобального мислення і переосмислення місії вищої освіти, науки та наукових досліджень. Можна назвати це «академічною революцією».

Інтернаціоналізація освіти є процесом включення різних міжнародних аспектів у дослідницьку, викладацьку та адміністративну діяльність вищих навчальних закладів. Це досить своєрідне продукування знань, утворення альянсів знань та низка організаційних змін у складному, але гнучкому середовищі.

Університети та науковці всього світу переглядають свою роль і внески у суспільство знань, власну здатність до гнучкості, трансформацій, міждисциплінарних комунікацій, здатність діяти стратегічно, визначати, формувати і займати своє місце на світовій освітній мапі. Обговоримо розуміння правильності стратегій освітньої та наукової взаємодії, ставлення і готовність майбутніх фахівців до змін.

---

[1]Кандидат філологічних наук, начальник Відділу академічної мобільності, e-mail: danylchenko@univ.net.ua

П'ятниця, 10 листопада, 14.00

Міждисциплінарний підхід в контексті права інтелектуальної власності

Віра Валле[1]

Віра Валлє, дослідниця та авторка книг поділиться досвідом застосування міждисциплінарного підходу до досліджень у контексті права інтелектуальної власності та допоможе молодим вченим з'ясувати, яким чином право інтелектуальної власності впливає на економіку та визначає перспективи інноваційного розвитку.

Віра Валлє – здобула освіту у Школі бізнесу ім. Р. Сміта, Меріленський університет (Коледж Парк, США) та Київському національному економічному університеті ім. В. Гетьмана. У 2007 р. закінчила аспірантуру Інституту світової економіки і міжнародних відносин НАН України. З 2000 по 2004 рр. стажувалася у Торгівельно-економічній місії при Посольстві України в США, Суді США з розгляду федеральних скарг (U. S. Court of Federal Claims) і фундації «Україна – США» (U. S. – Ukraine Foundation) (Вашингтон, США). З 2003 по нинішній час – юрист-практик з досвідом професійної юридичної діяльності у провідних міжнародних корпораціях, юридичних компаніях і Групі Світового банку. Підготувала проекти низки законів України у сфері господарської діяльності та протидії корупції. Автор книг «Інтелектуальна власність» (2008 р.), «Мала енциклопедія права інтелектуальної власності» (2009 р., у співавторстві), «Спадок Джеймса I і королеви Анни: охорона інтелектуальної власності у часі й просторі» (2010 р.), «Парадокси права інтелектуальної власності» (2010 р.), «Корупція: роздуми після Майдану» (2015 р.), «Жага свободи» (2017 р.).

---

[1] Доктор філософії у галузі економіки (PhD), магістр права.

П'ятниця, 10 листопада, 14.30

Анализ схем одноразовой подписи

Максим Явич[1]

Ведется активная работа над созданием и развитием квантовых компьютеров. Традиционные системы электронной подписи, которые используются в практике уязвимы к атакам квантовых компьютеров. Безопасность данных систем основана на проблеме факторизации больших чисел и вычислении дискретных логарифмов. Ученые работают над разработкой альтернатив RSA, которые защищены от атак квантового компьютера. Одной из альтернатив являются системы электронной подписи, основанные на хешировании. Данные системы используют криптографическую хеш функцию. Безопасность данных систем электронной подписи основывается на стойкости к коллизиям хеш функций, которые они используют. Схема одноразовой подписи Лэмпорта (Lamport – Diffie one-time signature scheme) является электронной подписью, основанной на хэшировании, и представляет альтернативу для пост квантовой эпохи.

Література.

[1] Гагнидзе А. Г., Явич М. П., Иашвили Г. Ю. Пост-квантовые криптосистемы //Современные научные исследования и инновации. 2016. №5 [Электронный ресурс]. URL: `http://web.snauka.ru/issues/2016/05/67264`

[2] E. Klintsevich, K. Okeya, C. Vuillaume, J. Buchmann, E. Dahmen. Merkle signatures with virtually unlimited signature capacity. 5th International Conference on Applied Cryptography and Network Security – ACNS07, 2007.

---

[1]Профессор, Университет Банка Грузии, Тбилиси.

П'ятниця, 10 листопада, 15.00

Що пропонує Україна для підтримки наукових досліджень молодих вчених

Толстанова Ганна Миколаївна[1]

У вас є наукова ідея! Як її реалізувати? Звичайно потрібна гарна команда, сучасна інфраструктура, але навіть за наявності цих складових, ключовим залишається фінансова підтримка. Які є програми для підтримки наукових досліджень молодих вчених, які українські фонди їх надають, які особливості та основні правила подачі успішної заявки? На ці питання, а також інші, які виникнуть під час презентації, ми надамо відповідь.

---

[1] Доктор біологічних наук, начальник науково-дослідної частини Київського національного Університету імені Тараса Шевченка; член конкурсної комісії МОН України по проектам молодих вчених; експерт програми Горизонт-2020; член редколегії журналів, які реферуються в SCOPUS: «Frontiers in Pharmacology», «The Ukrainian Biochemical Journal».

Секційні доповіді

Четвер, 9.11.2017

Час	Доповідач	Назва	Сторінка
16.10-16.20	Максимов М. С.	ВИКОРИСТАННЯ ДОСЯГНЕНЬ СУЧАСНОЇ НАУКИ В ОРГАНІЗАЦІЯХ НАУКОВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	☞50 с.
16.20-16.30	Чорна Т. С.	STRIP-TILL ТЕХНОЛОГІЇ – КОМПРОМІС МІЖ ВИРОБНИЦТВОМ ТА ДОВКІЛЛЯМ	
16.30-16.40	Борщенко Т. І.	КАТЕГОРІЯ «ДОРОБУТ» З ПОЗИЦІЇ ПОВЕДІНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ	☞178 с.
16.40-16.50	Вікулова А. О.	THE CONTRIBUTION OF RESEARCH UNIVERSITIES IN FOSTERING INNOVATION	☞72 с.
16.50-17.00	Кузнецова Ю. В.	ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ЧИННИК НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	☞63 с.
17.00-17.10	Мілюкова Н. О.	ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	☞57 с.
17.10-17.20	Плоскіна Т. В.	НЕОБХІДНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НОВІТНЬОГО ЗРАЗКА ВІТЧИЗНЯНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ	☞66 с.
17.20-17.30	Пожарська А.-О. Ю.	ІДЕНТИФІКАЦІЯ ЗА СЕРЦЕБИТТЯМ ЯК ЗАГРОЗА ПРИВАТНОСТІ	☞168 с.
17.30-17.40	Соляник М. Л.	СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ, ВІЙСЬКОВІ ТА ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ	☞84 с.
17.40-17.50	Щебет Э. И.	ОСОБЕННОСТИ КРИЗИСА ИНСТИТУТА СЕМЬИ УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ	☞104 с.

Модератори: Зубченко В. П., Хмара М. П.

П'ятниця, 10.11.2017

Час	Доповідач	Назва	Сторінка
16.00-16.10	Снеткова А. В.	ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА: ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ВИМІР	☞79 с.
16.10-16.20	Соболєва М. В.	РЕКЛАМА У МІЖДИСЦИПЛІНАРНОМУ ТРАКТУВАННІ	☞81 с.
16.20-16.30	Цибульник М. О.	НЕДЕРЖАВНІ ПЕНСІЙНІ ФОНДИ ЯК ЧАСТИНА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО АСПЕКТУ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	☞101 с.
16.30-16.40	Кліщевська М. Є.	СОЦІАЛЬНА РОЛЬ МОВИ В МАРКЕТИНГОВИХ КОМУНІКАЦІЯХ	☞40 с.
16.40-16.50	Ревуцька А. З.	ФАРМАКОЛОГІЧНІ ЦІННІ ФЕНОЛЬНІ СПОЛУКИ ACORUS CALAMUS L. ПРИ ВИРОЩУВАННІ IN VITRO	☞138 с.
16.50-17.00	Кримченко Р. Є.	МОЛЕКУЛЯРНИЙ ПІНЦЕТ ДЛЯ ФЛУОРЕСЦЕНТНОЇ ДЕТЕКЦІЇ АТФ У РОЗЧИНАХ НА ОСНОВІ ФЛАВОНОЛУ	☞123 с.
17.00-17.10	Гарагуц Ю. І.	POLYMER NANOCOMPOSITES: CHEMISTRY AND APPLICATIONS IN MEDICINE	☞117 с.
17.10-17.20	Шемеген Р. В.	АЗОТОВМІСНІ ГЕТЕРОЦИКЛИ: СТРАТЕГІЇ СТВОРЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ	☞155 с.
17.20-17.30	Коноваленко А. С.	РЕЦИКЛІЗАЦІЯ 3-ГЕТАРИЛІЗОКУМАРИНІВ У 3-ГЕТАРИЛІЗОХІНОЛІН-1(2H)-ОНИ	☞121 с.
17.30-17.40	Тихонюк О. І.	СТВОРЕННЯ НОВИХ БІОЛОГІЧНО АКТИВНИХ ГЕТЕРОЦИКЛІЧНИХ СПОЛУК	☞147 с.
17.40-17.50	Нетребчук А. П.	МОЛЕКУЛЯРНІ ПІНЦЕТИ ДЛЯ ДЕТЕКЦІЇ АТФ НА ОСНОВІ 3-ГІДРОКСИФЛАВОНІВ	☞135 с.
17.50-18.00	Савченко В. В.	ВЗАЄМОДІЯ 3-АРИЛІЗОКУМАРИНІВ ТА ЇХ ПОХІДНИХ З ГІДРОКСИЛАМІНОМ	☞142 с.

Модератори: Москвіна В. С., Смірнов О. Є.

Секція 1. Економічні, правові, інформаційні та соціальні аспекти національної безпеки

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СТРАХОВИКІВ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Балицька М. В.[1]

m.balytskaKNU@gmail.com

Вступ. Фінансова безпека – це один із найважливіших компонентів економічної безпеки, і її забезпечення нерозривно пов'язано з підтримкою економічної безпеки в цілому. Під економічною безпекою прийнято розуміти певну систему, що забезпечує захист та попередження різних небезпек, спрямованих на забезпечення економічних інтересів господарюючого суб'єкта та убезпечення організації від критичного стану. В сфері страхування фінансова безпека представляє швидше такий стан фінансів страхової компанії, за якого показники його діяльності не перевищують допустимих меж, забезпечуючи не тільки нормативне, але й ефективне та цілеспрямоване функціонування страховика.

Можна виділити три основні напрямки підтримки фінансової безпеки страхової компанії:

- підтримка фінансової стійкості;
- забезпечення необхідного рівня платоспроможності;
- управління фінансовими ресурсами.

[1]Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Матеріали і методи. Дослідження базується на теоретичному аналізі наукових праць та практичної діяльності страхових компаній. Методологічною основою статті є методи наукового пізнання, які дозволяють виявити основні закономірності розвитку страхових компаній, пріоритетні шляхи забезпечення їх фінансової стійкості та її ролі у системі економічної безпеки держави . Зокрема використовуються такі методи: аналіз та синтез – під час дослідження фінансової стійкості страхових компаній; систематизація – для виявлення чинників забезпечення фінансової стійкості страховиків, їх детального аналізу та визначення їх взаємозв'язку фінансової безпеки страховиків та економічної безпеки держави; до наукової абстракції – з метою формування теоретичних узагальнень і висновків.

Результати. Фінансова стійкість страхової компанії – це такий стан організації її грошових потоків (вхідних і вихідних), при якому страхова компанія здатна своєчасно та в повному обсязі виконувати свої зобов'язання (не тільки поточні, але й ті, що виникають за негативного впливу як зовнішніх, так і внутрішніх чинників) відносно всіх суб'єктів ринку протягом визначеного часу за рахунок залучених і власних ресурсів, забезпечувати відновлення своїх фінансових показників за будь-якого несприятливого впливу до бажаного і/або оптимального рівня, адаптуватися до постійно змінюваного економічного середовища, використовувати нові обставини, властивості та відносини для цілеспрямованого і динамічного розвитку страховика на основі зростання прибутку й капіталу в даний час і в прогнозованій перспективі [2].

В умовах посилення практики державного регулювання страхової справи питання про управління фінансовою стійкістю страховиків є актуальним і для самих страхових компаній, і для ряду державних інститутів.

На сьогоднішній день практичне управління фінансовою стійкістю страховиків здійснюється здебільшого емпірично, комплексне уявлення про основні параметри і очікувані результати є не завжди. Про це, зокрема, свідчить аналіз нормативних актів в області організації страхової справи.

Так, незважаючи на велике значення фінансової стійкості страхових компаній, в основному правовому акті в галузі страхування – Законі України «Про страхування» відсутнє будь-яке визначення сутності фінансової стійкості страховиків та умов її забезпечення, і лише в розділі III Закону України «Про страхування», присвяченому питанню забезпечення платоспроможності страховика, зокрема в ст. 30, сформульовані основні умови, яких повинна дотримуватись страхова компанія для забезпечення платоспроможності, а саме:

- наявність сплаченого статутного фонду для страховиків-резидентів або гарантійного депозиту для філій страховиків-нерезидентів та наявності гарантійного фонду страховика;

- створення страхових резервів, достатніх для майбутніх виплат страхових сум і страхових відшкодувань;

- перевищення фактичного запасу платоспроможності страховика над розрахунковим нормативним запасом платоспроможності [1].

Варто все ж таки відзначити, що на державне регулювання також покладений і ряд інших завдань, таких як встановлення правил формування і розміщення страхових резервів, створення умов для перестрахування, створення органу, який контролює і регулює діяльність страховиків в структурі страхового ринку.

При виконанні цих вимог фінансова стійкість може послужити гарантією виконання страховою організацією своїх зобов'язань перед страхувальниками, адже забезпечення фінансової стійкості страхових організацій стає стратегічним чинником зростання ділової активності, поліпшення інвестиційного клімату, розвитку модернізаційних процесів. З урахуванням зростання ролі страхування в суспільному відтворенні проблема управління фінансовою стійкістю страхових організацій набуває пріоритетного характеру.

Висновки. З огляду на те, що економічна безпека держави базується насамперед на ефективному господарюванні кожного агенту ринку, на перший план виходить робота по проведенню структурних перетворень в організації та регулюванні страхової діяльності. Оскільки економічна безпека входить в компетенцію держави, то і система страхування повинна регулюватися з боку державних органів влади, але це не означає, що для приватних компаній дорога в цю галузь буде закрита. Навпаки, взаємодія державних і приватних структур приведе до більш ефективного і плідного викорінення загроз, і український страховий ринок зможе таким чином стати конкурентоспроможним.

Література.

[1] Закон України «Про страхування» № 85/96-ВР від 07.03.1996 р.. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: `http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80`.

[2] Ткаченко Н. В. Фінансова стійкість страхових компаній: теоретичні підходи/ Н. В. Ткаченко // Фінанси України. – 2009. – № 6. – С. 104–121.

ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ЯК ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Бодікова Ю. М.[1]

Важливою складовою національної безпеки є економічна безпека підприємництва, яка впливає на розвиток всієї країни в цілому, адже від стабільного функціонування, розвитку, гарантованого захисту матеріальних і фінансових ресурсів окремого господарюючого суб'єкта залежить економічна безпека України. А для подолання негараздів треба шукати можливі варіанти вирішення даної проблематики. На даному етапі розвитку України значні трансформаційні процеси національної перебудови економіки відбуваються під впливом інновацій.

Використовуючи вітчизняні наукові розробки [1] ми формулюємо що ж таке інновації в політиці перебудови економіки. Подібні інновації – це складова взаємодії державного регулювання та підприємництва, що направлена на досягнення відповідної цілі.

Теоретичні напрацювання стосовно політики перебудови економіки державою покликані виявити та охарактеризувати чинник інновації. До нього відносимо: політику підтримки інновацій у країні на національному і регіональному рівнях; інфраструктуру підтримки і розвитку інновацій; рівень підтримки інноваційних розробок господарюючими суб'єктами; інтеграцію державних органів; наукових і освітніх установ та підприємств в рамках розробки та впровадження інновацій.

Відзначаємо наявність низки суттєвих проблем у функціонуванні механізму інновацій, це: недостатність правової бази розвитку інновацій в країні, декларативна підтримка інноваційної діяльності на рівні держави та місцевих органів влади, низький рівень підтримки інноваційних розробок господарюючими суб'єктами, не розвинута інфраструктура підтримки і розвитку інновацій в країні та відсутність джерел фінансування інноваційних розробок.

Особливу увагу потрібно приділити тому факту, що модернізація економіки України приводить до зміцнення і розвитку її на світових позиціях, збільшенню світової конкурентоспроможності. Це все можливе тільки при активізації інноваційної діяльності, що має охоплювати всі стадії виробництва, починаючи з проектування й закінчуючи реалізацією продукції. Інноваційні зміни, як механізм державного регулювання інституціональних змін, є запорукою створення та реалізації відповідних переваг: оптимізації товарного

[1]Київський національний університет імені Тараса Шевченка

асортименту, скороченню витрат на виробництві, покращанню якості продукції та інші.

Від механізму інновацій залежать позиції країни на сучасному світовому рівні. При проведенні аналізу статистичних даних різних галузей підприємництва країн з сильною економікою М. Портер становить ідею «національного ромба» як підґрунтя інновацій. Він розкриває чотири детермінанти країни: параметр чинників виробництва, стратегія підприємств та характер конкуренції між ними, попит на продукцію, та споріднені й підтримуючі підприємництво галузі.

Вказані властивості формують середовище, в якому діє підприємництво. Слід погодитися з тим, що його «ромб» характеризує механізм інноваційності [2]. Таким чином виявлена найвагоміша причина успіхів і невдач у конкурентній боротьбі. Механізм технологічних інновації – це дослідження та розробки, придбання машин і устаткування, нових технологій, виробниче проектування. До організаційних інновацій – впровадження сучасних методів менеджменту за допомогою інформаційних технологій, сертифікації товарів, робіт, послуг та інше. Маркетингові інновації включають реалізацію маркетингової стратегії, орієнтованої на розширення складу споживачів або ринків збуту, використання прогресивних прийомів просування товарів та інше.

Інноваційні можливості підприємництва великою мірою залежать від інноваційної політики держави. Необхідно визначення з боку керівництва країни пріоритетних напрямів розвитку, формування інфраструктури для інноваційної діяльності, розроблення нових і перегляд чинних законодавчих актів, що сприяють активізації інноваційного процесу – все це потребує державної організації.

Для України питання підсилення механізму державного регулювання інноваційних змін через підвищення конкурентоспроможності підприємництва на світовому ринку повинно стати основним, і базуватись базуватися на таких найважливіших принципах:

- надання пріоритету моделі інноваційного розвитку;
- створення економічних та правових механізмів, які б забезпечували перетворення інновацій на вагомий чинник економічного зростання;
- активне застосування активізації інноваційної діяльності у підприємництві;
- реформування науково-технічного потенціалу відповідно до цілей економічної політики;

- поєднання на оптимальному рівні інтересів розробників, виробників продукції та інвесторів.

Реалізація цих принципів потребує вдосконалення механізму інновацій як одного з чинників державного регулювання економічної безпеки. Позиції стимулювання інноваційної діяльності підвищать конкурентоспроможність вітчизняної продукції в основних сферах підприємництва. Для підвищення конкурентоспроможності необхідні державна підтримка та впровадження ефективних механізмів державного регулювання, серед яких провідну роль може відігравати інноваційність, яка забезпечить вітчизняному продукту конкурентоспроможність на світовому ринку.

Література.

[1] Баштанник А. Г. Методологічні основи дослідження механізмів регулювання діяльності установ та органів державної влади / А. Г. Баштанник// Проблеми розвитку публічного управління в Україні: матер. наук.практ. конф. за міжнар. уч. (6 – 7 квітня 2017 р., м. Львів)/ за наук. ред. чл.кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. – Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2017. – С. 20 – 23.

[2] Портер М. Международная конкуренция : пер. с англ. / М. Портер ; под ред. В. И. Щетинина. – М. : Междунар. отношения, 1993. – 896 с.

МАНІПУЛЯЦІЯ ТА «ВБИВСТВО» В ПОЛІТИЧНІЙ КОМУНІКАЦІЇ: СОЦІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД

Бондаренко М. М.[1]

coltbond@i.ua

Вступ. У добу інформатизації суспільства політична сфера відкриває у соціумі нові «ніші» для здійснення маніпулятивних технологій над масовою свідомістю індивідів. Постає нагальна потреба вивчення й дослідження цих маніпулятивних технік та, що важливо, викриття їх на ранніх стадіях, щоб попередити і не допустити небажаного латентного впливу на суспільство. Такий вплив може здійснюватися завдяки формуванню цільових образів і трансляції їх у соціум. Різновидом такої технології є очорнювання репутації, що і підлягає дослідженню в даній статті. Тому, *метою* статті є розкриття соціологічного потенціалу дослідження й виявлення маніпулятивних технологій в політичній комунікації (на прикладі концепту очорнення репутації).

[1]Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Матеріали і методи. На основі зібраних літературних джерел, що мають найбільш повне охоплення досліджуваних концептів, та використання біографічних методів, методів аналізу документів (джерел), та таких загальнонаукових методів пізнання, як абстрагування, синтезу і пояснення було виділено іншу групу методів, котрі необхідно використовувати для подальшого дослідження поставленої проблеми.

Результати і обговорення. У боротьбі за владу з ціллю участі у розподілі коштовних ресурсів, політичні суб'єкти вдаються до різноманітних технологій впливу на масову свідомість, щоб мати підтримку своїм діям. Політичний вплив – один із ключових факторів у процесі захоплення, використання та втримання влади. Спроможність суб'єктів політики стимулювати процес змін мотивів та установок аудиторій та інших суб'єктів політики задля трансформації їх дій та поведінки в цілому складає суть політичного впливу, доволі ефективним інструментом якого є маніулювання [1]. Виконання цього специфічного виду впливу, веде до прихованого прийняття іншими намірів, що не співпадають з їх бажаннями.

Політичне маніпулювання (франц. manipulation, від лат. manipulus – жменя) – комплекс психологічних, ідеологічних та організаційних дій, спрямованих на приховане корегування масової свідомості з метою стимулювання суспільної активності у потрібному маніпуляторові напрямі в боротьбі за політичну владу, її захоплення, використання, утримання [1]. Як приклад універсальної маніпулятивної технології, яка широко й активно використовується в масових інформаційних процесах, може бути технологія формування й поширення образів [2]. У даній статті увагу присвячено такій технології конструювання (зокрема негативних) образів, як очорнювання репутації.

Очорнювання репутації (англ., character assassination, досл. «вбивство персонажа») – є «навмисним і сталим зусиллям, здійснюваним із метою завдання шкоди репутації чи підриву довіри до індивіда. Соціальні групи та інститути також можуть бути цілями очорнювання репутації» [3]. «Вбивство репутації» (character assassination) може прирівнюватися до соціальної смерті індивіда, оскільки заподіяна моральна шкода, що веде за собою засудження певних дій, може бути невиправною, а в результаті кампанії по очорненню, окремі особи можуть перестати визнаватися їх професійним співтовариством або членами їх соціального чи культурного середовища [4, с.115].

Наприклад, Ендрю Фелпс зазначає [5], що «по структурі, очорнення репутації вимагає для своєї реалізації наявності трьох сторін: агента («очорнювача»), громадськості (аудиторії), чия оцінка має бути змінена, а

також цілі (жертви)». Така структура частково нагадує комунікаційні моделі (що містять передавача, засіб, приймача/аудиторію, ефект) [6], а також наробки Ірвіна Гофмана, зокрема його «драматургічний підхід» [7], тим самим даючи змогу розглядати очорнення репутації через можливість застосування суміжних підходів до аналізу концепту і в соціології.

Драматургічність очорнювання репутації підтримується також тим фактом, що підґрунтям очорнення репутації служить концепт «негативних кампаній» (подекуди, чорного PR), де розрізняють два основних види «реклами»: агресивну (націлену конкретно на підрив репутації жертви) та контрастну (для виставлення агента/кандидата у вигідному світлі на фоні «ганьби» жертви) [8]. Це підтверджує подвійність маскування і драматичної реалізації розігруваної «вистави», вказуючи на сплановану маніпуляцію.

До того ж, очорнювання репутації реалізується за допомогою «нападів» у вигляді вербальних і невербальних атак, включаючи мовні образи, чутки, оголошення, брошури, карикатури тощо, котрі можуть бути досліджені соціологічними методами.

Таким чином, перспективи дослідження очорнювання репутації в царині соціології є значущими.

Висновки.

1. Арсенал соціологічних методів аналізу візуальної та невізуальної інформації дасть змогу ширше охопити цей концепт та продемонструвати його соціальний ефект не лише для конкретного індивіда чи його/її групи, а й можливі глобальні наслідки зміни ставлення до конкретних публічних персон, лідерів думок.

2. Саме продумані соціологічні методи дослідження та розроблені теоретичні підходи дозволять всебічно вивчати цей концепт на різних рівнях – від мікро- до глобального, і зосередити увагу на соціальному впливі очорнення репутації та прогнозувати його наслідки як для суспільства в цілому, так і для його окремих складових.

3. Застосування соціологічних методів здатне допомогти у попередженні і нівелюванні маніпулятивного впливу з боку політичних суб'єктів на масову свідомість.

4. «Мікс» соціологічного підходу та досліджень, результатів, ідей із царини політології, журналістики та, зокрема, PR та іміджмейкінгу дадуть додаткову ефективність у розумінні та аналізі маніпулятивних технологій (в тому числі й очорнювання репутації).

Література.

[1] Бойко О. Д. Політичне маніпулювання: навч. посіб. / О. Д. Бойко. – К.: Академвидав, 2010. – 432 с.

[2] Кальниш В. В. Формування громадсько-політичної поведінки великих груп населення [Електронний ресурс]: мон. / В. В. Кальниш, Ю. Г. Кальниш. – К., 2009. – Режим доступу: http://sd.net.ua/2012/03/08/povedinka-natovpu.html.

[3] Icks M. Character Assassination throughout the Ages / M. Icks, E. Shiraev. – Palgrave Macmillan US, 2014. – 283 p.

[4] Samoilenko S. Character assassination / S. Samoilenko // The SAGE Encyclopedia of Corporate Reputation. – Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, Inc., 2016. – pp. 115–118.

[5] Phelps A. The Social Psychology of Character Assassination (alterations of cognitive factors due to deliberate destruction of reputation) [Електронний ресурс]: sen. proj. paper / A. Phelps. – Berkeley: U.C. Berkeley Psychology Dept, 1977. – Режим доступу: http://batstar.net/piper/char.htm.

[6] McQuail D. McQuail's Mass Communication Theory / D. McQuail. – SAGE, 2010. – 632 p.

[7] Гоффман И. Представление себя другим в повседневной жизни / И. Гоффман. – М.: Канон-Пресс-Центр, 2000. – 304 с.

[8] Fridkin K. L. Do Negative Messages Work?: The Impact of Negativity on Citizens' Evaluations of Candidates / K. L. Fridkin, P. J. Kenney // American Politics Research. – 2004. – #32. – p. 570–602.

АДАПТИВНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ЧИННИК ЖИВУЧОСТІ В УМОВАХ НЕПЕРЕДБАЧУВАНОСТІ

Говорунов О. Г.[1]

o.govorunov@roivix.com

Розповсюдженою темою наукових досліджень вітчизняних економістів останнім часом є поняття «сталого розвитку». Причому як на макро- – сталий розвиток України – та мезорівні – сталий розвиток окремих регіонів країни, так і на мікрорівні – в контексті сталого розвитку окремих підприємств. Беззаперечно, що концепція сталого розвитку, принаймні – в тому сенсі, в якому її розуміють з часів «комісії Брундтланд» [1], тобто такий розвиток, який є відтворюваним, самодостатнім, таким, що не суперечить подальшому існуванню людства та його розвитку – не може не викликати зацікавлення. Як

[1] Аспірант, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

і сучасні законодавчі ініціативами в Україні, наприклад – схвалена Указом Президента України від 12 січня 2015 року «Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» [2]. Однак реалії сучасного економічного середовища, в яких як вітчизняні, так і закордонні підприємства провадять свою діяльність, часто змушують замислюватись не про сталий розвиток, а про виживання бізнесу.

Невизначеність, яка ще з часів Річарда Кантільона (друга половина XVI – перша половина XVII сторіччя) розуміється як невід'ємна складова підприємництва [3], і для роботи в умовах якої за сторіччя були напрацьовані різноманітні методи прогнозування, управління ризиками тощо, поступається місцем непередбачуваності. Тобто такому рівню невизначеності, знизити який підприємство доступними йому засобами не може [4]. Пол Сафо ще в 1999 році стверджував, що «звичайний бізнес перетворився на незвичайний: непередбачуваний, такий, що не можна планувати і, перш за все – некерований» [5, с. xvii]. Отже, підприємства мають навчитись пристосовуватись до змін, передбачити які, або ж запобігти яким нездатні.

Вітчизняні науковці в якості властивості підприємства, що характеризує його здатність протистояти змінам, застосовують поняття «стійкість». Розуміючи, при цьому, здебільшого здатність підприємства як системи зберігати свої ознаки при зміні, під впливом якихось факторів, параметрів у визначених межах. Однак за умов непередбачуваності про визначені межі вже не йдеться: сама сутність непередбачуваності як раз і не дозволяє підприємству визначити, який саме вплив на нього і коли спровокує середовище. Тож підприємству замало бути стійким. В роботі [6] автор обґрунтовує поняття «живучість» як властивість, що характеризує саме здатність продовжувати та, згодом, розвивати свою діяльність (навіть за значної втрати прибутковості, зниження рівня якості діяльності тощо) або використовувати нові можливості (хоча б частково) після, відповідно, нищівного або проривного впливу непередбачуваних факторів внутрішньої та зовнішньої для підприємства природи, адаптуючись до змінених умов діяльності за умови збереження при цьому своєї індивідуальності.

Відтак наперед виходить здатність підприємства до адаптації. Можна вважати, що, на відміну від концепції сталості, де підприємство розглядається скоріше як міцна система (в якійсь мірі – аналогічно механічним системам), «живуче» підприємство – адаптивна система (тобто ближча до живих істот).

Однією з найцікавіших, на наш погляд, концепцій адаптивного підприємства є висловлена О. Тоффлером ще в 1972 році ідея «адаптивної корпорації». Він пояснює сутність адаптивності так: «Класична бюрократія епохи індустріалізму має пірамідальну структуру – невелика керівна

група угорі та багато постійно діючих функціональних відділів внизу. Суперіндустріальна форма корпорації, ймовірніше за все, складатиметься з невеликих, напівпостійних «конструкцій», що доповнюються численними невеличкими тимчасовими «модулями» ... вони будуть рухатись, реагуючи на зміни, що відбуваються. Їх можна ліквідувати або перегрупувати у відповідності із зовнішніми змінами» [7, с. 459]. Така організація, на думку О. Тоффлера, є адхократією (від латинського *ad hoc* – для цього, саме для цього випадку, для конкретного випадку) – поняття, яке було запропоновано ним в роботі «Шок майбутнього» як такий підхід, що має поступово витіснити бюрократію [8, с. 144].

Отже, щоб бути живучим в умовах непередбачуваності, підприємство має бути адаптивним. Якщо ще одне-два десятиріччя тому зміни в діяльності підприємства сприймались як надскладна задача, при вирішенні якої важливо було взагалі зберегти принаймні той рівень розвитку, що був до змін (заради створення бази для подальшого розвитку, наприклад) – сьогодні постійні зміни мають стати для підприємства повсякденним процесом. При цьому прагнення оптимізації та підвищення ефективності, які були чи не найголовнішим показником рівня розвитку підприємств протягом останнього сторіччя, поступаються місцем вмінню підприємств якнайшвидше зреагувати на зміни, навіть зробивши це ціною втрат.

Література.

[1] Process of preparation of the Environmental Perspective to the Year 2000 and Beyond [Електронний ресурс] // United Nations. – 1983. – Режим доступу до ресурсу: `https://www.un.org/documents/ga/res/38/a38r161.htm`

[2] Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12 січня 2015 р. /Адміністрація Президента України.

[3] An essay on economic theory. An English translation of Richard Cantillon's Essai sur la nature du commerce en général / Auburn : Ludwig von Mises Institute, 2010. – 251 с.

[4] Говорунов О. Г. Непередбачуваність в системі понять «невизначеність - ризик» / О. Г. Говорунов // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва: Збірник наукових праць Харківського національного автомобільно-дорожнього університету. – 2016. – № 1 (12). – с. 5 – 12.

[5] Clippinger III H. The Biology of Business. Decoding the Natural Law of Enterprise / Henry Clippinger III. – New York City: Jossey Bass, 1999. – 280 с.

[6] Говорунов О. Г. Живучість як характеристика підприємства в умовах непередбачуваності / О. Г. Говорунов // Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2016. – Вип. 2. – с. 159 – 170.

[7] Новая постиндустриальная волна на Западе. Антология / під ред. В. Л. Иноземцев. – М. : Academia , 1999. – 640 с.

[8] Тоффлер О. Шок будущего / О. Тоффлер. – М. : ООО «Издательство АСТ» , 2004. – 557 с.

ЕТНОПОЛІТИКА ЯК ПРОВІДНИЙ ЧИННИК НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Гресько В. В.[1]

tori.viktoriya@gmail.com

Етнічність рушійний фактор державотворення та соціального прогресу. Процес державного самовизначення української нації відбувається суперечливо так як Україна – поліетнічна держава.Саме тому узгодження етнічних інтересів та досягнення міжетнічного, міжнаціонального порозуміння – запорука національної безпеки та суспільного розвитку країни.

Етнополітика – це система тактико-стратегічних дій, заходів та програм в галузі регулювання етнічних взаємин народів як між собою, так і з державою для створення оптимальної, з точки зору національних інтересів, системи етнонаціональних відносин.

Етнополітика постає провідним чинником національної безпеки. Консолідація українського суспільства можлива лише шляхом створення української політичної нації сучасного типу. Тобто на перший план виступає розбудова державності, формування засад громадянського суспільства, утвердження єдності поліетнічної спільноти завдяки подоланню суперечностей соціокультурного, міжрегіонального характеру.

Україні потрібна така стратегія етнонаціонального розвитку, яка б враховувала, гармонізувала і забезпечувала інтереси як титульного етносу, так і інших етносів та субетносів, гарантувала рівноправність відносин, атмосферу толерантності, довіри й поваги у взаєминах між ними, усунення чинників міжетнічної напруги та міжетнічних конфліктів, національний мир і злагоду [2].

Перед українським суспільством постає проблема перетворення сукупності українських громадян на саморегульований суспільний організм, здатний до прогресу і самооновлення. Здійснити це можна через створення достатнього грунту для об'єднання в етнонаціональну спільноту, що об'єднувала б різні соціальні, зокрема й етнічні, групи. Враховуючи, що свого часу відбулося неприродне, силове деформування етнічних ідентичностей в Україні,

[1]Київський національний університет імені Тараса Шевченка

перспектива поновлення та розвитку ідентифікаційної самобутності населення залежить від повноцінної участі у цьому процесі політичних і соціальних інституцій [3].

Основними принципами національної консолідації України можна вважати: створення атмосфери взаєморозуміння і довіри між титульною нацією і етнічними меншинами незалежно від соціального стану; розвиток поліетнічного суспільства на засадах толерантності, діалогу, національної спрямованості, честі й гідності; створення сприятливих умов для збереження етнонаціональної ідентичності, спадкоємності поколінь; розвиток культурної самобутності українського етносу, всебічне відродження мови, вдосконалення правових основ регулювання націо-нальних відносин [1, с. 212].

Неоднорідність ідентифікації, яка проявляється в ментальних, мовних, геополітичних, ідеологічних відмінностях уповільнюють процес консолідації українського населення, ускладню здійснення ефективної внутрішньої та зовнішньої політики та постає джерелом внутрішньо суспільного конфлікту.

Етнополітика має враховувати всі психологічні особливості актуальних державних процесів та етнічні характеристики населення України за для побудоби конструктивної психологічно-зорієнтованої ідеологічної підтримки. Етнополітичний процес – визначальний фактор державного розвитку, провідним завданням якого постає подолання суперечностей у системі ідентичностей всередині українського суспільства та здійснення ефективної держполітики.

Висновок. Формування політичної нації відбувається на багатоетнічному ґрунті, де національна ідентичність існує на базі найбільшої,т итульної етнічної групи- українців. Державна етнополітика має сприяти збереженню та розвитку етнічної культури, титульного державотворчого етносу. Український етнос, його мова та культура мають стати основою формування української поліетнічної нації, загальнодержавного простору. Україна створить міцну політичну націю та високий рівень морально-політичної єдності громадян лише об'єднавшись всім своїм багатонаціональним складом, на основі територіального патріотизму, в єдину державу.

Література.

[1] Іванов І. Ю. Консолідація української нації в процесі економічних перетворень (політологічний аналіз) / І. Іванов // Дослідження світової політики : зб. наук. пр. / Ін-т світової економіки і міжнар. відносин НАН України. – 2004. – Вип. 26. – С. 210 – 224.

[2] Курас І. Етнополітологія. Перші кроки становлення. – К.: Генеза. – Інститут політичних та етнонаціональних досліджень НАН

України, 2004. – 734 с.

[3] Палій Г. Формування української політичної нації / Г. Палій //Політичний менеджмент. – 2003. – № 1. – С. 93 – 101.

ІМІДЖ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ: ВЕРБАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Гречка С. О.[1]

Stasgrechka95@gmail.com

Вступ. Розвиток технологій, еволюція масової комунікації в інформаційному суспільстві, глобалізація інформаційного простору, протікання значного об'єму соціальних інтеракцій у віртуальному середовищі є причиною того, що переважна більшість понять, категорій, переконань формуються у свідомості сучасної людини не емпірично, а за допомогою інформації, отриманої із засобів масової комунікації. Як справедливо зазначає Г. Г. Почепцов, «ухвалюючи рішення в умовах дефіциту інформації, а у ряді випадків через брак часу, а то й просто не маючи бажання думати, ми замінюємо процес побудови складного й поглибленого портрета людини створенням його іміджу – знакового замінника, що відображає його основні риси. Це можуть бути й риси, які хочуть на нас спроектувати» [1, с. 4]. Наведена думка дозволяє глибше зрозуміти важливу з точки зору своєї соціальної значущості роль конструювання іміджів у свідомості людей з метою маніпулювання ними.

Матеріали та методи. Дослідження вербальних параметрів формування іміджу України в умовах гібридної війни базувалося на вивченні медіатекстів Інтернет-ЗМІ антиукраїнського дискурсу. Методологічною основою дослідження став дискурс-аналіз, у полі зору якого лінгвістичні та екстралінгвістичні фактори цього феномену.

Результати. Потреба сучасної людини в готових «висновках», «резюме», які з легкістю надають мас-медіа, робить її мішенню для трансляції «правильних» ідей, образів, соціальних стереотипів. *Імідж* – це «цілісний, якісно визначений образ певного об'єкту, що стійко живе й відтворюється в масовій та/або індивідуальній свідомості. Імідж виникає й коригується в результаті сприйняття й супутнього фільтрування інформації, що надходить із зовнішнього середовища, про цей об'єкт крізь мережу існуючих стереотипів. Мати імідж може будь-який об'єкт навколишньої дійсності» [2].

---

[1]Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Імідж є стратегічним ресурсом будь-якої держави, оскільки він опосередковано впливає як на міжнародні позиції країни, на інвестиції, партнерства, дипломатичні стосунки, так і на внутрішні соціальні настрої. Важливим є розуміння того, що *імідж держави*, так само як й імідж окремого політика, *моделюється й коригується цілеспрямовано. Формування вигідного іміджу є пріоритетним питанням.*

Образ держави є багатоаспектним поняттям. В. Л. Бозаджиєв виділяє ряд елементів, які формують структуру політичного іміджу країни: 1) імідж політичних інститутів; 2) імідж глави держави; 3) імідж збройних сил й інших силових структур; 4) імідж правлячої політичної еліти; 5) масова політична свідомість, політичний менталітет; 6) характер політичної системи; 7) характер внутрішньої політики держави; 8) характер зовнішньої політики, міжнародний статус держави; 9) національна й міжрегіональна політика держави; 10) державна символіка [3].

До цієї класифікації можна додати також важливі неполітичні компоненти, які багато в чому визначають імідж держави: 1) історія; 2) економіка; 3) культура; 4) науковий потенціал; 5) промисловий потенціал; 6) менталітет населення; 7) сприйняття держави своїми ж громадянами; 8) сприйняття держави іноземними громадянами; 9) соціальні умови (медицина, освіта); 10) статус держави на світовій арені); 11) мовна ситуація; 12) неофіційні символи; 13) діловий імідж (інвестиції); 14) рівень безпеки; 15) правова культура та інші. Вказані критерії універсальні для формування як внутрішньополітичного, так і зовнішньополітичного іміджу.

Багато дослідників одностайні у тому, що імідж держави є потенційною мішенню інформаційних і консцієнтальних воєн. В. І. Гурковський зазначає, що «у зв'язку з тим, що образ (бренд) держави у суспільних відносинах розглядається як засіб, інструмент управління суспільними справами, його визначають і як об'єкт цілеспрямованих інформаційно-психологічних атак для певної мети: підриву чи покращення через конструктивну критику» [4].

Проаналізовані медіадискурси антиукраїнського дискурсу дозволяють зробити певні висновки щодо конкретних способів деформації іміджу України в умовах гібридної війни. Використання певних **лексично-семантичних одиниць** обумовлене не лише інформативним змістом, але й прагматичним значенням, яке виражає ставлення мовця до змісту та до учасників комунікативної ситуації, а також можливість мовцю позиціонувати себе в соціумі. Прагматичний компонент дозволяє використати в якості засобів дискредитації і деформації іміджу України такі лексико-семантичні прийоми, як оцінні номінації, атрибути, експресивно-оцінна лексика,

ідеологічно-модальна лексика, контекстуальні (логічні) синоніми, антонімічні (семантичні, контекстуальні) протиставлення, сленгізми, жаргонізми, розмовні і просторічні слова, фразеологізми, а також метафори.

Висновки. Таким чином, імідж держави є важливим інструментом захисту її національних інтересів, але в той же час є однією з головних мішеней в ході консцієнтальної війни. Деформація або руйнування іміджу можуть завдати збитку державі. Військові операції можуть супроводжуватися антиіміджевими атаками, націленими на внутрішньо- і зовнішньополітичний імідж держави. Інформаційні технології й консцієнтальні методи дозволяють агресорам впливати на сприйняття людьми образу держави, щоб згодом використати створений негативний образ для встановлення контролю над певними регіонами. У складних умовах гібридної війни питання іміджу України як ніколи актуальне й пріоритетне.

Література.

[1] Почепцов Г. Г. Имиджелогия. К. – 2002. – 574 с.

[2] Буйдина И. Ф. Антиномии имиджа, Человек как творец и творение культуры: Сб. статей. – С.-Петербург. – 2009. – 540 с.

[3] Бозаджиев В. Л. Политическая психология. [Електронний ресурс] / В. Л. Бозаджиев // Академия Естествознания. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: https://monographies.ru/en/book/view?id=275

[4] Гурковський В. І. Захист іміджу Української держави в умовах інформаційної глобалізації [Електронний ресурс] / В. І. Гурковський – Режим доступу до ресурсу: http://academy.gov.ua/ej/ej16/txts/12GVIUIG.pdf

---

ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ КРАЇН У 2017 РОЦІ

Дербеньова Я. В.[1]

yanaderbenova@ukr.net

Вступ. Сучасні глобалізаційні процеси породжують розвиток економік і їх інтеграцію,але вони також супроводжуються зростанням загроз і викликів національній безпеці країн. В той час, як ринково-орієнтовані демократичні країни прагнуть до спільної розробки і впровадження норм міжнародного безпекового права, інші країни відчувають загрози глобалізації і протистоять такій співпраці. Для того, щоб зменшити нерівномірність впливу глобалізації, сучасна стратегія національної безпеки країн має сприяти нормам мирних

[1] Аспірант, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

перетворень, демократичному врядуванню та створенню інститутів спільної безпеки.

Матеріли і методи. При підготовці матеріалів були використані загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, методи аналізу та синтезу, компаративний метод – при вивченні позитивних та негативних впливів глобалізації на національну безпеку країн.

Виклад матеріалу. Глобалізаційні процеси впливають на створення міждержавних альянсів, релігійну і національну ідентичність, вплив корпорацій, енергетичну безпеку, перспективи розвитку регіонів, добробут населення та міжнародну міграцію. Так, однією з важливих складових національної безпеки країн є рівень життя населення, трудові ресурси та стан міграційних процесів в державі.

В 2015 році кількість примусово переміщених людей досягла найвищого рівня, зареєстрованого ООН. Джерелом мігрантів були Афганістан, Південний Судан, Сирія, Ємен, а головними напрямом міграція залишається Європа, що стикається з проблемами забезпечення житлом, фінансовою та лікарською підтримкою.

Основними чинниками глобального переміщення є: конфлікти, такі як в Афганістані, Сомалі, Південному Судані та Сирії; незахищені кордони, такі як в Лівії, які розширили маршрут з Африки до Європи; порівняно легкий доступ до маршрутів та інформації; зовнішня агресія, наприклад, в частині Бурунді, Центральної Америки, Нігерії та Пакистану; переслідування, наприклад в Бірмі [1].

За оцінками ООН, в усьому світі було примусово виселено 65,3 мільйона чоловік, у тому числі близько 21,3 мільйонів біженців, 40,8 мільйона вимушених переселенців та 3,2 мільйони шукачів притулку. Згідно з науковими дослідженнями, біженці, переміщені на п'ять або більше років, більш схильні залишатись у своїх громадах, а не повернутися додому.

У 2016 році тисячі сирійських, сомалійських, суданських та афганських біженців, які втекли з їхніх країн за попередні роки, були повернуті до країн походження, які все ще переживають інтенсивні конфлікти. Ці репатріанти зараз переміщуються в райони, які ще перебувають у конфлікті. Масштаб витіснення і переміщення населення в 2017 і 2018 році буде продовжувати підривати спроможність міжнародного співтовариства реагувати на запити про надання гуманітарного фінансування. Країни-реципієнти мігрантів та транзитні країни намагатимуться розробити ефективну політику щодо боротьби з тероризмом, особливо після нападів у 2016 і 2017 році іноземцями в Бельгії, Франції, Німеччині та Туреччині.

Вимушена міграція і міжнародний тероризм є лише частиною світових загроз національній безпеці країн. Розглянемо які зміни в світовому господарстві вже продемонстрували наслідки, а також які лише поширюють свій вплив на національні економіки та рівень життя населення (Рис.1).

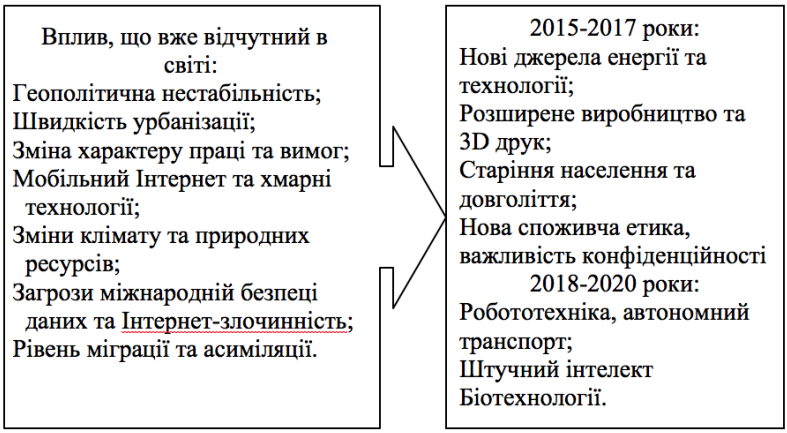

Рис. 1. Фактори глобального впливу на національні економіки країн світу. Джерело: складено автором за даними [2].

Висновки. Таким чином, країни світу стикаються з глобальними загрозами і впливами трансформації технологічних процесів, глобалізації, змін демографічних процесів, що вимагає нового підходу до створення державних та міжнародних стратегій розвитку громадянського суспільства, верховенства права, та забезпечення національної безпеки.

Література.

[1] Worldwide Threat Assessment [Electronic source]/ US Intelligence Community. – Access mode: `https://www.dni.gov/files/documents/Newsroom/Testimonies/SSCI%20Unclassified%20SFR%20-%20Final.pdf`

[2] Key challenges for the world in 2017 [Electronic source]/ World Economic Forum. – Access mode: `https://www.weforum.org/agenda/2017/01/three-big-challenges-for-the-world-in-2017/`

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ ЗМІН В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Желізко О. О.[1]

Національна економіка будь-якої країни є досить гнучкою, що викликає її трансформацію під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів. Трансформація економіки України у сучасних умовах викликана продовженням переходу від командно-адміністративної економіки до економіки ринкового типу, розвитком елементів економіки постіндустріального типу та докорінною зміною вектору зовнішньоекономічного співробітництва та євроінтеграційними процесами та іншими. Всі трансформаційні процеси в економіці України супроводжуються докорінною зміною відповідних національних і регіональних інститутів, і саме цей аспект є одним з головних при побудові ефективної національної економічної системи. При цьому, особлива увага повинна бути приділена механізмам такого регулювання.

Погоджуємось з точкою зору О. С. Саєнко, що безсистемність та хаотичність в інституціональних змінах призвела до появи в Україні, так званої «інституційної пастки», коли функціонування не ефективних і частково застарілих інститутів призводить до значних втрат економічних суб'єктів, а з іншої сторони, докорінні зміни інститутів потребують суттєвих витрат, які не хоче брати на себе ніхто з них і можуть порушити рівновагу, що вже склалась на ринках [1, с. 114]. Однією з головних причин наведеної ситуації є неефективність державного регулювання інституціональних змін в Україні. Країна потребує побудови ефективної інституційної системи, що буде регулюватися за допомогою відповідних механізмів державного регулювання. Таким чином, інституціональні зміни – це кількісна та якісна трансформація окремих інститутів або інституціональної системи країни в цілому, що базується на критерії ефективності регулювання державою інституціональних змін. При цьому, під державним регулюванням будемо розуміти сукупність механізмів, які використовуються державними органами влади і завдяки яким відбувається вплив на об'єкти управління з метою досягнення позитивних результатів. Використовуючи вітчизняні наукові розробки [2, 3], можемо сформулювати визначення терміну «механізм державного регулювання»: це базова складова взаємодії суб'єктів та об'єктів державного регулювання, що направлена на досягнення відповідної цілі (цілей)». Отже, можемо виділити наступні механізми державного регулювання інституціональних змін в Україні:

[1]Київський національний університет імені Тараса Шевченка

- правовий механізм державного регулювання інституціональних змін представлений законами та іншими нормативними актами України;

- економічний механізм державного регулювання інституціональних змін включає: податкову політику, регулювання цін, інвестиційне середовище, «тіньову економіку», бюджетну політику, політику захисту суб'єктів господарювання;

- фінансовий механізм державного регулювання інституціональних змін направлений на формування ефективних фінансових інститутів у державі та включає: фінансову політику, діяльність Національного банку України, грошову політику, валютну політику;

- дослідження адміністративного механізму державного регулювання інституціональних змін вказує на поступовий відхід від даного механізму у регулюванні формування і функціонування інститутів в Україні та наявність ряду суттєвих проблем: значна і застаріла дозвільна система в країні; повільне реформування системи сертифікації та ліцензування в умовах інтеграції у європейську економічну систему;

- соціальний механізм державного регулювання інституціональних змін направлений на: формування кадрового потенціалу, захист здоров'я громадян, трансформацію і розвиток соціальної інфраструктури, формування та дотримання освітніх стандартів, підвищення якості соціального захисту населення країни;

- інноваційний механізм державного регулювання інституціональних змін є досить новим та таким, що потребує найбільшого удосконалення: політика підтримки інновацій у країні на національному і регіональному рівнях, інфраструктура підтримки і розвитку інновацій, рівень підтримки інноваційних розробок господарюючими суб'єктами, інтеграція державних органів, наукових і освітніх установ та підприємств в рамках розробки та впровадження інновацій;

- інформаційний механізм державного регулювання інституціональних змін включає: програмні продукти, електронні бази даних, розвиток електронних та інтернет-технологій.

Підсумовуючи дослідження, можемо відзначити: провідну роль державного регулювання і відповідних механізмів такого регулювання у зміні інститутів та національної інституціональної системи в рамках трансформації економіки України; наявність достатньої кількості механізмів державного регулювання інституціональних змін в країні для побудови і підтримки функціонування ефективних інститутів та інституціональної системи; значний вплив низки проблем на ефективне функціонування зазначених механізмів і необхідність їх подолання у короткостроковій перспективі.

Подальші дослідження необхідно зосередити на вирішенні низки питань, а саме: дослідженні та використанні іноземного досвіду у підвищенні ефективності функціонування механізмів державного регулювання інституціональних змін, розробці комплексу заходів усунення виявлених проблем відповідно до кожного з наведених у статті механізмів державного регулювання інституціональних змін, більш детальному дослідженні окремих механізмів державного регулювання інституціональних змін та їх впливу на ефективність формування і функціонування інститутів та національної інституціональної системи.

Література.

[1] Саєнко О. С. Удосконалення інституціональної системи у контексті зміцнення економічної безпеки України / О. С. Саєнко // Вісник ЧТЕІ. Економічні науки. – 2011. – Вип. 1. – С. 113–119.

[2] Чечель О. М. Принципи та механізм державного регулювання економіки //Вісник Академії митної служби України. Сер.: Державне управління. – 2013. – №. 2. – С. 103 – 111.

[3] Рудницька Р. Сутність і зміст механізмів державного управління та принципів їх регулювання / Р. Рудницька, О. Сидорчук // Публічне управління: теорія та практика. – 2014. – Вип. 4. – С. 50 – 60.

СОЦІАЛЬНА РОЛЬ МОВИ В МАРКЕТИНГОВИХ КОМУНІКАЦІЯХ

Кліщевська М. Є.[1]

maya.klishchevska@gmail.com

У всіх сферах життя ми послуговуємося мовою. Мова – це система систем. Вона є найважливішим, універсальним засобом спілкування для організації та координації всіх видів суспільної діяльності: різних галузей виробництва,

[1]Аспірант Інституту філології, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

обслуговування, побуту, освіти, науки, культури. У будь-якій діяльності досягнення покладених цілей ґрунтується на спілкуванні. Спілкування, як динамічний процес обміну інформацією, зумовлює забезпечення мовного кодування та вербальне відображення комунікативного процесу. Ці коди та субкоди (системи і підсистеми) є компонентами соціально-комунікативної системи. О. Швейцер у 1976 р. про комунікативну систему говорив як про «сукупності мовних кодів і субкодів, що використовуються в одному мовному осередку» [1, с. 76]. Комунікація забезпечує взаємодію суспільних суб'єктів (особистостей, спільнот, соціальних груп, організацій), у ході якої відбувається обмін інформацією, досвідом, здібностями і результатами діяльності за допомогою загальної мовної системи. Тому для маркетологів використання комунікативних технологій у маркетингових комунікаціях є запорукою успіху.

У міждисциплінарному аспекті соціологія та мовознавство породили соціолінгвістику, яка вивчає соціальну природу мови, її суспільні функції, вплив на неї соціальних чинників і соціальну роль мови в суспільному житті. Про це знаходимо чимало у дослідженнях відомих американських вчених Ф. Боаса, Е. Сепіра, у працях представників Празької лінгвістичної школи В. Матезіуса, Б. Гавранка, Й. Вахка, які довели зв'язок мови із соціальними процесами та її соціальну роль.

Отже, своєрідність мови як суспільного явища полягає, певно, в тому, що: мова споконвічна, і буде існувати доти, доки існує суспільство; мова обслуговує усі сфери людської діяльності, вона невіддільна від будь-яких явищ суспільного життя; мова відображає суспільну свідомість – ідеологію, політику, економіку, право, мораль, мистецтво, релігію тощо. Роль мови в маркетингових комунікаціях, як і в людському суспільстві, відображено у виконанні функції основного засобу спілкування. Маркетинговими комунікаціями є процес передачі інформації про підприємство та його товар, з метою впливу на цільову аудиторію, та отримання зустрічної інформації про реакцію аудиторії на здійснений підприємством влив [2, с. 294].

Видатний український соціолінгвіст Л. Масенко вважає, що «мовна ситуація впливає на стан розвитку самої країни» [3]. Розвиток країни звісно базується на розвиткові економічних ринків [4]. Скажімо, сьогодні на ринку підприємство має бути спроможним стратегічно правильно організувати взаємодію багатьох інструментів маркетингових комунікацій із визначенням найдієвіших і найефективніших засобів комунікацій у господарської діяльності підприємства в цілому [5, с. 130].

За матеріалами маркетингових Інтернет-видань (business.ua, biz.nv.ua, delo.ua, segodnya.ua і т.і.) бачимо, що значний рівень невизначеності політичної,

ринкової та міжнародної ситуації, обмеженість ресурсів, підвищення рівня конкуренції призводить до виникненню кризових явищ на вітчизняних підприємствах, які ускладнюють процеси управління. За таких умов значного інтересу для вітчизняних науковців і підприємців набуває сучасна маркетингова концепція управління маркетинговими комунікаціями.

Література.

[1] Швейцер А. Д. Современная социолингвистика. Теория, проблемы, методы / А. Д. Швейцер. – М., 1976. – С. 76.

[2] Пацалюк К. Маркетингові комунікації в сучасному менеджменті / К. Пацалюк // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки». – Житомир, 2013. – № 1. – С. 294–295.

[3] Масенко Л. Т. Мовна невизначеність – занепад держави / Л. Т. Масенко // Весь Кіровоград. – Кіровоград: 2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://old.kirovograd.net/society/2011/11/30/larisa_masenko_movna_neviznachenist_%E2%80%94_zanepad_derzhavi.htm

[4] Макконел К. Р. Экономикс / К. Р. Макконел, С. Л. Брю. – М.: ИНФРА-М, 2003. – 983 с.

[5] Кузик О. Стратегічне управління маркетинговими комунікаціями на сучасних підприємствах / О. Кузик // Стратегія економічного розвитку України. – К.: 2014. – № 34. – С. 130–135.

РОЗРОБКА БІЗНЕС-ПЛАНУ СТАРТАП-КОМПАНІЇ

Крихівська Л. В.[1]

lesya.kryhivska@aiesec.net

Вступ. Перш ніж підприємство, незалежно від сфери, розміру чи організаційно-правових форм, почне свою діяльність, практично необхідною умовою в сучасному корпоративному світі є здійснення детального аналізу ринкових умов та їх особливостей, в яких буде функціонувати створений проект, постановка основних цілей, процесів, організації та визначення матеріальних і фінансових ресурсів, необхідних для впровадження ідеї. Саме бізнес-планування виступає інструментом такого аналізу, що дозволяє підсумувати можливості та перспективи проекту, сформувати його систему управління та реалізації.

Бізнес-план для компанії-стартапу є не лише інструментом здійснення стратегічного планування при відкритті або впровадженні інновацій, але й способом залучення фінансування інвесторів. В ринкових умовах,

[1]Київський національний університет імені Тараса Шевченка

коли при виборі об'єкта вкладання коштів інвестори здійснюють вибір серед підприємницьких проектів, бізнес-план є документом, що прогнозує прибутковість та економічну вигоду бізнес-ідеї.

Метою даної роботи є дослідження теоретичних положень та визначення особливостей розроблення бізнес-плану для стартап-компанії.

Матеріали і методи. Для дослідження даного питання було використано праці вітчизняних та іноземних дослідників та інвесторів. Методологічною базою є аналіз праць, систематизація та порівняння.

Результати. Стартап – це широке поняття, що не має однакового тлумачення серед дослідників. Класичне визначення даного поняття надають С. Бланк і Б. Дорф: стартап – це тимчасова структура, яка займається пошуком відновлювальної, прибуткової і масштабованої бізнес-моделі [2].

Е. Ріс зазначає, що стартап-компанія – будь-яка новостворена організація, призначена для розроблення нового продукту або послуги в умовах крайньої невизначеності [5].

До основних особливостей стартапів можна визначити інноваційний продукт, творчу підприємницьку ідею, стрімкий розвиток проекту, ризикованість підприємців в умовах ринкової невизначеності, фінансова нестабільність та робота заради визначеної ідеї.

За однією з класифікацій за рівнем наукоємності стартапи поділяються на високотехнологічні (перетворення наукових досліджень у бізнес, який є і прибутковим і найбільш капіталомістким одночасно) та стартапи, які не потребують високих технологій [3].

На думку підприємця та інвестора М. Ньюлендса, першим, на що звернеться погляд інвестора, від якого ви хочете отримати фінансування або який шукає нову компанію в свій портфель, буде не що інше як ваш бізнес-план [1].

Бізнес-план – це письмовий документ, в якому викладено сутність підприємницької ідеї, шляхи й засоби її реалізації та охарактеризовано ринкові, виробничі, організаційні та фінансові аспекти майбутнього бізнесу, а також особливості управління ним [4].

Бізнес-план на підприємстві виконує роль визначеня перспективи розвитку певного ринку збуту продукції і послуг, планування і оптимізації господарсько-виробничої діяльності підприємства, фінансово-економічної оцінки використання ресурсів, визначення можливих ризиків та потенційну прибутковість, а також показники, за якими проект буде вважатись успішним.

Висновки. Бізнес-план є інструментом не лише здійснення аналізу ринку та планування проекту, його затрати та очікувані результати, але й залучення

інвесторів задля додаткового фінансування. Бізнес-планування є необхідним для підтримки конкурентоспроможності підприємства в ринкових умовах.

Література.

[1] Murray Newlands: Building a Business Plan: 5 Things Every Startup Needs to Succeed [Electronic source] https://www.inc.com/murray-newlands/building-a-business-plan-5-things-every-startup-needs-to-succeed.html

[2] Бланк С. Стартап: настольная книга основателя / С. Бланк, Б. Дорф. – М. : Альпина Паблишер, 2013. – 616 с.

[3] Прибуткове інвестування. Види стартапів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://invest-program.com.ua

[4] Покропивний С. Ф., Соболь С. М., Швиданенко Г. О. П 48 Бізнес-план: технологія розробки та обгрунтування: Навч. посібник. – К: КНЕУ, 1998. – 208 с. ISBN 996-574-046-5

[5] Рис Е. Бизнес с нуля. Метод LeanStartup для быстрого тестирования идей и выбора бизнес-модели / Е. Рис. – М. : Альпина Паблишер, 2012. – 254 с.

СТРАХОВІ ПОСЕРЕДНИКИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА БЕЗПЕКИ СТРАХОВОГО РИНКУ

Кудрявська Н. В.[1]

natakudryavskaya@gmail.com

Вступ. Дослідження ролі страхових посередників у забезпеченні сталого розвитку і безпеки страхового ринку – актуальна проблема, від дослідження якої залежить ефективність роботи страхового ринку загалом. Стабільний і безпечний страховий ринок впливає на ефективність економічної сфери держави.

Матеріали і методи. Окремі аспекти проблеми вивчалися у працях В. Базилевича, О. Барановського, В. Гончарук, Е. Губарь, В. Даркова, Н. Задерій, О. Залетова, Р. Пікус, Н. Приказюк, С. Осадець, І. Секрет, С. Слесарука, В. Фурмана, В. Хенке, А. Чувакова, Я. Шумелди та ін. Актуальним є вивчення специфіки ролі страхових посередників у забезпеченні стабільного ринку страхування і його безпеки. Сталий і безпечний страховий ринок – це ринок, у контексті якого встановлено і дотримується баланс між задоволенням сучасних потреб його учасників і захистом їхніх позицій у майбутньому; керований, із визначеною системою організації діяльності учасників, дотриманні ними правил існуючого законодавства, захисті їх

[1]Аспірант Інституту філології, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

інтересів і задоволенні потреб, насамперед страхувальника. Для дослідження ролі страхових посередників у розвитку сталого і безпечного страхового ринку використано наукові методи: аналіз, синтез, індукція, дедукція. В інтегрованій системі страхового ринку існують такі типи посередників: прямі посередники (страхові агенти, що діють від імені страхової компанії; страхові брокери, що працюють від свого імені на підставі брокерської угоди зі страхувальником; перестрахові брокери, які діють від свого імені та на підставі брокерської угоди зі страховиком, який потребує перестрахування); непрямі посередники (професійно оцінюють страхові ризики, страхові збитки), посередники, які працюють на інших напрямах, надаючи консультаційні, інформаційні, рекламні, кредитно-банківські, аудиторські, нотаріальні, біржові та інші послуги. Реальні посередники – прямі (страхові (перестрахові) брокери і страхові агенти), які здійснюють посередницьку діяльність як основний (для брокера – єдиний) вид господарської діяльності. Прямі посередники впливають на сталість і безпеку страхового ринку [1], працюючи на зростання довіри населення до страхування як інституту реального й ефективного захисту майнових і соціальних інтересів громадян. Це зумовлює ще один аспект сталості – збільшення активів страхових компаній, урізноманітнення страхових відшкодувань, типів угод. Від страхового посередника залежить популяризація, інформування населення про можливості страхування. Наявність посередницького ринку між страховиками і потенційними клієнтами – реальна основа сталого і безпечного розвитку страхового ринку. Останній залежить і від професійної компетентності страхових посередників, що зумовлює довіру до них із боку суспільства. Страховий посередник (страховий брокер, страховий агент) укладає договір страхування, вирішує питання щодо врегулювання претензій страхувальника. Від ефективності цієї діяльності залежить ефективність усього механізму надання страхових послуг і страхового ринку загалом. Цей фактор працює за умови професійності посередника і наявності сприятливих умов для його роботи, зокрема законодавчих. У Рекомендації Комісії 92/48/ЄЕС «Щодо страхових посередників» від 18 грудня 1991 р. визначається роль страхових посередників у функціонуванні сталої та безпечної страхової мережі держав-членів ЄС. У Директиві 2002/92/ЄС «Про страхових посередників» від 9 грудня 2002 р. визначаються правила організації, здійснення страхової посередницької діяльності фізичними й юридичними особами, наголошується на її ролі у забезпеченні сталого і безпечного страхового ринку. Необхідно замінювати сучасну модель функціонування вітчизняного страхового ринку, де пріоритетом є страховик, зорієнтований на масове споживання

стандартизованих страхових продуктів, він ігнорує діяльність страхових посередників (брокерів і консультантів). Треба запроваджувати нову, значно ефективнішу, орієнтовану на клієнта, модель, відповідну потребам розвитку реального страхування, орієнтовану на інтереси і попит клієнтів. Така модель передбачає розвиток страхового посередництва, формування професійної інфраструктури страхового ринку (зокрема інституту страхових посередників) [4, с. 135-136].

Результати. Суттєве значення має подальший розвиток інфраструктури страхового ринку, його правове і нормативне забезпечення, мережа інформації, стабільна кредитно-фінансова система, процес навчання і підготовки кадрів, наукове обслу-говування. Належний розвиток інфраструктури страхового ринку, приведення її до європейських і світових стандартів здатне забезпечити повну реалізацію економічних інтересів страховиків і страхувальників, а також страхових посередників. Це сприятиме координації дій усіх учасників страхового ринку, належне забезпечення інтересів кожного з них. Звідси випливає його сталість і безпека. Сталість і безпека страхового ринку залежить і від державного регулювання, спрямованого на забезпечення формування і розвитку ринку страхових послуг; створення умов для діяльності страховиків; недопущення спекулятивних і фіктивних компаній; дотримання вимог законодавства. Страхові посередники посилюють свої позиції шляхом запровадження інноваційних підходів (Інтернет-страхування (он-лайн і офф-лайн), комп'ютерна телефонія, організація продажу страхових продуктів в системі MLM). Важливими факторами стабілізації страхового ринку через посилення ролі страхових посередників є вимога до страхових брокери реєстрації у державному реєстрі Держфінпослуг; отримання компенсацій клієнтами за умови негативного виконання брокерами своїх зобов'язань; розробка чіткого механізму надання фінансових гарантій страховими посередниками.

Висновки. Для стабілізації і безпеки страхового ринку з визначальною роллю страхових посередників важливим є удосконалення ряду факторів: політики держави на основі достатньої кількості нормативних документів для роз'яснення дій брокера при суперечностях; посилення довіри страхувальників до брокерів; прийняти положення для регулювання стосунків страхових брокерів і страхових компаній; підвищення страхової культури населення. Для посилення фінансової надійності інституту страхування, забезпечення рівних умов для всіх його учасників необхідно удосконалити державне регулювання і розширити сферу застосування страхових послуг, зокрема за рахунок розвитку страхового посередництва. Сприятиме забезпеченню стабілізації

страхового ринку й активне використання інвестиційного потенціалу учасників страхового ринку, визначення механізму контролю та особливостей його проведення, розвиток недержавного пенсійного і медичного страхування, інфраструктури страхового ринку. Варто удосконалити чинне і розробити нове нормативно-правове забезпечення страхової діяльності. Реалізація цих завдань посилить роль страхових посередників у забезпеченні сталого і безпечного страхового ринку.

Література.

[1] Горбач Л. М. Страхова справа : Навч. Посіб. Для студ. Екон. Спец. Вищ. Навч. Закл. [Текст] / Л. М. Горбач. – 2-е вид., випр. – К.: Кондор, 2003. – 252 с.

[2] Мних М. В. Страхування в Україні: сучасна теорія і практика [Текст] / М. В. Мних – К.: Знання України, 2006. – 284 с.

[3] Страхування : Підручник / За редакцією д. екон. н., проф. В. Д. Базилевича. – К. : Знання, 2008. – 997 с.

[4] Фурман В. М. Страховий ринок в Україні: проблеми становлення та стратегія розвитку: Автореф. Дис... д-ра екон. Наук / В. М. Фурман; Держ. Установа «Ін-т економіки та прогнозування НАН України». – К., 2006. – 36 с.

КРЕАТИВНІСТЬ У ПІДВИЩЕННІ РІВНЯ ІННОВАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Кравченко Т. В.[1]*, Магомедова А. М.*[1]*, Онисенко Т. С.*[1]

tat-bel@ukr.net, alina_ asp@ukr.net, tonysenko@i.ua

Вступ. Реалії розвитку економіки України обумовлюються загостреними проблемами в сфері економічної безпеки. Зміна загальнополітичних та економічних орієнтирів, знижена інноваційна активність, недостатній рівень життя населення – все це призводить до вразливості національної економіки та появі загроз для всіх складових її безпеки.

Глобалізація сучасних економічних відносин та наукової думки справляє подвійний вплив саме на інноваційний розвиток України загалом, та її окремих суб'єктів господарювання зокрема. З одного боку створюються реальні умови для впровадження вітчизняними підприємствами передових технологічних та наукових досягнень, а з іншого боку, глобалізація провокує реальні загрози інноваційній безпеці України, як одній із складових економічної безпеки. Прослідковується вразливість інноваційної сфери України, яка спричинена загрозами різного ступеня: втраченими можливостями міжнародної взаємодії та агресивною міждержавною конкуренцією.

---

[1] Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Методи і матеріали. Теоретико-методологічну основу дослідження становить сукупність наукових методів, а саме: аналізу та синтезу, порівняння, індукції та дедукції, логічного узагальнення.

Результати. Поняття інноваційної безпеки до недавнього часу не досліджувалось окремо від загального поняття «економічна безпека». Чинні Методичні рекомендації визначають інноваційну безпеку як стан економічного середовища у державі, що сприяє розвитку високотехнологічного виробництва, інтеграції науково-дослідної та виробничої сфери з метою зростання ефективності, поглиблення спеціалізації національної економіки на створенні продукції з високою часткою доданої вартості [2]. Інноваційну безпеку також прийнято визначати, як процес створення, використання і поширення нових знань і технологій на основі поєднання науково-технологічного потенціалу країни та можливостей міжнародного кооперування, і створення тим самим передумов ефективного функціонування і розвитку економічної системи країни [1, с. 66-110].

Світовий досвід створення умов для розвитку інноваційної безпеки країни, все більше переконує в тому, що прогрес, в кінцевому результаті, залежить від творчої активності самої людини, її бажання працювати з високою віддачею та ефективно, її прагнення до постійного оновлення існуючих знань та їхньої реалізації у виробничому процесі всіх галузей економіки. Креативність стає ключовим фактором досягнення успіху в різних сферах підприємницької діяльності, а саме поняття креативності залишається дещо розпливчастим та неточним, що в свою чергу ускладнює можливості до його використання в практичній діяльності, направленій на підвищення інноваційної безпеки країни, загалом.

Креативність – здатність генерувати нові ідеї, альтернативи, можливості та підходи до вирішення актуальних питань та проблем. Категорія «креативність» знаходить своє відображення через призму трьох ключових елементів, а саме: процесу, який передбачає продукування ідей шляхом поєднання традиційних елементів, але таким чином, що у результаті з'являється абсолютно новий погляд, бачення, рішення чи підхід; ідеї, яка є результуючим фактором креативності і має потенційну цінність; комбінації стандартних ресурсів, але поєднання їх відбувається нетрадиційним чином та способом, що і забезпечує появу додаткового ефекту від їх використання. Тлумачення креативності знаходить своє відображення у працях значної кількості науковців. Вони по-різному інтерпретують дане явище, однак єдині у погляді щодо фундаментальних основ креативності, а саме, щодо ключових компонент, серед яких виділяють мотивацію, навички творчого мислення та

область професійних компетенцій.

Розвиток системи управління основними векторами підвищення рівня інноваційної безпеки України здійснюється у тісному та безпосередньому взаємозв'язку з імплементацією креативного підходу. Нами виокремлено основні вектори підвищення рівня інноваційної безпеки України, а саме: законодавчий (правовий, нормативно-правовий), економічний, технічно-технологічний, інституційний, аналітичний, науковий, глобальний. Для підвищення рівня інноваційної безпеки в Україні пріоритетною є комплексна реалізація згаданих вище заходів у контексті окреслених ключових векторів та на засадах креативності.

Висновки. Таким чином, в умовах євроінтеграції та глобалізації дедалі більшого значення для позиціонування країни на світовому ринку високотехнологічних товарів і послуг та врахування в світових рейтингах з інноваційної безпеки набуває міжнародне партнерство, залучення зарубіжних інвесторів до розвитку національної інноваційної сфери та використання можливостей міжнародної співпраці, в тому числі і в науковій сфері. Креативність виступає джерелом формування інновацій, розвиток яких, у свою чергу, зміцнює конкурентні позиції вітчизняних суб'єктів господарювання як на мікро- , так і макрорівнях. Інтеграція України у світовий інноваційний простір – одна зі стратегічно важливих векторів розвитку економіки держави. Саме тому надзвичайно актуальним є визначення можливостей участі України в інноваційних програмах, зокрема тих, що реалізуються Європейським Союзом. Участь у такого роду програмах дозволить підвищити рівень інноваційної безпеки України та застосувати досвід європейських країн в управління інноваційною діяльністю країни.

Література.

[1] Левковець О. М. Інноваційна безпека України: проблеми забезпечення в глобалізованому світі : Монографія /За ред. Л. С. Шевченко/ Економічна безпека держави: сутність та напрями формування. – Х.: Право, 2009. – 309 с.

[2] Наказ Мінекономрозвитку «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» від 29.10.2013р. №1277 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://me.kmu.gov.ua/control/uk/publish/category/main?cat_id=38738

ВИКОРИСТАННЯ ДОСЯГНЕНЬ СУЧАСНОЇ НАУКИ В ОРГАНІЗАЦІЯХ НАУКОВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Максимов М. С.[1]

newlevelcenter@gmail.com

Вступ. Сучасний розвиток науки, в тому числі в Україні, потребує не тільки якісних досліджень, але й організації наукових розробок та впровадження результатів наукової діяльності.

Однією із форм, яка дозволяє, підняти практичну цінність та рівень впровадження наукових досліджень, створити якісні умови для досліджень та дозволяє готувати управлінські кадри в сфері науки є органи наукового самоврядування.

Важливим питанням є ефективність організації наукової діяльності та забезпечення відповідного фінансування даного напрямку діяльності. Ці питання можуть бути предметом дослідження економічних наук. Найближчою сферою до організації наукової діяльності бачиться підприємницька діяльність. Дана сфера не тільки досліджена, але, й в ній розроблені моделі і методики, якими можуть користуватися (і користуються) підприємці, серед яких достатньо велика кількість не мають спеціалізованої економічної підготовки.

Моделі і методи. Застосування технологій та методик підприємництва бачиться як інструмент, що дозволить вивести організацію української науки н новий якісний рівень.

Але, слід зазначити, що переважна більшість наукових установ в Україні є державними і напряму правила підприємництва в них працювати не можуть. Теж саме можна сказати про організації наукового самоврядування, що також не є суб'єктами підприємництва. Але певні елементи в організації процесів в сфері державної науки мають відповідні елементи в сфері підприємництва.

Для виділення елементів суб'єкта підприємництва, що можна розглядати візьмемо за основу методику АСПіРиН [1], це структура суб'єкта підприємництва, що емпірично перевірена на міжнародних та національних стандвртах бізнес плвнування.

Результати. 1. Опис ідеї – довільний опис. 2. Аналіз ситуації – SWOT-анализ [2], PEST-анализ [3]. 3. Миссія – Визначення місії[4]. 4. Візія – Визначення візії [5, 6]. 5. Цілі – Постановка цілей по SMART [7], Інтелект-карти. 6. Стратегічний план – Діаграма Гантта [8]. 7. Виробництво – BPMN [9], 8. Маркетинг – Воронка продажів, AIDA [10]. 9. Кадри – Поведінкові компетенції, Иерархична теорія потреб [11]. 10. Фінанси – фінансові коефцієнти [12]. 11. Аналіз ризиків – матриця ризиків

[1] Харківській національний університет імені В.Н. Каразіна

[13]. 12. Управління – Метод Канбан [14], метод сітьового планування (CPM) [15], Методика Scrum [16].

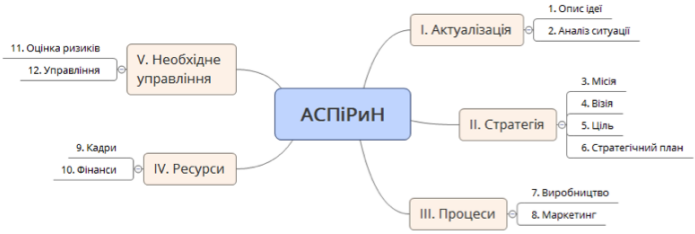

Малюнок 1. Структура суб'єкта підприємництва за методикою АСПіРиН

Для застосування методів та методик, що існують в підприємництві до роботи органів наукового самоврядування слід зазначити ті відмінності, які є в певних блоках:

Виробництво – вся внутрішня діяльність органів наукового самоврядування.

Маркетинг – вся діяльність, що полягає на прийняття рішення щодо участі в заходах, або заключення договорів.

Фінанси – отримання фінансування на проведення діяльності самоврядування від відповідної наукової організації.

Кадри – діяльність в самоврядуванні безпосередньо не оплачується.

Всі інші елементи діяльності наукового самоврядування можуть використовувати методики, розроблені для підприємницької діяльності без значних змін.

Висновки: застосування підприємницьких методів та методик в процесах наукового самоврядування дозволить підвищити ефективність наукової діяльності.

Література.

[1] Mykhailo Maksymov. ASPIRIN METHODICS OF BUSINESS-PLANNING // Journal Association 1901 «SEPIKE», 2017, Edition 16

[2] Humphrey Albert (December 2005). «SWOT Analysis for Management Consulting» (PDF). SRI Alumni Newsletter. SRI International.

[3] Lawrence P. Carr; Alfred J. Nanni Jr. (28 July 2009). Delivering Results: Managing What Matters. Springer Science & Business Media. p. 44.

[4] Hill Charles; Jones Gareth (2008). Strategic Management: An Integrated Approach (8th Revised edition). Mason, OH: South-Western Educational Publishing. p. 11.

[5] Ozdem Guven (2011). «An Analysis of the Mission and Vision Statements on the Strategic Plans of Higher Education Institutions» (PDF). Educational Sciences: Theory and Practice: 1887–1894. Retrieved 2015-08-15.

[6] Lipton Mark (Summer 1996). «Demystifying the Development of an Organizational Vision» (PDF). Sloan Management Review. 37 (4): 83.

[7] Doran, G. T. (1981). «There's a S.M.A.R.T. way to write management's goals and objectives». Management Review. AMA FORUM. 70 (11): 35–36.

[8] Wilson James M. (1 September 2003). «Gantt charts: A centenary appreciation» (PDF). European Journal of Operational Research. 149

[9] Stephen A. White (3 May 2004). «Business Process Modeling Notation v1.0» (PDF). for the Business Process Management Initiative (BPMI)

[10] E. K. Strong, Jr. The Psychology of Selling and Advertising. New York 1925, p. 349 and p. 9.

[11] Maslow A.H. (1943). «A theory of human motivation». Psychological Review. 50 (4): 370 – 96.

[12] Groppelli, Angelico A.; Ehsan Nikbakht (2000). Finance, 4th ed. Barron's Educational Series, Inc. p. 433.

[13] International Organization for Standardization, Space Systems Risk Management, ISO 17666.

[14] Taiichi Ohno (1988). Toyota Production System: Beyond Large-Scale Production.

[15] Kelley James; Walker, Morgan. Critical-Path Planning and Scheduling. 1959 Proceedings of the Eastern Joint Computer Conference.

[16] Takeuchi, Hirotaka; Nonaka, Ikujiro (January 1, 1986). «New New Product Development Game». Harvard Business Review.

РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ В УКРАЇНІ В НАПРЯМКУ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ

Медведкова Н. С.[1]

nsmedvedkova@gmail.com

Вступ. Наближення законодавства України до acquis communautaire ЄС визначені Угодою про асоціацію з ЄС, тому здобуття нашою державою права стати повноцінним членом цього інтеграційного об'єднання потребує здійснення реформ у сфері державних фінансів. Основними напрямами реформування державних фінансів є розробка фіскальних правил, середньострокового бюджетного планування, удосконалення державного фінансового контролю.

[1] Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Методи дослідження. З метою визначення інструментів, що використовує держава у напрямку наближення до європейських стандартів, використано системний підхід. Для характеристики напрямів реформування державних фінансів – метод групувань та узагальнюючих характеристик.

Результати. Серед кроків, здійснених урядом у відповідності до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, варто зазначити наступні:

1. *Розвиток системи середньострокового бюджетного прогнозування/планування.* Середньострокове бюджетне планування є важливим інструментом розвитку фіскальної політики, оскільки дає можливість розширити період оцінки впливу рішень на більш ніж один бюджетний період. Аналіз середньострокового планування в країнах, що приєдналися до Програми стабілізації та конвергенції, свідчить, що більшість країн ЄС зосереджуються на плануванні видатків.

   Міністерство фінансів України впровадило модель середньострокового бюджетного планування на основі кращої міжнародної практики та досвіду, враховуючи рекомендації МВФ та особливості бюджетної системи України. Ця модель розширить горизонти бюджетного планування від одного до трьох років. Ключовим елементом планування середньострокового бюджету буде Бюджетна декларація на середньострокову перспективу, а Закон про державний бюджет України залишатиметься щорічним [2]. Перевагою моделі є зміна фокусу бюджетного планування від підтримки бюджетних установ до надання якісних державних послуг.

2. *Удосконалення програмно-цільових підходів у бюджетному процесі й аналізу ефективності та результативності виконання бюджетних програм.* Для оптимізації видатків державного бюджету в Україні буде здійснено всеосяжну оцінку ефективності та доцільності видатків. Метою цієї оцінки є виявлення неефективних витрат та підвищення ефективності галузевих політик. Варто зазначити, що новим підходом до процесу реформування системи управління державними фінансами в Україні є гендерно-орієнтоване бюджетування, що сприяє підвищенню ефективності використання бюджетних коштів. Метою проекту є забезпечення підготовки першого гендерно-орієнтованого бюджету в Україні на 2019 р.

   Нова система бюджетного планування спрямована на досягнення стратегічних цілей. Її особливість полягає у поліпшенні якості послуг,

що надаються державним бюджетом. Аналізуючи стійкість державних фінансів в Україні, слід враховувати національні особливості економічного, фінансового та соціального розвитку та ризики, які можуть спричинити несприятливі наслідки.

3. *Розвиток системи державного внутрішнього фінансового контролю шляхом гармонізації з міжнародно визнаними стандартами.* Деякі кроки в цьому напрямку вже були зроблені; найбільш успішними прикладами є проекти E-Data та ProZorro. До 2018 р. передбачено забезпечити повний функціонал Інтегрованої інформаційно-аналітичної системи «Прозорий бюджет», що торкнеться змін бюджетних процесів Міністерства фінансів України, автоматизації систем Державної фіскальної служби України та Державної казначейської служби України, автоматизації систем обліку та звітності на місцевих рівнях [1].

4. *Вдосконалення і розвиток податкової системи та податкових органів України, зокрема посилення потужностей збору і контролю, з окремим наголосом на процедурах відшкодування ПДВ для уникнення накопичення заборгованості.* Починаючи з 2017 р. механізм відшкодування ПДВ був змінений; тепер він включає в себе впровадження електронного реєстру для повернення ПДВ [1]. Основними перевагами цього механізму є єдиний автоматизований реєстр, своєчасне відшкодування, прозоре відшкодування.

5. *Посилення боротьби з податковим шахрайством та ухиленням від сплати податків.* 22 листопада 2016 року Міністерство фінансів України оголосило про приєднання України до Плану дій по боротьбі з мінімізацією оподаткування та виведенням прибутку (OECD/G20 Base Erosion and Profit Shifting Project [3]) з 1 січня 2017 року. Приєднання України до BEPS означає, що Україна зобов'язана запровадити мінімальні стандарти BEPS, включаючи наступні кроки:

    - протидія податковим зловживанням, пов'язаними з використанням спеціальних режимів оподаткування;
    - розробка вимог до обов'язкового розкриття інформації про угоди з використанням схем агресивного податкового планування;

- збільшення ефективності механізмів вирішення спорів щодо застосування договорів про уникнення подвійного оподаткування між країнами.

Висновки. Розглянуті заходи сприятимуть реформуванню державних фінансів відповідно до вимог ЄС, а саме переходу до середньострокового планування, боротьбі з податковим шахрайством та ухиленням від сплати податків. Крім того, ці заходи сприятимуть покращенню показників державних фінансів, що забезпечить створення сприятливих умов для залучення інвестицій, активізації підприємницької діяльності та підвищення міжнародних рейтингів.

Література.

[1] The official site of Ministry of Finance of Ukraine (2017), available at: http://minfin.gov.ua

[2] Ukrainian Business Resource (2017), «The Ministry of Finance presented a model of the medium-term budget planning elements of gender-based budgeting», available at: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=249596381

[3] Action Plan on Base Erosion and Profit Shifting, available at: https://www.oecd.org/ctp/BEPSActionPlan.pdf

---

БЮДЖЕТУВАННЯ ВИТРАТ ВИРОБНИЧИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Михальська О. Л.[1]

Olena.mykhalska@gmail.com

Бюджетування є самим деталізованим рівнем планування і являє собою процес підготовки окремих бюджетів по структурних підрозділах або функціональних сферах підприємства, розроблених на основі затверджених керівництвом програм. Цей термін можна трактувати більш широко, як цілісну систему вибору тактичних цілей планування на рівні структурних підрозділів «центрів відповідальності» підприємства в рамках прийнятої стратегії, розробки планів (кошторисів витрат та доходів) майбутніх операцій та контролю виконання цих планів, тобто по суті як система внутрішнього фінансового управління. Тому бюджетування є однією з прогресивних систем оперативного планування на підприємствах.

[1]Асистент кафедри обліку і аудиту, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Інформаційною основою бюджетування є бухгалтерський облік, який, крім того, що надає необхідну інформацію як для бюджетного планування, контролю так і аналізу виконання бюджету, є однією зі складових бюджетного процесу.

Протягом року бюджети витрат можуть коригуватися з врахуванням обставин, що змінюються. Широко застосовуються безперервні, або гнучкі бюджети витрат. Сутність їх полягає в тому, що в міру завершення місяця або кварталу до бюджету додається деталізований бюджет, чим забезпечується безперервне внутрішньорічне планування. В цілому періодичність розробки бюджетів витрат визначається обсягом даних, що плануються та вимогами певного підприємства.

Під бюджетуванням харчових підприємств, які за технологією є переділами виробництва, розуміється складання кошторисів, облік, контроль та аналіз за цехами, що виступають «центрами відповідальності». Тобто це система, яка вимірює (оцінює) відповідність досягнутих результатів певного бюджетного цеху-переділу.

Завдяки специфіці повноважень та «вбудованим» в систему бюджетування механізмам (обліку, контролю, аналізу) будь-які відхилення від планових показників фіксуються не тільки по відповідальній особі кожного «центру відповідальності», але й з деталізацією по «центрах витрат» – машинах, апаратах, агрегатах та «місцях виникнення витрат».

Отже, бюджет являє собою кошторис про бажані результати. Ретельно підготований бюджет є найкращим стандартом, з яким порівнюють фактично досягнуті результати, тому що він поєднує оцінку ефекту всіх змінних, що прогнозувалися під час його розробки.

Порівняння фактичних даних з їх бюджетними значеннями акцентує увагу над проблемними ділянками, тобто вказує на ділянки, на які в першу чергу слід звернути увагу керівників та на що спрямовувати відповідні управлінські рішення. Аналіз оптимізації виявлення відхилень між фактично досягнутими результатами та даними бюджету дозволяє:

- допомогти ідентифікувати проблемну ділянку витрат, яка вимагає першочергової уваги;
- показати, що першопочатковий бюджет витрат певною мірою був нереальним;
- виявити нові можливості економії витрат, які непередбачені в процесі розробки бюджету.

ПРАВОВОЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Мілюкова Н. О.[1]

natik-mika@i.ua

Вступ. Екологічна безпека проявляється на глобальному і на місцевому рівнях життєдіяльності людини. Будучи найважливішою складовою національної безпеки, екологічна безпека переплітається з особистою безпекою людини. Статтею 7 «Загрози національним інтересам і національній безпеці України» Закону визначено основні реальні та потенційні загрози національній безпеці України у екологічній сфері: нераціональне використання мінерально-сировинних природних ресурсів невідновлюваних і відновлюваних; неподоланність негативних соціально-екологічних наслідків Чорнобильської катастрофи; погіршення екологічного стану водних басейнів, загострення проблеми транскордонних забруднень та зниження якості води; застарілість та недостатня ефективність комплексів з утилізації токсичних і екологічно небезпечних відходів [1].

Матеріали і методи. У статті використано матеріали законодавчих актів у галузі державного управління, національної безпеки та екології. Застосовані методи системного аналізу, індукції, аналітичний.

Результати. В екологічному законодавстві України як окремі блоки виділяють конституційне, еколого-правове і міжнародне нормативно-правове регулювання. Категорія «екологічна безпека» з'явилась в українському законодавстві з прийняттям Декларації про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. Забезпеченню державного управління природоохоронної сфери сприяло прийняття у 1996 р. Конституції України. На конституційному рівні закріплені обов'язки держави щодо охорони навколишнього природного середовища і забезпечення екологічної безпеки (ст. 16). Законом «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 р. визначені правові, економічні, соціальні основи організації охорони навколишнього природного середовища; регулюються відносини у галузі охорони, використання і відтворення природних ресурсів, забезпечується екологічна безпека у галузі збереження природних ресурсів, генетичного фонду живої природи, ландшафтів та інших природних комплексів. Головна мета Закону «Про екологічну експертизу» є оцінка ступеня екологічної небезпеки господарської діяльності та екологічної ситуації на окремих територіях та об'єктах; визначення ступеня екологічного ризику та безпеки запланованої чи здійснюваної діяльності. Закон «Про екологічну мережу» регулює суспільні

[1] Київський національний університет імені Тараса Шевченка

відносини у сфері формування, збереження та раціонального невиснажливого використання. Відносини, пов'язані з утворенням, збиранням, перевезенням, зберіганням, обробленням, утилізацією, видаленням, знешкодженням та захороненням відходів, що утворюються в Україні, перевозяться через її територію, ввозяться на територію України чи вивозяться з неї регулюються Законом України «Про відходи» від 5 березня 1998 р. Визначення правових основ організації, охорони, ефективного використання природно-заповідного фонду, відтворення його природних комплексів та об'єктів відображає Закон «Про природно-заповідний фонд України». Законом «Про охорону атмосферного повітря» установлюються єдині для України нормативи екологічної безпеки атмосферного повітря, до яких відносяться гранично припустимі концентрації забруднюючих речовин в атмосферному повітрі і гранично припустимі рівні акустичного, електромагнітного,іонізуючого й іншого видів шкідливого фізичного і біологічного впливу на атмосферне повітря. Законом «Про тваринний світ» від 13 грудня 2001 р. регулюються відносини у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу та тварин, які перебувають у стані природної волі, неволі чи напіввільних умовах, на суші, у воді, ґрунті чи повітрі. Відносини у сфері охорони, використання та відтворення дикорослих та інших несільськогосподарського призначення судинних рослин, мохоподібних, водоростей, лишайників, а також грибів, їх угруповань і місцезростань регулює Закон «Про рослинний світ» від 9 квітня 1999 р., також Закон «Про охорону, використання та відтворення біологічних ресурсів».

Співпраця між Україною та ЄС відіграла значну роль в реформі екологічного врядування, а саме імплементація 29 директив та регламентів у 8 тематичних сферах. З 2010 р. Законом «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» визначено напрями стабілізації і поліпшення стану навколишнього природного середовища шляхом інтеграції екологічної політики до соціально-економічного розвитку.

1 липня 2015 р. був ратифікований Протокол про стратегічну екологічну оцінку (СЕО) до Конвенції Еспо. З метою виконання міжнародних зобов'язань та транспозиції Директив ЄС з СЕО та ОВД у Верховній Раді України було зареєстровано проект Закону «Про оцінку впливу на довкілля» (ОВД) (реєстр. №2009 а-д) та проект Закону «Про стратегічну екологічну оцінку» (СЕО) (реєстр. №6106), за допомогою яких екологізація України буде відбуватися у європейському напрямку. Основним відповідальним органом за імплементацію екологічної складової Угоди про асоціацію між Україною та ЄС є Міністерство

екології та природних ресурсів України. 12 вересня 2017 р. Міністром екології була запропонована нова Стратегія екологічної політики до 2030 року [2], ціллю якої є поліпшення стану навколишнього середовища до більш безпечного з урахуванням європейських стандартів якості навколишнього природного середовища. Необхідна також взаємодія з іншими органами центральної влади, які зазначені як співвиконавці тої чи іншої директиви, такими як Урядовий офіс з питань європейської та євроатлантичної інтеграції.

Висновки. Проблеми екологічного забезпечення протягом довгих років ускладнювались відсутністю узгодженої концепції державної екологічної політики. Державна політика застаріла та не відповідає сучасним екологічним викликам і природно-техногенним ризикам. Тому потрібно докорінно міняти правове забезпечення екологічної безпеки України. Одним із варіантів посилення виконання екологічних зобов'язань України можна розглядати тиск з боку ЄС, іншим – спільна громадська діяльність.

Література.

[1] Закон України Про основи національної безпеки України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 39, ст.351). [Електронний ресурс] // zakon.rada.gov.ua. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/964-15

[2] Наближення екологічного законодавства до права ЄС [Електронний ресурс] // Мінекології. – Режим доступу: https://menr.gov.ua/files/docs/news/Broshure_2.pdf

---

ПРІОРИТИЗАЦІЯ ТРАНСПОРТНИХ ПРОЕКТІВ НА РІВНІ ДЕРЖАВИ

Овсянникова Я. О.[1]

Yana.ovs@gmail.com

На сьогодні пріоритеним напрямом розвитку України є транспортна інфраструктура. Уряд активно реалізовує значну кільскість інвестиційних проектів по всій країні, а також планує збільшити кількість інвестицій в транспортні проекти. З огдяду на це, слід закцентувати увагу на доцільність реалізації обраних в майбутньому проектів з точки зору національної безпеки, а саме: економічні, соціальні та правові наслідки їх реалізації. Крім того, ефективність використання коштів на інфраструктурні проекти повина враховуватись при залучені коштів державни, регіональних та місцевих бюджетів. Адже транспортна інфраструктура має зноз більше 50%, обсяги

[1] Київський національний університет імені Тараса Шевченка

здійнених інвестицій не достатньо, фінансові ресрси обмежені, а кількість об'єктів транспортного сектору, що потребує модернізації, тисячі. Таким чином, виникає потреба у розробці та впровадження методики пріоритизації проектів на державному та регіональному рівні, тобто проводення аналізу альтернативних проектів з метою їхньої пріоритизації та формування короткого списку проектів для розгляду Міністертсвом інфраструктури щодо їхньої подальшої реалізації.

У світовій практиці широко використовується багатокритеріальний аналіз (Multi Criterial Analysis) – набір алгоритмів, що використовуються для вибору альтернатив за різними критеріями та відносними вагами серед великої кількості запропонованих проектів. MCA є інструментом для вирішення цілого ряду різних цілей, які не можуть бути об'єднані. MCA застосовують для впровадження програм розвитку, одночасно виконуючи різні цілі політики через реалізацію пов'язаних проектів.

Алгоритм проведення MCA альтернативних проектів:

- Визанчається кількісне значення відповідно кожного встановленого критерію.
- Встановлюється граничні межі для кожного з критеріїв, нижче яких модель не працює.
- Проводиться порівняння альтернатив один з одним за кожним критерієм і обчислюється сума переваг по рейтингу.
- На основі отриманних рейтингів приймається рішення щодо подальшої реалізації найбільш прийнятних проектів.

MCA забезпечить проведення більш якісного та об'єктивного аналізу альтернативних проектів з метою їхньої пріоритизації, визначення найбільш доцільних для України проектів та ефективного прийняття рішень щодо подальшої реалізації проектів, що мають найвищій пріоритет.

З метою більш об'єктивного та повного багатокритеріального аналізу запропонованих альтернатив пропонується застосовувати наступні критерії:

- Відповідність проекту пріоритетам Національної транспортної стратегії 2030.
- Частка інвестицій у вже існуючі об'єкти.
- Релевантність проекту до TEN-T.

- Землекористування та володіння земельними ділянками.
- Ступінь розробки проекту (зрілість проекту).
- Спеціальні проектні дослідження.
- Економічні показники.
- Фінансові показники.
- Ключові показники проекту.
- Організаційна структура.
- Ризики проекту.

Із застосуванням даних критеріїв можна визначити найбільш доцільні та економоічно обгрунтовані проекти для країни, реалізація яких буде сприяти розвитку транспортного сектору, економіки країни та держави в цілому. Більш того, розвиток транспотного сектору як складова національної безпеки держави буде зміцнювати та підтримувати її рівень.

КРЕАТИВНІСТЬ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Онисенко Т. С.[1]*, Карасьова Н. В.*[1]

tonysenko@i.ua

Вступ. В сучасних соціально-економічних умовах розвитку світового ринку, українські підприємства потребують нових парадигм розвитку. Так, питання управління інвестиційною діяльністю вітчизняних підприємств потребую додаткового вивчення та дослідження.

Матеріали і методи. Теоретико-методологічну основу дослідження становить сукупність наукових методів, а саме: аналізу та синтезу, порівняння, індукції та дедукції, логічного узагальнення.

Результати. Загальновідомо, що ефективна інвестиційна діяльність сприяє досягненню надзвичайно високих темпів розвитку і зростанню конкурентоспроможності. Обсяг залучених інвестицій є важливим показником

[1] Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ефективної діяльності підприємства, проте, без ефективного та раціонального процесу управління, вони втрачають свою значимість.

Так, Закон України «Про інвестиційну діяльність» визначає поняття інвестиції як всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) та/або досягається соціальний та екологічний ефект [2, I ст. 1].

Інвестиційну діяльність же, визначають як послідовну, цілеспрямовану діяльність, що полягає у капіталізації об'єктів власності, у формуванні та використанні інвестиційних ресурсів, регулюванні процесів інвестування і міжнародного руху інвестицій та інвестиційних товарів, створенні відповідного інвестиційного клімату і має за мету одержання прибутку чи певного соціального ефекту [3]. Згідно Закону України це сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій [2]. Міністерство фінансів та Правління національного банку України визначають інвестиційну діяльність як придбання або продаж (реалізацію) активів, а також інших (фінансових) інвестицій, які не є еквівалентами грошових коштів.

Варто зауважити, що управління інвестиційною діяльністю починається з прогнозування та планування, де досліджуються макроекономічні умови, формуються цілі і завдання а також стратегія розвитку підприємства. таким чином, креативність, як економічне явище пронизує процеси управління інвестиційною діяльністю. Адже, креативність в системі управління інвестиційною діяльністю визначають, як творчу думку в традиційних процесах управління, але в незвичайній формі. Секрет креативності при управління інвестиційною діяльністю полягає в самій методології творчості – діяльності, яка створює якісно нові механізми управління такого роду діяльністю, що відрізняється неповторністю та оригінальністю.

Отже, креативність повинна бут присутньою на всіх етапах управління інвестиційною діяльністю, а саме:

- на етапі формування інвестиційного портфеля, де розроблюється та оцінюються інвестиційні проекти;
- на етапі прогнозування ефективності інвестиційної програми;
- на етапі реалізації інвестиційної програми, де проводиться оперативне управлінням інвестиційними проектами.

Висновки. Будь-яка інвестиційна діяльність є ризиковою, тому кожне підприємство обирає свій шлях реалізації власної стратегії: «Або залишати

все без змін, сподіваючись, що період відносної стабільності збережеться на максимально можливий термін або переходити до випереджальної стратегії в інноваційно-інвестиційній діяльності» [1]. Тобто кожен керівник обирає чи управляти такого роду діяльністю за допомогою креативного мислення, чи підкоритися течії.

Література.

[1] Денисенко М. Інформаційне забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства / М. Денисенко, Т. Голубєва, І. Колос [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/vnulp/menegment/2009_647/08.pdf

[2] Закон України «Про інвестиційну діяльність» [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1560-12

[3] Теорії інвестицій: навч. пос. / Н. О. Татаренко, А. М. Поручник. – К .: КНЕУ, 2000. – 159 с.

ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ЧИННИК НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Пащук Л. В.[1]*, Кузнецова Ю. В.*[2]

lidia_paschuk@yahoo.com; julia7kuznetsova@gmail.com

Вступ. Проведено дослідження функціонування малих та середніх підприємств (МСП) визначених пріоритетних напрямів та процеси їх взаємодії із основними стейкхолдерами. На базі дослідження розроблено рекомендації щодо розвитку пріоритетних напрямів МСП, визначено рівень конкурентоспроможності МСП по галузям, виявлено основні конкурентні переваги та сформовано пропозиції щодо оптимізації комунікацій підприємств з стейкхолдерами. Результати можуть бути використані органами місцевого самоврядування та бізнес-асоціаціями для поглиблення взаємодії бізнесу й влади з метою покращення підприємницького клімату в Україні.

Матеріали і методи. Дослідження проводилось на основі збору, аналізу та обробки первинної (опитування та фокус-група) та вторинної інформації (кабінетне дослідження). Для кожної галузі результати узагальнені та містять змістовні компоненти, як характеристика галузі, особливості взаємодії з ключовими задіяними сторонами, конкурентні переваги та основні проблеми.

---

[1] к.е.н., доцент, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

[2] аспірант, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Результати. Мале і середнє підприємництво є рушійною силою розвитку держави в цілому, запорукою добробуту громадян та створення перспектив розвитку кожної окремо взятої громади, а відтак і є вагомим чинником формування та підтримання національної безпеки. В рамках дослідження увагу було сфокусовано на визначених пріоритетних галузях, до числа пріоритетних напрямів МСП увійшли такі: сфера інформаційних технологій, сфера туризму; медичні послуги; соціальне підприємництво; побутові послуги для населення; харчова та швейна промисловість.

В результаті проведення дослідження конкурентоспроможності пріоритетних галузей МСП було виявлено, що рівень розвитку галузей є нерівномірним, проте є певні спільні для галузей проблеми та потреби, серед яких: недостатній рівень комунікацій із місцевою владою, велика частка «тіньових» гравців, що перешкоджає легальній діяльності, відсутність достатнього спектру інструментів залучення фінансування для МСП, хоча держава і вирішує це питання через партнерство Ощадбанку та Німецько-Українського Фонду, програму підтримки малого бізнесу «Будуй своє»; недостатній рівень обізнаності українських підприємців, хоча вже реалізується програма #StartBusinessChallenge [2], а також – проблема зі збутовою діяльністю та пошуками ринків збуту на різних рівнях, що обумовлено відсутністю досвіду з налагодження зв'язків з потенційними іноземними партнерами. Зі специфічних факторів по галузям: галузь інформаційних технологій є однією із найбільш перспективних та постійно розвивається, але протягом останніх років виникла тенденція до трудової міграції розробників до країн ЄС, що обумовлено незадовільними для підприємців умовами ведення бізнесу. Негативно впливають податковий тиск, питання валютного регулювання. На думку підприємців, у місцевої та центральної влади немає програми, не залучає підприємства до діалогу і нічого не робить для підтримки та розвитку галузі. В роботі із постачальниками послуг та обладнання є проблеми у процесі розмитнення при ввезенні обладнання із закордону, тому не завжди це відбувається офіційно. МСП не мають достатньо знань для роботи із іноземними замовниками. Стосовно медичної галузі варто зазначити сприйняття української медицини споживачем як такої, що має низьку якість. З приводу соціального підприємництва – це інноваційна для України діяльність, що стає дієвим інструментом досягнення сталого розвитку суспільства в сучасних економічних умовах, спрямована на вирішення соціальних проблем, працевлаштування та допомогу незахищених осіб, але проблеми співпраці з владою обумовлені недосконалістю законодавчої бази – значні труднощі обумовлені тим, що лише люди з інвалідністю І

групи не сплачують ЄСВ, а II та III сплачують ЄСВ на загальних підставах. Потрібно займатись їх освітою, щоб змінити їх сприйняття роботи на бізнесову направленість, вони наразі хочуть лише фінансову підтримку, але не знань. Проблемним питанням для пріоритетних галузей є оренда землі, оскільки підприємства сфери послуг мають досить енергоємний та ресурсоємний процес, тому підприємцям цієї сфери потрібні особливі умови оплати комунальних послуг та оренди землі. Необхідним є повноцінний масштабний експорт, експортувати продукти з максимально глибоким рівнем переробки.

На основі проведеного аналізу сформовані такі рекомендації: розвиток валютно-фіскального сприяння, створення та підтримка належного функціонування комунікаційних платформ «влада-бізнес», організація «банку» знань для українських підприємців з алгоритмами та нюансами вирішення юридичних питань; виховання громади як відповідального споживача, який буде користуватись продукцією виключно легального походження з метою детінізації галузей; розвиток та сприяння експорту через галузеві агенції сприяння експорту, а також створення «майданчику» для пошуку потенційних іноземних споживачів (і галузевих майданчиків), допомога з підготовки продукції до міжнародних вимог; сприяти збуту продукції на внутрішньому ринку, використовуючи державні ресурси просування національного продукту, а також державні закупівлі фокусувати на національних виробниках; підприємствам необхідно брати участь у міжнародних виставках; популяризувати процеси створення галузевих бізнес-об'єднань, нетворкінгу, створення «хабів». Такого роду проекти можуть бути впроваджені в співпраці з бізнес-спільнотою, а також на базі інституцій розвитку бізнесу, платформ для комунікації МСП та влади, центрів освітньої, консультаційної, просвітницької роботи.

Висновки. Запропоновані рекомендації мають прискорити економічний розвиток шляхом підвищення конкурентоспроможності українського сектору МСП, створюючи сприятливе бізнес-середовище для їх розвитку, підтримуючи процес децентралізації та інтегрованого планування розвитку на місцевому, регіональному та національному рівнях, відтак – формування та підвищення рівня національної безпеки. Ефективне вирішення питань комунікації та співробітництва з стейкхолдерами має стати джерелом подолання труднощів діяльності МСП.

Література.

[1] Державний комітет статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.ukrstat.gov.ua/

[2] Платформа ефективного регулювання [Електронний ресурс] – Режим

доступу до ресурсу: http://regulation.gov.ua/

[3] FORBIZ: створення кращого бізнес-середовища [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://forbiz.org.ua/uk

---

НЕОБХІДНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НОВІТНЬОГО ЗРАЗКА ВІТЧИЗНЯНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Плоскіна Т. В.[1]

tania.ploskina@ukr.net

Вступ. З погляду економічної науки та відповідно до П(С)БО №7: «Основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство отримує з метою використання в процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких становить більше одного року (або операційного циклу, якщо він триваліший за рік)». [1]

На сьогоднішній день, в умовах НТП, новітнє та ефективне обладнання та устаткування мають значну роль у діяльності підприємства та досягнення ним успішних результатів. Та в реальному секторі економіки далеко не всі підприємства можуть собі дозволити йти «в ногу з часом». Використання застарілої техніки значно знижує результативність і стримує потенціал виробництва. Саме тому необхідно зосередити увагу на впровадженні основних засобів новітнього зразка на вітчизняних підприємствах.

Матеріали і методи. Теоретико-методологічну основу дослідження становить сукупність наукових методів, а саме: аналізу та синтезу, порівняння, індукції та дедукції, логічного узагальнення.

Результати. На сьогоднішній день Україна переживає значний занепад як окремих складових економічного сектору, так і всього комплексу національної промисловості. Характерними ознаками є:

- низький рівень інноваційної інфраструктури,
- несприятлива кредитна політика країни,
- занедбана науково-технічна база по всіх можливих напрямках діяльності,
- низький рівень стимулювання розвитку промислових сфер країни з боку держави,

[1] Київський національний університет імені Тараса Шевченка

- відсутність програм державного значення для розвитку технічної бази вітчизняних підприємств, внаслідок чого спостерігається диспропорція у сфері оновлення матеріально-технічної бази промисловості,
- високий рівень затрат на виробництво продукції, наслідки чого проявляються у ціні на дану продукцію тощо [2, с. 518].

Усе це свідчить про неготовність країни витримувати конкуренцію не лише на міжнародному, але і на власному, внутрішньому ринку, про значні проблеми оновлення та модернізації основних засобів.

Для покращення даного становища необхідно привернути увагу держави на дане становище вітчизняних підприємств. Розробка програм державної підтримки, розіграш грандів на фінансування закупівлі обладнання новітнього зразка допоможе спочатку декільком, а потім і більшості підприємств оновити застарілу матеріально-технічну базу, збільшити виробничі потужність, забезпечити створення нових робочих місць, що матиме, крім того, й позитивний соціальний ефект. Використання новітніх технологій сприятимуть покращенню екологічної ситуації не лише в межах окремого підприємства, а й країни в цілому [2, с. 41]

Висновки. На сьогоднішній день Україна має значні складнощі у сфері технічного розвитку по всіх галузях. Існують проблеми фінансування розширеного оновлення основних засобів на вітчизняних підприємствах, недостатня підтримка та залученість з боку держави, застарілі технології. Проте, ретельно продумана та прорахована тактика дій як з боку держави, так і з боку промислової сфери, значно допоможуть вийти із даного глухого кута, сприятимуть подальшому динамічному зросту та розвитку науково-технічного потенціалу підприємств України та його конкурентоспроможності на світовому рівні.

Література.

[1] Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», Мінфін України; Наказ, Положення від 27.04.2000 № 92 [Електронний ресурс] – Режим доступу: `http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00`

[2] Могилевська О. Ю. , Слободяник А. М., Штанько О. І. Сучасна парадигма розвитку науково-технічного потенціалу підприємств промислового комплексу України. – № 9 – 2017 – с. 517 – 520.

[3] Gurt A. M., Tereshchenko V. M. Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University Current status of scientific and technical potential and future development in Ukraine – 2016 – p. 40 – 41.

ДЕРЖАВНА ЗАБОРГОВАНІСТЬ ЯК ЗАГРОЗА ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ КРАЇН СВІТУ

Плющ Д. С.[1]

d.pliushch@gmail.com

Вступ. Міжнародна заборгованість на сьогодні є гострою проблемою світової економіки. Щороку збільшуються обсяги зовнішнього фінансування країн світу внаслідок необхідності покриття державного боргу, фінансування підприємницького сектору, виконання боргових зобов'язань, проведення реформ. Накопичення боргових зобов'язань призводить до виникнення боргових криз, таких як Латиноамериканська криза 70-х років чи боргова криза ЄС в 2011 р., тому збереження фінансової безпеки є пріоритетним завданням для більшості країн світу.

Матеріали і методи. Державний борг є одним з головних чинників дестабілізації фінансової безпеки країни. Заборгованість великих економік світу з кожним роком зростає, в 2016 р. країнами з найбільшим державним боргом були: Японія – 239,2% від ВВП, Греція – 181,3% від ВВП, Італія – 132,6%, Сінгапур – 112%. До країн з найнижчим державним боргом відносяться: Гонконг – 0,1% від ВВП, Афганістан – 8,3%, Естонія – 9,5%, Узбекистан – 11,6% [1].

В абсолютному відношенні найбільші обсяги державного боргу в 2016 р. припадають на США (19,5 трлн дол.), Японію (12 трлн дол.) та Китай (3 трлн дол.), що становить 60% від загального світового боргу. Ріст державного боргу США пов'язаний з високими витратами на розвиток приватного сектора, наслідком чого є зростання державного боргу на 10 трлн. дол. протягом останніх 10 р. Крім того, стрімко збільшуються показники державного боргу таких країн як Іспанія, Італія, Португалія, Великобританія і Франція. Країни Єврозони до 2011 р., що відзначився початком боргової кризи в ЄС, нарощували обсяги державного боргу за рахунок фінансування приватного сектора [2].

Сукупний борг всіх країн світу становить 170 трлн дол., що говорить про збільшення боргу на 60 трлн. дол. за 10 років. Державний борг країн світу станом на кінець 2016 р. становить 59 трлн. дол., що показує ріст на 24 трлн. дол. протягом останніх 10 р. Наявність високого державного боргу властива всім розвиненим країнам. Країни, що розвиваються, мають невисокі показники державного боргу. Це пов'язано в першу чергу з дефіцитом довіри з боку міжнародних інвесторів і міжнародних фінансових організацій через стан внутрішньої фінансової системи і загальну нерозвиненість боргового ринку країн, що розвиваються.

[1] Київський національний університет імені Тараса Шевченка

При наближенні показників державного боргу до показника, що перевищує обсяг ВВП, темпи зростання боргу різко сповільнюються за рідкісними винятками. В той же час, ризики боргових проблем різко зростають, а загальна боргова стійкість країни знижується, тобто виникають проблеми з залученням фінансових ресурсів з відкритого ринку.

Одним з поширених шляхів вирішення проблеми заборгованості є реструктуризація боргу шляхом укладання угод з Паризьким та Лондонським клубом, що об'єднує інтереси країн-кредиторів. Втім, позики МВФ, ЄБРР та Світового банку не підлягають реструктуризації.

В останні роки основними типами операцій з комерційними боргами країн, що розвиваються, стали ринкові свопи і дострокові викупи за планом Брейді [3].

Результати. Таким чином, зростання обсягів державного боргу держав тісно пов'язано з наступними процесами:

- посилення демократичних настроїв і лібералізації економіки призводить до підвищення обсягів державного боргу;
- економічний розвиток країни повністю відповідає зростанню заборгованості: розвинені країни мають більші обсяги державного боргу.

Висновки. Таким чином, програми реструктуризації і фінансування державного боргу є ефективним способом боротьби з фінансовими кризами, що дозволяє країнам не тільки вийти з кризи а й підняти рівень економічної ситуації та створити умови для стабільного розвитку. Вивчення міжнародного досвіду побудови системи колективної фінансової безпеки та розвитку кредитних відносин має велике значення для забезпечення економічної безпеки країн світу.

Література.

[1] Organisation for Economic Co-operation and Development [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: `www.oecd.org`

[2] International Monetary Fund [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: `http://www.imf.org`

[3] International Bank for Reconstruction and Development [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: `http://www.worldbank.org`

THE CONCEPT OF ENVIRONMENTAL ACCOUNTING IN UKRAINE

Pohribna N. V.[1]

natalydrozd@hotmail.com

Environmental accounting involves the formation of financial and non-financial information. The first is a set of data on quality of environment and its impact on socio-economic indicators: population incidence in certain territory, mortality, productivity.

Purely financial information is generated at the enterprise level and should display the data on business transactions related to the impact of all activities of the entity on the environment and the economic consequences of such exposure. It is used to justify the administrative processes and reporting. This data is formed at the company in the accounting system of environmental activities.

Environmental measures in the entity can be measured and recorded only using a specially developed method of accounting. Currently, there are a number of developments on the formation of the accounting system, able to meet the needs of management systems and external users, providing quality information on environmental aspects of business operation. So, in 1998 the Conference on Trade and Development of the UN had presented the guidelines on accounting of environmental costs and liabilities. This document provides guidance on the organization of accounting of environmental costs and liabilities, which are designed in accordance with IFRS. The recommendations presented an interpretation of environmental costs as costs of enterprises related to the management of its environmental impact. It is also noted that future benefits of such costs are not always of economic nature. In addition, the recommendation addresses the environmental analysis and audit, proposes indicators reflecting eco-effectiveness of an entity.

The concept of environmental accounting as an important means of ensuring consistent policy during the interaction of economic agents with the environment at the international level was first launched in 1992 at the UN Conference (Summit «Planet Earth» in Rio de Janeiro). In 2004, PACE adopted a "«Recommendation 1653 (2004) on environmental accounting as a tool for sustainable development» which recommended the Committee of Ministers to prepare an appeal to the Member States with implementation of the recommendations of environmental accounting. In 2012, the European Commission, Food and Agriculture Organization of the UN, the International Monetary Fund, the Organization for Economic

[1] PhD in Economics, Taras Shevchenko National University of Kyiv

Cooperation and Development, the United Nations and the World Bank prepared a Guide «System of environmental-economic accounting».

In the Ukrainian legal framework there is no regulatory-defined concept which would be used to determine the process of generating and displaying information about the environment. In the scientific and reference literature there is also no unity on identification of this category because different terms are used: environmental accounting, accounting of environmental activities, book-keeping environmental accounting.

Thus, scientists using the term «environmental accounting», consider it as a process of identification, evaluation and transmission of environmental information, which serves as the basis of competent decision-making and the formulation of judgments [1, p. 225-226]. Others use the term «environmental accounting in the company», interpreting it through the process of identifying, measuring, recording, accumulating, generalizing, storage, handling and preparation of relevant information about the environmental activities of the entity that is needed to make better management decisions [2, p. 91]. However, this term is controversial because from its interpretation it is clear that we are talking about business operations, reflecting the impact of enterprise on the environment, and only in terms of the formation of information of financial nature about indicators of such impact, and as we know, such information on financial figures is shown in the accounting system.

Some use a definition of environmental accounting, but seeing it as a separate field of accounting, which is designed to enhance the environmental activities of businesses [3]. The same point of view that environmental accounting is a separate area of accounting and its widespread adoption will become a prerequisite to enhance environmental performance of the companies. However, we should stress that it contradicts the proposals of the International Federation of Accountants, under which environmental accounting is to be considered in the context of both management and financial accounting. A number of researchers consider environmental accounting in the light of displaying the environmental aspects of the company in the way, that environmental accounting is a part of before mentioned types of accounting [4, 5]. The accumulation and reporting on activities of environmental management is considered as a task of accounting at the enterprise, so the term «accounting of environmental activity» is often used, which is quite logically justified [6].

Summarizing all the above, we can determine that the term «environmental accounting» is somewhat broader than «accounting of environmental activity», and depends on the type of information that is generated. So overall, the environmental accounting can be defined as a process of accumulation, systematization and

transmission of environmental information that enables users making informed decisions and forming competent judgments.

Literature.

[1] Len, V. (2014). Ekologichny‘j oblik: ponyattya ta zmist (Environmental accounting: the concept and content), Journal of Chernihiv State Technological University. Series: Economics. No 2. P. 223-229.

[2] Sakhno, L. (2009). Ekologichny‘j oblik i audy‘t v reformuvanni trady‘cijnoyi sy‘stemy‘ obliku na pidpry‘yemstvi (Environmental accounting and audit in reforming the traditional system of accounting at the enterprise), Accounting and Finance of APC. No 1. P. 89-92.

[3] Kozhukhova, O. (2012). Ekologicheskiy uchet i ekologicheskiy kontrolling: vzaimosvyaz i integratsiya (Ecological Accounting and Environmental Controlling: Interrelation and Integration), Management of economic systems. Electronic journal. No 3. Access mode: `http://uecs.ru/ekonomikaprirodopolzovaniyz?start=50`

[4] Pelyno, L. (2006). Znachennya lisiv ta problemy‘ obliku lisovy‘x resursiv v Ukrayini (The value of forests and forest resources accounting issues in Ukraine), Scientific Journal of NLTUU. Lviv: NLTUU. P. 145-149.

[5] Sannikova, I., Shavkunova, N. (2009). Na puti k buhgalterskomu ekologicheskomu uchetu i otchetnosti (Towards environmental accounting and reporting), International Accounting. No 3. Access mode: `http://www.lawmix.ru/bux/32193`

[6] Zamula, I. (2010). Buxgalters‘ky‘j oblik ekologichnoyi diyal‘nosti u zabezpechenni stijkogo rozvy‘tku ekonomiky‘ (Accounting of environmental activities to ensure sustainable economic development), monograph. Zhytomyr: ZSTU.

THE CONTRIBUTION OF RESEARCH UNIVERSITIES IN FOSTERING INNOVATION

Vikulova A. O.,[1]*, Salayev K.*[2]*, Avramchuk A. S.*[3]*,*

vikulova@knu.ua, kanan.salayev@gmail.com

anastasiaavramchuk523@gmail.com

Introduction. The university business collaboration, a key factor in the rise of the development countries as a technological power has been a long tradition

[1] Ph.D. in Economics, Taras Shevchenko National University of Kyiv

[2] PhD student, Taras Shevchenko National University of Kyiv

[3] Master’s degree student, Taras Shevchenko National University of Kyiv

of close ties and frequent collaboration between companies and a network of first-rate universities, as many research studies have demonstrated. Underlying the success of innovation clusters such as Silicon Valley, Boston's Route 128, and the Research Triangle of North Carolina are local universities with a longstanding mission of spurring economic development by developing technology with and transferring technology to local industry and stimulating the creation of new businesses in university-centered incubators and science parks. Technology-intensive companies commonly locate their operations near the best universities in particular fields of science and engineering in order to enable their internal research departments to work with «star» scientists and to recruit promising students [1]. The significant role for a formation of innovation system provides a research university, whose main functions are predominantly three-fold: education establishments, generation of knowledge and transfer technology. Innovation is critical for the global economy, given the fragile recovery to the crisis and the complexity of current economic, environmental and social challenges. Research – university, public and private – plays a central role in discovering new knowledge which translates into innovation [2]. Entrepreneurship is widely recognized as one of the core driving forces of contemporary innovation development.

Materials and Methods. This research based critical analysis and synthesis, generalization logical methods, the method of structured comparison based on the literature review with the interpretative approach. This study based on a careful analysis the development of scientific thought in the field of research universities. This study had been carried out through logical generalization and abstraction refined conceptual apparatus of investigation and formulated conclusions.

Results. In the current context of grooving global competition and integrated international production, universities are increasingly expected to engage in innovation activities to contribute to the development of the economy and the society. Policy-makers are developing measures to determine the extent to which universities contribute to innovation and innovation growth. Measures already in place tend to put most emphasize on the second mission of HEIs by focusing on elements of R&D [4]. The entrepreneurial university integrates economic development with the university as an academic function along with teaching and research. It is this "capitalization of knowledge" that is the heart of a new mission for the university, linking universities to users of knowledge more tightly and establishing the university as an economic actor in its own right [3, p. 195 – 203]. Global trends indicates a continuous increase in the role of research universities as the main source of innovation development. Success in this field can best be achieved through research undertaken on a collaborative basis between research universities,

other research institutions and industry.

The most important distinguishing features of research universities are the ability to generate knowledge and transfer them effectively to the economy, conducting research on a wide range of directions. In the models, concept by Freeman [5], Adams [6], Lundvall [7] and Nelson [8], universities are considered as relevant and distinctive actors, contributing to the innovative potential of societies. This holds particularly for basic research, which is characterized by high levels of technological and market uncertainties and long lead times.

Conclusions. The results of research enabled to summarize, that to support the development and technology transfer of research universities is to create an advanced research laboratories, support for public research companies, professional organizations, guarantees innovative projects. Private investors tend to refrain from basic research, leaving universities and public research institutes uniquely positioned to produce science-based knowledge upon which the development of new products, processes and services can build. Nowadays, industry and businesses need interdisciplinary research approaches to societal challenges such as energy, climate change, food and water supply – which are key to new markets for products and services. Universities are the main source for new knowledge, innovative thinking and skill development on such societal needs. Industry knows this and universities in turn know that the prime concern of industry and business focuses on commercial application. Aligning interests – mutual interests and shared experience – is the challenge, as is maintaining the independence of fundamental science and new knowledge creation which is, in fact, equally highly valued by both sides of the partnerships. Universities are central to the research and innovation «eco-system» and industry and business recognize the high value of this local proximity of expertise. Increasingly too the partner universities' research networks with their international links are privileged pools for the «people-sourcing» that industry and businesses conduct on a local and global basis [9]. Issue updated continuously-operating sources of new knowledge, because active innovation at national level will be achieved only when the market innovations will be continuously updated.

References.

[1] National Research Council (US) Committee on Competing in the 21st Century: Best Practice in State and Regional Innovation Initiatives; Wessner CW, editor. Best Practices in State and Regional Innovation Initiatives: Competing in the 21st Century. Washington (DC): National Academies Press (US); 2013. 3, Universities as Innovation Drivers.Available from: https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK158819/

[2] Christian Brodhag. Research Universities: Networking the Knowledge Economy, innovation and training. OECD International Conference on Innovation, Higher Education, Research and Development (IHERD), Oct 2012, Boston, United States.

[3] Leydesdorff, Loet, and Henry Etzkowitz. "The Triple Helix as a model for innovation studies."Science and Public Policy 25.3 (1998), p. 195 – 203.

[4] Benneworth, P. S., & Zeeman, N. (2016). Measuring the contribution of higher education to innovation capacity in the EU. (pp. -). (CHEPS working paper; Vol. 2016, No. 03).

[5] Freeman C. (1991). Networks of innovators: A synthesis of research issues // Research Policy, Vol. 20, pp. 499 – 514.

[6] Adams, J. (1990). 'Fundamental stocks of knowledge and productivity growth', Journal of Political Economy, Vol. 98, pp. 673 – 702.

[7] Lundvall, B.A. (1992). National Systems of Innovation: Towards a Theory of Innovation and Interactive Learning. London: Pinter Publishers.

[8] Nelson, R. (2001), "Observations on the post-Bayh-Dole rise of patenting at American universities," Journal of Technology Transfer, 26(1 – 2), 13.

[9] Borrell-Damian, L., Morais, R., & Smith, J. H. (2014). University-business Collaborative Research: goals, outcomes and new assessment tools The EUIMA Collaborative Research Project Report.

ПРАВОВІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГІДНОГО РІВНЯ ЖИТТЯ ЛЮДИНИ І СУСПІЛЬСТВА

Сахарук І. С.[1]

sakharuk.ira@gmail.com

Соціальна безпека, зокрема, як частина національної безпеки держави, в сучасний період стає об'єктом значної кількості наукових досліджень, однак, не отримала належного нормативного закріплення у національному законодавстві. Так, у Конституції України застосовуються поняття «безпека людини» (ст. 3), «екологічна безпека» (ст.ст. 6, 92), «економічна безпека», «інформаційна безпека», «державна безпека» (ст. 17), «національна безпека» (ст.ст. 34, 36 та ін.). Не регламентовано питання соціальної безпеки і в базовому з питань політики в галузі безпеки Законі «Про основи національної безпеки України» від 19.06.2003 року.

[1] Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Відповідно до тлумачного словника, безпека означає стан, коли кому-, чому-небудь ніщо не загрожує [1]. В науковій літературі відсутній єдиний підхід щодо розуміння сутності та змісту поняття «соціальна безпека». Водночас, як слушно зауважує Б. І. Сташків, соціальну безпеку можна розглядати 1) у широкому смислі як стан захищеності суспільства чи людства, і тоді вона ототожнюється з безпекою у цілому і національною безпекою зокрема; 2) у вузькому смислі, як гарантування і забезпечення державою реалізації людиною її соціальних прав [2, с. 33]. Автор визначає соціальну безпеку як стан захищеності правовими, економічними і політичними засобами соціальних прав людини, що забезпечує їх стабільність, реальне використання та гідний рівень життя членів суспільства [2, с. 34].

Стаття 1 Закону України «Про основи національної безпеки України» здійснює тлумачення поняття «національна безпека», що, зокрема, в соціальній сфері означає захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у сферах соціальної політики та пенсійного забезпечення. Згідно з Методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня економічної безпеки України 2013 року «соціальна безпека – це стан розвитку держави, за якого держава здатна забезпечити гідний і якісний рівень життя населення незалежно від віку, статі, рівня доходів, сприяти розвитку людського капіталу як найважливішої складової економічного потенціалу країни».

Отже, в загальному зміст соціальної безпеки означає соціальну захищеність людини і суспільства, створення умов для ефективної реалізації соціальних прав з метою покращення якості життя, забезпечення його гідного рівня. Забезпечення соціальної безпеки є важливим напрямом соціальної політики держави.

Незважаючи на те, що Конституція не закріплює соціальну безпеку як правову категорію, однак, регламентує правові механізми встановлення соціальної безпеки, зокрема, визначаючи зміст та гарантії реалізації соціальних прав людини і громадянина. Крім того, ст. 3 Основного Закону визначає правові засади встановлення безпеки людини (в тому числі соціальної) як ключового напрямку державної політики: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю».

Хоча у Законі України «Про основи національної безпеки України» термін «соціальна безпека» відсутній, проте, зазначаються загрози національним інтересам та національній безпеці у соціальній сфері, а також основні

напрями державної політики з питань національної безпеки у соціальній сфері. Натомість, «Стратегія національної безпеки України», затверджена Указом Президента України від 26.05.2015 року серед основних напрямів державної політики національної безпеки України визначає забезпечення економічної, енергетичної, інформаційної, екологічної безпеки та кібербезпеки. При цьому, п. 4.9. Стратегії визначає «основним змістом економічних реформ створення умов для подолання бідності і надмірного майнового розшарування в суспільстві, наближення соціальних стандартів до рівня держав членів ЄС, досягнення економічних критеріїв, необхідних для набуття Україною членства в ЄС», тобто, фактично, соціальна безпека визначається як частина економічної безпеки.

Звичайно, економічна та соціальна безпека тісно пов'язані між собою, зокрема, встановлення високого рівня соціальної захищеності та гідних умов життя неможливе без належного стану економічного розвитку держави. Проте, визначати соціальну безпеку частиною економічної вважаємо необґрунтованим. Тим більше, серед визначених Стратегією шляхів забезпечення економічної безпеки до напрямів, які пов'язані із соціальною безпекою, можна віднести лише протидію тінізації економіки. При цьому, попередня Стратегія національної безпеки України «Україна у світі, що змінюється» 2007 року передбачала значний комплекс завдань політики національної безпеки у соціальній сфері, в тому числі створення високоякісної та ефективної системи медичної допомоги, зниження рівня соціального та майнового розшарування населення, підвищення ефективності соціальних гарантій для найбільш уразливих верств населення тощо.

Зі змісту правового поняття «соціальна безпека» випливає, що її встановлення, зокрема, передбачає забезпечення гідних умов життя людини та суспільства. Так, серед пріоритетів національних інтересів України ст. 6 Закону «Про основи національної безпеки України» визначає, зокрема, гарантування конституційних прав і свобод людини і громадянина (в тому числі, соціальних прав); зміцнення соціальної стабільності в суспільстві; забезпечення постійного зростання рівня життя і добробуту населення. З огляду на це, реалізація концептуальних засад гідної праці є важливою передумовою встановлення високого рівня соціальної безпеки.

У доповіді Генерального директора МОП «Гідна праця» зазначено, що місія Організації полягає в покращенні становища людей у сфері праці, що зумовлює необхідність знайти сталі (стійкі) можливості для гідної праці. МОП повинна активізувати можливості для жінок і чоловіків отримувати гідну і продуктивну роботу в умовах свободи, справедливості, безпеки і гідності

[3]. Отже, навіть у змісті гідної праці, відповідно до тлумачення МОП, наголошено, в тому числі, на необхідність забезпечення безпеки людини. У цій же доповіді сформульовано чотири стратегічних завдання в рамках реалізації гідної праці: сприяння дотриманню прав на роботі, зайнятість, соціальний захист та соціальний діалог.

Соціальна захищеність людини і суспільства, створення умов для ефективної реалізації соціальних прав з метою забезпечення гідного рівня життя людини і суспільства як основа соціальної безпеки значною мірою залежить від ефективності правового регулювання трудових відносин, в тому числі, його відповідність загальноприйнятим міжнародним трудовим стандартам. Покращенні становища людей у сфері праці, згідно із позицією Міжнародної організації праці, зумовлює необхідність знайти сталі можливості для гідної праці. В цьому контексті першочергового значення потребує вдосконалення проекту Трудового кодексу, врахування при цьому як міжнародних трудових стандартів, що стосуються гідної праці, так і напрямків вдосконалення трудового законодавства, відображених в Програмі гідної праці МОП для України на 2016-2019 роки.

Література.

[1] Словник української мови // Режим доступу: `http://sum.in.ua/s/bezpeka`

[2] Сташків Б. І. Соціальна безпека як інститут права соціального захисту населення / Б. І. Сташків // Актуальні проблеми держави і права. – 2007. – С. 32 – 36.

[3] Report of the Director-General: Decent work 87th Session, June 1999. – International Labour Organization / Режим доступу: `http://www.ilo.org/public/english/standards/relm/ilc/ilc87/reports.htm`

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА: ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ВИМІР

Снеткова А. В.[1]

snet04@ukr.net

Вступ. Ефективний розвиток національного господарства значною мірою залежить від рівня забезпеченості його економічної безпеки, оскільки лише за такої умови може проводитись незалежна зовнішня і внутрішня політика, яка відповідає національним інтересам. Економічна безпека держави є складною багаторівневою системою, яка неодмінно потребує захисту всіх її компонент на різних рівнях ієрархії управління економікою: держави, регіону, галузі, сектора економіки, окремого підприємства, особи та у всіх сферах життєдіяльності, зокрема: фінансовій, виробничій, збутовій, кадровій, інформаційній, інвестиційній.

Інвестиційна складова економічної безпеки підприємства здатна не лише акумулювати, залучати і ефективно використовувати інвестиційні ресурси, а й гарантувати відповідний рівень конкурентоспроможності. Саме тому актуальність дослідження інвестиційної складової в системі економічної безпеки постає у ряді найбільш нагальних на сьогоднішній день.

Матеріали і методи. Категорія «економічна безпека» та її структурні, функціональні компоненти, в тому числі за рівнями ієрархії управління, почали вивчатися в Україні відносно недавно – з початку 90-х роках минулого століття, що певною мірою пов'язано із здобуттям Україною незалежності, формуванням державності, становленням національних, в тому числі економічних інтересів.

Узагальнюючи досліджені та наведені сутнісні характеристики дефініції «економічна безпека», слід наголосити на наступних аспектах:

- економічна безпека підприємства – це характеристика стабільного фінансово-економічного функціонування підприємства, при якому вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища не зумовлюють виникнення негативних тенденцій у оптимальному співвідношенні ресурси-виробництво-прибуток;

- при своєчасному і системному визначенні цілей, принципів та механізмів управління, загроз, методів та засобів забезпечення економічної безпеки підприємства можливе адекватне формування програми дій, а саме: стратегії стабільного фінансово-економічного функціонування підприємства.

[1] Київський національний університет імені Тараса Шевченка

У системі забезпечення економічної безпеки підприємства достатньо вагомою є інвестиційна складова, зокрема інвестиційна безпека. Необхідно зауважити, що вітчизняними науковцями дефініція сутності поняття «інвестиційна безпека» достатньо вагомо досліджена на макро- та мікроекономічному рівнях, проте у сучасних економічних умовах актуалізуються питання щодо забезпечення інвестиційної безпеки безпосередньо інвесторів.

Оскільки для реалізування інвестиційних проектів необхідні значні капіталовкладення вітчизняні підприємства не можуть самостійно здійснювати фінансування цих процесів за допомогою власних ресурсів, а тому залучаються запозичені кошти від вітчизняних та іноземних інвесторів. Відтак для зовнішніх інвесторів актуальним є проведення комплексної оцінки інвестиційної безпеки підприємства, при якій необхідно врахувати її наступні характерні ознаки:

- довгостроковий характер;
- об'єктом інвестиційної безпеки підприємства є узгодження довгострокових економічних інтересів підприємства як суб'єкта інвестиційної діяльності з інтересами суб'єктів зовнішнього середовища;
- основний індикатор узгодження економічних інтересів між суб'єктами – це додатковий грошовий потік від реалізації інвестиційних проектів;
- кризовий фінансово-економічний стан підприємства ідентифікується як інвестиційна небезпека, яка характеризується збитками великого масштабу, втратою конкурентоспроможності, порушенням нормального режиму господарської діяльності;
- диференціація за стратегічними зонами господарювання (СЗГ) та інвестиційними проектами кожної СЗГ;
- при відсутності інвестиційних проектів у певній СЗГ, інвестиційна безпека в ній визначається, з огляду на ситуацію «без проекту».

Результати. Таким чином, на основі проведеного дослідження доцільно запропонувати концептуальну модель оцінювання інвестиційної безпеки підприємства (ІБП), яка міститиме підходи до оцінювання ІБП; напрями ідентифікації внутрішніх та зовнішніх факторів впливу на систему ІБП;

етапи оцінювання ІБП; можливі загрози ІБП; формування програмно-цільових заходів, спрямованих на ліквідацію, нейтралізацію та усунення загроз ІБП.

Висновки. Отже, для забезпечення економічної та інвестиційної безпеки підприємства необхідно формувати відповідні програмно-цільові заходи, які становитимуть певну стратегію, що ґрунтуватиметься на: характеристиці зовнішніх і внутрішніх загроз; визначенні і моніторингу чинників, які негативно впливають на стійкість його соціально-економічного стану на короткострокову і середньострокову перспективу; визначенні критеріїв і параметрів показників, що характеризують інтереси підприємства і відповідають вимогам його інвестиційної безпеки; розробленні інвестиційної політики; напрямах діяльності підприємства відносно реалізації стратегії.

Література.

[1] Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України № 60 [Електронний ресурс] : наказ Міністерства економіки України від 02.03.2007. – Режим доступу: `http://zakon.nau.ua/`

[2] Економічна безпека суб'єктів господарської діяльності в умовах глобальної фінансової кризи [Текст]: монографія / [О. А. Кириченко, М. П. Денисенко, В. С. Сідак, та ін.]; заг. ред. Кириченко О. А. – К. : ІМБ Університету «КРОК», 2010. – 412 с.

[3] Ткач, В. О. Фінансова безпека підприємства : організаційно-економічний механізм керування податковими зобов'язаннями підприємств [Текст] : монографія / В. О. Ткач, О. С. Камушков, В. О. Шевченко. – Запоріжжя : 2011. – 168 с.

РЕКЛАМА У МІЖДИСЦИПЛІНАРНОМУ ТРАКТУВАННІ

Соболєва М. В.[1]

hellogoodbye@ukr.net

Трансформація економічних та господарських структур у напрямі становлення цілісної та єдиної світової геоекономічної реальності визначила пріоритети у рекламних технологіях та відповідно у стратегіях рекламної діяльності сучасних фірм. Сутність реклами у глобальній економіці передбачає, що соціальні, економічні, політичні та інші відносини отримують світовий характер за рахунок мереж сучасних комунікацій та нових інформаційних технологій. Однак в умовах глобалізації спостерігається протиріччя з класичним підходом до реклами, як такої, що забезпечує задоволення

[1] Аспірант, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

споживачів цільовою інформацією про товар, у нових умовах – реклама забезпечує пристосування споживача до нового бренду.

В умовах сучасного світового ринку реклама набуває найбільшого значення з точки зору соціально впливових та майнових характеристик існування суспільства, що практично у всіх промислово розвинутих країнах призводить до розширення сфери рекламної діяльності та включення в неї суб'єктивно-психологічних параметрів життєдіяльності. З точки зору розвитку економіки в сучасних умовах реклама є показником стабільного розвитку, ефективності, прибутковості й актуальності того чи іншого виду діяльності. О. Стельмашенко зазначає [1, с. 8]: «... це підтверджується постійним зростанням витрат на рекламування продукції практично усіма великими корпораціями в межах світового ринку. При цьому, саме засоби реклами є найбільш дієвим інструментом проникнення на закордонні ринки, зміцнення на них позицій ТНК та можливості протидії державним обмеженням проникнення на внутрішній ринок країни». Разом з тим реклама – це, перш за все, фактор впливу на попит. Так, Г. Стіглер [2] показав, що якщо споживач не має достатню інформацію про ціни, що призначаються різними продавцями на конкретний товар, то у цій ситуації продавці будуть у цілому призначати більш високі ціни, ніж в умовах повної інформованості про них споживача. Крім того, чим більші витрати чекають споживача, тим більше часу він буде витрачати на пошук товару (продавця) з найнижчою ціною. І чим більше часу споживач у цілому витрачає на пошук товару, тим менше розкид цін у різних продавців. Виходячи з цього, реклама скорочує витрати пошуку товару, а отже, трансакційні витрати. Скорочуючи інформаційну асиметрію, реклама також зменшує розкид цін на товар одного продуктового класу.

Сучасний період характеризується процесом переходу від матеріального суспільства до інформаційного. Споживач, який наприкінці XX ст. підпорядковувався «споживчому стандарту», дотримувався «зовнішніх, заданих тоталітарним ринком та адекватних цьому ринку правил поведінки», з розвитком у XXI ст. інформаційних технологій починає повною мірою усвідомлювати масштаб наданих йому повноважень у сфері отримання інформації про наявні на ринках варіанти вибору, особливості конкурентного середовища, що впливає на зміщення мотивів поведінки споживача. Це обумовлює зростання сили споживача на ринку. Споживач стає «знаючим споживачем», ним стає складніше управляти, він перестає реагувати на символи і знаки, які є базовими елементами досліджуваної теорії (це, зокрема, підтверджується щорічним збільшенням бюджетів компаній на рекламу).

Серед виробників простежується тенденція посилення впливу глобальних

гравців, створення великих «мережевих організацій», які націлені на монополізацію сучасних ресурсів розвитку, здійснення контролю над глобальними інститутами і використання механізмів та інститутів політичного гегемонізму. Такого типу компанії мають конкурентну перевагу у досягненні високого рівня довіри у споживачів майбутнього, яке полягає у можливості отримання, обробки, аналізу та інтерпретації кращої інформації про ринок, яка буде використовуватися не просто для відстеження змін на ринку і реагування на них, а для розширення поля сприйняття компанії, для впливу на ринок з метою його перетворення. Слідом за зміною поведінки суб'єктів ринку сам ринок починає трансформуватися, переходячи від принципу «продавати все більше та швидше» до принципу задоволення індивідуальних потреб.

Відсутність в Україні власних традицій реклами зумовлює нав'язування споживачеві чужих ціннісних орієнтацій, формування системи мотиваційних установок на віддавання переваг продукції зарубіжних фірм. Рекламний простір України перенасичений іноземними рекламними продуктами і для національного виробника часто не залишається місця у цьому рекламному просторі [174]. Іноземні рекламні продукти надто слабо адаптовані до умов культурного та ментального середовища в Україні.

У сучасних українських засобах масової інформації також проявляється глобальний підхід до реклами світових брендів: національна реклама копіює підходи світової, однак зі збереженням традиційних цінностей. Із ростом об'ємів та якості споживання рекламної інформації відбувається формування світового рекламного ринку за рахунок глобалізації та інтелектуалізації бізнесу, інтеграції національних ЗМІ у світовий простір, зростання необхідності у інформатизації суспільства.

Отже, сучасна реклама – невід'ємний наслідок і метод нецінової конкуренції. Вона є не лише засобом донесення інформації до споживача, а й виконує низку економічних функцій, здатна впливати на стан ринкового середовища, обсяги виробництва і доходи, на ринкову владу.

Література.

[1] Стельмашенко О. О. Реклама як інструмент опосередкованого державного впливу на функціонування ринку пива в Україні. Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2012. – с. 8.

[2] Stigler G. J. The Economics of Information / G. J. Stigler // Journal of Political Economy. – 1961. – Vol. 69, pp. 213 – 225.

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ, ВІЙСЬКОВІ ТА ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Соляник М. Л.[1]

ml.tsyganok@gmail.com

Вступ. Не виникає сумніву, що питання євроатлантичної інтеграції було і все ще залишається актуальним для українського суспільства. Сам факт наявності дискусій довкола вступу України до НАТО є підтвердженням його важливості для суспільно-політичних орієнтирів нашої держави та суспільства в цілому. А європейська та євроатлантична інтеграція є вже не просто напрямком зовнішньої політики нашої держави, а й – орієнтиром внутрішніх трансформацій суспільства.

Матеріали і методи. Для написання були використані праці дослідників, які займаються вивченням суспільних, політичних, військових та економічних передумов та аспектів євроатлантичної інтеграції України як актуального напрямку у зовнішній політиці України. Також були застосовані наступні методи: критичний аналіз наукової та довідкової літератури, синтез та узагальнення.

Результати. Україна знаходиться в оточенні потужних країн та угрупувань. Інтереси деяких з цих держав відрізняються від національних інтересів України. Проблеми, що зараз існують у нашій державі, однозначно не сприяють становленню України як самостійного центру сили, що може диктувати в односторонньому порядку правила гри у регіоні. Також, враховуючи сучасне геополітичне становище України, через анексію Криму Російською Федерацією та ведення військових дій проти самопроголошених республік на сході країни, стало очевидно, що наша держава не має реальних можливостей самостійно забезпечити свою безпеку.

У даному контексті, у травні 2015 року була прийнята «Стратегія національної безпеки України», яка розрахована на термін до 2020 р. Основними її цілями є: мінімізація загроз державному суверенітету та створення умов для відновлення територіальної цілісності України у межах міжнародно-визнаного державного кордону; відновлення мирного розвитку держави; набуття нової якості економічного та гуманітарного розвитку, забезпечення інтеграції України до ЄС та її майбутнього як демократичної, правової, соціальної держави [1].

Основними загрозами національній безпеці України у Стратегії вказані: агресивна політика Російської Федерації; неефективність системи забезпечення національної безпеки України; корупція та неефективна система державного

[1] Київський національний університет імені Тараса Шевченка

управління; економічна криза, виснаження фінансових ресурсів держави, зниження рівня життя населення; загрози енергетичній, інформаційній, екологічній і техногенній безпеці [1].

Також у Стратегії визначені наступні ключові завдання, а саме:

- модернізація та випереджаючий розвиток оборонно-промислового комплексу (далі – ОПК), нарощування його виробничих потужностей, вироблення конкурентоспроможних на світовому ринку озброєнь і військової техніки;

- поглиблення оборонно-промислового та військово-технічного співробітництва з іншими державами, насамперед з державами-членами НАТО та ЄС, досягнення повної незалежності від Росії у питаннях виробництва озброєнь та військової техніки;

- спрямування двосторонньої та багатосторонньої співпраці з державами-партнерами на забезпечення обороноздатності України, отримання сучасних зразків озброєння та військової техніки, сприяння зняттю штучних обмежень у сфері військово-технічного співробітництва та ін. [2].

У зв'язку з чим, для України підвищилася роль курсу на євроатлантичну інтеграцію. До того ж, євроатлантична інтеграція є невід'ємною складовою інтеграції нашої держави до ЄС.

Членство в НАТО відповідає геостратегічним інтересам нашої держави, оскільки політична вага і військова міць Північноатлантичного альянсу можуть гарантувати її незалежність і територіальну цілісність краще, ніж статус «позаблокової» держави. Враховуючи ситуацію, яка склалася на сьогоднішній день, головною геополітичною ціллю приєднання України до Північноатлантичного альянсу має стати забезпечення миру, територіальної цілісності і соціальної та політичної стабільності в нашій державі, як невід'ємній частині всієї Європи.

Безперечно слід зазначити, що крім вищезазначених позитивних аспектів вступу України до Альянсу, що створять передумови для реалізації суспільно-політичних, військових та економічних інтересів, можливим є виникнення і певних геополітичних, внутрішньополітичних, соціально-економічних та військово-політичних ризиків та загроз для національної безпеки [3]. З одного боку, вступ до НАТО відкриє нові можливості на напрямки економічної співпраці насамперед з країнами-членами

Альянсу. Але з іншого боку, зі вступом до Альянсу може виникнути низка проблем в економічній сфері, які має враховувати Україна, а саме: необхідність структурної перебудови ОПК і пов'язані з цим надмірні витрати на усунення диспропорцій в ОПК та економіці в цілому; вихід на ринок озброєння і військової техніки; необхідність додаткових фінансових витрат із Державного бюджету для підготовки України до членства в НАТО [4].

Висновки. Оскільки Україна орієнтується на європейську модель розвитку та позиціонує себе як європейську державу, що поділяє європейські цінності та прагне зробити вагомий внесок у розбудову європейської економічної, політичної та безпекової систем, євроатлантична інтеграція має стати головною геополітичною ціллю нашої держави. Звичайно ж, ми не можемо бути застрахованими від певних негативних наслідків, що можуть супроводжувати цей процес, але ми сподіваємось, що ті нові можливості, які отримає Україна, допоможуть реалізувати усі її геостратегічні цілі.

Література.

[1] Потіха А. Нова стратегія національної безпеки України в умовах зовнішньої загрози [Електронний ресурс] / А. Потіха // Центр досліджень соціальних комунікацій. – Режим доступу до ресурсу: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1122:strategiya-natsionalnoji-bezpeki&catid=8&Itemid=350

[2] Бегма В. М. Нормативно-правове та інституційне забезпечення міжнародного воєнно-економічного співробітництва України [Електронний ресурс] / В. М. Бегма // Науково-аналітичний щоквартальний збірник Національного інституту стратегічних досліджень «Стратегічні пріоритети». – Режим доступу до ресурсу: http://sp.niss.gov.ua/articles/1368/

[3] Ковалевський Л. Економічні аспекти євроатлантичної інтеграції України [Електронний ресурс] / Л. Ковалевський // Інтернет-холдинг Олега Соскіна. – Режим доступу до ресурсу: http://soskin.info/ea/2007/5-6/200703.html

[4] Невідома Н. Економічні аспекти євроатлантичної інтеграції України / Н. Невідома. // Євроатлантикінформ. Науково-аналітичний бюлетень Національного центру з питань євроатлантичної інтеграції України. – 2005. – № 1. – С. 21 – 22.

КОРПОРАТИВНА КУЛЬТУРА ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ОРГАНІЗАЦІЇ

Страхонюк Н. О.[1]

natastrahoniuk@gmail.com

Вступ. В сучасних умовах розвитку національного ринку, зі збільшенням кількості підприємств та посиленням конкуренції, стандартні методи управління діяльністю організації втрачають свою ефективність. Для забезпечення високих позицій на ринку, організації значну увагу приділяють сфері управління персоналом. Одним із головних інструментів впливу у здійсненні даного виду діяльності є впровадження корпоративної культури та її підтримка. Сутність впливу корпоративної культури на персонал полягає в тому, що працівники можуть спрогнозувати розвиток ситуації, в межах якої вони формують, оцінюють та корегують власний стиль поведінки [1, с. 32]. Для формування ефективної моделі управління персоналом організації, необхідним постає створення такої корпоративної культури, яка б враховувала усі особливості як керівника, так і його підлеглих, а також цілі створення культури.

Матеріали і методи. Представлене дослідження сформовано на основі використання загальнонаукових і спеціальних методів дослідження з урахуванням міждисциплінарного характеру. У процесі дослідження поєднано аналіз та синтез, методи логічного узагальнення й абстрагування, методи структурованого порівняння на основі критичного огляду наукових джерел.

Результати. В сучасних умовах тематика корпоративної культури організації дедалі більше привертає увагу вчених та практиків. Відтак, існує ціла низка типологій корпоративної культури. За традиційною типологією виокремлюють: праксіологічну, в якій створення корпоративної культури розглядається як засіб збільшення прибутку; підприємницьку, що спрямована на розвиток організації; опікунську, яка є основним засобом досягнення консенсусу та бюрократичну, що підтримується з допомогою формальних процедур [2, с. 571]. Таким чином, враховуючи особисті якості кожного з працівників, а також найголовніші для них мотиватори, можна визначити той тип корпоративної культури, який є найбільш прийнятним для відповідної організації. Водночас корпоративна культура, як важливий інструмент управління персоналом, має враховувати морально-психологічний клімат організації.

---

[1] студентка 3-го курсу напряму підготовки «Менеджмент», Економічний факультет, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Заслуговує на увагу типологія корпоративної культури з урахуванням чинників соціальної психології, яку запропонували канадські вчені К. де Вріє та Д. Міллер. Вчені виокремили такі основні типи: драматична (де кожен із працівників демонструє бурхливу діяльність), депресивна (має авторитарно-бюрократичний характер), шизоїдна (зорієнтованість працівників лише на окремій особистості), параноїдальна (страх перед контролем, бажання «підстрахуватись»), примусова (характеризується спрямованістю зусиль на уникнення помилок) [3]. На стадії формування корпоративної культури важливо звернути увагу на психологічний клімат колективу та на характер виконання роботи кожним із працівників. При її впровадженні менеджер має зрозуміти її тип для того, аби визначити та сформувати для себе перелік тих інструментів, які б максимально ефективно впливали на діяльність персоналу.

Якщо на початкових стадіях існування корпоративної культури можна відзначити її позитивний ефект, важливою є її підтримка. Існують різні заходи для підтримки корпоративної культури, які також підбираються в залежності від її типу. Наприклад, для драматичної культури впливовими можуть бути регулярні виступи керівництва з промовами та спільне виконання гімну, для параноїдальної – щоденний контроль, можливо навіть із застосуванням внутрішніх камер, оскільки у даному випадку страх підвищить продуктивність праці.

Коли корпоративна культура знаходиться на піку свого розвитку, її особливості можна ефективно використовувати і при залученні нових працівників до компанії. Компанія з яскраво вираженою корпоративною культурою має більші шанси на те, аби залучити висококваліфікованих працівників, оскільки і бажаючих зайняти вакантні посади буде більше, відповідно розширюється коло тих, з кого обиратимуть, адже переважна більшість претендентів на вакантні посади звертають увагу саме на корпоративну культуру і обирають для себе найбільш цікаву та прийнятну. На етапі відбору персоналу HR-менеджер, дослідивши особисті та професійні якості кандидата, може сформулювати чітке уявлення про те, як новий працівник «впишеться» в колектив з його корпоративною культурою. Інструменти мотивації персоналу також багато в чому залежать від типу корпоративної культури. Наприклад, у шизоїдній культурі створення дружньої атмосфери не буде ефективним, оскільки кожен із працівників діє у своїх інтересах. Більш дієвим інструментом мотивації можна вважати впровадження винагороди за виконання роботи.

На нашу думку, позитивними ефектами, якими володіє корпоративна культура у сфері управління персоналом, можна вважати: підвищення

згуртованості колективу шляхом цілісного розуміння кожним з працівників цінностей організації; спрощення процедури підбору, відбору, найму та адаптації персоналу; створення ефективної системи мотивації; створення позитивного іміджу організації у конкурентному середовищі.

Висновки. Створення корпоративної культури є необхідним елементом здійснення діяльності у сфері управління персоналом, оскільки під час її формування відбувається краще пізнання працівників організації шляхом аналізу їх поведінки та особистих якостей. Також корпоративна культура дозволяє підбирати та коригувати інші інструменти менеджменту персоналу.

Література.

[1] Тарасова О. В. Корпоративна культура як інструмент ефективного менеджменту підприємства. / О. В. Тарасова, С. С. Марінова // Економіка харчової промисловості. – 2013. – № 3(19). – С. 28 – 32.

[2] Управление персоналом организации под ред. А. Я. Кибанова. – [3-е изд., доп. и перераб.]. – М.: ИНФРА-М, 2005. – 638 с.

[3] Скібіцька Л. І. Антикризовий менеджмент [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://textbook.com.ua/menedzhment/1473451624/s-37

ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Стрекаль О. О.[1]

oleg.strekal@gmail.com

Вступ. Державний фінансовий контроль призначений для реалізації фінансової політики держави й в умовах ринкових трансформацій, що відбуваються в Україні, проблемна сфера використання його механізмів та відповідного інструментарію повинна все більше змінюватись від контролю фінансових результатів у бік контролю з метою запобігання виникнення проблем.

Матеріали і методи. Методологічну базу склали: діалектичний метод наукового пізнання і системний підхід до вивчення сучасних концепцій фінансового менеджменту, державного управління. Використовувався метод порівняльного аналізу при узагальненні досвіду розвинених європейських країн щодо побудови системи державного фінансового контролю.

[1] Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Результати. На думку сучасних дослідників, чинна система державного фінансового контролю в Україні не забезпечує повноцінної реалізації завдання запобігання фінансовим правопорушенням, а також практично не впливає на процес прийняття рішень після завершення контрольно-перевірних заходів [3, с. 12].

Деякі сучасні науковці відзначають, що чинна система державного фінансового контролю в Україні найбільш схожа з побудовою системи органів державного фінансового контролю у Франції, найперше тому, що структура цих органів і виконуваних ними функцій контролю практично ідентична вітчизняній (Табл. 1).

У Франції державний фінансовий контроль поділяється на внутрішній і зовнішній. Аналогічно в Україні, в організаційному плані державний аудит у відповідності стандартів INTOSAI має здійснюватися в двох самостійних формах: незалежний від органів виконавчої влади зовнішній аудит (Рахункова палата) і внутрішній урядовий аудит (Державна аудиторська служба України). Провідну роль у такій системі відіграє саме Рахункова палата як вищий національний орган аудиту [2, с. 199]. Однак, у вітчизняній практиці виникає змішування функцій, адже урядовий аудит в органах виконавчої влади виконується самостійно, поза прямого втручання Рахункової палати. Остання враховує результати внутрішнього аудиту при здійсненні власних перевірок, аналізує діяльність Державної аудиторської служби України як урядової установи, не втручаючись в її внутрішній розпорядок. У сферу компетенції Державної аудиторської служби України мають входити й органи внутрішнього відомчого аудиту, на засадах професійного нагляду, а не прямого підпорядкування.

Не дивлячись, на схожість структури державного фінансового контролю у Франції та Україні, все ж вони ґрунтуються на різних принципах [2, с. 31]. По-перше, за визначенням INTOSAI державний внутрішній контроль є самостійним системним видом фахової діяльності, який має певну структурованість та цілі. Вітчизняна ж практика – це похідна діяльність, підпорядкована цілям державного фінансового контролю.

По-друге, у європейських стандартах побудови системи державного внутрішнього фінансового контролю не визначено суб'єкт здійснення публічного аудиту, проте акцентується на його відповідність ретельно розробленим і закріпленим критеріям. Вітчизняне ж законодавство не один раз оновлювалось, а підзаконні нормативні акти пройшли процес гармонізації з європейськими стандартами, однак положення чинного законодавства залишаються здебільшого декларативними й конкретних

критеріїв правильності та достовірності не визначено.

Франція	**Україна**	**Цілі та завдання органів державного фінансового контролю**
Міністерство фінансів, промисловості та економіки	Міністерство фінансів України	Організація й побудова системи державного фінансового контролю, визначення його суб'єктів
Рахункова палата	Рахункова палата України	Провадження заходів державного зовнішнього фінансового контролю (аудиту)
Генеральна інспекція фінансів	Державна аудиторська служба України	Реалізує державний фінансовий контроль через здійснення: державного фінансового аудиту; перевірки державних закупівель; інспектування (ревізії); моніторингу закупівель у підконтрольних установах і за судовим рішенням щодо суб'єктів господарської, які не віднесені до підконтрольних установ
Казначейство	Державна казначейська служба України	Контроль процесу касового виконання Державного та місцевих бюджетів

Таблиця 1. Порівняльна таблиця побудови інституційно-правової системи державного фінансового контролю у Франції та Україні. Джерело: складено автором на основі [4, с. 345].

У нормативних документах INTOSAI належну увагу приділено об'єктивності та доказовості аудиторських звітів. Тоді як, у вітчизняному законодавстві щодо здійснення державного фінансового контролю принцип об'єктивності не знайшов своє відображення. Лише в Законі України «Про Рахункову палату» [1], діяльність якої ґрунтується на принципах законності, незалежності, об'єктивності, безсторонності, гласності та неупередженості. Однак Рахункова палата – це скоріше суб'єкт здійснення державного зовнішнього контролю.

По-третє, результати державного фінансового контролю в європейських країнах мають бути оприлюднені шляхом повідомлення результатів зацікавленим особам (кредиторам, інвесторам, представникам громадськості)

[2, с. 32]. У вітчизняному законодавстві йдеться лише про необхідність підготовки кінцевого звіту за результатами аудиту, а також публікація звітності деяких підприємства. Лише у випадку підприємств корпоративного типу – це є обов'язкова вимога. Хоча, це є базовою умовою підвищення прозорості державних підприємств, успішного реформування галузей та протидії корупції. Наразі, не всі національні нафтогазові корпорації є достатньо прозорими, що породжує умови для формування корупційної складової в діяльності та знижує ефективність державного фінансового контролю.

Висновки. Надзвичайно важливим завданням є вдосконалення законодавства з метою уникнення дублювання певних функцій та неузгодженими оцінками для одних і тих самих проблем. Подальша гармонізація вітчизняного законодавства до європейських стандартів щодо здійснення державного фінансового контролю сприятиме також поліпшенню його організаційно-інституціональної структури, а також підвищенню ролі в реалізації фінансової політики держави.

Література.

[1] Про Рахункову палату : Верховна Рада України; Закон від 02.07.2015 № 576-VIII [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/576-19

[2] Александрович О. О. Теоретичні засади та історичні передумови модернізації системи державного фінансового контролю в Україні [Текст] : дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01 / Александрович Ольга Олександрівна ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Харків. регіон. ін-т держ. упр. – Харків, 2016. – 293 с.

[3] Івашова Л. М. Досвід державного фінансового контролю в країнах ЄС та напрями його імплементації до України / Л. М. Івашова, М. Ф. Івашов // Вісник Академії митної служби України. Серія : Державне управління. – 2014. – № 2. – С. 12 – 23.

[4] Собкова Н. Д. Світовий досвід організації державного фінансового контролю в бюджетному процесі / Н. Д. Собкова // Економічний аналіз. – 2012. – Вип. 10. – Частина 2. – С. 343 – 347.

ГРОМАДЯНСТВО ЯК ПРАВОВИЙ ТА СИМВОЛІЧНИЙ ЗВ'ЯЗОК ЕМІГРАНТІВ З КРАЇНОЮ ПОХОДЖЕННЯ

Фітісова А. В.[1]

fitisowa@gmail.com

Серед мігрантів з України, які набули громадянство в інших країнах, значна частина перебуває в громадянстві України. На графіку нижче зображене співвідношення кількості українців, які набули громадянства в основних країнах призначення та кількості українців, які при цьому вийшли з громадянства України[2]. В середньому, за 2012-2015 роки, не більше 12,5% українців, які набули громадянства інших держав, вийшли з громадянства України. Отже, переважна більшість українців, які набувають громадянства в інших країнах, не виходять з громадянства України.

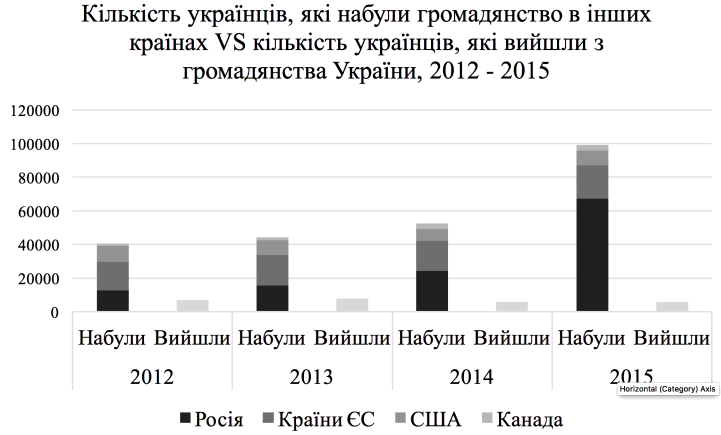

Більшість авторів, які займаються питанням подвійного громадянства, розглядають його з позиції державних інтересів та політики громадянства в контексті імміграції. Досить мало досліджень присвячені наслідками набуття громадянства для індивідів та можливостей, що ним відкриваються. Існуюча

[1] Аспірант факультету соціології, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

[2] Джерелами даних, що наведено на графіку, є Міністерство закордонних справ України, Міністерство внутрішніх справ Російської Федерації, офіси статистики Канади та США, Євростат.

література щодо подвійного громадянства переважно зосереджується на таких кейсах: іммігранти в Північній Америці та Західній Європі, які пройшли натуралізацію, не виходячи при цьому з попереднього громадянства. Ця література досліджує як фактори, що приводять іммігрантів на Захід, так і вплив громадянства на їх соціальну та політичну інтеграцію [1].

Що стосується громадянства країни походження, то зазвичай йдеться про те, що набуваючи громадянство країни проживання, попереднє громадянство зберігається в силу того, що це не вимагає додаткових дій. Дані свідчать, що основними країнами тих, хто вийшов з громадянства України, є Німеччина, Росія, Австрія та Нідерланди. Не рахуючи Росію, де в останні роки натуралізується найбільша кількість українців, Німеччина, Австрія та Нідерланди – це країни, де під час набуття громадянства майже неможливо обійти процедуру виходу з попереднього громадянства. В інших країнах, де набуття громадянства не вимагає або не передбачає строго визначеної процедури, українці не виходять з громадянства країни походження.

Дослідження подвійного громадянства показують, що для іммігрантів на Заході, громадянство країни походження має низьку практичну значимість. Згідно Портес, Гарнізо і Галлер, лише 5% іммігрантів використовують громадянство країни походження для ведення бізнесу [2]. Враховуючи те, що в основних країнах проживання мігрантів з України кращі умови життя, українці швидше за все не мають інтересу користуватися соціальними правами (освіта, медичне обслуговування, соціальний захист) в Україні. Що стосується безвізового перетину кордону, то для громадян більшості країн проживання українських мігрантів, тобто країн ЄС, країн СНД, Канади, США, Бразилії, Аргентини діє безвізовий в'їзд в Україну.

Дослідження діаспори показують, що громадянство країни походження може мати символічну цінність. В деяких традиційних країнах походження мігрантів (наприклад: Індія, Туреччина), де діаспора під час натуралізації в іншій країні змушена виходити з громадянства країни походження, були створені політики «часткового громадянства». Ця політика є інструментом правової та емоційної компенсації діаспорі за втрату громадянства. Часткове громадянство може надавати особі майже весь спектр громадянських прав, окрім політичних. Подібна політика є також в Україні – статус закордонного українця, орієнтований на етнічних українців, які мешкають в інших країнах та не мають громадянства України.

Отже, статистичний аналіз показує, що більшість українців, які пройшли натуралізацію в інших країнах, продовжують перебувати в громадянстві України. Аналіз літератури та правил в'їзду іноземців в Україну дозволяє

зробити гіпотезу, що українське громадянство має низьку практичну значимість для мігрантів з України, які є одночасно громадянами інших країн. Разом з тим, дослідження діаспори показують, що громадянство країни походження може мати символічну цінність для емігрантів.

Література.

[1] Harpaz Y. Ancestry into Opportunity: How Global Inequality Drives Demand for Non-Resident European Union Citizenship / Y. Harpaz. // Journal of Ethnic and Migration Studies. – 2015. – pp. 2081 – 2014.

[2] Portes A. Transnational Entrepreneurs: An Alternative Form of Immigrant Economic Adaptation / A. Portes, L. Guarnizo, W. Haller. // American Sociological Review. – 2002. – pp. 278 – 329.

РОЗВИТОК МАЛИХ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ЗАПОРУКА ЕФЕКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ЗМІН В УКРАЇНІ

Харіна О. О.[1]

o_kharina@ukr.net

Вступ. Виклики XXI століття та реалії розвитку вітчизняної економіки вимагають міждисциплінарного підходу та скоординованих дій щодо їх вирішення. Інноваційна модель розвитку економіки є одним із стратегічних напрямів реалізації технологічних змін у країні, що дозволить не тільки підвищити рівень її конкурентоспроможності в світовому масштабі, подолати наслідки фінансово-економічної кризи, посилити міжнародне співробітництво, а й допоможе забезпечити стабільний розвиток економіки на майбутнє. Особливого значення у формуванні інноваційних процесів в умовах трансформаційності відіграють малі інноваційні підприємства. Так, розвиток малого підприємництва є необхідною умовою переходу всієї економіки на ринкові засади господарювання, ефективної реструктуризації виробництва та підприємств, розв'язання проблем зайнятості, зростання рівня життя населення тощо.

Методи і матеріали. Теоретико-методологічну основу дослідження становить сукупність наукових методів, а саме: аналізу та синтезу, порівняння, індукції та дедукції, логічного узагальнення.

Результати. Дослідженню інноваційних аспектів розвитку малого бізнесу, а також вивченню різнобічних питань комерціалізації науково-технічної діяльності присвятили чимало наукових праць такі вітчизняні та зарубіжні

[1] Київський національний університет імені Тараса Шевченка

вчені: М. Бутко, О. Бутнік-Сіверський, В. Геєць, О. Жилінська, Дж. Гелбрейт, К. Ковтуненко, Ф. Хайєк, К. Хайтер, А. Чухно та ін. Однак, незважаючи на те, що питання існування та діяльність малих інноваційних підприємств не є принципово новими, в науці та практиці залишається ще багато недостатньо досліджених моментів, зокрема: питання законодавчої активізації науково-технічної та інноваційної діяльності, забезпечення фінансової підтримки малого бізнесу державою тощо.

Поняття «мале інноваційне підприємство» не є новим для вітчизняної економіки. Як правило, це підприємства, засновані вченими, інженерами, винахідниками на власні заощадження або із залученням ризикового чи інвестиційного капіталу (на період їх старту, зростання та подальшого розширення), в яких середня кількість працівників за рік не перевищує 50 осіб, а річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро. Основними ознаками діяльності таких фірм є: розробка та просування на ринки нових продуктів і передових технологій; висока частка НДДКР для створення нових конкурентоздатних продуктів і послуг; масштабний вплив інновацій, нових виробів і передових технологій на їх прибуток; висока частка інвестицій в науково-дослідний сектор та пов'язане з ним оновлення виробництва; значна частка науковців у загальній чисельності персоналу фірми; значна частка наукового, лабораторного та випробувального обладнання в основних фондах; високий рівень ризику, пов'язаного із здійсненням інноваційних проектів та ін.

Принципове значення для діяльності малих інноваційних фірм має їх приналежність до категорії малих, адже, завдяки цьому вони отримують деякі податкові пільги. Доведено, що саме малі інноваційні підприємства можуть раціонально поєднувати гнучкість та швидкість пристосування до нових умов ринку, оперативні в опануванні нової техніки, можуть забезпечувати початкову стадію інноваційного циклу, залишаючи великим компаніям більш капіталомісткі стадії впровадження та масового виробництва. Такі підприємства можуть мати різні організаційно-правові форми, вибір яких залежить від характеру масштабів, науково-технічних напрямів та інших особливостей здійснюваної ними інноваційної діяльності. Так, в залежності від характеру поєднання науки та виробництва малі інноваційні фірми можна розділити на наукового (розробка нових виробів і технологій), виробничого (освоєння нових виробів і технологій) та змішаного (науково-виробничого) профілю. Серед малих інноваційних фірм, які направлені на інтенсифікацію інноваційного процесу, важливе значення належить венчурним, інжиніринговим та впроваджувальним підприємствам.

Як показує практика, інноваційна діяльність крупних і малих підприємств взаємопов'язана. Крупні інноваційні підприємства створюють передумови для розвитку малих. Досить часто нововведення, які використовують крупні підприємства, є результатом інноваційної діяльності малих, але наступне впровадження здійснюється підприємствами, які мають для цього кращі фінансові та матеріальні ресурси, розвинуту матеріально-технічну базу і відповідні кадри. Таким чином, найбільш ефективний шлях впровадження науково-технологічних розробок пролягає через розгалужену мережу малих інноваційних підприємств, здатних швидко та з мінімальними витратами розробляти конкурентоздатну наукомістку продукцію.

Нині, на жаль, в Україні суттєво зменшилася кількість промислових підприємств, що займаються інноваційною діяльністю. Так, у 2016 р. формально інноваційною діяльністю займалося лише 18,9% промислових підприємств у яких середня кількість працівників була 50 осіб. Згідно з офіційною статистикою на інновації вони витратили 23,2 млрд грн. або 860,33 млн. дол. (0,9% ВВП), зокрема на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення – 19,8 млрд грн., на внутрішні та зовнішні науково-дослідні розробки – 2,4 млрд грн, на придбання існуючих знань від інших підприємств або організацій – 0,1 млрд грн та 0,9 млрд. грн – на іншу інноваційну діяльність (включаючи проектування, навчання, маркетинг та іншу відповідну діяльність (інші витрати). Основним джерелом фінансування інноваційних витрат, як і в попередніх роках, були власні кошти підприємств – 22036,0 млн. грн (або 94,9% загального обсягу витрат на інновації). Обсяг залученого держбюджетного внеску становив – 178,9 млн грн, іноземних інвестицій 23,3 млн грн. При цьому інноваційної продукції вони реалізували тільки на 23,1 млрд грн., причому за межами України лише на 10,8 млрд грн. [2]. Згідно теперішнього курсу валют (27 грн/1 дол) це близько 4 млрд дол, що становить 8,4% від загального обсягу експортованих нашою країною товарів і послуг у 2016 р.

Низька інноваційна активність не сприяє підвищенню конкурентоспроможності України на світовому рівні, гальмується процес формування економіки інноваційного типу, суттєво знижуються можливості обороноздатності та темпи європейського вектору розвитку.

Висновки. Проведений аналіз свідчить, що для того, щоб активізувати здійснення ефективних технологічних змін у вітчизняну економіку, потрібно, перш за все, забезпечити якісну фінансову підтримку малому бізнесу, по-друге, врегулювати законодавчу базу, яка дозволить йому більш тісно співпрацювати з науковими установами, вищими навчальними закладами й сприятиме

зацікавленості комерціалізації наукових розробок. Подальшого розвитку, на нашу думку, потребує дослідження та запозичення досвіду Сполучених Штатів Америки щодо підтримки малого бізнесу та розвитку інноваційного потенціалу країни. Так, ще у 60-х роках XX століття, ця країна взяла курс на поступову передачу прав власності на НДДКР від державного до приватного сектору; розробила та запровадила в життя державну програму «Компанія з інвестицій у малий бізнес», в рамках якої інноваційні малі підприємства отримують кошти через інвестиційні фірми; створила агентство «Адміністрація малого бізнесу», яке є незалежним федеральним агентством, найбільшим фінансовим спонсором малого бізнесу та через яке здійснюються практично всі програми підтримки малого бізнесу, зокрема: надається акціонерний капітал, довгострокові позики, облігаційні позики, а також послуги з фінансового менеджменту. Нині, США є не тільки світовим лідером у сфері інновацій (за даними Всесвітньої організації інтелектуальної власності, Корнельського університету та міжнародної бізнес-школи «Insead» у 2016 р.), а й відзначається високим рівнем економічного розвитку.

Література.

[1] Каплинський О. В., Соловйов В. П. Законодавча основа науково-технологічного та інноваційного лідерства США. – Наука та наукознавство – № 1 (95) – 2017 – с. 92 – 104.

[2] Наукова та інноваційна діяльність в Україні – Статистичний збірник. – 2016 р. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2017/zb/09/zb_nauka_2016.htm

---

РОЗВИТОК НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ ЯК ЗАПОРУКА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

Хемій А. С.[1]

anna.hem@ukr.net

Вступ. В умовах підвищеної уваги країн світу загалом та України зокрема до проблеми пенсійного захисту власного населення, постає питання платоспроможності сучасної пенсійної системи України. Забезпечення економічної безпеки країни пов'язане з пошуком нових джерел фінансування видатків населенню похилого віку під час здійснення пенсійної реформи у сучасних умовах.

Результати. Пенсійна система України складається з трьох рівнів: солідарна, обов'язкова накопичувальна та система недержавного пенсійного

[1] Київський національний університет імені Тараса Шевченка

забезпечення [1]. Розбудова недержавного рівня розпочалася в 2004 року, після набрання чинності Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення». Він створений з метою формування додаткових пенсійних накопичень за рахунок добровільних внесків фізичних осіб і роботодавців. Відповідно до українського законодавства на сьогодні існують три суб'єкта, які мають право здійснювати діяльність в цьому сегменті ринку: 1) недержавні пенсійні фонди (НПФ) шляхом укладення пенсійних контрактів між адміністраторами пенсійних фондів та вкладниками таких фондів; 2) страховими організаціями шляхом укладення договорів страхування довічної пенсії з учасниками фонду, страхування ризику настання інвалідності або смерті учасника фонду; 3) банківськими установами шляхом укладення договорів про відкриття пенсійних депозитних рахунків для накопичення пенсійних заощаджень у межах суми, визначеної для відшкодування вкладів Фондом гарантування вкладів фізичних осіб [2].

Станом на 30.06.2017 в Державному реєстрі фінансових установ містилася інформація про 64 недержавних пенсійних фонди та 22 адміністратори НПФ . Найбільша кількість НПФ зосереджена в м. Києві – 46. На сьогодні пенсійні виплати з НПФ отримують 83,2 тис. громадян України, що складає 9,9% від загальної кількості учасників ринку НПФ. Загальний обсяг активів, залучених до діючих НПФ складає 2248,7 млн.грн, і протягом останніх років спостерігається зростаюча тенденція [3].

Отже, фактичний рівень активності НПФ на ринку пенсійного страхування залишається на низькому рівні, що свідчить про наявність невикористаного резерву підвищення обсягів залучення фінансових ресурсів до НПФ.

Щодо діяльності страхових компаній, на сьогодні в Україні розділилася думка щодо їх ролі та місця у системі недержавного пенсійного забезпечення (НПЗ). З одного боку звертається увага на збільшені ризики при використанні «визначених виплат» та відсутність Фонду гарантування виплат за договорами страхування життя, з іншого боку надається перевага страховим компаніям над НПФ як більш надійним, платоспроможним інститутам з вищим ступенем довіри з боку населення. На відміну від банків та НПФ, які також надають можливість накопичення додаткової пенсії в Україні, страховик забезпечує клієнтам не тільки накопичення коштів, а й захист від ряду ризиків. Це означає, що в разі смерті чи інвалідності годувальника його родина не залишиться без коштів – що саме по собі також є вирішенням проблем соціальної безпеки.

Станом на 30.06.2017 року кількість страхових компаній страхування життя в Україні становила 36 [3], однак накопичувальним страхуванням життя

активно займаються близько 10. Відповідно до українського законодавства, можливості лайфових страховиків як інвесторів обмежені, тому у боротьбі за клієнта багато компаній роблять ставку на якість послуг та своє ім'я. Не випадково з 10 лідерів ринку накопичувального страхування життя шість компаній контролюють іноземці.

Важливою причиною низького зростання розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні є малий рівень обізнаності населення про діяльність НПФ та страхових компаній, а також недовіра до такого методу заощадження коштів.

Окрім державного солідарного і недержавного пенсійного страхування, яке існує сьогодні в Україні, велику нішу може зайняти ще не запроваджене сьогодні обов'язкове накопичувальне страхування, яке реалізується як другий рівень пенсійної системи. Його впровадження дозволить:

- збільшити пенсійні виплати майбутніх періодів, не збільшуючи бюджетного тягаря;

- створити зв'язок між необхідними пенсійними платежами і отриманими пенсійними виплатами, тим самим підвищуючи зацікавленість працюючих осіб у детінізації заробітних плат.

Висновок. Запровадження другого рівня пенсійної системи в Україні можливо і доцільно здійснювати на основі недержавних пенсійних фондів та обслуговуючих компаній, які демонструють надійну роботу починаючи з 2004 р. Державний накопичувальний фонд для цього не потрібен, та й не повинен створюватися ПФУ за рахунок коштів платників податків. Модель другого рівня потребує доопрацювання в питаннях, що стосуються джерел фінансування внесків, взаємодії суб'єктів другого рівня, інформування населення, критеріїв допуску та вибору НПФ і обслуговуючих компаній, державного регулювання і нагляду, розробки та впровадження надійних інвестиційних інструментів, вдосконалення системи покарання за шахрайство з пенсійними активами.

В свою чергу, розвиток недержавного пенсійного страхування в Україні потребує подальших реформ, що сприятиме збільшенню акумуляції вільних грошових коштів і призведе до покращення інвестиційного клімату в країні, розвитку національного фінансового ринку та підвищенню конкурентоспроможності національного господарства.

Адже в усьому світі недержавні фонди пенсійного страхування акумулюють найбільший фінансовий ресурс і забезпечують розвиток економік

країн, де знаходяться, своєю інвестиційною діяльністю, тим самим гарантуючи її економічну безпеку.

Література.

[1] Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003 №1058-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1058-15

[2] Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення» від 09.07.2003 № 1057-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1057-15

[3] Звіт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://nfp.gov.ua/files/17_Dep_Repetska/NPF_II_kv%202017.pdf

---

НЕДЕРЖАВНІ ПЕНСІЙНІ ФОНДИ ЯК ЧАСТИНА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО АСПЕКТУ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Цибульник М. О.[1]

masha.tsybulnyk@gmail.com

Вступ. Реформування економічної системи України неможливе без поліпшення якості життя її громадян. Пенсійні системи більшості країн знаходяться під постійним наглядом, що обумовлено поточними демографічними трендами, а також підвищенням вимог до прозорості системи обліку пенсійних зобов'язань. Поступове старіння населення в розвинених країнах поряд із низькими або від'ємними показниками народжуваності вимагає від уповноважених органів держави шукати шляхи для зменшення навантаження на пенсійну систему. Це вимагає підвищення пенсійного віку, адже за оцінками ООН до 2050 року частка людей пенсійного віку буде перевищувати можливості пенсійної системи забезпечувати їм виплати [4]. Наразі, для стабілізації економіки та для підвищення соціальних стандартів, Уряд проводить пенсійну реформу, основною частиною якої є розвиток недержавного пенсійного забезпечення. Окремо наголошується, що накопичувальна система має бути обов'язковою і громадяни повинні самі обирати недержавний пенсійний фонд, адже стабільність пенсійного забезпечення є однією з найважливіших складових національної безпеки. Тому, дослідження недержавних пенсійних фондів

[1] Аспірант, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

як частини соціально-економічного аспекту національної безпеки набуло першочергового значення.

Матеріали і методи. Методологічну основу дослідження становлять сукупність загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, а саме: порівняння, аналізу та синтезу, індукції та дедукції, аналогії, розвитку від абстрактного до конкретного, історичного та логічного системного підходу, діалектичного, методів порівнянь, узагальнень та наукової абстракції. Інформаційною базою дослідження стали наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених з питань розвитку та функціонування недержавних пенсійних фондів, матеріали Уряду, Міністерства фінансів України, Міністерства соціальної політики, Державної служби статистики України, нормативно-правові документи.

Результати проведеного дослідження. Система пенсійного забезпечення в Україні складається з трьох рівнів: солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування та система недержавного пенсійного забезпечення. З 1 січня 2004 р. набрав чинності Закон України [1], яким запроваджено третій рівень пенсійної системи та започатковано створення системи добровільного недержавного пенсійного забезпечення. Недержавний пенсійний фонд – це юридична особа, яка має статус неприбуткової організації (непідприємницького товариства), функціонує та провадить діяльність виключно з метою накопичення пенсійних внесків на користь учасників пенсійного фонду з подальшим управлінням пенсійними активами, а також здійснює пенсійні виплати учасникам зазначеного фонду [1].

В економічно розвинених країнах недержавні пенсійні фонди є активними учасниками фінансового ринку. Вони, як і інші колективні інвестори, акумулюють кошти індивідуальних вкладників для подальших портфельних інвестицій. Але їх місце і роль на ринку цінних паперів відрізняються від ролі і місця, скажімо, інвестиційних фондів тим, що перші здійснюють консервативніші інвестиції, оскільки їх основне завдання – збереження і збільшення пенсійних заощаджень населення, і отже, мінімізація ризику для вкладників та учасників недержавних пенсійних фондів. Світовий досвід з розвиненою сферою недержавного пенсійного забезпечення показує, що виплати з недержавних пенсійних фондів завжди значно перевищують державні пенсії, і більше того, поступово витісняють солідарну систему загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Тому, питання частки виплат недержавних пенсійних фондів у загальній сумі виплачених

пенсій залежатиме від кількості осіб, які виявлять бажання взяти участь у системі недержавного пенсійного забезпечення, зокрема, скористатися послугами недержавних пенсійних фондів [2, 3].

Здійснюючи розвиток системи недержавного пенсійного забезпечення, потрібно потурбуватися про бажання населення страхувати своє майбутнє. Необхідно забезпечити підвищення доходів громадян, стабільність в країні. Потрібне розроблення методики отримання більшого доходу від операцій, і турботи про надійність фондів. Адже одна з найголовніших проблем забезпечення додаткової пенсії – саме надійність фонду. Необхідно формувати такий клімат в країні, щоб фонди прагнули мати якнайкращу репутацію і постійних клієнтів, а клієнти знали, що вкладені кошти нікуди не дінуться і дохід по них буде стабільним і гарантованим за будь-яких умов. Також потрібно створювати чіткий контроль над діяльністю і прозорість операцій недержавних пенсійних фондів.

Висновки. Система недержавного пенсійного забезпечення в Україні протягом останніх років демонструє поступальний розвиток, проте, у співвідношенні до активів світових недержавних пенсійних фондів активи вітчизняних не досягають навіть одного відсотку. Через це система недержавного пенсійного забезпечення в Україні потребує подальшого розвитку з вирішенням вище зазначених проблемних питань, а розвиток ринку недержавних пенсійних фондів в Україні має стати одним зі стратегічних інвестиційних джерел, спрямованих на підтримку соціально-економічного аспекту національної безпеки.

Література.

[1] Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення»: від 09 липня 2003 р. № 1058-IV) [Електронний ресурс] // Урядовий портал: [сайт]. – Режим доступу: `http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1057-15` – Назва з екрана.

[2] Лазебна М. В. Можливі підходи до регулювання процесів інвестування активів пенсійних фондів [Текст] / М. В. Лазебна // Трансформаційні процеси у соціальній сфері: збірник наукових праць НАН України. Інститут економіки / [відп. ред. В. М. Новіков]. – К., 2003. – С. 52 – 58.

[3] Мельник Т. Г. Сучасний стан та тенденції розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні. [Текст] / Мельник Т. // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2010. – № 1 – С. 203 – 211.

[4] Пластун В. Л., Домбровський В. С. Тенденції розвитку недержавних пенсійних фондів в Україні та світі [Електронний ресурс] – Режим доступу:

http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1254 – Назва з екрана.

ОСОБЕННОСТИ КРИЗИСА ИНСТИТУТА СЕМЬИ УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Щебет Э. И.[1]

ausserwelt1995@gmail.com

Введение. Глобализация в современном мире становится всё более значимым процессом, который затрагивает все аспекты жизни [1]. Происходят изменения отношений во всех сферах жизнедеятельности человека в условиях становления глобального информационного пространства. В данном отношении, эти преобразования отражаются на положении всех социальных институтов.

Институт семьи представляет собою одну из основ общества. Именно он является связующим звеном между индивидом и обществом, где каждая семья представляет собою микрообщество с характерными индивидуальными особенностями. Современный институт семьи Украины характеризуется кризисным состоянием, ростом противоречий и усилением деструктивных процессов. Данное состояние института семьи представляет существенную угрозу для общества Украины, что ставит вопрос его будущего существования.

Материалы и методы. В исследовании использованы следующие методы: системный, историографический, литературный, компаративный, синтеза и анализа, дедукции, обобщения, статистический.

Результаты. Актуальными процессами трансформации института семьи в Украине являются увеличение распространения разводов, неполных семей, внебрачной рождаемости, сиротства, увеличение возраста вступления в брак, снижение уровня рождаемости и количества детей в семьях [2]. Анализ этих данных выявил региональную неоднородность, а также стойкую негативную динамику по всем параметрам на протяжении всего времени независимости Украины. Было выявлено, что наиболее острая ситуация наблюдается в центральных, южных и восточных регионах, особенно в Днепропетровской области. Наиболее благоприятная ситуация сложилась в западных регионах, что были присоединены в 1939 и 1945 годах. Наиболее позитивная ситуация сложилась в Закарпатье [2].

При этом необходимо отметить, что процесс деградации института семьи активнее всего происходит в западных регионах. Таким образом, наблюдается уменьшение региональных отличий в отношении состояния института семьи

[1] Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко

в направление его ликвидации. Здесь необходимо подчеркнуть, что в региональном срезе выражается отличие между городской и сельской средой. В городах, как правило, семейные отношения имеют большую формальность и в целом институт семьи характеризуется более острым кризисом с большим выражением ряда социальных проблем, чем в сельской местности. Главное отличие заключается в различных ценностях, в мировоззрении. Для сельской местности характерна традиционность, когда для города более свойственна новационность и большая восприимчивость к новым веяниям, а также более анонимным образом жизни [3]. Согласно с проведёнными исследованиями ценности семьи, посредством анализа социальных сетей на примере «Вконтакте», было подтверждена данная интерпретация [4], где ценность семьи имеет наибольшую силу в наиболее удалённых от больших городов и их влияния местах.

Важно отметить, что для постмодерного общество характерны разрыв общественных ценностей [5], формирование глобальной цивилизации [6], отказ от субъекта и принятия хаоса как формы бытия [7]. Становление этих новых ценностей невозможно без соответствующего информационного влияния на сознание. Информационный фактор, к которому относятся СМИ, Интернет, реклама лежит в основе трансформации общества и института семьи в частности [8]. В Украине это происходит в условиях фактического отсутствия информационной безопасности и культивировании ценностей деструктивного характера [9]. Информационное влияние в большей мере выражено в городах, где кризис института семьи более всего выражен [3]. Таким образом, информационное воздействие является ведущим фактором трансформации института семьи в направлении его ликвидации.

Учитывая, что семья сама в себе обладает определённой независимостью и способностью сохранять ценности, культуру и традиции, то для построения глобального общества семья представляет определённую преграду. В этом отношении, семья не допускает слияние индивида с политическою властью в единое целое. Философия, формирующая идею глобального общества, выступает против существования института семьи как манифестации индивидуальности. Примерами этому есть марксизм [10] и современный гуманизм, отстаивающий коллективные ценности [11], идеи Фихте и Гегеля. Подобные идеи высказывают ведущие идеологи ООН – авангарда глобализации. Так, Брок Чишолм заявил, что «для создания мирового правительства необходимо удалить из мышления людей их индивидуальность, а также приверженность семейным традициям, национальному патриотизму и религиозным учениям» [12, с. 8]. Его дополнил Роберт Мюллер: «Направляйте

ваших детей к мировому глобальному гражданству, к верованиям, что сконцентрированы на земле, к социалистическим ценностям, коллективному мышлению, которое станет необходимым для 21 века» [13, с. 85 – 86].

Выводы. Особенностями кризиса института семьи Украины является региональная неоднородность его состояния, а также хроническая негативная динамика в направление его ликвидации. В этом отношении, наблюдается определённое стирание отличия в состоянии института семьи между городской и сельской местностью, а также между регионами страны в контексте глобализации, главным образом, посредством деструктивного информационного влияния. Важно отметить, что процесс разрушения института семьи соответствует сущности постмодерна и необходим для создания мирового единства на основах глобального коллективизма.

Литература.

[1] Гидденс Э. Ускользающий мир: как глобализация меняет нашу жизнь / Э. Гидденс. – М.: Весь мир, 2004. – 120 с.

[2] Щебет Е. І. Трансформація інституту в Україні: сутність суспільно-географічних досліджень: курсова робота. : 7.070502 / Щебет Е. І. – К., 2015. – 48 с.

[3] Шульга Н. О. Дрейф на обочину. Двадцать лет общественных изменений в Украине / Н. О. Шульга. – К.: ООО «Друкарня «Бізнесполіграф», 2011. – 448 с.

[4] Щебет Е. І. Метафізична основа деструктивних процесів в інституті сім'ї України: історико-географічний аналіз: дипломна бакалаврська робота : 7.070502 / Щебет Е. І. – К., 2016. – 59 с.

[5] Фукуяма Ф. Великий разрыв / Ф. Фукуяма. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2003. – 474 с.

[6] Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / С. Хантингтон. – М.: ООО «Из-во АСТ», 2003. – 603 с.

[7] Ратников В. П. Постмодернизм: истоки, становление, сущность / В. П. Ратников. // Общество и философия. – 2002. – №4. – С. 120 – 132.

[8] Кендюхов О. В. Общество потребления как национальная трагедия Украины [Элетронный ресурс] / О. В. Кендюхов – Режим доступу до ресурсу: http://ea.dgtu.donetsk.ua:8080/handle/123456789/6283

[9] Архипова Є. О. Інформаційна безпека: соціально-філософський вимір : дис. канд. філос. наук / Архипова Є. О. – К., 2012. – 215 с.

[10] Маркс К. Манифест коммунистической партии / К. Маркс, Ф. Энгельс. – М.: Госполитиздат, 1950. – 72 с.

[11] What is humanism [Електронний ресурс] // American Humanist

Association – Режим доступу до ресурсу: https://americanhumanist.org/what-is-humanism/

[12] The Christian World Report. – 1991. – №3.

[13] New Man magazine. – 1995. – №4.

ЗАСТОСУВАННЯ СТАНДАРТУ XBRL У ЗВІТНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНИ

Юхименко В. М.[1]

yukhumenko@gmail.com

Вступ. Сучасний етап подання фінансової звітності організацій, пов'язаний з глобальним розвитком Інтернету, що дозволяє швидко та зрозуміло отримати основну фінансову інформацію. Враховуючи те, що більшість фінансових операцій здійснюються в цифровому форматі, а всі потоки даних відбуваються всередині баз даних організацій, від однієї комп'ютерної системи до іншої тощо. В кінці кінців, фінансові операції агрегуються у звітах, які використовуються для внутрішніх або зовнішніх цілей. Звіти зазвичай формуються в різних цифрових форматах або в паперових копіях. Різні цифрові формати є частково уніфікованими або стандартизованими, і без використання належного програмного забезпечення вони не можуть бути прочитані. Незважаючи на існуючі стандарти електронного обміну даними, виникають проблеми комунікації один з одним. Для уніфікації стандартів та доступності всіх фінансових даних для читання, світовою спільнотою було запропоновано використовувати в якості загальноприйнятого стандарту розширеної мови ділової звітності – XBRL (англ. Extensible Business Reporting Language).

Матеріали і методи. В рамках Директиви Solvency II, Європейський Союз почав використовувати XBRL в якості єдиного стандарту обов'язкової фінансової звітності, та вже кілька років застосовується в практиці страхових організацій. XBRL є глибшою та більш адаптованою версією мови XML, яка спеціально розроблена для задоволення складних потреб бізнесу та фінансової звітності [1]. Найважливішим є те, що стандарт XBRL дуже легко пристосувати до конкретних потреб, тобто різні організації можуть налаштовувати стандарт відповідно до своїх вимог [2].

Результати. Стандарт XBRL використовується провідними країнами-членами ЄС для різних цілей. Наприклад, Національний банк Бельгії використовує XBRL для проведення статистичного аналізу зібраних

[1] Аспірант, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

щорічних фінансових даних більше 400 000 компаній. У Нідерландах завдяки впровадженню стандарту XBRL кількість фінансових елементів даних, необхідних від компаній різними державними органами, було скорочено з 200 тис. до 4,5 тис. Первинно це дозволяло економити 350 млн. євро на рік, але далі економія зросте до 750 млн. євро на рік.

З моменту свого створення і до сьогоднішнього дня, XBRL безперервно розвивається у всьому світі не лише за рахунок створення великої кількості юрисдикцій (зараз налічується 22 активні юрисдикції) та зацікавленістю постійно зростаючого числа організацій, а й за рахунок розширення проектів, що стосуються різних аспектів бізнес-звітності, які вже реалізовані або ще реалізуються на різних рівнях.

Висновки. На жаль, впровадження цієї технології в Україні не має активної підтримки, а тому можна виділити наступні чинники, що перешкоджають впровадженню електронного звітування, а саме:

- ринкові (неузгодженість українських форматів електронної звітності зі світовими);

- нормативні («сира» нормативно-правова база щодо електронного документообігу);

- технічні (вимоги подавати паперову звітність додатково до електронної; велика вартість та низька якість Інтернет - послуг; не так багато спеціалістів, які володіють знаннями та навичками роботи з XBRL).

Проте, переваг від впровадження новітньої технології XBRL у процес електронного звітування значно більше, ніж недоліків, а тому використання такої технології буде ставати все більш актуальним в Україні.

Література.

[1] Stergiaki E., Stavropoulos A., Lalou T. (2013). «Acceptance and usage of extensible business reporting language: An empirical review», Journal of Social Sciences, Vol. 9, No. 2, pp. 1 – 14.

[2] Lampathaki F., Mouzakitis S., Gionis G., Charalabidis Y., Askounis D. (2009). «Business to business interoperability: A current review of XML data integration standards», Computer Standards & Interfaces, Vol. 31, No. 6, pp. 1045 – 1055.

Секція 2. Новітні матеріали та технології для потреб суспільства

ВИЗНАЧЕННЯ ВМІСТУ АРСЕНУ В БЕНЗИНІ МЕТОДОМ ETA-AAC

Бондар Д. К.[1],

bondardk@gmail.com

Вступ. Арсен – це мікроелемент (у земній корі становить приблизно 0,0005%), який має величезний вплив на людське здоров'я. До людського організму Арсен може потрапляти з води, ґрунтів, їжі та повітря [1,2]. Навіть при низьких концентраціях, As та його сполуки можуть призвести до багатьох хвороб, зокрема, серйозних розладів центральної нервової системи, захворювань серцево-судинної системи та периферичних судин, раку шкіри [3], проте його важко визначити в мікрокількостях. В нафтопереробній промисловості Арсен є важливим навіть в слідових кількостях оскільки викликає отруєння каталізаторів [4,5]. Даний метод був використаний для визначення вмісту Арсену в прямогонному бензині. Він охоплює діапазон Арсену в досліджуваній пробі від 0 до 100 мкг/л.

Матеріали і методи. Для визначення вмісту Арсену в методом атомно-абсорбційної спектрометрії в електротермічному графітовому атомізаторі (ETA-AAC) використовувались графітові кювети з пін-платформою. Дослідження проводили на приладі ContrAA 700 фірми «Analytical Jena» з графітовим атомізатором з джерелом опромінення безперервного спектру (ксеноновою лампою) та монохроматором високого розділення. Прилад під'єднаний до персонального комп'ютера. Для стабілізації довжини хвилі в приладі виконується безперервне коригування по лінії неону. Коригування фону здійснюється автоматично за допомогою програмного

[1] ВЦ ПАТ «Укртатнафта»

забезпечення. Вміст Арсену визначається вимірюванням інтегральної площі піку поглинання при 193,7 нм. Як газ-носій був застосований аргон чистотою 99,996%. Правильність методики оцінена порівнянням результатів аналізу проб бензину методом гідридної приставки у водному розчині.

Приготування робочих стандартних розчинів. Під час аналізу використовувались реактиви марки Ч.Д.А. Із основного стандартного розчину Арсену з концентрацією 1000 мг/л у маслі приготували калібрувальний розчин Арсену з концентрацією 10 мг/л у ксилолі, що зберігає стабільність на протязі неділі. З нього в автоматичному режимі за програмою приготовлена серія калібрувальних стандартних розчинів Арсену у ксилолі з концентрацією $0; 20; 40, 60; 100$ мкг/л з додаванням паладій-магнієвого модифікатора, які проаналізовані згідно параметрів, наведених у Таблиці 1, і побудований графік залежності інтенсивності інтегрального поглинання робочих стандартних розчинів від вмісту арсену в мкг/л.

№ стадії	Температура (°C)	Час (с)	Тип газу	Витрати газу (л/хв)	Зчитування
1	150	5,0	Аргон	3,0	Ні
2	340	30,0	Аргон	3,0	Ні
3	340	5,0	Аргон	3,0	Ні
4	750	5,0	повітря	0,5	Ні
5	750	10,0	повітря	0,5	Ні
6	750	20,0	Аргон	3,0	Ні
7	1250	2,0	Аргон	3,0	Ні
8	1250	10,0	Аргон	3,0	Ні
9	1250	2,0	Ні	0	Ні
10	2550	0,7	Ні	0	Так
11	2550	2,0	Ні	0	Так
12	2650	2,0	Аргон	3,0	Ні
13	60	13,0	Аргон	3,0	Ні

Таблиця 1. Параметри атомізатора для приладу ContrAA700.

Пробопідготовка та аналіз. Пробу бензину енергійно перемішали протягом 5 хвилин та фільтрували для видалення механічних домішок. Для аналізу автосамплер змішує 10 мкл бензину та 5 мкл $Pd - Mg$ модифікатора.

Після введення досліджуваного розчину в кількості 15 мкл в графітову кювету проводили аналіз за наведеною температурною програмою. Були проведені три виміри проби. За кінцевий результат бралось середнє

арифметичне трьох вимірів. Виходячи з графіку інтегрального поглинання стандартних розчинів від концентрації арсену в мкг/л була визначена концентрація арсену в досліджуваній пробі.

Досліджувана проба	Вміст Арсену, мкг/л	
	ETA-AAC	гідридної генерації
Бензин А	31	35
Бензин Б	54	57
Бензин В	23	24

Таблиця 2. Вмісту Арсену за методом ETA-AAC та гідридної генерації.

Результати. Результати визначення вмісту Арсену за методом ETA-AAC та гідридної генерації наведені в Таблиці 2. Визначений вміст Арсену за наведеним методом корелюється з результатами за методом гідридної генерації.

Висновки. Показана можливість визначення вмісту Арсену в органічному розчиннику. Результати отримані за даною методикою цілком співвідносяться з даними отриманими при аналізі у водному розчині. Було виявлено, що аналіз вмісту Арсену у органічному розчиннику є більш швидким та менш трудозатратним. Проте використання дорогих органічних розчинників, стандартного зразку Арсену у маслі та обмежена у часі стабільність вихідних стандартних розчинів накладає суттєві обмеження на використання цього методу.

Література.

[1] M. Xu, Status of trace element emission in a coal combustion process: a review, Fuel Processing Technology, 85 (2004) 215 – 237.

[2] B. K. Mandal, R. T. Suzuki, Arsenic round the world: a review, Talanta, 58 (2002) 201 – 235.

[3] W. R. Cullen, K. J. Reimer, Arsenic speciation in the environment, Chem. Rev. 89 (1989) 713 – 764.

[4] E. M. Becker, R. T. Rampazzo, M. B. Dessuy, M. G. R. Vale, M. M. da Silva, B. Welz, D. A. Katskov, Direct determination of arsenic in petroleum derivatives by graphite furnace atomic absorption spectrometry: a comparison between filter and platform atomizers, Spectrochim. Acta Part B 66 (2011) 345 – 351.

[5] M. V. Rebouças, S. L. C. Ferreira, B. B. Neto, Arsenic determination in naphtha by electrothermal atomic absorption spectrometry after preconcentration using multiple injections, J. Anal. At. Spectrom. 18 (2003) 1267 – 1273.

ВИГОТОВЛЕННЯ МАТЕРІАЛІВ НА ОСНОВІ КВАРЦУ З НАДГЛАДКОЮ ПОВЕРХНЕЮ ДЛЯ ОПТИЧНИХ ПРИЛАДІВ

Василенко Д. О.[1], *Кравчук П. О.*[2], *Григорук В. І.*[3], *Сидоренко В. С.*[4]

vda7@ukr.net, kravaukr@ukr.net, grygoruk02@ukr.net, sidor1944@ukr.net

Вступ. У переважній більшості оптичних приладів (таких як: лазери, датчики фізичних полів, гіроскопи тощо) оптичні елементи, що виготовляються із кварцу (наприклад, дзеркала, призми, лінзи), мають широке застосування. Виключно важливою характеристикою вказаних вище елементів є ступінь неоднорідності (шорсткості) поверхні, від чого залежить точність вимірювання приладів. На сьогоднішній день відомий ряд методів, застосування яких зменшує шорсткість поверхні і таким чином підвищує її якість. Але при цьому дані методи не дозволяють зменшити нанодефекти поверхні до субнанометрового рівня. Досягти цього можна використовуючи оптичне ближнє поле (БП), що обумовлює актуальність даного дослідження і подальші перспективи практичного використання отриманих результатів субнанотравлення поверхні кварцу.

Матеріали і методи. Досліджуваним матеріалом являється кварц SiO_2. Кварцова підкладинка, що має шорсткість на рівні одиниць – десятків нанометрів, розміщується у камері з молекулярним хлором Cl_2 (Рис. 2.1). При кімнатній температурі хлор не взаємодіє з кварцом. Знизу під кутом повного внутрішнього відбиття на підкладинку направляється пучок зеленого лазерного випромінювання. Над верхньою поверхнею підкладинки на відстані меншій ніж 85 нм утворюється еванесцентна хвиля, яка поляризує Cl_2 і SiO_2. Утворюються диполі, що генерують три компоненти електромагнітного поля [1, с. 365].

В ближній зоні найбільш сильною є компонента $\sim r^{-3}$. Вона має на порядки більше значення ніж реактивне поле $\sim r^{-2}$ чи поле випромінювання $\sim r^{-1}$. Останнє домінує лише у дальній зоні.

Квазіелектростатична компонента $\sim r^{-3}$, що генерується диполем SiO_2, спричинює дисоціацію молекулярного хлору [2, с. 115]:

$$Cl_2 \xrightarrow{\text{БП}} 2Cl. \tag{2.1}$$

[1] Аспірант, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

[2] Аспірант, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

[3] д. ф.-м. н., проф., Київський національний університет імені Тараса Шевченка

[4] к. ф.-м. н., Київський національний університет імені Тараса Шевченка

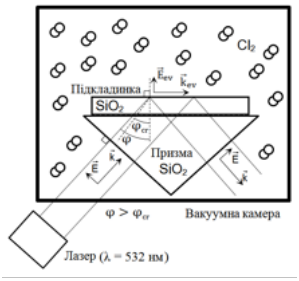

Рис. 2.1: Схема експериментальної установки.

Отже, в БП молекулярний хлор дисоціює до більш хімічно активного атомарного хлору, що є необоротнім процесом. Після даної реакції еванесцентна хвиля поляризує атомарний хлор. При цьому утворюється диполь [3, с. 101], який притягується до диполя SiO_2 нановиступа підкладинки. Електричне поле еванесцентної хвилі спрямоване ортогонально до площини поверхні (Рис. 2.1), і в цьому ж напрямку вздовж однієї прямої різнойменними полюсами один до одного будуть зорієнтовані диполі Cl і SiO_2 (Рис. 2.2). А їхня взаємодія буде обумовлена найсильнішою квазіелектростатичною компонентою $\sim r^{-3}$, на відміну від попередніх експериментів фотохімічного субнанотравлення [2], де підкладинка опромінювалася згори, ортогонально до площини поверхні, і диполі Cl та SiO_2 орієнтувалися екваторіальними ділянками один до одного. Взаємодія диполів при такому взаємному розташуванню була обумовлена лише реактивною компонентою $\sim r^{-2}$.

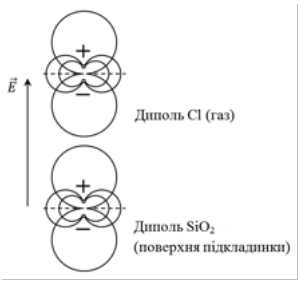

Рис. 2.2: Орієнтація диполів Cl і SiO_2 під дією еванесцентної хвилі.

В результаті реакції атомарного хлору з нановиступами кварцової

підкладинки утворюються тетрахлорид силіцію та кисень зі значеннями густини, меншим ніж густина молекулярного хлору, завдяки чому вони витісняються із зони реакції:

$$SiO_2 + 4Cl \xrightarrow{\text{БП}} SiCl_4 \uparrow + O_2 \uparrow . \tag{2.2}$$

Таким чином, за рахунок протікання даної реакції відбувається травлення шорсткості кварцової підкладинки, що було ціллю дослідження.

Результати. Отримано метод фотохімічного субнанотравлення шорсткості поверхні кварцових підкладинок за допомогою оптичної ближньопольової реакції (2.2) атомарного хлору з нановиступами SiO2 для створення надгладких поверхонь (на рівні одиниць ангстрем) у оптичних елементів.

Висновки. Розглянутий метод фотохімічного субнанотравлення з використанням еванесцентної хвилі, яка дає змогу застосувати квазіелектростатичну компоненту електричного поля $\sim r^{-3}$, є набагато більш ефективним, ніж у дослідах, де використовувалася лише реактивна компонента $\sim r^{-2}$, яка у ближній зоні є на порядки слабшою. Завдяки цьому очікується, що швидкість процесу фотохімічного субнанотравлення буде значно вищою, ніж у попередніх роботах, що є суттєвим для серійного виробництва.

Література.

[1] Сидоренко В. С. Особливості ближнього поля диполя Герца // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2005. С. 365 – 372.

[2] Nomura W. Nonadiabatic Near-Field Optical Polishing and Energy Transfers in Spherical Quantum Dots // Progress in Nano–Electro–Optics VII. Berlin: Springer-Verlag, 2010. (Springer Series in Optical Sciences; Vol. 155). P. 113 – 130.

[3] Огенко В. М. Теория колебаний и переориентаций поверхностных групп атомов. К.: Наукова думка, 1991. 352 с.

ОТРИМАННЯ ГЕМОПОЕТИЧНИХ СТОВБУРОВИХ КЛІТИН ПУПОВИННОЇ КРОВІ: ЕФЕКТИВНІСТЬ, БЕЗПЕКА

Войтенко Б. С.[1]

redguardvbs@ukr.net

Вступ. Отримання й використання стовбурових клітин є відносно новою практикою, яка набуває все більшого поширення. Вже зараз вони використовуються для лікування великої кількості захворювань: гематологічних, неврологічних, ендокринних, аутоімунних тощо [3;6]. Одним з найбезпечніших джерел отримання гемопоетичних стовбурових клітин (ГСК) є пуповинна кров (ПК) [9]. ГСК належать до фракції ядровмісних клітин (ЯВК), яку треба відфракціонувати, тобто відділити все непотрібне. Однак на сьогодні бракує ефективних методик отримання ГСК. Тому *актуальною* є розробка дієвого способу фракціонування ПК, який би забезпечив високий вихід ГСК при одночасному високому ступеню очистки лейкоцитарної фракції від еритроцитів та вміщеного в них гемоглобіну, оскільки останні руйнуються при кріоконсервації, а продукти їхньої руйнації негативно впливають на здоров'я людини [1;10;12].

Матеріали і методи. На основі аналізу різних методик було розроблено власну ефективну експериментальну методику. Лабораторний експеримент проведено на базі банку пуповинної крові, інших тканин і клітин людини ТОВ «Медичний центр «Гемафонд» з використанням загально-клінічних методів діагностики. У 2015 році проведено збір інформації та аналіз літератури, практичну частину роботи здійснено в 2016 році. В експериментальній методиці, на відміну від уніфікованої [4] було використано седиментуючі речовини, а саме препарат Рефордез-Новофарм (ГЭК, 6%). Додавалося 100 мл препарату незалежно від об'єму крові. Седиментація проводилася протягом однієї години. *Завдання* роботи: розробити спосіб фракціонування пуповинної крові з використанням седиментації еритроцитів гідроксіетиленкрохмалем (ГЕК); порівняти вихід ЯВК [7], ГСК, ступінь очистки лейкоцитарної фракції ПК від еритроцитів та гемоглобіну в експериментальній та уніфікованій (затвердженій МОЗ України) методиках; на основі показників виходу ГСК, а також ступеня очистки лейкоцитарної фракції ПК від еритроцитів та гемоглобіну; визначити необхідність та доцільність впровадження експериментальної методики в практичну діяльність біотехнологічної лабораторії.

Результати. Експериментальна методика дає можливість отримувати більше ЯВК; у ході експерименту значно зменшена кількість еритроцитів та

[1] Київський національний університет імені Тараса Шевченка

концентрація гемоглобіну; застосування нової методики дозволяє в середньому збільшити кількісний склад ГСК.

Висновки. Отримані результати підтверджують необхідність та доцільність впровадження експериментальної методики в практичну діяльність біотехнологічної лабораторії. *Перспективою* подальшого дослідження визначено вдосконалення експериментальної методики для отримання максимальної кількості ГСК.

Література.

[1] Бабийчук Л. А. Новые подходы к криоконсервированию и оценке жизнеспособности ядросодержащих клеток кордовой крови / Л. А. Бабийчук, О. В. Кудокоцева, П. М. Зубов, О. Л. Зубова // Український хіміотерапевтичний журнал. – 2008. – Т. 22, № 1 – 2. – С. 85 – 87.

[2] Боякова Е. В. Состав лейкоцитарного пула и гемопоэтических стволовых клеток крови доношенных : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мед. наук / Боякова Е. В. – Москва, 2006. – 20 с.

[3] Жибурт Е. Б. Стволовые клетки в службе крови / Е. Б. Жибурт // Медицинские новости. – 2003. – №7. – С. 23 – 27.

[4] Інструкція з фракціонування донорської крові на її компоненти (плазма, еритроцити, тромбоцити, лейкоцити) та їх консервування, затверджена наказом МОЗ України №164 від 05.07.1999 р. «Про затвердження інструкцій, регламентуючих діяльність закладів служби крові України».

[5] Клінічний протокол «Алогенна та аутологічна трансплантація стовбурових гемопоетичних клітин у дітей. Показання та протипоказання», затверджений наказом МОЗ України №619 від 23.07.2010 р.

[6] Космачева С. М. Стволовые клетки взрослых: проблемы получения, дифференцировки in vitro, перспективы клинического применения / С. М. Космачева, М. В. Волк, М. П. Потапнев // Медицинские новости. – 2008. – № 9. – С. 5 – 9.

[7] Куртова А. В. Количественный учет $CD34+$ гемопоэтических стволовых клеток в цельной пуповинной крови / А. В. Куртова, Е. Е. Зуева. // Клеточная трансплантология и тканевая инженерия. – 2006. – № 1. – С. 66 – 71.

[8] Михайлова О. А. Оценка жизнеспособности и степени нарушения асимметрии мембран ядросодержащих клеток при различных методах их выделения из цельной кордовой и донорской крови / О. А. Михайлова, Л. А. Бабийчук, В. В. Рязанцев, П. М. Зубов // Вісник проблем біології і медицини. – 2011. – Т. 90, № 4. – С. 118 – 122.

[9] Спосіб виділення ядровмісних клітин кордової крові / Бабійчук Л. О., Грищенко В. І., Рязанцев В. В., Зубов П. М., Зубова О. Л. // Пат. 23499 U,

Україна (UA), МПК C12N 5/00, A01N 1/02. Заявл. 22.01.2007, № u 200700585. Опубл. 25.05.2007, Бюл. №7.

[10] Спосіб кріоконсервування ядровмісних клітин пуповинної/плацентарної крові / Перехрестенко П. М., Калиниченко Т. О., Глухенька Г. Т. // Пат. 56992 U, Україна (UA), МПК (2011.01), A01N 1/02, A61K 35/14. Заявл. 19.05.2010, № u 201006071. Опубл. 10.02.2011, Бюл. №3.

[11] Тюмина О. В. Пуповинная кровь: заготовка, хранение, трансплантация и регенеративная медицина: монография / О. В. Тюмина, О. Г. Хурцилова, А. Б. Смолянинов. – Самара ООО «Офорт», 2012. – 356 с.

[12] Kogler G. Volume reduction of cord blood by Hetastarch for long-term stem cell banking / G. Kogler, A. Sarnowski, P. Wernet // Bone Marrow Transplant. – 1998. – Vol.22, № 1. – P. 14 – 15.

POLYMER NANOCOMPOSITES: CHEMISTRY AND APPLICATIONS IN MEDICINE

Harahuts Yu. I.[1], *Chumachenko V. A.*[1], *Kutsevol N. V.*[1], *Sishko E. D.*[2], *Shton I. O.*[2], *Chekhun V. F.*[2], *Telegeev G. D.*[3], *Naumenko A. P.*[1],

garaguts.yulia.fox@gmail.com

Cancer is among the leading causes of death worldwide. Nanotechnology has the potential to dramatically improve current approaches to cancer detection, diagnosis, imaging, and therapy while reducing toxicity associated with traditional cancer therapy.

Currently, cancer research is focused on nanotechnology, which involves the design characterization, production, and application of nanoscale drug delivery systems. Macromolecules of soluble polymers due to their biocompatibility with living cells and tissues and their possible load dosage forms can be used as nanocontainers for drug delivery systems.

The goal of this study was to create hybrid nanocarriers based on the branched pH-sensitive biocompatible copolymers with controlled internal molecular structure for photodynamic and drug anticancer therapy. It was shown that these nanocarriers were captured by phagocytic cells, and that were not cytotoxic.

[1] Kyiv National Taras Shevchenko University, Volodymyrska, 60, Kyiv 01601, Ukraine

[2] R. E. Kavetsky Institute for Experimental Pathology, Oncology and Radiobiology, Vasilkivska, 45, Kyiv 03022, Ukraine

[3] Institute of Molecular Biology and Genetics of National Academy of Sciences of Ukraine, 150 Zabolotnogo str.150, Kyiv 03680, Ukraine

Polymer was loaded with Au nanoparticles and sensitizer (chlorin e6) and tested for photodynamic antitumor therapy. In vitro experiments on malignant cell line MT-4, the nanocomposite photosensitizer demonstrated twofold increase of photodynamic efficacy compared to the free photosensitizer. Significant antitumor photodynamic activity of the nanocomposite photosensitizer was confirmed in experiments on photodynamic therapy of Lewis lung carcinoma, transplanted into laboratory mice, that warrants the photosensitizer prospective preclinical studies.

Also, the polymer was loaded with antitumor drug cisplatin at different concentrations. They revealed dose-dependent decrease in viability of chronic myelogenous leukemia and histiocytic lymphoma cells. When the copolymers were conjugated to both nanosilver and cisplatin, such a nanosystem displayed less cytotoxic effect compared to Polymer/ cisplatin system. For ternary system Polymer/AgNPs/cis-Pt, the change in hydrophilic-hydrophobic balance of polymer molecule (due to the complexation with cis-Pt) the aggregation of macromolecules as well as to some agglomeration AgNPs were revealed.

Taking into account that our nanosystems will act mainly on malignant phagocytic cells and do not affect healthy cells, they can thus potentially be used for the therapeutic treatment of tumor cells having phagocytic activity.

Acknowledgement. Publications are based on the research provided by the grant support of the State Fund For Fundamental Research (project Ф76/64-2017)

НОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У СТРАХУВАННІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Гудзь Г. О.[1],

gudz1991@gmail.com

Соціальні, мобільні, аналітичні і хмарні технології, засновані на захопленні, передачі і зберіганні інформації впливають на розвиток більше ніж будь-коли раніше. Дана інформація або використання інформаційної переваги в якості стратегії, буде повністю переорієнтовувати конкурентне середовище в галузі страхування аграрного підприємництва.

Один з можливих шляхів розвитку інформаційних систем та технологій у організації страхового захисту, полягає у використанні соціальних медіа та краудсорсингу. Краудсорсинг складає платформу для залучення масового співробітництва за допомогою інформаційних та комунікаційних технологій, шляхом розподілу завдань або можливості надати запит на інформацію з великої групи людей чи спільнот, через соціальні

[1] Аспірант, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

мережі та у вигляді SMS-повідомлень та електронних листів. Фермери можуть використовувати SMS-повідомлення для інформування місцевих сільськогосподарських домогосподарств про появу шкідників або змін у врожайності, що раніше було доступно за результатами проведення перевірки на місці дослідниками. Використовуючи доступні цифрові інструменти, споживачі можуть також надавати інформацію, пов'язану зі зміною структури споживання і уподобань, що буде доступною для аграрного товаровиробника. Інформаційні технології мають важливе значення для поширення засобів для захисту рослин, а краудсорсинг (з використанням інформаційних систем та технологій (*ICTs*) створює підстави для широкого співробітництва) може, в першу чергу, запобігти поширенню захворювань. Якщо достатня кількість фермерів може надати інформацію про потенційні симптоми захворювання сільськогосподарських культур дослідникам і отримувати відповідні рекомендації по боротьбі із захворюваннями, страхова компанія може також відстежувати і запобігти епідемії. Якщо фермери або об'єднання мають доступ до мережі Інтернет, онлайн дошки оголошень, можуть швидко поширювати інформацію про захворюваність. Наприклад, у Лейк-зоні Танзанії (*Tanzania's Lake Zone*) [4], фермери з 10 районів, які беруть участь в цифровій мережі раннього попередження (*Digital Early Warning Network*), були навчені розпізнавати симптоми захворювання у тропічної культури – кассави (маніок). SMS-повідомлення та спеціалізовані мобільні додатки, також полегшили введення і оперування даними.

У страховій індустрії з'явилися такі компанії, що засновані на краудсорсингу: *BoughtByMany* [1] та *InsureMyFriend* [3] у Великобританії. Діяльність даних компаній полягає у наданні допомоги для зареєстрованих членів сервісу знайти необхідну страхову послугу. Компанія *BoughtByMany* пов'язує суб'єктів з аналогічними вимогами до страхування (окремий набір ризиків, наприклад), яких страхові компанії коливались застрахувати на індивідуальній основі в минулому. Сервіс *InsureMyFriend* [3] базується на повідомленнях *P2P* (англ. *Peer-to-peer* або *People-to-people*). Йдеться про повідомлення, якими обмінюються інтернет-користувачі за допомогою месенджерів, соціальних мереж, електронної пошти. Оскільки споживачі починають активніше використовувати можливість покупки через пов'язані інтересом групи для здешевлення, і формат зв'язку через мережу Facebook, доцільно розглянути взаємовідносини між *Facebook* та ринком страхування. Мережа *Facebook* є однією з головних соціальних мереж, що використовується у всьому світі. *InsureMyFriend* формує мережу, де клієнти можуть об'єднуватись зі своїми колегами для зниження страхових внесків. Дана мережа має

потенціал для того, щоб знизити кількість страхових претензій, тому що наслідки впливають на всю групу і соціальний тиск передбачає детальніше оцінювати ризики. Компанія *BoughtByMany* налічує близько 18 тисяч членів та близько 180 груп інтересів. В цілому по групам інтересів, середня знижка за переговорами склала близько 18,6% [5]. Сервіси компаній *BoughtByMany* та *InsureMyFriend* залучають страхові компанії, створюючи новий канал продажу страхових послуг та залучення нових клієнтів, де вартість придбання нижче по відношенню до інших каналів. Як правило, 90% їхньої торгівлі припадає на *Facebook*, де клієнти приєднуються до групи у якій зацікавлені. Після того, як клієнти приєднуються, вони можуть запрошувати від свого імені інших осіб.

У світовій практиці страхування є приклад застосування платформи краудсорсингу для збільшення точності визначення наслідків опадів. В 1998 році у США створена мережа *CoCoRaHS (The Community Collaborative Rain, Hail and Snow Network)* [2] за участі Національного наукового фонду (*National Science Foundation*), спільно з Національним центром управління океанічних та атмосферних досліджень (*National Oceanic and Atmospheric Administration*). Проект *CoCoRaHS* уможливлює детальний огляд за опадами в регіонах по всій країні. Даний проект став реакцією на результат за понесеними збитками через інтенсивну зливу в Форт Колінз, штат Колорадо (*Fort Collins, Colorado state*). Збитки склали 200 мільйонів доларів, більша частина яких стосувалась фермерів. Несподівані наслідки стихії та її нерівномірний вплив по території, викликали необхідність у збільшенні точності даних. Платформа *CoCoRaHS* залучає окремі фермерські господарства для збору даних про опади в місцях розташування сільськогосподарських угідь, що забезпечує інформацію точну по державі в цілому. З моменту запуску проекту залучено 46 тисяч осіб, що зареєструвалися через веб-сайт *CoCoRaHS*. Для участі в мережі, кожен підписник інвестує у придбання дощоміру (за ціною близько 30 дол.) [2]. Дані накопичуються і відображаються кінцевим користувачам: від Національної погодної служби (*National Weather Service*) до Департаменту сільського господарства США (U.S. Department of Agriculture), а також для фермерів та вчених-дослідників.

Література.

[1] BoughtByMany [online], available at: `http://boughtbymany.com/`

[2] Crowdsourcing yields a more accurate picture of rainfall and snowfall, available at: `http://phys.org/news/2015-01-crowdsourcing-yields-accurate-picture-rainfall.html`

[3] InsureMyFriend [online], available at: `http://www.insuremyfriend.com/`

[4] World Bank. 2011. ICT in agriculture: Connecting Smallholders

to Knowledge, Networks, and Institutions. Crowdsourcing Prevents Cassava Losses in Tanzania / ECSSD, Washington, DC: World Bank., available at: http://www.cto.int/wp-content/themes/solid/_layout/dc/k-r/ICT_in_Ag_Sourcebook_web_light.pdf

---

РЕЦИКЛІЗАЦІЯ 3-ГЕТАРИЛІЗОКУМАРИНІВ У 3-ГЕТАРИЛІЗОХІНОЛІН-1(2Н)-ОНИ

Коноваленко А. С.[1], *Шабликіна О. В.*[1]

konovalenko9456@gmail.com

Вступ. Розповсюдженість ізохінолінів у природі та притаманна їм висока біологічна активність обумовлює постійний інтерес до даного класу гетероциклічних сполук. Аналізуючи літературні дані, ми звернули увагу на порівняно малодосліджену групу ізохінолінів, а саме – ізохінолін-1(2H)-они з гетероциклічним замісником у 3-му положенні. Останнім часом були одержані цікаві результати при вивченні біологічної активності таких молекул [1]. Більшість підходів до синтезу 3 заміщених ізохінолін-1(2H)-онів мають деякі обмеження, тому нові розробки у цьому напрямку будуть актуальними.

Нами було досліджено можливість синтезу широкого кола 3 гетарил-ізохінолін-1(2H)-онів шляхом рециклізації відповідних ізокумаринів. Хоча подібне перетворення було відоме досить давно [2], здійснювали його за участю переважно 3 арил-ізокумаринів [3], головним чином тому, що група ізокумаринів з гетероциклічним замісником поки що є нечисельною. У свою чергу, ізокумариновий цикл – це не лише зручний об'єкт для різноманітних синтетичних трансформацій, але й ефективний фармакофорний фрагмент [4]. Таким чином, наше дослідження матиме широкі перспективи для подальшого розвитку.

Матеріали та методи. Вихідні 3-гетарилізокумарини **1-4** були нами синтезовані на основі 3-(α-бромацетил)ізокумарину [5] дією різноманітних бінуклеофілів [5, 6] (Схема 1).

---

[1] Київський національний університет імені Тараса Шевченка

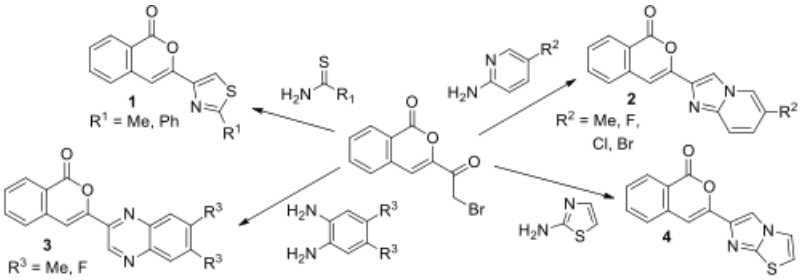

Схема 1.

Для рециклізації лактонів **1-4** у 3 гетарилізохінолін-1(2H)-они **5** та 3 гетарил-2-метилізохінолін-1(2H)-они **6** було обрано просту методику: нагрівання спиртового розчину ізокумарину в закритому реакторі з надлишком, відповідно, карбонату амонію (як синтетичного еквіваленту амоніаку) або метиламіну.

Результати. За вказаною методикою нам вдалося з препаративними виходами синтезувати набір 3 гетарил-ізохінолін-1(2H)-онів **5** та **3** гетарил-2-метилізохінолін-1(2H)-онів **6** (Схема 2). Рециклізація ізокумаринів в присутності метиламіну відбувається повільніше, ніж під дією карбонату амонію, і виходи N метилпохідних **6** в середньому були меншими, ніж сполук **5**.

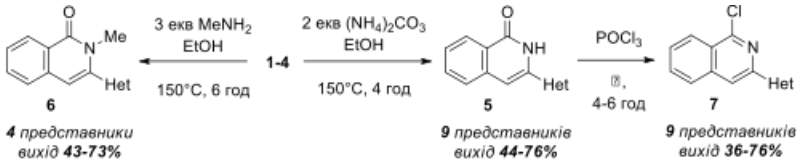

Схема 2.

З метою досліджень хімічних властивостей і перспектив подальшого застосування синтезованих гетероциклів, нами було проведено реакцію речовин **5** з $POCl_3$ та отримано нові 3 гетарил-2-хлорізохіноліни **7** (Схема 2). Корисність таких молекул для органічного синтезу полягає в можливості заміни атома Хлору на різноманітні нуклеофіли.

Висновки. Шляхом рециклізації одержаних нами 3-гетарилізокумаринів було синтезовано ряд нових 3 гетарилізохінолін-1(2H)-онів та 3 гетарил-2-метилізохінолін-1(2H)-онів, а подальша трансформація 3 гетарилізохінолін-1(2H)-онів дозволила отримати 3 гетарил-2-хлорізохіноліни;

таким чином, сполуки з ізокумариновим циклом є зручною сировиною для одержання ізохінолін-1(2H)-онів, а також можуть бути використані в синтезі інших похідних ізохінолінового ряду.

Публікація містить результати досліджень, проведених при грантовій підтримці Державного фонду фундаментальних досліджень за конкурсним проектом 33373.

Література.

[1] He L.-W.; Chen Y.-Q.; Yang J.-Y.; Wang T.-L.; Li W.; Liu H.-Q. Total Synthesis and Anti-Viral Activities of an Extract of Radix isatidis. Molecules 2014, 19(12), 20906 – 20912.

[2] Gabriel S. Synthese von Derivaten des Isoquinolins. Chem. Ber. 1885, 18, 3470 – 3484.

[3] Woon E. C. Y.; Sunderland P. T.; Paine H. A.; Lloyd M. D.; Thompson A. S.; Threadgill M. D. Bioorg. Med. Chem. 2013, 21(17), 5218 – 5227.

[4] Barry R. D. Isocoumarins: developments since 1950. Chem. Rew. 1964, 64(3), 229 – 260.

[5] Коноваленко А.; Шабликіна О.; Іщенко В.; Хиля В. Нові 3-гетарилзаміщені ізокумарини. Вісник КНУ. Хімія 2017, 1(53), 6 – 8.

[6] Шаблыкина О. В.; Шаблыкин О. В.; Ищенко В. В.; Вороная А. В.; Хиля В. П. Синтез 3-гетарил-1H-изохромен-1-онов на основе 3-(2-бромацетил)-1H-изохромен-1-она. Химия гетероцикл. соедин. 2012, (11), 1736 – 1741.

МОЛЕКУЛЯРНИЙ ПІНЦЕТ ДЛЯ ФЛУОРЕСЦЕНТНОЇ ДЕТЕКЦІЇ АТФ У РОЗЧИНАХ НА ОСНОВІ ФЛАВОНОЛУ

Кримченко Р. Є.[1]*, Линник Р. П.*[1]*, Бугера О. І.*[1]*, Запорожець О. А.*[1]*, Пивоваренко В. Г.*[1]

pvg_ org@ukr.net

Більшість клітинних процесів, що вимагають затрат енергії, пов'язані з розпадом аденозин-5'-трифосфату (АТФ). Хімічна, механічна, осмотична та електрохімічна робота в клітинах виконується переважно за рахунок енергії гідролізу АТФ до АДФ і неорганічного фосфату. Також відома участь АТФ в якості посередника позаклітинної сигналізації та фолдінгу білків. АТФ у біологічних системах існує переважно у формі тетра-зарядженого аніону.

До методів визначення локальної концентрації АТФ в клітині існують жорсткі вимоги в аспекті селективності, оскільки середовище містить ряд

[1] Київський національний університет імені Тараса Шевченка

аніонів, дуже схожих на АТФ за будовою та властивостями. До таких аніонів слід віднести моно- та дифосфати аденозину, гуанозину, інозину, уридину, цитидину, нікотинаміддинуклеотид фосфат (НАДФ), а також фосфат, цитрат та пірофасфат аніони тощо. Перевагою 3-гідроксифлавонів як флуоресцентних зондів є висока селективність їх флуоресцентної відповіді на АТФ у фізіологічних умовах [1].

Молекулярні пінцети є сучасним прикладом молекулярних пристроїв для детекції органічних аналітів складної будови у розчинах. У порівнянні з простими рецепторами, молекулярні пінцети характеризуються збільшеним афінітетом та селективністю до цільового аналіту.

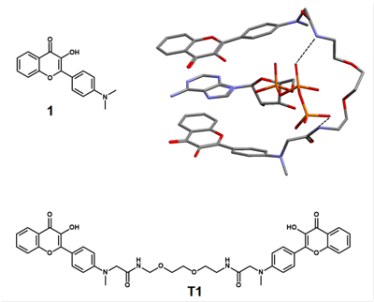

Малюнок 1. Хімічна структура еталонного барвника 1 та молекулярний пінцет Т1. Модель можливої просторової структури комплексу Т1-АТФ (розрахована методом молекулярної механіки ММ+).

Нами було змодельовано та синтезовано молекулярний пінцет на основі 3-гідроксифлавону (**T1**) для визначення АТФ у межах його фізіологічних концентрацій. Незважаючи на однакову структуру хромофорних одиниць, результати спектрофлуориметричних досліджень барвників **1** і **T1** мають важливі відмінності. По-перше, барвник **T1** у комплексі з АТФ має в 1,5 рази яскравішу флуоресценцію, ніж барвник **1**. Також, **T1** демонструє менший Стоксів зсув флуоресценції, що свідчить про більшу в'язкість оточення молекули у АТФ-комплексі. Ще однією відмінністю є те, що смуга збудження флуоресценції **T1**-АТФ є вужчою, ніж у барвника **1**, що свідчить про більш гомогенне оточення хромофору барвника **T1** у збудженому стані. Окрім того, смуга поглинання **T1**-АТФ зміщена в короткохвильову область у порівнянні з комплексом **1**-АТФ. Усі отримані дані свідчать про те, що молекула **T1** у комплексі з АТФ є зв'язаною лише одним з хромофорів, в той час коли другий хромофор слугує лише антеною при поглинанні світла.

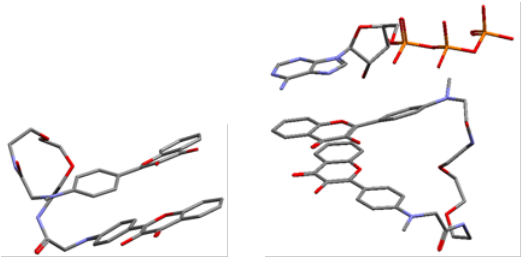

Малюнок 2. Моделі просторової структури барвника T1 та його комплексу з АТФ згідно до їх флуоресцентних властивостей (розраховані методом молекулярної механіки ММ+).

[1] D. A. Yushchenko, O. B. Vadzyuk, S. O. Kosterin, G. Duportail, Y. Mely, V. G. Pivovarenko. Sensing of adenosine-5'-triphosphate anion in aqueous solutions and mitochondria by a fluorescent 3-hydroxyflavone dye. Analytical Biochemistry 369 (2007) 218 – 225.

ВИПУКЛІ ОБОЛОНКИ ВИПАДКОВИХ ТОЧОК НА СФЕРІ

Маринич О. В.[1]

marynych@unicyb.kiev.ua

Вступ. Вивчення випуклої оболонки точок вибірки з незалежних однаково розподілених випадкових векторів в $\mathbb{R}^d$ вже довгий час викликає до себе значний інтерес, як в силу математичної привабливості цієї задачі, так і внаслідок ряду прикладних застосувань. Випуклі оболонки точок вибірки використовуються для оцінки носія відповідного розподілу [5], для моделювання ареалів поширення диких видів, таких як лисиці чи білки [4] та в багатьох інших прикладних задачах. Також випуклі оболонки є природними аналогами екстремальних статистик в теорії екстремальних значень.

У нещодавній роботі [1] вивчались властивості сферичної випуклої оболонки n точок, що мають рівномірний розподіл на d-вимірній верхній півсфері. Як зазначають автори [1], нульова кривизна d-вимірної сфери спричиняє появу неочікуваних ефектів та нових типів асимптотичної поведінки, що раніше не спостерігалась для випуклих оболонок у евклідових просторах. Результати роботи [1] стали відправною точкою наших досліджень, що представлені в статті [3]. Основні результати цієї статті наведено нижче.

[1] Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Результати. Зафіксуємо розмірність простору $d \geq 1$. Нехай $U_1, U_2, \ldots, U_n$ є незалежними однаково розподіленими точками з рівномірним розподілом на d-вимірній верхній півсфері

$$\mathbb{S}_d^+ := \{(x_0, x_1, \ldots, x_d) \in \mathbb{R}^{d+1} : x_0^2 + x_1^2 + \cdots + x_d^2 = 1, \quad x_0 \geq 0\}.$$

Нас цікавлять властивості випадкового опуклого конуса в $\mathbb{R}^{d+1}$, що визначений так $C_n := \{\alpha_1 U_1 + \cdots + \alpha_n U_n : \alpha_1, \alpha_2, \ldots, \alpha_n \geq 0\}$. Наш перший результат стверджує, що належним чином нормований випадковий конус C_n збігається в сенсі метрики Гаусдорфа до граничного опуклого конуса.

Теорема 2.0.1. *Нехай $T_n : \mathbb{R}^{d+1} \mapsto \mathbb{R}^{d+1}$ є лінійним оператором, що визначений рівністю $T_n(x_0, x_1, \ldots, x_n) = (nx_0, x_1, \ldots, x_n)$, H_1 є гіперплощиною $H_1 := \{(x_0, x_1, \ldots, x_d) \in \mathbb{R}^{d+1} : x_0 = 1\}$, а $e_0 := (1, 0, \ldots, 0) \in \mathbb{R}^{d+1}$. При $n \to \infty$ випадкова опукла множина $T_n(C_n) \cap H_1 - e_0$ слабко збігається в просторі компактних опуклих підмножин $\mathbb{R}^d$ з метрикою Гаусдорфа до опуклої оболонки* $\mathrm{conv}(P_d)$ *процесу Пуассона P_d з інтенсивністю $x \mapsto c_d \|x\|^{-d-1}$, $x \in \mathbb{R}^d$.*

За допомогою теореми про неперервне відображення з теореми 2.0.1 можна отримати такий результат.

Теорема 2.0.2. *Для $k = 0, \ldots, d-1$ позначимо через $f_k(C)$ число k-вимірних граней опуклого конуса або багатогранника C та покладемо $\vec{f}(C) := (f_0(C), f_1(C), \ldots, f_{d-1}(C))$. При $n \to \infty$ випадковий вектор $\vec{f}(C_n)$ збігається слабко до $\vec{f}(\mathrm{conv}(P_d))$.*

Література.

[1] Bàràny I., Hug D., Reitzner M. and Schneider R. (2017). Random points in halfspheres. Random Struct. Algorithms, 50(1), p. 3 – 22.

[2] Davis R., Murlow E. and Resnick S. (1987). The convex hull of a random sample in $\mathbb{R}^2$. Commun. Statist.-Stochastic Models, 3(1), p. 1 – 27.

[3] Kabluchlo Z., Marynych A., Temesvari D. and Thäle C. (2017+). Convex hulls of Poisson processes, random cones and random points on half-sphere. Preprint.

[4] MacDonald D., Ball F. and Hough N. (1980). The evaluation of home range size and configuration using radio tracking data. A Handbook on Biotelemetry and Radio Tracking, Oxford: Pergaman Press.

[5] Moore M. (1984). On the estimation of a convex set. Ann. Statist., 12, p. 1090 – 1099.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ПЕРЕВАНТАЖЕННЯ ТА СТРЕС В ЕПОХУ СТРІМКОГО РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Маслюківська А. О.[1]

anna.masliukivska@gmail.com

Вступ. Сучасне життя наповнене безперервними потоками інформації, і об'єми її сприйняття та усвідомлення стає складно контролювати в епоху розвитку сучасних інформаційних технологій, Інтернет ресурсів, соціальних мереж тощо. Людина часто стає заручником інформаційного потоку і не завжди може справитися з інформаційним перевантаженням, в результаті чого часто виникають стреси. Це є інша - негативна сторона розвитку інформаційного суспільства. Можливість знати якомога більше, доступність до новин у будь-який час часто стає причиною депресій і нервових зривів, через значні інформаційні об'єми, коли людина просто не встигає засвоювати важливу інформацію та фільтрувати і відкидати зайву, часто негативну, інформацію.

Матеріали і методи. Основою написання даної роботи є дослідження провідних сучасних фахівців, роботи Бертрама Гросса «Управління організацією» (1964р.) та Елвіна Тоффлера «Шок майбутнього» (1970). У роботі використано загальнонаукові та специфічні методи дослідження, а також методи узагальнення, порівняння, прогнозування, співставлення фактів та екстраполяції, використано термінологічний та системний підходи до аналізу поняття, досліджено основні практичні рекомендації щодо способів подолання інформаційного перевантаження.

Результати. Стан інформаційного перевантаження виникає, коли кількість релевантної та корисної інформації, що надходить зовні, перевершує можливості її сприйняття, аналізу та усвідомлення, тобто наша свідомість стає не здатна впоратися з таким інформаційним потоком. Наша свідомість вбирає всю доступну для неї інформацію, вважаючи всю її важливою. Коли інформації стає занадто багато, мозок вже не в змозі сприймати справжні знання, і настає перенасичення.

Інформаційне перевантаження – термін, що описує труднощі розуміння проблеми і прийняття рішень, причиною якої є надлишок інформації. Поняття згадується в книзі Бертрама Гросса «Управління організацією» [2], але популяризував його Елвін Тоффлер у своєму бестселері «Шок майбутнього» 1970 року [2]. Термін і концепція передували Інтернету, і можуть оцінюватися з точки зору бібліотечних та інформаційних наук, а також з точки зору психології. У психології інформаційне перевантаження відноситься

[1] Київський національний університет імені Тараса Шевченка

до надлишку інформації, що входить в нашу свідомість. За Тоффлером, інформаційне перевантаження – це сенсорне перевантаження в інформаційну епоху (термін, який був введений в 1950 році). Сенсорне перевантаження розуміли як причину дезорієнтації та відсутність відповідної реакції. Тоффлер стверджував, що інформаційне перевантаження має подібного роду ефект тільки на більш високому когнітивному рівні: «Коли людина занурюється у швидко і нерегулярно змінну ситуацію або новий насичений контекст, її передбачувана точність падає. Вона більше не може зробити достовірну оцінку, від якої залежить раціональна поведінка» [2].

На жаль, більшість науковців, стверджують, що подолати або впоратися з інформаційним навантаженням практично неможливо, можливо лише його усвідомити і навчитися правильно контролювати і використовувати у власних цілях. Тобто розробка певного алгоритму дій, які допоможуть у повсякденному житті знизити рівень відчуття безпорадності і неефективності прийнятих рішень, і підвищити розуміння важливості отримання нової інформації і спрямування її у продуктивне русло без шкоди власному здоров'ю. Надалі розглянемо деякі способи, як цього досягти.

Один із ефективних способів – концентрація уваги і зосередженість на важливому, відкидаючи другорядне. Намагатися якомога точніше аналізувати свій поточний стан і отриманий до цього часу досвід, виділяючи найважливіші аспекти, які варті уваги саме зараз. Перший пріоритет у подоланні інформаційного перевантаження – зосередитися на тому, що ми вже знаємо, й придивитися, чи можемо ми поліпшити ці знання [3]. Відфільтрувати весь шум дуже легко, коли є стартовий майданчик і одна чи дві пріоритетних цілі.

Планування роботи і тайм менеджмент теж є важливими інструментами для контролю інформаційного перевантаження. Є вислів: «Прості речі рятують життя». Так і в даному випадку, коли послідовний план дій, справ, зустрічей та опрацювання різного роду інформації забезпечує відчуття спокою та раціональності у побудові дня, залежно від виставлених пріоритетів. Людина, відчуваючи порядок у справах, відчуває поряд думок у голові, і мозок функціонує у більш виваженому і корисному ритмі. Маючи план, потрібно чітко його дотримуватися, і не відволікатися на ті потоки інформації, які в даним момент є неважливими чи нерелевантними.

Під час роботи над важливим проектом чи завданням, важлива концентрація. Потрібно навчитися не відволікатися і не намагатися виконувати декілька справ одночасно. Чітко усвідомлювати, що ця робота нині є першим пріоритетом і не може перериватися переглядом листів електронної пошти, обговоренням другорядних питань телефоном чи пошуком побічної інформації.

Експерти радять взагалі не відволікатися на перегляд своїх сторінок чи новин в соціальних мережах в цей час [3], а чітко ставити мету – опрацювати спочатку один блок інформації, а вже потім переходити до пошуку наступного блоку.

У сучасної людини, особливо у молоді, є негативна звичка, засинати з навушниками, коли вони транслюють певну інформацію, або під включений телевізор чи радіо. Це надзвичайно негативно впливає на здатність людини якісно відпочивати, оскільки здоровий і повноцінний сон – це ще одна запорука подолання відчуття тривоги під час інформаційного перевантаження. Активність мозку під час отримання інформації настільки велика, що він не може перейти в стан сну і людина не відпочиває повноцінно, що в подальшому може спричинити стрес та нервові зриви.

Висновки. Інформаційне перевантаження – це проблема, з якою практично неможливо справитися, але яку можна контролювати і спрямовувати у корисне русло, адже доступність інформації і швидкість обміну нею, це не так і погано, головне вміти розставляти пріоритети, і дотримуючись простих правил, навчитися в першу чергу контролювати себе під час опанування тієї чи іншої інформації, фільтруючи її та відкидаючи неважливе.

Література.

[1] Інформаційне перевантаження - не проста залежність. URL: http://www.epochtimes.com.ua/zdorovyi-sposib-zhyttya/informaciyne-perevantazhennya-ne-prosta-zalezhnist-120142

[2] Інформаційне перевантаження. URL: http://uk.wikipedia.org/wiki/Інформаційне_перевантаження

[3] Три способи витримати інформаційне перевантаження. URL: http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/how_to/tri_sposobi_vitrimati_informatsiyne_perevantazhennya/

СОЦІАЛЬНА СТЕРЕОТИПІЗАЦІЯ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ПОБУДОВИ МОДЕЛЕЙ ПОВЕДІНКИ В СУСПІЛЬСТВІ: КОНСТРУКТИВНІ АСПЕКТИ

Мороз Є. О.[1]

morozeo1@gmail.com

Вступ. В статті розглянуто теоретичні та технологічні аспекти соціальної стереотипізації в контексті виявлення її конструктивних (стабілізуючих) функцій та впливів на розвиток та інтеграцію новітнього суспільства.

[1] Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Соціальний стереотип в буденному розумінні носить відверто негативну конотацію. Так, особу, що мислить стереотипно, зазвичай, ми асоціюємо із відсутністю критичного мислення та шаблонним вирішенням альтернативних за рішенням ситуацій. Міждисциплінарний суспільствознавчий дискурс приймає лише частково такі асоціації у якості термінологічних ознак «стереотипу». Зокрема, в статті аргументується неможливість людського існування без опори більшою чи меншою мірою на стереотипні рішення, а також наводиться перелік конструктивних (на противагу інтуїтивно «зрозумілим» деструктивним) функціям процесу стереотипізації.

Результати. Соціальні стереотипи як спрощені моделі сприйняття реальності у багатоманітності її проявів виявляють себе у безлічі усталених форм так званих заздалегідь сформованих «шаблонних картинок в голові». Так, найочевиднішого свого вияву вони мають в анекдотах; гумористичних шоу; художніх творах та засобах масової інформації. Відмінність між національними характерами; статусами індивідів за ознакою статі; фізичними ознаками (наприклад, усталений в анекдотах образ «блондинки») ми розкодовуємо і розуміємо, навіть якщо у практичному досвіді не мали до цього справи з представником даної соціальної групи. Стереотипами насичений й рекламний простір. Так, наприклад, жінка в рекламних повідомленнях найчастіше з'являється в образі або ж берегині домашнього вогнища (миє посуд, готує, дбає про близьких), або ж спокусниці (тілесний аспект, де жінка виступає ніби як іще одна річ в чоловічому арсеналі здобутків). Чоловік же – сильний агресивний незалежний успішний керівник, завойовник, голова сім'ї. Не заперечуємо, що саме в такому контексті сучасних суспільних трансформацій та видозміни соціальних ролей у суспільстві стереотипи потребують переосмислення і руйнування задля досягнення цілої низки ефектів: сприяння розвитку та пришвидшення інноваційних запитів; відсутності стандартизації та єдино прийнятних моделей поведінки; уникненню протиправних та антисоціальних наслідків [1].

Відтак, в чому можуть бути корисні індивідам соціальні стереотипи, як про це наголошується у вступі статті? Відповідь на це питання міститься у декількох площинах аналізу. Перш за все, варто підкреслити неможливість функціонування мислення людини без опори на соціальну стереотипізацію. Наша соціальна реальність у новітній час постійно перебуває в процесі постійних видозмін. Щодня ми маємо справу з прийняттям вагомих, проте у більшій мірі рутинних повсякденних рішень, що обумовлюють нашу реальність і взаємодії. Якби кожне з величезної кількості цих повсякденних рішень потребувало раціонального задіяння мисленнєвих процесів людство не мало

б можливості співіснувати, і через обмеження мозкових запитів, і через втрату часу. Саме тому більшу кількість наших дій ми приймаємо фактично діючи автоматично, використовуючи готові спрощені моделі поведінки, частково користуючись нашим власним досвідом, проте переважно – використовуючи більш масштабний суспільний архів інформації щодо адекватних реакцій на ті чи інші стимули (реакції, що схвалюються соціокультурним середовищем). У підтвердження цієї тези Ж. Тощенко зазначив таке: «Стереотип – це, свого роду, початкова точка відліку, попередня основа для розуміння того, що відбувається. Це особливий тип знання, який виникає при нестачі знання про предмет чи явище та через, так звану, «економію мислення» [2]. У соціології існує декілька теоретичних понять, що прояснюють подібні технології: «традиційна дія» М. Вебера; «габітуалізація» П. Бурдьє; постмодерністське поняття «рутинізація».

Крім того, стереотипи потрібно відрізняти від суміжного за змістом поняття упередження. Стереотип – це спрощене, проте з часткою істини глибоко укорінене у свідомості суспільства уявлення про певний феномен або об'єкт. Упередження – це теж стереотип, який, однак, містить неправдиву та негативну інформацію. Так, результати досліджень [3] стверджують про бажання українців дистанціюватися від соціальних груп ромів (циган), що, в тому числі, обумовлено наявністю негативного власного досвіду українців при контакті з представниками цієї етнічної меншини. Така позиція фіксує наявність соціального стереотипу щодо представників цієї соціальної групи, а, отже, ілюструє спрощене типізоване ставлення (небажання контактувати обумовлене реальними конфліктами та проблемами). Прикладом же упередження може бути відраза знаходитись у одній кімнаті з ВІЛ-інфікованою особою через страх заразитися повітряним контактом (наявна неправдива викривлена негативна інформація). Таким чином, стереотипи не бувають ані повністю істинними, ані повністю хибними. Вони допомагають нам у великій кількості ситуацій. Уявімо, що ідучи вулицею вночі ми бачимо попереду компанію осіб напідпитку. Зрозуміло, що здоровий глузд підкаже обійти їх іншою дорогою. Це – теж приклад стереотипізації. В даному випадку ми мислимо спрощено, не маємо інформації щодо цих конкретних осіб, і, звичайно, є висока ймовірність, що вони не спричинять нам жодної шкоди.

Висновки. Соціальна стереотипізація – необхідна умова безконфліктного відтворення суспільного простору технологіями репродукції моделей поведінки у суспільстві. Серед конструктивних функцій, що відіграють у суспільній технологізації соціальні стереотипи варто виділити, перш за все, передачу досвіду між поколіннями, що, в свою чергу, сприяє успішній соціалізації

та комунікації, забезпечує зв'язок між поколіннями та підтримує традиційні цінності соціокультурного простору. На макросуспільному рівні варто говорити про відтворення соціальної структури суспільства та формування адекватних задля відтворення цієї структури ціннісних орієнтацій [1]. Задля адекватного аналізу ролі соціальної спереотипізації потрібно відрізняти поняття «стереотипу» від близького за змістом – «упередження». Останнє акцентує увагу на хибному та негативному знанні про об'єкт аналізу, тоді як стереотип обов'язково у своїй основі містить деяку частку істинного знання.

Література.

[1] Вілкова О. Ю. Конструктивні та деструктивні вияви гендерних стереотипів / Вілкова О. Ю. // Український соціум. – 2004. – № 3 (5). – С. 28 – 33.

[2] Тощенко Ж. Т. Стереотип / Тощенко Ж. Т., Хухорева О. Н. // Тезаурус социологии. Тематический словарь-справочник. – М.: Юнити-Дана, 2009. – 487 с.

[3] Панина Н. Факторы национальной идентичности, толерантности, ксенофобии и антисемитизма в современной Украине / Н. Панина // Социология: теория, методы, маркетинг. – 2005. – № 4. – С. 26 – 45.

РЕЙТИНГИ ВУЗІВ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНИЙ ВАРІАНТ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Мороз Я. В.[1]

yari.roz@gmail.com

Підходи до оцінювання та порівняння університетів і освітніх програм можна простежити з початку XX століття, проте про рейтинги як окремий напрям та специфічну форму освітніх вимірювань мовиться лише, починаючи з 1983 року, коли з'явився відповідний проект популярного американського видання «US News & World Report». Як згадує один із ініціаторів цього проекту Роберт Морс (Robert Morse) у статті з промовистою назвою «Народження рейтингів», «тоді ніхто не міг уявити, що лише через 25 років рейтинги стануть впливовим фактором американської політики в галузі університетської освіти, будуть предметом дискусії в докторських дисертаціях, наукових дослідженнях, конференціях та постійно перебувати в полі зору мас медіа» [1].

Порівняльні дослідження якості вищої освіти найчастіше ґрунтуються на міжнародних рейтингах вузів. Залежно від методології оцінювання якості вищої освіти можна отримати різні результати. Наприклад, існують міжнародні

[1] Київський національний університет імені Тараса Шевченка

та національні рейтинги, результати яких відрізняються, а один і той самий вищий навчальний заклад посідає не однакові місця в різних рейтингах. Тому рейтинги багато критикують, особливо в академічному середовищі, нарікаючи на те, що вони не завжди справедливо відбивають справжній стан того чи іншого закладу та його положення відносно інших. Дуже важливо, щоб кожне оцінювання було зрозумілим і прозорим, а також, щоб зазначалася його мета [2].

Передумовами виникнення університетських рейтингів є диференціація між елітарним та масовим університетом, яка з'являється на межі XIX та XX сторіччя, створення системи класифікації університетів(класифікація Карнегі 1973, 1976, 1987, 1994, 2000, 2005), становлення систем оцінювання якості освіти.

Серед міжнародних рейтингів найбільш авторитетними є Шанхайський ARWU, QS World University Rankings, Топ-200 (реалізований центром «Євроосвіта»). Особливістю цього рейтингу є те, що всі його показники беруть з відкритих джерел та можуть дуже легко перевірятися. Однак інші важливі напрями університетської діяльності, зокрема оцінювання результатів навчання, залишаються поза межами цих індикаторів.

В Україні КМІС протягом останніх 5 років здійснює проект, спрямований на дослідження в сфері освіти, і має власну методику складання рейтингу ВНЗ. Методологія рейтингу враховує інформацію, отриману в результаті комплексних соціологічних досліджень, що визначають не тільки ступінь відповідності якості освіти і навчальних програм вимогам ринку праці, але також забезпечують загальну оцінку вишів такими цільовими аудиторіями, як роботодавці (великий і середній бізнес), випускники українських вузів, роботодавці-експерти (представники підприємств, у діяльності яких беруть участь фахівці зазначених напрямів).

При розрахунку рейтингу враховуються наступні критерії: задоволеність випускників ВНЗ отриманою ними освітою і можливістю її застосування в трудовій діяльності, сприйняття роботодавцями якості освіти в українських ВНЗ, сприйняття експертами якості освіти в українських ВНЗ, а також критерій співробітництва між ВНЗ і компаніями-роботодавцями.

Можна сказати, що рейтинги мають найбільшу популярність серед широких верств населення, оскільки часто саме на них орієнтуються при виборі місця навчання. Рейтинги зазвичай є в загальному доступі та прораховані з доступною простотою аби кожен міг зрозуміти та побачити показники, які використовуються. З цього приводу афористично висловився Філіп Альтбах: «Якби рейтингів не існувало, хтось, рано чи пізно, вигадав би їх. Адже поява рейтингів – це закономірний результат масового характеру вищої освіти та

комерціалізації і конкуренції університетів в усьому світі. Потенційні споживачі освітніх послуг (абітурієнти та їх сім'ї) бажають знати, яку з численних опцій на ринку вищої освіти обрати» [3, с. 2]. «В часи, коли нації сприймають себе в контексті глобальної конкуренції, а глобальні порівняння стають важливим елементом у багатьох сферах, університетські рейтинги займають відповідну нішу. Вони роблять таємничий та складний світ університетів простим, прозорим та зрозумілим», – вважає інший провідний експерт у галузі університетських рейтингів Саймон Маргінсон [4, с. 45].

На думку Сергія Курбатова, порівняно з іншими механізмами оцінювання якості університетської освіти, зокрема акредитацією – «рейтинги є динамічнішими, прозорішими та орієнтованими на очікування від вищої освіти основних груп споживачів та стейкхолдерів; не дивлячись на те, що рейтинги орієнтовані переважно на оцінювання відносно легко вимірюваних напрямів університетської діяльності (наприклад, науково-дослідницькі показники), впродовж останніх років робляться активні спроби зробити вимірюваним фундаментальний для університетської діяльності процес навчання» [5]. Також, дослідник у своїй статті виділяє рейтинги першої та другої хвиль. Шанхайський рейтинг та Рейтинг QS дослідник відносить до першої хвилі, якими прагнуть виміряти показники університетської діяльності, що можна легко звести до певного цифрового еквівалента. Саме тому, як він вважає, вони зосереджені переважно на оцінюванні науководослідницької діяльності чи рівня інтернаціоналізації певного університету, що призводить до певної темпоральнопросторової асиметрії розуміння місії сучасного університету [6]. Надалі укладачі університетських рейтингів пропонують ще більш комплексно та різнопланово оцінювати університетську діяльність, що пов'язано з появою рейтингів другої хвилі, в яких прагнуть подолати відповідну асиметрію.

Типовим прикладом рейтингів другої хвилі є проект U-Multirank, започаткований Європейською Комісією 2 червня 2009 р. Перевагами цього рейтингу є:

- багатовимірність – охоплено такі аспекти, як навчання, дослідження, інновації, інтернаціоналізація, вплив на громаду;

- прозорість – можливість чітко розуміти вимірювані аспекти та використовувати результати відповідно до власних потреб;

- глобальність – поширюється не лише на європейські університети.

Сімон Маргінсон у своїй статті «University rankings and social science» зазначає: «У часи, коли нації сприймають себе у контексті глобальної

конкуренції, а глобальні порівняння стають важливим елементом в багатьох сферах, університетські рейтинги займають відповідну нішу. Вони роблять таємний і складний світ університетів простим, прозорим та зрозумілим» [7].

Висновки. Рейтинги сприяють формуванню цінностей дослідницької культури та інтернаціоналізації в університетському середовищі. Чітка ідентифікація вимірюваних параметрів університетської діяльності сприяє прогресивному реформуванню університету як соціальної структури.

Література.

[1] Morse R. The Birth of the College Rankings / Robert Morse. – [Electron. resource]. – Access mode: http://www.usnews.com/news/national/articles/2008/05/16/the-birth-of-college-ranking

[2] Shin Jung Cheol, Toutkoushian Robert, Teichler Ulrich «University Rankings: Theoretical Basis, Methodology and Impacts on Global Higher Education»

[3] Altbach Philip G. Rankings Season Is Here / Philip G. Altbach// International Higher Education. – 2011. – №62. – P. 2 – 5.

[4] Marginson S. University Rankings and Social Science /Simon Marginson // European Journal of Education. – 2014. – Vol. 49, no. 1. – P. 45 – 59.

[5] Університетські рейтинги як альтернативний механізм освітніх вимірювань. Сергій Курбатов. Журнал «Рідна школа» №1 – 2 (січень – лютий) 2017.

[6] Курбатов С. Феномен університету в контексті часових та просторових викликів: монографія / С. Курбатов. – Суми: Університетська книга, 2014. – 262 с.

[7] Marginson S.(2014). University rankings and social science. European Journal of Education, 49 (1), 45 – 59.

МОЛЕКУЛЯРНІ ПІНЦЕТИ ДЛЯ ДЕТЕКЦІЇ АТФ НА ОСНОВІ 3-ГІДРОКСИФЛАВОНІВ

Нетребчук А. П.[1]*, Бугера О. І.*[1]*, Пивоваренко В. Г.*[1]

nastyanet1994@gmail.com

Молекулярні пінцети – це нециклічні «молекули-господарі», які здатні з двох боків охоплювати «молекулу-гостя». Плоскі частини молекулярних пінцетів можуть взаємодіяти з площинами «гостя» за рахунок нековалентних взаємодій – стекінгу. Ці комплекси є підмножиною макроциклічних

[1] Київський національний університет імені Тараса Шевченка

молекулярних рецепторів. Дана побудова забезпечує певну гнучкість таких молекулярних рецепторів.

Аденозин-5‘-трифосфат (АТФ), в свою чергу, відіграє надзвичайно важливу роль в обміні енергії та речовин в організмі. Він є універсальним джерелом енергії для всіх біохімічних процесів, які протікають у живих системах. Тому розробка молекулярних пінцетів для дослідження концентрації АТФ у динаміці біологічних процесів є актуальною задачею. Це досить складне завдання, оскільки висока селективність до АТФ повинна бути досягнута у присутності інших органічних аніонів, наявних у біологічних об’єктах, таких як аденозин ди- та монофосфати, гуанозинтрифосфат, нікотинаміддинуклеотид та його фосфат тощо. Тому основні зусилля приділяються розробці рецептора АТФ, ключової частини зонду, відповідальної за зв’язування з аналітом.

Одним з найперспективніших результатів щодо вирішення такої задачі є зонди на основі флавонолу: 3-гідрокси-4’- (диметиламіно) флавон (FME зонд) [1, 2] та його 3-гідроксихромон або 3-гідроксихінолонові аналоги [3]. FME, синтетичний аналог природних флавонолів [4, 5], незважаючи на його просту композицію, демонструє високу селективну відповідь на аніон АТФ порівняно з іншими нуклеотидами у водних буферних розчинах і дозволяє вимірювати концентрації АТФ в діапазоні 0,02-4 мМ.

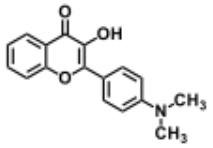

Рис. 1 FME зонд

В основу даної роботи поставлено завдання створити флуоресцентні зонди для визначення АТФ з розширеними межами чутливості, збільшеним співвідношення сигнал/шум та вищою яскравістю флуоресценції зонду і його комплексу з АТФ. Для досягнення цієї мети ми пропонуємо молекулярні пінцети, що складаються з двох флавонольних одиниць, з’єднаних активним лінкером. (Рис. 2).

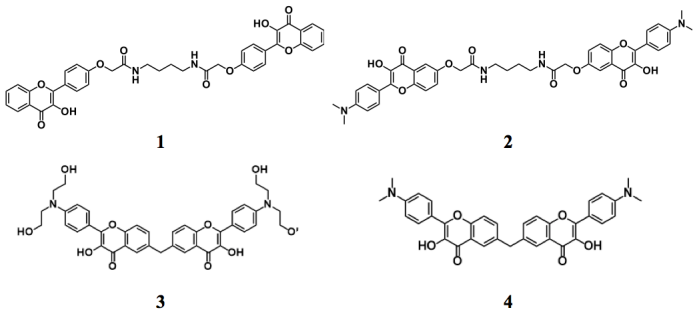

Рис. 2 Синтезовані молекулярні пінцети

Синтез пінцетів **1, 2** було здійснено у чотири стадії: алкілування, утворення халкону, окиснювальна циклізація за Алгаром – Флінном – Оямада та з'єднання двох флавонолів за допомогою лінкерів. Для пінцету **2** спроба провести синтез халкону за класичною схемою виявилась невдалою, тому замінивши неорганічну основу на органічну були отримані позитивні результати. Важливо, що в результаті реакції одержали флавонол в одностадійному синтезі. Синтез пінцетів **3, 4** було виконано в три стадії. Спочатку синтезували основу діацетофенон, а потім за класичною схемою (утворення халкону, окиснювальна циклізація за Алгаром – Флінном – Оямада) отримали 3-гідроксифлавони, з'єднанні метиленовою ланкою.

Хімічна будова молекул усіх отриманих сполук, а також їх чистота підтвердженні шляхом застосування хроматомас-спектрометрії та спектроскопії ядерного магнітного резонансу.

Література.

[1] D. A. Yushchenko, O. B. Vadzyuk, S. O. Kosterin, G. Duportail,Y. Mely, V. G. Pivovarenko. Sensing of adenosine-5'-triphosphate anion in aqueous solutions and mitochondria by a fluorescent 3-hydroxyflavone dye. Analytical Biochemistry 369 (2007) 218 – 225.

[2] V. G. Pivovarenko, O. B. Vadzyuk, S. O. Kosterin. Fluorometric detection of adenosine triphosphate with 3-hydroxy-4'-(dimethylamino)flavone in aqueous solutions. J. Fluorescence (2006), V. 16, P. 9 – 15.

[3] V. G. Pivovarenko, O. Bugera, N. Humbert, A. S. Klymchenko, Y. Mély. A toolbox of chromones and quinolones for measuring a wide range of ATP concentrations. Chem. Eur. J., 2017, DOI: 10.1002/chem.201702484.

[4] Williams R. J., Spencer J. P., Rice-Evans C. Flavonoids: antioxidants or signalling molecules? Free Radic Biol Med. 2004 36, 838 – 49.

[5] K. M. Valant-Vetschera, E. Wollenweber. Flavones and Flavonols. In: Flavonoids Chemistry, Biochemistry and Applications. øOyvind M. Andersen Kenneth R. Markham (Eds) 2006, Taylor&Francis, London, 617-749. ISSN-10: 0-8493-2021-6.

ФАРМАКОЛОГІЧНО ЦІННІ ФЕНОЛЬНІ СПОЛУКИ ACORUS CALAMUS L. ПРИ ВИРОЩУВАННІ IN VITRO

Ревуцька А. З.[1], *Таран Н. Ю.*[1], *Белава В. Н.*[1], *Голубенко А. В.*[1]

nastartia@i.ua

Вступ. Сполуки фенольної природи (феноли, флавоноїди, ксантони та ін.) як фармакологічно цінні речовини посідають чільне місце серед вторинних метаболітів рослин завдяки сильним антиоксидантним, радіопротекторним, противірусним, антибактеріальним, антифунгальним, імуномодулюючим властивостям тощо. Сировина, яка містить ці сполуки, використовується для виготовлення профілактичних і лікувальних засобів проти раку, порушень травної, серцево-судинної, нервової, імунної, ендокринної систем та інших захворювань [1-3].

Відповідно до цього зростає потреба у рослинах, як джерела сировини для отримання фенольних сполук. Одним із цінних видів лікарських рослин є Аїр звичайний (*Acorus calamus* L.). Через постійне зменшення ареалу цього виду і недостатню ефективність методів культивування лікарських рослин виникає необхідність в оптимізації процесу вирощування у контрольованих умовах, а також у розробці нових методів отримання фенольних речовин. Одним із альтернативних екологічно безпечних способів отримання сировини є культура тканин *in vitro*. Перевагами створюваних клітинних культур рослин, крім збереження їх природних популяцій, є стандартизація умов їх вирощування з метою промислового використання для отримання сполук спеціалізованого обміну [4]. Тому, метою нашого дослідження було з'ясувати склад фармакологічно цінних фенольних сполук (загальних фенолів, флавоноїдів, ксантонів) у тканинах експлантів аїру та в живильному середовищі за умов вирощування *in vitro*.

Матеріали і методи. В якості рослинного матеріалу ми використовували експланти культури тканин аїру з різним локалітетом материнських рослин: аїр №1 – Національний природний парк «Пирятинський», аїр №2 – м. Біла Церква. Експланти вирощували при $24°C$ та фотоперіоді 16

[1] ННЦ «Інститут біології та медицини», Київський національний університет імені Тараса Шевченка

годин впродовж 3 і 5 місяців на агаризованому живильному середовищі Мурасіге-Скуга. Для визначення загального вмісту фенолів застосовували реактив Фоліна-Чекольте [5], загального вмісту флавоноїдів – нітрат кристалогідрату цирконілхлориду (IV) [6], вміст ксантонів визначали методом Височиної Г. І. та Кукушкіної Т. А. [7] з власними модифікаціями. Отримані екстракти аналізували спектрофотометрично.

Результати. У результаті нашого дослідження було з'ясовано, що загальний вміст фенолів в експлантах аїру №1 зростав на 57% у листках і на 50% у коренях впродовж експерименту. В експлантах аїру №2 накопичення фенолів відбувалось тільки у листках. Натомість у коренях цих експлантів їх вміст знижувався у 3 рази. У живильному середовищі, на якому вирощували експланти аїру обох варіантів, виявлено незначне зростання даного показника протягом часу культивування. Загальний вміст флавоноїдів знижувався з часом в експлантах аїру №1 у листках (майже у 7 разів) і у коренях (в 1,3 рази), а в експлантах аїру №2 – збільшувався в 1,4 і 2 рази у листках і коренях відповідно. У живильному середовищі ми не ідентифікували флавоноїди у концентрації, достатній для проведення кількісного аналізу. Цікавим є факт, що в експлантах аїру обох варіантів накопичувався лише один представник класу ксантонів – сверхірин: у №1 його вміст не змінювався у листках і знижувався вдвічі у коренях, а в №2 – підвищувався на 13% у листках і на 20% у коренях. Аналіз вмісту ксантонів у живильному середовищі показав різний якісний склад цих сполук: у №1 виявлено сверхірин, декусатин (при експозиції 5 місяців) та 1-гідрокси-2,3,5-триметоксиксантон; у №2 – сверхірин (при експозиції 5 місяців), 1-гідрокси-2,3,5-триметоксиксантон і мангостенон А (при експозиції 3 місяці). Вміст сверхірину в №1 та 1-гідрокси-2,3,5-триметоксиксантону в обох варіантах значно знижувався.

Висновки. Встановлено специфічні якісні та кількісні відмінності накопичення фармакологічно цінних фенольних сполук в експлантах *A. calamus* та в живильному середовищі за умов вирощування *in vitro* у залежності від тривалості культивування та від локалітету материнської рослини. З'ясовано, що загальний вміст фенолів у коренях експлантів аїру №2 знижувався впродовж досліду. Зокрема, виявлено зниження та підвищення вмісту флавоноїдів з часом культивування в експлантах аїру №1 й аїру №2 відповідно та їх відсутність у живильному середовищі. В експлантах аїру обох варіантів ідентифіковано накопичення лише одного представника класу ксантонів – сверхірину, а в живильному середовищі – ще декусатину, 1-гідрокси-2,3,5-триметоксиксантону та мангостенону А. Ці особливості акумуляції фенольних сполук потребують більш детального аналізу з метою

оптимізації використання експлантів рослин та їх живильного середовища, як альтернативного джерела вторинних метаболітів.

Література.

[1] Antioxidant activity and phenolic compounds of ginger (*Zingiber officinale Rosc.*) determined by HPLC-MS/MS / H. Tohma [et al.]. // J. of Food Measurement and Characterization. – 2017. – Vol. 11, № 2. – P. 556 – 566.

[2] Callus cultures of *Hypericum perforatum* L. a novel and efficient source for xanthone production / O. Tusevski [et al.]. // Plant Cell, Tissue and Organ Culture. – 2016. – Vol. 125, № 2. – P. 309 – 319.

[3] Вміст фенольних сполук у тканинах Аїру звичайного (*Acorus calamus* L.) та в живильному середовищі за умов вирощування in vitro / А. З. Ревуцька [та ін.]. // Вісн. Укр. тов-ва генетиків і селекціонерів – 2016. – Т. 14, № 2. – С. 210 – 215.

[4] Голубенко А. В. Клональне мікророзмноження рослин *Acorus calamus* L. *in vitro* / А. В. Голубенко, В. М. Цап // Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. Інтродукція та збереження рослинного різноманіття. – 2016. – В. 1, № 34. – С. 54 – 56.

[5] Intra-laboratory validation of microplate methods for total phenolic content and antioxidant activity on polyphenolic extracts, and comparison with conventional spectrophotometric methods / G. Bobo-García [et al.]. // J. Sci. Food Agric. – 2015. – Vol. 95, № 1. – P. 204 – 209.

[6] Response of phenolic metabolism induced by aluminium toxicity in *Fagopyrum esculentum* Moench. plants / O. E. Smirnov [et al.] // Ukr. Biochem. J. – 2015. – Vol. 87, № 6. – P. 129 – 135.

[7] Высочина Г. И. Биологически активные вещества некоторых видов рода *Hedysarum* L. / Г. И. Высочина, Т. А. Кукушкина // Химия растительного сырья. – 2011. – № 4. – С. 251 – 258.

ВПЛИВ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН НА ФОРМУВАННЯ СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

Рябчич Я. Є.[1]

yar.ryabchich@gmail.com

Вступ. У новій соціокультурній ситуації розвитку українського суспільства доволі часто виникає кризова, аутодеструктивна поведінка особистості, наслідком якої нерідко є суїцид. Особлива увага фахівців зосереджена на підлітковому суїциді, оскільки підлітковий вік є періодом

[1] Київський національний університет імені Тараса Шевченка

підвищеного ризику суїцидальної поведінки. У віці 12 – 17 років у людини виразно акцентуються труднощі перебігу пубертату, починаючи із психогормональної складової і закінчуючи кризами розвитку. Ці труднощі полягають у «межевості» соціальної позиції підлітка, невизначеності його соціального статусу, протиріччях, що обумовлені невмінням знайти позитивний сенс власного життя, у відсутності культури світоглядної рефлексії, яка дозволяє людині прийти до унікальної цінності власного життя. Як наслідок, за репрезентативними даними, один із сімдесяти підлітків намагався здійснити спробу самогубства, а суїцидальні ідеації виникають у кожного третього підлітка.

Метеріали і методи. Для визначення особливостей дитячо-батьківської взаємодії використовувалась методика «Дитячо-батьківські стосунки у підлітковому віці» (О. Карабанова, П. Трояновська), для вимірювання суїцидальної поведінки використовувалися «Опитувальник суїцидальної поведінки» (Т. Вашека), «Тематичної апперцепції тест» (К. Морган, Г. Мюррей) та «Тест життєстійкості» (Д. Леонтьєв, О. Рассказова).

Результати. За умови ускладненої взаємодії підлітка із референтною групою, яка визначає якість його життя, підлітковий вік може проходити за кризовим сценарієм. Відтак, наявність неефективних міжособистісних комунікацій у сім'ї, відсутність спроможності батьками ідентифікувати та задовольнити емоційні потреби підлітка за умови обмеженої та неефективної взаємодії з однолітками, незадовільні проте важливі, з точки зору підлітка, стосунки з батьком, призводять до формування та закріплення пресуїцидальної поведінки у підлітків. Формування пресуїцидальної поведінки у підлітка є наслідком глибокої безпорадності, сигналом відчаю та неможливістю звернути до себе неформальну увагу батьків. Іншими словами, пресуїцидальна поведінка підлітка є формою активного особистісного захисту підлітка та своєрідною формою протесту.

Статистично доведено, що виникнення пресуїцидальної поведінки у підлітків зумовлене особливостями взаємодії із батьком (надто високі вимоги до дитини, неадекватність її образу, емоційна дистанція між підлітком та батьком, загальна незадоволеність стосунками), а також дисфункціональними характеристиками сім'ї як інституту соціалізації дитини (порушення у міжбатьківських комунікаціях та їхня конфліктність, недостатнє задоволення емоційних потреб підлітка, порушення поведінкових ролей батька та матері тощо). Також виділено певні види психологічних станів у сім'ях, які так чи інакше провокують виникнення пресуїцидальної поведінки у підлітків, і тому можуть використовуватись для діагностики та профілактики пресуїцидальної

поведінки: стан глобальної сімейної незадоволеності; стан надмірного фізичного і психічного напруження; стан сімейної тривоги; стан сімейної провини.

Висновки. Пресуїцидальна поведінка підлітка є результатом його виживання у сім'ї з певними дисфункціями та порушеннями у комунікаціях. Саме такі обставини зумовлюють критичний характер переживання підлітком труднощів вікової кризи. Формування пресуїцидальної поведінки підлітка є наслідком його глибокої безпорадності, сигналом відчаю та неможливістю звернути до себе неформальну увагу батьків. Іншими словами, пресуїцидальна поведінка підлітка є формою активного особистісного захисту підлітка та своєрідною формою його протестної активності.

ВЗАЄМОДІЯ 3-АРИЛІЗОКУМАРИНІВ ТА ЇХ ПОХІДНИХ З ГІДРОКСИЛАМІНОМ

Савченко В. В.[1], *Шабликіна О. В.*[1]

savchenko.v.v@ukr.net

Вступ. Високий синтетичний потенціал ізокумаринів значною мірою обумовлений їх активністю по відношенню до N-нуклеофілів, зокрема гідроксиламіну. Не дивлячись на те, що перші дослідження цієї реакції були здійснені досить давно [1], але й дотепер відомі лише поодинокі приклади [2, 3] рециклізації ізокумаринового циклу у N-гідроксиізохінолони під дією гідроксиламіну, отже, перспективність досліджень у цьому напрямку безсумнівна. Сполуки з N-гідроксиізохінолоновим циклом зацікавили нас у першу чергу як аналоги природних алкалоїдів. Інші можливі сфери застосування даних речовин можуть бути пов'язані з їх здатністю до утворення хелатних комплексів, а також із пептидним синтезом, де використовуються N гідроксиімідні активовані естери.

Матеріали і методи. Об'єкти дослідження – 3-арилізокумарини **1** – були нами синтезовані за відомими методиками. Їх взаємодія з гідроксиламіном була здійснена шляхом кип'ятіння в абсолютному піридині; кількість гідроксиламіну (від 1.5 до 6 екв) та тривалість реакції (від 2 до 36 год) визначалась характером замісника у фенільному фрагменті та мало впливали на вихід цільового продукту. Також нами було вивчено можливість отримання оксимів за рахунок кетогрупи ациклічних похідних ізокумаринів: дезоксибензоїн-2'-карбонових кислот **2** та їх амідів **3** [4].

---

[1] Київський національний університет імені Тараса Шевченка

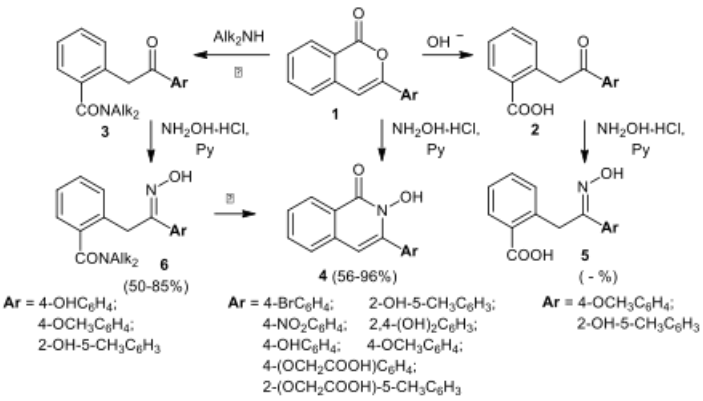

Схема перетворень 3-арилізокумаринів та їх похідних під дією гідроксиламіну

Результати. Отримані результати (див. схему) переконливо свідчать про те, що рециклізація 3 арилізокумаринів **1** під дією гідроксиламіну – надійний препаративний метод синтезу відповідних 3-арил-N гідроксиізохінолонів **4**: їх утворення відбувається однаково успішно не залежно від характеру замісника у фенільному залишку ізокумарину. Особливий інтерес становлять сполуки з вільними функціональними групами ($-OH$, $-COOH$), придатними до подальшої модифікації.

Взаємодія з гідроксиламіном амідів дезоксибензоїн-2'-карбонових кислот **3** дає можливість отримати ациклічні оксими **6** з препаративними виходами. Для утворення цих сполук нам знадобилось не більше 1.5 год. Не виключаючи можливість циклізації оксимів **6** у відповідні N гідроксиізохінолони **4**, ми збільшили тривалість реакції до 2 – 3 год: і в реакційній суміші з'являється циклічна похідна **5**, для повного завершення циклізації якої необхідно не менше 8 год. Окрім цього, взаємодія з гідроксиламіном самих дезоксибензоїн-2'-карбонових кислот **2** приводить до оксимів **5**, що містять вільну карбоксильну групу.

Висновки. Нами показано, що перетворення 3 арилізокумаринів у 3 арил-N-гідрокси-ізохінолони під дією гідроксиламіну може бути здійснене з препаративними виходами на досить широкому колі сполук із замісниками різної електронегативності в ароматичному залишку. Наявність активних функціональних груп, зокрема, карбоксильної, цьому перетворенню не перешкоджає. Також перспективною для подальшого вивчення виявилась реакція з гідроксиламіном дезоксибензоїн-2'-карбонових кислот та їх амідів: поліфункціональність відповідних оксимів надає різноманітні можливості для

наступних хімічних перетворень.

Публікація містить результати досліджень, проведених при грантовій підтримці Державного фонду фундаментальних досліджень за конкурсним проектом 33373.

Література.

[1] Buu-Hoi N. Phenolhomophthalein / N. P. Buu-Hoi. // Compt. Rend. Acad. Sci. – 1939. – Vol. 209. – P. 321 – 324.

[2] Synthesis of New Indeno[1,2-c]isoquinolines: Cytotoxic Non-Camptothecin Topoisomerase I Inhibitors / Cushman M., Jayaraman M., Vroman J. A., [et al.]. // J. Med. Chem. – 2000. – Vol. 43, Iss. 20. – P. 3688 – 3698.

[3] Dusemund J. Einfache synthese von isochino[2,3-c][2,3]benzoxazepinon und [2,3]benzodiazepinonen sowie ihrer vorstufen / J. Dusemund, T. Hardt. // Arch. Pharm. – 1988. – Vol. 321. – P. 41 – 44.

[4] Functionalized 2'-carboxamidodeoxybenzoins by ring opening of 3-aryl-1H-iso-chromen-1-ones with secondary amines / Shablykina O. V., Moskvina V. S., Ishchenko V. V. [et al.]. // Chem. Heterocycl. Comp. – 2016. – Vol. 52, Iss. 4. – P. 275 – 278.

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ОСВІТИ МАЙБУТНЬОГО В ГАЛУЗІ КОМУНІКАЦІЙ

Смирнова О. В.[1]

lesia.smirnova@gmail.com

Вступ. Грунтовність, комплексність та крос-функціональність – є важливими потребами сучасного світу. Освіта знання стала освітою розуміння. Вчити необхідно мета-речам, що ідеально лягає у формат університетської освіти. Вчити як вчитися, як думати критично, як класифікувати, тощо. Умови постійної невизначеності вимагають гнучкості, мобільності, готовності до змін і освітня галузь не виключення. Освітній процес став безперервним. Освітні програми мають постійно змінюватись і доповнюватись. Тренд на вузьку спеціалізацію позаду. Сьогодення вимагає працювати на стику професій. Отже в основу освітніх програм має бути покладена міждисциплінарність. Освіта майбутнього побудована на інтернет-технологіях та гаджетах. Edutainment – нова форма учбового процесу, освіта через ігрові методики. Світові освітні тенденції свідчать про те, що майбутня

[1] Асистент, Кафедра міжнародних медіакомунікацій та комунікативних технологій Інституту міжнародних відносин, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

освіта – це освіта без викладачів як її носіїв. Саме тому майбутнє освіти за онлайн-форматом та самоосвітою. Вже зараз університетам потрібно конструювати освітні пакети «Takeaway» («освіта на винос»).

Аналіз досліджень. Згідно з даними минулого Всесвітнього економічного форуму в Давосі виокремлено десять провідних навичок майбутнього. Перші місця посідають: комплексне вирішення проблем, критичне мислення та креативність. Їм поступилися: управління, взаємодія з людьми та переговори. В цілому 5 з 10 навичок стосуються вміння взаємодіяти з людьми. 4 галузі з 10 пов'язані з мозком: здатністю швидко реагувати, бачити сутність, генерувати нові ідеї тощо [1].

Виходячи з переліку найбільш перспективних професій, галузь комунікації має тенденцію до персоналізації. За даними Давосу серед професій 2020 у галузі комунікації перші місця посідають такі професії, як: персональний бренд-менеджер, інфостиліст (розробка стилю викладення), консультант з безпеки особистого профілю в мережі, спеціаліст з адресного мовлення (підготовка інд.пакету інфоконтенту для персонального споживання, менеджер віртуального простору (впорядковує аккаунти, паролі, профілі, пошти, чати, форуми та інше), спеціаліст з нейроконтенту (використовує нові канали доставки інформації у мозок аудиторії задля виникнення необхідних емоцій та вражень) [2].

У галузі аналітики та інфобезпеки найперспективнішими є: розробник моделей BIG DATA (системи збору та обробки аналітичних даних), архітектор інформаційних систем (спеціаліст із систем обробки даних), утилізатор інформації в мережі, кіберслідчий (аналітик даних з навичками програміста), медіаполіцейський (інфобезпека, моніторинг медіаресурсів та пошук порушень), куратор з інформаційної безпеки (слідкує за виникненням інфозагроз на виробництвах), проектувальник нейроінтерфейсів (розробник комп'ютерних додатків з урахуванням психології та нервової системи людини) [3].

У галузі суміжних знань: медіатор мережевих конфліктів, продюсер сенсового поля (формування загальної картини світу відповідно до якої будуються медіапотоки), IT-проповідник (спеціаліст з комунікацій з користувачами IT-продуктів, вчить використовувати нові програми і гаджети задля запобігання цифровому розшаруванню), модератор платформи спілкування з держорганами (спеціаліст, що відповідає за діалог між активістами та чиновниками у різних галузях задля пошуку спільних рішень), спеціаліст з адаптації мігрантів (вже зараз у світі відкриваються окремі освітні заклади для мігрантів; цікаво у контексті подальшого розвитку освітніх

програм університету для іноземців) [4].

Результати. Перевагою університетської освіти є її крос-функціональність, маємо можливість працювати комплексно та міждисциплінарно. Єдине, що людство буде відрізняти від штучного інтелекту – це творчість. Але сьогодні вона стає неможливою без технічних навичок. Будь-яка гуманітарна наука сьогодні потребує технічної адаптації. Автоматизація медіасфери призвела до того, що, наприклад, в Associated Press короткі новини пишуть роботи. Отже поєднання креативу та технічних навичок зробить нас універсальними солдатами.

Висновки. По-перше, слід розроблювати нові та оновити старі дисципліни, враховуючи потреби часу. Окремий блок – це дисципліни, що навчають мета-речам. Як, наприклад, критичне мислення та працюють з BIG DATA. А також дисципліни на стику різних галузей знань. По-друге. Світ змінюється так швидко, що ми не можемо 5 років вивчати тільки теоретичні дисципліни та опановувати професію за рахунок роботодавця. Отже більше кейсів, більше проектних робіт. По-третє, онлайн-освіта. Необхідно розпочати пакування та монетизацію освітніх наборів «на винос» (Takeaway). Освітній процес стає безперервним, тому освітні програми необхідно зробити більш персоніфікованими. Виникає необхідність в організаторах проектних робіт, тьюторах, ігровикладачах, координаторах освітніх онлайн-платформ та розробниках освітніх траєкторій. Далі. Edutainment. Навчальний процес повинен використовувати новітні технології, а сам формат подачі повинен бути простим та побудованим на ігрових методиках, симуляторах, іграх онлайн світу. Це дасть можливість краще засвоювати та обробляти інформацію, а також сприятиме перебуванню у продуктивному стані для вирішення нестандартних задач. Мистецтво у майбутньому також почне відігравати велику роль в освіті. Вже з'являються цілі арт-напрямки, де навчання відбувається через різні форми мистецтва [5].

Література.

[1] Работа будущего: 10 навыков, которые будут востребованы в 2020 году. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sncmedia.ru/career/rabota-budushchego-10-navykov/?utm_source=facebook&utm_medium=social&utm_campaign=targetings-snc&utm_content=%D0%9A%D0%B0%D1%80%D1%8C%D0%B5%D1%80%D0%B0-#0_5_3630_5214_579_21721715

[2] Алена Владимирская: рутинные профессии исчезнут. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://snob.ru/selected/entry/106288

[3] Профессии будущего: какие специальности появятся, а какие исчезнут. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ink.inforesist.org/

[4] Профессии будущего: на кого учиться, чтобы быть востребованным. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://vesti-ukr.com/infografika/149811-professii-buduwego-na-kogo-uchitsja-chtoby-byt-vostrebovannym

[5] Психолог Светлана Ройз: Ребенок не учится там, где ему страшно. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://life.pravda.com.ua/society/2016/03/21/209739/

СТВОРЕННЯ НОВИХ БІОЛОГІЧНО АКТИВНИХ ГЕТЕРОЦИКЛІЧНИХ СПОЛУК

Тихонюк О. І.[1], *Мілохов Д. С.*[1], *Хиля О. В.*[1], *Кузнецова Г. М.*[1], *Рибальченко В. К.*[1], *Воловенко Ю. М.*[1]

lenamay96@gmail.com, milokhovds@gmail.com, olga.v.khilya@gmail.com

На сучасному етапі розвитку науки і техніки пошук, розробка та створення бібліотек нових біологічно активних сполук займають одне з ключових місць не тільки в хімії, а й в біології і медицині. Одним з пріоритетних напрямків є питання безпечного лікування онкологічних захворювань, що за статистикою ООН займають друге місце за рівнем смертності у світі. Сьогодні наряду з хірургічним втручанням та променевою терапією, широкого застосування набула також і хіміотерапія. Зазвичай антинеопластичні препарати, що використовуються, мають доволі високу токсичну дію, що зводить нанівець терапевтичний ефект даних препаратів [1]. Наприклад, відомі поліциклічні похідні, що містять в своєму циклі ядро пірол-2,5-діону можуть бути застосовані в якості лікарських засобів. Існує ряд природних малеїнімідів: страуспорин, виділений з *Streptomyces showdoensis*, який є цитотоксичним препаратом, та пенколід з *Pencoline multicolor*, вперше був виділений в 2009 році з ентомопатогенного гриба *Isaria farinosus* [2, 3].

Похідні багатьох гетероциклічних сполук, зокрема малеїнімідів, піримідинів, тіазолів, мають безліч переваг у фармацевтичній та медичній хімії як фармакофорні фрагменти. Вони можуть бути використані в якості зондів для моніторингу інформації про середовище ферменту, а також виступати інгібіторами ферментів, що розширює спектр їх біологічної активності [4, 5]. Можна зробити висновок, що подальший пошук методів синтезу і дослідження різноманітних властивостей гетероциклічних похідних, без сумніву, є актуальним завданням.

[1] Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Основою нашого дослідження була розробка методів синтезу широкого кола нових біологічно активних гетероциклічних сполук з використанням зручних стартових білдинг-блоків.

Проведені біологічні дослідження низки синтезованих речовин показали різні профілі біологічної дії. Наприклад, для одержаних похідних 4-(R^1-аміно)-3-хлоромалеїнімідів методами молекулярного докінгу і молекулярної динаміки було оцінено енергетичні параметри зв'язування низки новостворених сполук з АТФ-зв'язуючим сайтом рецепторів епідермального фактора росту (EGFR) та фактора росту судин (VEGFR). Встановлено, що дані сполуки можуть конкурентно зв'язуватись з відповідними сайтами, а, отже, здатні виступати інгібіторами протеїнкіназ. Варто також зазначити, що дані похідні здатні інтеркалювати в ліпідну мембрану, про що свідчить концентраційна залежність зростання величини питомої провідності та електричної ємності мембрани, при чому їх деструктивний вплив на неї є незначним.

Протипухлинна активність 4-(R^1-аміно)-3-хлоромалеїнімідів була досліджена *in vivo* у щурів-самців лінії Wistar. Доведено, що синтезовані сполуки пригнічують ріст колоректальних пухлин у малій дозі, а також не мають згубного впливу на процес гемопоезу.

Отже, створенні сполуки є перспективними об'єктами для міждисциплінарних досліджень, які дозволять подолати шлях від наукової ідеї до готових лікарських засобів.

Література.

[1] Smith D. G. // Bioorg. Med. Chem. Lett. – 2001. – Vol.11. – P. 635.

[2] Knockaert M., Greengard P., Meijer L. Pharmacological inhibitors of cyclin-dependent kinases // Trends in Pharmacological Sciences. – 2002. – Vol.23 No.9 September. – P. 417 – 425.

[3] Meijer L., Greengard P. // Trends in Pharmacological Sciences. – 2004 – Vol 29, № 9, – p. 472 – 480.

[4] Хиля О. В., Мілохов Д. С., Воловенко Ю. М., Вовк А. І., Кононець Л. А. Похідні 6-аміно-2,4-заміщених-5-гетарилпіримідинів, спосіб отримання та застосування їх як засобів антибактеріальної, антивірусної та протиракової дії. Патент України 104630.

[5] Khilya O. V., Milokhov D. S., Kononets L. A., Kobzar O. L., Vovk A. I., Volovenko Y. M. Synthesis and evaluation of new 2,6-diamino-5-hetarylpyrimidines as inhibitors of dihydrofolate reductase // Monatsh Chem. – 2017. – DOI 10.1007/s00706-017-2032-7

ОНЛАЙН-ЗАСОБИ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКИХ КОМПЕТЕНЦІЙ

Чорний А. В.[1]

chornyiav@gmail.com

Вступ. Зміна патернів поведінки на робочому місці сучасного працівника відбувається під впливом багатьох мегатрендів, зокрема технологічної конвергенції, настання «digital ери», глобалізації 2.0 тощо [1]. Системоутворювальним ядром і фактором цих суспільних трансформацій є мережа Інтернет [2, с. 200]. Сьогодні стає повсякденним явищем не тільки здійснення рутинних робочих операцій онлайн, але й розвиток працівників за допомогою сучасних інтернет-технологій.

Матеріали і методи. Базою для здійснення аналізу постає власне емпіричне дослідження автора. За 1,5 роки у ньому прийняли участь 1022 працівники сфери інформаційних технологій (IT). Методами збору інформації про результати слугували анкетування, особисті поведінкові інтерв'ю та аналіз кореляцій між застосованими формами розвитку лідерських компетенцій та результатами учасників дослідження у проектній діяльності.

Результати. На даний момент домінантним у розвитку компетенцій є концепція «10:20:70», яка вперше була представлена у результаті багаторічних досліджень працівників Центру креативного лідерства (Center for Creative Leadership) [3]. Згідно цієї концепції 10% розвитку працівники отримували через проходження тренінгів, самонавчання, читання книг та статей; 20% – за допомогою зворотнього зв'язку, коучингу, наглядом за діяльністю власного керівника; 70% – через розвиток на робочому місці, участь у нових проектах, виконання нестандартних робочих завдань тощо.

Сьогодні справжня революція у сфері доступу до якісного самонавчання та тренінгів відбувається завдяки масовим онлайн-курсам (MOOCs). Проте для того, щоб позитивно вплинути на рівень практичного використання нових навиків потрібно використовувати якісно новий інструментарій розвитку. Дж. Берзін зазначає, що у цій ситуації переваги здобувають ті компанії, які взмозі інтегрувати усі три групи методів розвитку в єдину систему та зробити її зручною до використання за допомогою моделі змішаного навчання (blended learning) [4]. Тому постає питання знаходження інструментарію для поєднання теоретичних занять, отримання зворотного зв'язку та розвитку через практичну діяльність.

Згідно з дослідженнями Організації економічного співробітництва та розвитку робочими практиками, які призводять до максимальної продуктивності працівників, є: наявність командної роботи, автономність

[1] Київський національний університет імені Тараса Шевченка

членів команд, менторінг, ротація задач та отримання робочих завдань, що потребують нових знань та навичок [5].

При реалізації класичних програм розвитку лідерів більшість організацій частково ізолює власних HiPo (high potential) від прямих колег та безпосередніх робочих завдань, створюючи обраним працівникам штучні умови для розвитку (проходження спеціальних тренінгових програм разом з іншими HiPo, сесії коучингу та менторінгу від вищого керівництва або запрошених спеціалістів тощо). При цьому, варто зазначити, що частина цих заходів також все частіше відбувається онлайн: за допомогою web-додатків зв'язку, вебінарів чи проходження онлайн-курсів.

Дослідження, проведені автором, доводять, що найбільш ефективною формою розвитку лідерських компетенцій за допомогою мережі Інтернет, є застосування спеціалізованих програм, які відслідковують та аналізують поведінку лідерів під час виконання безпосередніх робочих завдань. Наприклад, під час дослідження була створена онлайн-система, за допомогою якої можливим постає відслідковування процесів планування проектної діяльності, особливостей розподілу/виконання робочих завдань(таск-трекінг), командної взаємодії та онлайн-спілкування під час виконання завдань та участі у ретроспективному аналізі діяльності за попередній період. Таким чином, основними функціями подібних онлайн-систем постають: 1) збір емпіричних даних щодо повсякденної діяльності усіх членів робочого колективу, 2) багатокритеріальний аналіз отриманих даних, 3) надання через оповіщення у власному кабінеті рекомендацій працівникам щодо їх подальших дій та розвитку окремих лідерських компетенцій.

Висновки. Використання сучасних Інтернет-технологій надає організаціям великі можливості для розвитку персоналу. Ці можливості не вичерпуються вже стандартними для більшості компаній онлайн-курсами. Застосування спеціалізованих онлайн-програм, які слугують для здійснення та моніторингу повсякденної діяльності, допомагає приймати більш валідні рішення щодо оцінки лідерських компетенцій персоналу та надання рекомендацій для їх подальшого розвитку.

Література.

[1] Hay Group (2014) Leadership 2030, Hay Group, 2014, p.12 [Електронний ресурс: `http://www.haygroup.com/leadership2030/index.aspx`].

[2] Жилінська О. І. Розвиток науково-технічної діяльності: теорія і практика активізації: дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.03 / О. І. Жилінська. – К., 2015. – с. 564.

[3] Lombardo, Michael M; Eichinger, Robert W (1996). The Career Architect

Development Planner (1st ed.). Minneapolis: Lominger.

[4] Bersin J. The blended learning book: Best practices, proven methodologies, and lessons learned. – John Wiley & Sons, 2004.

[5] OECD (2016), Skills Matter: Further Results from Survey of Adult Skills, OECD Skills Studies, OECD Publishing, Paris. http://dx.doi.org/10.1787/9789264258051-en

---

ПОШУК ОПТИМАЛЬНОГО МІСЦЕРОЗТАШУВАННЯ ДЛЯ ЖИТЛА В МІСТІ

Чуєв О. С.[1]

chuevalexey93@gmail.com

Вступ. В умовах неперервної глобалізації жителі великих міст все більше потребують комфортних умов життя. Це стосується не тільки наявності доступу до тих чи інших послуг, але ще й швидкості їх отримання. Сім'я з дітьми буде шукати місце для проживання поруч с дитячими садками, школами, парками, без заводів, в'язниць, кладовищ. Наразі щоб підібрати таке місце необхідно детально дослідити територію на предмет наявності вище зазначених об'єктів, але було б досить зручно скористатись сервісом, який вже має всю необхідну інформацію та допоможе зберегти час.

Мета цієї статті навести приклад того, як міждисциплінарне дослідження на стику географії та прикладної інформатики може бути корисне для суспільства, а саме, як за допомогою геоінформаційних систем (ГІС) та декількох комп'ютерних програм можна створити сервіс, який допомагає вибрати оптимальне місце для проживання за заданими параметрами.

Матеріали і методи. Дослідження проводилося для міста Харків, тому основним джерелом даних є каталог електронного довідника *2ГІС* для цього міста [1]. Збір, аналіз та обробка інформації здійснювались за допомогою програм, написаних на мовах *Java* та *Python*, та програмного комплексу *ArcGIS*, який надає численні можливості для побудови та використання геоінформаційних систем.

Методика. Первинними даними стала інформація з електронного довідника 2ГІС. Загалом в автоматизованому режимі були отримані відомості про більш ніж 10 тисяч об'єктів різних категорій (екстрені служби, дозвілля, культура, освіта, автосервіс, медицина, релігія, спорт, торгові комплекси, транспорт, фінансова сфера), кожен з яких мав географічні координати та

[1] Аспірант, Кафедра соціально-економічної географії і регіонознавства, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна

додаткову інформацію (вартість послуг, робочий графік, відгуки, рейтинг, тощо) [2]. Далі матеріали були імпортовані до середовища *ArcGIS* та конвертовані в так звані шари [3]. Географічна прив'язка об'єктів дозволила нанести їх на територію міста Харків для подальшої обробки.

Результати. Як було описано вище наразі є створеною база даних для інфраструктурних об'єктів з відомостями щодо їх місцерозташування [2]. Ведеться робота по створенню інструменту з веб-інтерфейсом, який дозволить кожному бажаючому обрати категорії об'єктів, які б він хотів чи не хотів бачити поруч з можливим місцем проживання, задати гранично допустиму відстань від будинку до цих об'єктів, відфільтрувати заклади за рейтингом, вартістю послуг тощо, і в результаті побачити на карті придатні частини міста. Можливо вам вкрай необхідно, щоб в 5-ти хвилинній доступності були цілодобова ветеринарна клініка, кінотеатр та престижний бар - знайти таке місце буде під силу нашому сервісу. В подальшому при успіху веб-додатку планується створення аналогічного мобільного додатку.

Висновки. Автори вважають описану ідею досить корисною для людей, які шукають оптимальне місцерозташування в межах міста для свого дому, офісу, відкриття бізнесу, тощо. Інфраструктурний аналіз власноруч зробити досить важко, тому безкоштовний інструмент може користуватись попитом. Крім того, методика представляє собою міцний симбіоз географічних знань та прикладного програмування. На нашу думку інформаційні технології повинні бути рушійною силою для розвитку будь-яких досліджень, в тому числі і географічного чи геопланувального характеру.

Література.

[1] Офіційний сайт електронного довідника 2ГІС. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: `https://2gis.ua`

[2] Чуєв О. С., Костріков С. В. Оцінка через ГІС-заоби просторової диференціації благоустрою міста як функції урбогеосистеми (на прикладі м. Харків) / О. С. Чуєв, С. В. Костріков // Часопис соціально-економічної географії. – Вип. 18 (1) – Харків: Видавництво ХНУ, 2015. – с. 52 – 62.

[3] Perencsik A., Woo S., Booth B. ArcGIS: Building a Geodatabase. – Redlands: ESRI Press, 2014. – 355 p.

КУЛЬТУРА IN VITRO, ЯК СПОСІБ ОТРИМАННЯ ОЗДОРОВЛЕНОГО САДИВНОГО МАТЕРІАЛУ ДЛЯ RUBUS IDAEUS L.

Шевченко К. Є.[1], *Панюта О. О.*[1]

katarina-s95@ukr.net

Вступ. Однією з найбільш важливих кущових ягідних культур в Україні є малина (*Rubus idaeus L.*). На сьогодні площі її насаджень в Україні становлять понад 5,2 тис. га. та щорічно зростають [1]. Класичні методи вегетативного розмноження малини зеленими та здерев'янілими живцями, відводками, поділом куща мають певні обмеження в використанні, які полягають у потребі значних площ, низький вихід укорінених рослин тощо. Крім того нині відомо близько 20 вірусних хвороб малини, що поширюються під час вегетативного розмноження малини. Використання біотехнологічних методів у садівництві має велике практичне значення для виробництва оздоровленого садивного матеріалу, що, в свою чергу, сприяє підвищенню продуктивності маточних і плодоносних насаджень. Звільнення промислових насаджень малини від комплексу вірусних захворювань підвищує продуктивність рослин у 6 – 8 разів [2]. Тому метою досліджень було розробити технології мікроклонального розмноження малини перспективного ремонтантного високоврожайного сорту «Брусвяна».

Матеріали та методи. Особливості отримання асептичної культури і мікроклонального розмноження було проаналізовано на сорті малини «Брусвяна». Як експланти для отримання асептичної культури використовували пагони та зелені бруньки довжиною 1 см, вилучені в жовтні місяці з маточних рослин та в березні з вкорінених зелених живців, відповідно. Мікроклональне розмноження включає вилучення експлантатів, культивування їх на поживному середовищі з послідовним субкультивуванням до отримання мікропагонів (проліферація), укорінення *in vitro* та адаптація їх в ґрунтовому субстраті.

Для стерилізації використовували комерційний розчин Білизни в концентраціях 2,5%, 5%, 7,5%, Лізоформін 1,5%, розчин гіпохлориту ртуті 0,1%. Додатково використовували 70%-й етанол [3]. На етапі введення в культуру та проліферації застосовували середовище Мурасіге-Скуга (MS) [4], що містило 1 мг/л 6-БАП. Експланти культивували за 16-годинного світлового дня з інтенсивністю освітлення 2000-2500 лк, температурою 20-22°C і вологістю повітря 50-60%. Інфіковані та некротизовані експланти відбраковували, а життєздатні пересаджували на живильне середовище для розмноження.

[1] Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Чергові пересадки проводили через 30-40 діб. Процес укорінення триває 1-1,5 місяців. Рослини, що досягають до 2 см переносили в субстрат для адаптації.

Результати. Ефективність введення в культуру in vitro та подальшої регенерації значною мірою залежить від типу експланта, правильності вибору стерилізуючого агента, експозиції стерилізації, компонентів і співвідношення фітогормонів у середовищі для культивування. Результати досліджень показали, що найнижча ефективність стерилізації – 3% була за обробки експлантів 2,5% розчином Білизни, найвища – 20% за обробки 0,1% розчином гіпохлориту ртуті. У разі обробки 1,5% Лізоформіном ефективність стерилізації становила 17%. Найбільш придатними для отримання асептичної культури малини були зелені бруньки довжиною 1 см, вилучені в березні з зелених пагонів, життєздатність яких становила 20%. Для культивування досліджуваних сортів малини можна рекомендувати середовища з вмістом БАП від 0,5 до 1,0 мг/л і подвійною концентрацією хелату заліза.

Висновки. Отже, для введеня в культуру in vitro малини сорту Брусвяна варто використовувати зелені бруньки довжиною 1 см, вилучені в березні з зелених пагонів, а як стерилізуючий агент – 0,1% розчин гіпохлориту ртуті (в продовж 3 хв.). Отримання здорового садивного матеріалу сприяє уникненню подальших труднощів при вирощуванні рослин у відкритому ґрунті, великої кількості обробок хімічними препаратами, що однозначно матимуть вплив на якість ягоди. Спостерігається підвищення продуктивності та врожайності рослин отриманих за допомогою *in vitro*.

Література.

[1] Харенко А. О. Сучасний стан розвитку садівництва в Україні / А. О. Харенко, О. Л. Бурляй, А. П. Бурляй// зб. наук. праць Уманського національного університету садівництва. – Умань, 2013. – Вип. 82. – С. 249 – 259.

[2] Туровская Н. И. Микроклональное размножение растений / Туровская Н. И., Стрігина О. В. – Садоводство и виноградарство, 1990. – №8 – 26 – 29 с.

[3] Кушнір Г. П. Мікроклональне розмноження рослин : теорія і практика / Г. П. Кушнір, В. В. Сарнацька – К: Наукова думка : Ін-т фізіології рослин та генетики, 2005. – 269 с.

[4] Murashige T. A revised medium for rapid, growth and bioassays with tobacco tissue cultures / T. Murashige, F. Scoog // Physiol. Plant. – 1962. – Vol.15. – №3. – P. 473.

АЗОТОВМІСНІ ГЕТЕРОЦИКЛИ: СТРАТЕГІЇ СТВОРЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Шемеген Р. В.[1], *Мілохов Д. С.*[1], *Макеєв А. С.*[1], *Хиля О. В.*[1], *Кеда Т. Є.*[1], *Запорожець О. А.*[1], *Воловенко Ю. М.*[1]

ruslanashemegen@gmail.com, milokhovds@gmail.com, makeev_a@ukr.net, olga.v.khilya@gmail.com

На сьогодні основною метою органічної хімії є синтез нових сполук та розробка синтетичних методів для формування бібліотек органічних молекул, необхідних для потреб біології, біохімії, фармакології, медицини, агрохімії та інших галузей.

Існування великого масиву органічних сполук дозволяє прогнозувати та програмувати необхідні характеристики нових речовин та матеріалів, зокрема, моделювати аналітичні зонди, каталізатори, барвники, біоактивні речовини, біомаркери, агрохімічні засоби, розробляти та вдосконалювати медичні препарати. Останнім часом органічні молекули знаходять застосування не лише у звичній ролі лікарських засобів, а й в сфері енергозберігаючих технологій. Перспективним є їх використання для виробництва органічних світлодіодів, наприклад, як компоненти фотосенсибілізаторів, сенсорів та зондів. Значне поширення гетероциклічних сполук у природних джерелах сприяє їх активному використанню як базису для створення різноманітних корисних синтетичних структур.

Наша наукова група займається синтезом та вивченням широкого спектру нових речовин із заданими корисними властивостями, що відповідали б потребам сучасного життя.

Актуальним об'єктом дослідження є 2-гетарил-2-гетериліденацетонітрили. Наявність декількох активних реакційних центрів дозволяє спрямовано модифікувати ці речовини для створення нових функціоналізованих азотовмісних гетероциклічних сполук [1, 2]. Досліджувані молекули містять гетероциклічні фрагменти піримідину, піридину, тіазолу, піразолу та інші, які зустрічаються серед природних життєво важливих біорегуляторів, продуктів хімічної та фармацевтичної промисловості.

Похідні конденсованих ціанопіридинів проявляють люмінесцентні властивості, що дозволяє створювати на їхній основі ацидометричні зонди різних типів: «off-on» та «on-off» молекулярні перемикачі. Використання цієї стратегії дало змогу розробити флюоресцентні методики визначення pH у кислому та слабкокислому діапазоні мікропроб. Такі зонди є придатними для дослідження біорідин. Іммобілізація флюорофорів даного типу в

[1] Київський національний університет імені Тараса Шевченка

полімерних матрицях виявилась перспективною для створення твердотільних флюоресцентних pH-зондів медичного призначення. Також було показано перспективність застосування таких структур в OLED-технологіях.

Синтезовані похідні діамінопіримідинів є перспективними індикаторами для визначення вмісту металів у технологічних об'єктах.

Таким чином, дослідження широкого спектру нових похідних азагетероциклів створює можливості для співпраці представників різних галузей сучасної науки для створення нових суспільних благ.

Література.

[1] Milokhov D. S. The reaction of 2-hetaryl-2-(tetrahydro-2-furanyliden)acetonitriles with 1,3-N,N-binucleophiles / Demyd S. Milokhov, Olga V. Khilya, Yulian M. Volovenko [et al.] // Synlett. – 2012. – Vol. 23. – P. 2063 – 2068.

[2] Milokhov D. S. Hydroxypropyl substituted nitrogen bridgehead fused cyanopyridines / Demyd S. Milokhov, Olga V. Khilya, Alexander V. Turov [et al.] // Tetrahedron. – 2014. – Vol 70. – P. 1214 – 1222.

Секція 3. Штучний інтелект та права людини

ІНСТРУМЕНТИ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА АКТИВНУ СУСПІЛЬНУ УЧАСТЬ

Магула С. Ю.[1]*, Пасячнік О. Є.*[1]

mahulchik@gmail.com, elena.pasyachnik@gmail.com

Актуальність проблеми. У сучасному світі неможливо уявити державу без взаємодії із суспільством. Незважаючи на те, що чимало рішень приймаються державою одноосібно, дедалі більше можливостей для діалогу із громадянами з'являються щороку. Важливим пунктом є не лише теоретична, а й практична реалізація ІКТ у діяльності держави. Одним із проявів ефективної інтерактивної взаємодії між органами влади та населенням можна зазначити електронну демократію.

Поняття *е-демократії* може мати вузьке і широке значення. У першому випадку так можна назвати електронний супровід прав громадян, у той час як друге трактування характеризує це явище як процес залучення громадян посередництвом інформаційно-комунікаційних технологій до процесів управління [1].

Своєю метою такий вид державної діяльності визначає:

- Формування та впровадження державної політики за електронної участі її громадян.
- Реалізації технології електронних виборів.
- Вирішення питань місцевого значення за допомогою ІКТ.
- Ведення комунікації із населенням за допомогою ІКТ.

[1]Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Беззаперечним є той факт, що за якісної підтримки з боку влади електронна демократія може стати чи не яскравішим прикладом, як інформаційні технології можуть слугувати не лише бізнесу, а й суспільній діяльності.

До засобів електронної демократії можна віднести будь-які процеси, які дозволяють здійснити процес прийняття рішень у режимі реального часу, тобто в онлайні. Найбільш відомими прикладами інструментами електронної демократії можна назвати електронні звернення та петиції, бюджет участі, Сервіс «Громадське обговорення нормативно-правових актів» [2].

Громадський бюджет (бюджет участі) – демократичний процес, який надає можливість кожному жителю брати участь в розподілі коштів місцевого бюджету через створення проектів для покращення міста та/або голосування за них. Голосування здійснюється на сайті проекту із попередньою ідентифікацією та аутентифікацією, використовуючи BankID або електронного цифрового підпису.

За результатами аналізу веб-ресурсів органів місцевого самоврядування, 62 мали вже діючу систему громадського бюджету. Це дає можливість стверджувати, що тенденція впроваджувати новітні технології та практики є, і потребує підтримки з боку ініціативних сторін.

Для прикладу, аналіз веб-ресурсу Київського бюджету участі дав можливість отримати такі показники:

- Кількість поданих проектів – 809.
- Кількість унікальних авторів – 538.
- До стадії голосування допущено 564 проекти.
- Кількість голосів, що було віддано: 444509.
- І найважливішим показником є: Загальна кількість киян, що скористалися послугою електронного голосування склала 131 449. [3]

Важливим компонентом також можна виділити *електронні петиції*, тобто форми колективного звернення громадян до Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, органу місцевого самоврядування шляхом використання мережі Інтернет.

Аналіз інформації із сайті Приймальні Президента Україні свідчить, що Станом на 06.01.2017 на веб-сайті Офіційного інтернет-представництва Президента України зареєстровано 28618 електронних петицій. На 38 петицій,

які набрали більше 25 тисяч голосів на свою підтримку, вже надано відповідь Президента України; триває збір підписів 1221 петиції; в установлений строк не набрали необхідну кількість голосів 23298 петицій [4].

Висновки.Такі цифри свідчать про готовність населення брати участь у розвитку електронних процесів. У перспективі розвитку даного напрямку можна передбачення розширення сфери застосування ІКТ у громадському секторі, збільшення територіального покриття, а також проактивної діяльності з боку держави.

Література.

[1] Розпорядження Кабінету Міністрів України // від 15 травня 2013 р. № 386-р . – Режим доступу до ресурсу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80

[2] Панцир С. Електронна демократія: Біля книга державної політики [Електронний ресурс] / С. Панцир // Київ. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: http://dialog.lviv.ua/wp-content/uploads/2016/02/Elektronna-demokratiya.pdf

[3] Громадський бюджет м. Києва [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: https://gb.kyivcity.gov.ua/statistics

[4] Електронна приймальня Президента України [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: http://www.president.gov.ua/appeals/appeals-info

---

ФУНКЦІОНАЛЬНА ГРАНИЧНА ТЕОРЕМА ДЛЯ ВИПАДКОВИХ ПРОЦЕСІВ З ІММІГРАЦІЄЮ У ВИПАДКУ ВАЖКИХ ХВОСТІВ

Верьовкін Г. К.[1]*, Маринич О. В.*[1]

glebverov@gmail.com

Вступ. Авторами досліджено асимптотичну поведінку випадкових процесів з імміграцією у випадку важких хвостів. На сьогодні випадкові процеси з імміграцією та пов'язані з ними процеси дробового ефекту викликають значний інтерес наукового товариства і є об'єктами численних досліджень в галузі прикладної математики, що пов'язано з їх вагомим прикладним значенням. Класичним застосуванням даного класу процесів є моделювання реального дробового ефекту у вакуумних трубках. Іншими відомими прикладами застосування є моделювання аномальних дифузій у

[1]Факультет комп'ютерних наук та кібернетики, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

фізиці, процесу появи землетрусів в геології, процесу формування опадів у метереології, а також численних процесів у фінансовій та страховій сферах.

Матеріали і методи. Нехай $X := (X(t))_{t\geq 0}$ – випадковий процес із траєкторіями в просторі Скорохода $D[0,\infty)$. Нехай ξ – випадкова величина, що набуває додатних значень. Залежність між X та ξ дозволяється. Припустимо, що $(X_1,\xi_1),(X_2,\xi_2),\dots$ є незалежними копіями (X,ξ). Позначимо через $(S_k)_{k\in\mathbb{N}_0}$ стандартне випадкове блукання, що задається так:

$$S_0 := 0, \quad S_k := \xi_1 + \cdots + \xi_k, \quad k \in \mathbb{N}$$

Випадковий процес $Y = (Y(t))_{t\in\mathbb{R}}$ вигляду

$$Y(t) := \sum_{k\geq 0} X_{k+1}(t - S_k)\mathbb{1}_{\{S_k\leq t\}}, \quad t \geq 0$$

будемо називати випадковим процесом з імміграцією в моменти відновлення, або, у скороченій формі, випадковим процесом з імміграцією. В даній роботі досліджено випадок, коли випадкова величина ξ має важкі хвости. Математично це означає, що

$$\mathbb{P}\{\xi > t\} \sim t^{-\alpha} l_\xi(t), t \to \infty, \tag{3.3}$$

де функція l_ξ повільно змінюється на нескінченності, $\alpha \in (0,1)$. У двох функціональних граничних теоремах, які є основним результатом роботи [1], отримана збіжність за деяких умов належно пронормованих випадкових процесів з імміграцією до дробово інтегровного оберненого стійкого субординатора, що визначається наступним чином. Визначимо для $\alpha \in (0,1)$ α-стійкий субординатор (зростаючий процес Леві) $(D_\alpha(t))_{t\geq 0}$, для якого

$$-\ln \mathbb{E}e^{-tD_\alpha(1)} = \Gamma(1-\alpha)t^\alpha, \quad t \geq 0. \tag{3.4}$$

Його узагальнена інверсія $(W_\alpha(u))_{u\in\mathbb{R}}$, що має вигляд:

$$W_\alpha(u) := \inf\{t \geq 0 : D_\alpha(t) > u\}, \quad u \geq 0, \quad W_\alpha(u) := 0, \quad u < 0$$

називається оберненим α-стійким субординатором. Для $\rho \in \mathbb{R}$ процес $(J_{\alpha,\rho}(u))_{u\geq 0}$ такий, що:

$$J_{\alpha,\rho}(0) = 0, J_{\alpha,\rho}(u) = \int_{[0,u]} (u-y)^\rho \mathrm{d}W_\alpha(y), \quad u > 0.$$

називається дробово інтегровним оберненим α-стійким субординатором.

Результати. Доведено такі теореми.

Теорема 3.0.3. *Нехай для всіх $t \geq 0$ і $l \in \mathbb{N}$ виконується $\mathbb{E}[|X(t)|^l] < \infty$. Нехай далі, виконуються такі умови:*

(A1) відношення (3.3) *справджується для деякого $\alpha \in (0,1)$;*

(A2) для деякого $\rho > -\alpha$ справджується $h(t) \sim t^\rho l_h(t), \quad t \to \infty$, де l_h – функція, що повільно змінюється на нескінченності;

(A3) для деякого $\beta \in (-\alpha, \alpha + 2\rho)$ справджується $v(t) \sim t^\beta l_v(t), \quad t \to \infty$, де $v(t) = \mathbb{E}[(X(t) - h(t))^2]$ дисперсія процесу X, l_v – функція, що повільно змінюється на нескінченності;

(A4) існує таке $\delta > 0$, що для всіх $l \in \mathbb{N}$ виконуються такі дві умови:

$$\mathbb{E}[|\hat{X}(t)|^{2l}] \leq C_l v^l(t), \quad t \geq 0;$$

$$\mathbb{E}[\sup_{y \in [0,\delta)} |\hat{X}(t) - \hat{X}(t-y)\mathbb{1}_{y \leq t}|^l] \leq C_l t^{l(\rho-\epsilon)}, \quad t \geq 0,$$

для деякої $C_l \in (0, \infty)$ та $\epsilon > 0$.

Тоді, при $t \to \infty$,

$$\left(\frac{\mathbb{P}\{\xi > t\}}{h(t)} \sum_{k \geq 0} X_{k+1}(ut - S_k)\mathbb{1}_{\{S_k \leq ut\}} \right)_{u>0} \Rightarrow (J_{\alpha,\rho}(u))_{u>0}, \tag{3.5}$$

слабко в $D(0,\infty)$, наділеному J_1-топологією.

Теорема 3.0.4. *Нехай для всіх $t \geq 0$ і $l \in \mathbb{N}$ виконується $\mathbb{E}[|X(t)|^l] < \infty$, а також умови (A1) і (A2) теореми 3.0.3. Нехай далі, для всіх $l \in \mathbb{N}$ існує $C_l > 0$, така що:*

$$\mathbb{E}[|\hat{X}(t)|^{2l}] = \mathbb{E}[(X(t) - h(t))^{2l}] \leq C_l h(t), \quad t \geq 0,$$

де функція $h(t) = \mathbb{E}[X(t)]$ і для деякого $\delta > 0$ функція

$$t \mapsto \mathbb{E}[\sup_{y \in [0,\delta)} |\hat{X}(t) - \hat{X}(t-y)\mathbb{1}_{\{y \leq t\}}|^l]$$

є або безпосередньо інтегровною за Ріманом, або локально обмеженою і

$$\mathbb{E}[\sup_{y \in [0,\delta)} |\hat{X}(t) - \hat{X}(t-y)\mathbb{1}_{y \leq t}|^l] = O(\mathbb{P}\xi > t), \quad t \to \infty.$$

Тоді виконується збіжність (3.5).

Приклади застосувань.

Отримані результати мають своє застосування в теорії черг. Розглянемо чергу $G/G/\infty$, в якій клієнти прибувають в моменти $0 = S_0 < S_1 < S_2 < \cdots$. По прибутті, кожний клієнт обслуговується негайно одним з нескінченної кількості серверів, нехай η_k час обслуговування k-го клієнта, що є копією додатної в.в. η. Покладемо $X(t) := \mathbb{1}_{\{\eta > t\}}$, тоді відповідний випадковий процес з імміграцією

$$Y(u) = \sum_{k\geq 0} \mathbb{1}_{\{S_k \leq u < S_k + \eta_{k+1}\}}, \quad u \geq 0,$$

описує число зайнятих серверів в момент часу $u \geq 0$. Має місце наступне твердження:

Твердження 3.0.5. *Нехай (ξ, η) - випадковий вектор з додатними компонентами, що справджується умова* (3.3) *для $\alpha \in (0,1)$ і*

$$\mathbb{P}\{\eta > t\} \sim t^{\rho} l_{\eta}(t), \quad t \to \infty$$

для $\rho \in (-\alpha, 0]$ і деякої l_η, що повільно змінюється на нескінченності. Визначимо через $(\xi_k, \eta_k)_{k\in\mathbb{N}}$ послідовність незалежних копій (ξ, η) та $(S_k)_{k\in\mathbb{N}_0}$ стандартне випадкове блукання. Тоді, при $t \to \infty$

$$\left(\frac{\mathbb{P}\{\xi > t\}}{\mathbb{P}\{\eta > t\}} \sum_{k\geq 0} \mathbb{1}_{\{S_k \leq ut < S_k + \eta_{k+1}\}} \right)_{u>0} \Rightarrow (J_{\alpha,\rho}(u))_{u>0}$$

слабко в $D(0,\infty)$, наділеному J_1-топологією.

Зауваження 3.0.6. Ми не припускаємо незалежність ξ та η.

Література.

[1] Marynych, A. A functional limit theorem for random processes with immigration in the case of heavy tails [Text] / A. Marynych, G. Verovkin // Modern stochastics : theory and applications. 2017. Vol. 4, no. 2, 93–108.

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У СИСТЕМАХ ВЗАЄМОДІЇ ЗІ СТРАХУВАЛЬНИКАМИ

Ерастов В. І.[1]

v_erastov@knu.ua

Цифрові та електронні засоби взаємодії поступово витісняють безпосередній контакт між суб'єктами ринків фінансових послуг, зокрема і в страхуванні. Перехід від традиційних продажів страхових договорів до Інтернет-страхування вимагає значних змін як в організації діяльності страховика, так і в побудові систем взаємодії із страхувальника. Основним напрямом розвитку таких систем є впровадження штучного інтелекту (Artificial intelligence або AI).

З кожним роком роль планшетів та персональних мобільних пристроїв в системах клієнтської взаємодії значно зростає. Завдяки впровадженню електронних систем надання фінансових послуг, зокрема і страхових, клієнти отримали можливість отримувати необхідні послуги будь-де та будь-коли. Однак відсутність прямого контакту з представником фінансової установи накладає нові обмеження та вимоги на функціонування фінансових інститутів.

Одним із основних ризиків переходу на віртуальну та електронну взаємодію із клієнтами для сфери фінансових послуг є погіршення відносин компанія-клієнт пропорційно зменшенню ролі живого спілкування. Для більшості компаній, що займаються фінансовими послугами та надають певний рівень клієнтської підтримки через власний сайт, характерним є низька індивідуалізація взаємодії та знеособленість. Після багатьох років живого спілкування з представниками страховика, що було нормою, суспільство поступово переходить на електронні варіанти взаємодії. На сьогодні лише третина клієнтів звертається до традиційних філіалів та відділень страховика.

За таких умов впровадження систем штучного інтелекту та машинного навчання може стати визначним у подоланні означених проблем. Основним завданням оновлених систем клієнтської взаємодії з використанням штучного інтелекту стане створення ілюзії розуміння персоніфікованих потреб клієнтів та допомога у досягненні необхідного результату поставлених ними завданнях.

Створення віртуального помічника, що ніколи не спить та займається лише поставленими клієнтом завданнями є основним підходом до модернізації сучасних сайтів фінансових установ, особливо страхових компаній. Можливість доступу до мережі Інтернет з більшості пристроїв у будь-який час та у будь-якому місці перетворює віртуального помічника на цілодобову систему підтримки, що носить персоналізований характер. За рахунок обробки запитів

[1] Київський національний університет імені Тараса Шевченка

від клієнта такий помічник зможе передбачати майбутні потреби у страховому захисті та пропонувати персоналізовані продукти.

Страхові компанії, окрім покращення взаємодії зі страхувальниками, отримають новий канал збору інформації про клієнтів, їх уподобання та потреби. Вивчення інформації про взаємодію з клієнтами може стати основою для розробки персоніфікованих пропозицій та покращення загальної продуктової лінійки, що дозволить максимально задовольняти потреби найвимогливіших страхувальників.

Використання таких інструментів як голосові та віртуальні помічники дозволяє покращити взаємодію клієнтів із інформаційними системами страховика за рахунок олюднення таких сервісів. Проте як і будь-яка технічна інновація, впровадження систем штучного інтелекту вимагає поступовості та дотримання деяких обмежень.

Перш за все необхідно встановити та зазначити обмеження можливостей та рамки сценаріїв, що є у віртуального помічника. На початкових етапах набір команд та сценаріїв, що може розпізнавати система є значно обмеженим, що викликатиме некоректну роботу, незважаючи на якість роботи підсистеми розпізнавання голосових команд. Прикладом завищених очікувань є робота інтелектуального голосового помічника Siri від Apple. У клієнтів було створене відчуття можливості звернутися до такого помічника з будь-яким питанням, проте насправді кількість команд та сценаріїв взаємодії була сильно обмежена. Досвід компанії Amazon та їх помічника Alexa, що мав установлений набір обмежень, про які було проінформовано користувачів, є протилежним. Клієнти були задоволені його роботою та зверталися до нього значно частіше.

Для компаній, що займаються наданням фінансових послуг, а особливо страхових, необхідно почати із аналізу та дослідження основних та найрозповсюдженіших сценаріїв, що мають прості та чіткі відповіді. Окремо слід відзначити необхідність прозорого та легкого переходу між віртуальним консультантом і живим представником компанії.

Другим аспектом є необхідність використання наглядних елементів допомоги. Такими елементами можуть стати екрани та відповідні інтерфейси взаємодії з віртуальними помічниками. Наявність відповідних іконок та можливості вибору подальших кроків, відповідно до поточного сценарію взаємодії.

Останнім аспектом є необхідність створення у елементів штучного інтелекту особистості. На думку більшості експертів та розробників будь-який бот, як носій функцій штучного інтелекту та елемент взаємодії із клієнтом, повинен мати подобу людської особистості. Для коректної роботи таких

систем необхідним є залучення спеціалістів із побудови діалогів, креативний спеціаліст та інші фахівці, що зможуть додати усі необхідні аспекти людського спілкування до функціоналу бота. Найбільш висока віддача від таких систем проявляється у разі якщо клієнти спілкуються із ботом як із іншою людиною, що значно зменшує бар'єри спілкування.

Впровадження штучного інтелекту та систем машинного навчання можуть стати революційним інструментом для побудови ефективної взаємодії страхових компаній та клієнтів в умовах зменшення живого спілкування зі спеціалістами страховика. Дуже важливим є правильне позиціонування таких систем та орієнтація на потреби споживачів. Страхові компанії мають чітко дотримуватись рекомендацій, що розроблені гравцями ринку відповідних технологій та чітко окреслювати можливості кожної із систем.

Література.

[1] Пістунов І. М. Інформаційні системи в фінансово-кредитних установах: Навчальний посібник// І. М. Пістунов, Т. В. Борщ. – К. : НГУ, 2011. – 219 с.

[2] Kitchens F. Financial implications of artificial Neural Networks in automobile insurance underwriting/ F. Kitchens // International Journal of Electronic Finance. – 2009 Volume 3 Issue 3. – Inderscience Publishers.

ПРОБЛЕМА ТИПОЛОГІЇ «ФАБРИК ДУМОК»

Петренко І. І.[1]

i.petrenko.knu@gmail.com

Сьогодні «фабрики думок» (далі – ФД) є магістральним шляхом розвитку соціальної інженерії, одним із провідних соціальних способів існування інтелекту, його адекватного соціального застосування. Вони виконують важливі функції у публічній політиці: актуалізують й ставлять на порядок денний важливі соціальні проблеми і контролюють хід їх вирішення; генерують інноваційні ідеї; виробляють альтернативи та прогнози публічної політики; презентують висновки дослідницької роботи широкому загалу; здійснюють публічну комунікацію; проектують конкретні публічні рішення; створюють законопроекти і лобіюють громадські та приватні інтереси за допомогою інтелектуальних інструментів.

Наразі в світі нараховується близько 7000 ФД. Вони відрізняються між собою – деякі з них є величезними корпораціями з тисячним штатом та багатомільйонними бюджетами, інші – можуть складатись з декількох

[1] кандидат політичних наук, доцент кафедри політичних наук, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

дослідників і мати в рази скромніший бюджет, деякі – досліджують обмежене коло проблем, інші – мають дуже широкий пул проблем для дослідження, деякі – здійснюють суто технічний аналіз та експертизу, інші – займаються просуванням конкретних ідей тощо.

Вчені класифікують ФД за багатьма підставами, зокрема: за загальними завданнями; виробленою продукцією; джерелами фінансування; складом і кваліфікацією співробітників; профільною спрямованістю; тематикою досліджень; ступенем незалежності; ідеологічною спрямованістю; правовим статусом; часом створення; характером дій; ступенем афілійованості з основними гравцями політичного поля; залежно від кількості досліджуваних питань тощо.

Узагальнюючи наявні класифікації ФД спробуємо запропонувати власну їх типологію.

- За спрямуванням діяльності (наявністю чи відсутністю місії, стратегічного бачення розвитку суспільства або галузі):
    - технічні ФД – відсутня або слабко виражена місія; позиціюють себе як інструмент експертно-аналітичної дослідної роботи без ідеологічної орієнтації, тобто як суто технічні організації, які виконують практично будь-які замовлення відповідного спрямування;
    - місіонерські ФД – мають чітку місію (ідеологію) свого розвитку і спрямовують свої зусилля на досягнення бажаного майбутнього.
- За ступенем незалежності ФД поділяються на:
    - незалежні (самостійні) ФД – мають диверсифіковані джерела фінансування; як правило, самостійно обирають теми дослідження; експерти-аналітики мають високий рівень свободи під час дослідження; ставлять за мету соціальну інженерію й орієнтуються на широку громадськість; мають високий ступінь об'єктивності й науковості;
    - залежні ФД – обмежені джерела фінансування (урядові контракти, партії, корпорації, комерційні замовлення); як правило, теми досліджень визначаються фінансовими донорами; експерти-аналітики не можуть виходити за рамки поставлені замовником; ставлять за мету максимізацію здобутків замовника; об'єктивність обмежена інтересами замовника,

хоча дослідники мають право на «окрему думку»; є об'єктами критики з боку багатьох дослідників, які навіть піднімають питання про доцільність називати організації такого роду «фабриками думок»; серед залежних ФД можна виокремити:

- державні – є частиною державного механізму;
- напівдержавні – як правило, фінансуються виключно коштом державних грантів і контрактів, але не входять в офіційну структуру держави;
- партійні – офіційно пов'язані з політичними партіями;
- корпоративні – пов'язані з великими корпораціями і здійснюють аналіз публічної політики в їх інтересах;

- напівнезалежні – незалежні від держави, але контролюються груповими інтересами, донорами чи підрядними організаціями, що забезпечують значну частину фінансування і суттєво впливають на діяльність аналітичних центрів.

- За технологією роботи та використовуваним інструментарієм:

  - дослідницькі ФД – це експертно-аналітичні організації, які реально проводять і більше зорієнтовані саме на фундаментальні та прикладні дослідження суспільних проблем, а питання впливу на публічну політику є для них другорядним;
  - пропагандистські ФД – це експертно-аналітичні організації, що здійснюють радше «розкрутку» вже готових досліджень, більше орієнтовані не на дослідження, а на розповсюдження інформації з метою сприяти прийняттю того чи іншого публічного рішення; тобто першопочатковим для організацій такого роду є вплив на публічну політику з вже готовим рішенням, а не пошук оптимальних альтернатив вирішення суспільних проблем.

- За орієнтацією на акторів політичного поля та відносинами, які між ними (ФД та замовником) виникають:

  - ФД, що орієнтуються на обслуговування конкретного політичного актора (уряду, партії, корпорації і тощо), який володіє відповідними ресурсами для оплати послуг ФД;

- ФД, що орієнтуються на отримання того чи іншого контракту на виконання дослідження публічної політики – як правило, не мають основного замовника і активно пропонують свій продукт на ринку ідей;
- ФД, що орієнтуються на широку громадськість і ЗМІ – діяльність таких організацій, як правило, спрямована на розвиток економічних і політичних реформ і становлення публічної, відкритої політики.

На нашу думку, чотирма основними показниками, за якими можна класифікувати ФД є дихотомії технічні-місіонерські та залежні-незалежні. Подібний підхід до класифікації можна представити у вигляді двох осей, що утворюють чотири квадрати.

Розмістивши ФД відповідно до означених показників, варто також уточнити їх характеристики за такими двома критеріями як: 1) технологія роботи і використовуваний інструментарій та 2) орієнтація на акторів політичного поля та відносини, які між ними (ФД та замовником) виникають.

На наш погляд, дана типологія є універсальною і змістовною, дає можливість, хоча й в узагальненому вигляді, представити багатоманіття сучасних ФД.

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ЗА СЕРЦЕБИТТЯМ ЯК ЗАГРОЗА ПРИВАТНОСТІ

Пожарська А.-О. Ю.[1]

pozharska1@ukr.net

Вступ. У сучасному світі жорстко постала проблема ідентифікації особистості. Із розвитком технологій стало можливим підроблення відбитків пальців та сканованого образу обличчя[1, ст. 105]. Крім того, більшість видів біометричної ідентифікації діє лише при безпосередньому контакті. Таким чином, постає питання про нові шляхи встановлення особистості.

Матеріали і методи. Використовуючи електрокардіографію, дослідники університету Буффало розробили програмне забезпечення сканування серця, яке може перетворити головний м'яз людини на «ключ». Прототип «серцевого сканера» використовує доплерівський радіолокатор для здійснення трьох кардіологічних вимірювань:

[1] Київський національний університет імені Тараса Шевченка

- частоти серцевих скорочень (частота серцебиття),
- форми серця (геометричної форми),
- руху серця (тривимірні рухи серця під час серцебиття).

Автори дослідження стверджують, що після першого сканування, яке триває близько восьми секунд, прототип сягає частоти помилок (стандартний показник ефективності для біометричних систем) у 4,42% при чотирьох серцевих циклах для розпізнавання.

Схожий на розпізнавання обличчя, серцевий сканер порівнює серцеві дані користувача з інформацією, що зберігається у пристрої. Якщо вона збігається, пристрій потім розблоковується, а користувачеві не потрібно виконувати інші дії. За словами Веньяо Сю (Wenyao Xu), провідного автора дослідження та доцента з інформатики в університеті Буффало, ця система обіцяє «безперервну автентифікацію», а це означає, що після реєстрації користувачам в ідеалі ніколи не доведеться знову входити у свій пристрій.

Результати. Веньяо Сю зазначає, що біометричні елементи вже підроблялися: фотографії можуть ускладнити програмне розпізнавання обличчя, а 3D-принтери ошукати сканери відбитків пальців. Але якщо iPhone X може розблокувати інший користувач, який підносить ваш телефон до вашого обличчя, сканування серця – безперервні, до того ж вони блокують користувачів, які не відповідають попередньо зареєстрованим серцевим даним.

Висновки. Фахівці також зазначають про небезпеку відкритості даних про роботу серця: «Якщо людина не хоче бути ідентифікованою, вона може одягти шарф, шапку або сонцезахисні окуляри, аби заховатися, – продовжує Сю. – Але при скануванні серця немає можливості втечі. Всі ми – «голі» під цим датчиком радара» [2, ст. 1].

Головне занепокоєння, пов'язане з біометрикою, полягає не в тому, як технологія працює в ізоляції, а як вона з'єднується з іншими технологіями. Наприклад, розпізнавання обличчя поєднали з прогностичною технологією, що дозволяє зробити висновок щодо «ймовірності» вчинення злочину особою. У 2016 році корпорація Wal Mart подала заявки на отримання патентів, щоб таємно контролювати частоту серцевих скорочень споживачів під час покупок, аби відстежувати рівень задоволеності клієнтів, таким чином монетизувавши їх біометричні дані. Таким чином, особа стає повністю «відкритою» перед технологіями, що ідентифікують фізіологічні реакції і безумовні рефлекси, які неможливо контролювати. Людству доведеться або вийти на новий рівень еволюції, навчившись опановувати власні інстинкти, або стати їх рабами.

Література.

[1] Швець В. А., Фесенко А. А. Основні біометричні характеристики, сучасні системи і технології біометричної аутентифікації// Ukrainian Scientific Journal of Information Security, 2013, vol. 19, issue 2.

[2] The Face Scan of the Future Could Be a Radar Image of Your Beating Heart [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://gizmodo.com/the-face-scan-of-the-future-could-be-a-radar-image-of-y-1818852826

ПРОБЛЕМА ДОСТАТНЬОГО КРИТЕРІЮ НАЯВНОСТІ У МАШИНИ ПРОЦЕСУ МИСЛЕННЯ

Соболєвський Я. А.[1]

yasobolevsky@gmail.com

Вступ. Англійський дослідник Алан Матісон Тюрінг (*Alan Mathison Turing*, 1912 – 1954) у роботі «Обчислювальні машини й розум» («Computing Machinery and Intelligence», 1950), опублікованій в журналі «Mind», описав тест (пізніше названий Тестом Тюрінга), який слугує виявленню у обчислювальній машині інтелекту. Звузимо опис цього хрестоматійного емпіричного тесту до наступного прикладу: машина вважається наділеною інтелектом тоді, коли людина не здатна розпізнати хто є її співрозмовником: машина чи людина. Стандартна інтерпретація цього тесту звучить так: «Людина взаємодіє з однією обчислювальною машиною та однією людиною. На підставі відповідей на питання людина повинна визначити, з ким вона розмовляє: з людиною або обчислювальною машиною. Завдання програми – ввести людину в оману». Отже, А. Тюрінг пропонує у якості відповіді на питання «Чи може машина мислити?», та чи насправді можливий штучний інтелект, своєрідний тест, який мусить ввести в оману [2, p. 433]. Проблема тесту криється у постановці питання, яке мало б звучати як «Чи здатна машина імітувати інтелектуальну діяльність?».

Матеріали і методи. Через 30 років американський філософ Джон Серль (John Rogers Searle) запропонував мисленнєвий експеримент під назвою «Китайська кімната» (Chinese room), метою якого є спростування гіпотези так званого «сильного» штучного інтелекту і критика тесту А. Тюрінга. Мета експерименту полягає в спростуванні твердження про те, що обчислювальна машина, наділена «штучним інтелектом» шляхом її програмування, здатна мати свідомість в тому ж сенсі, в якому нею володіє людина. Стенфордська філософська енциклопедія називає проблему «китайської кімнати» чи не

[1] Київський національний університет імені Тараса Шевченка

найбільш досліджуваною, оскільки тільки з 2010 по 2014 рік цьому експериментові було присвячено більше ніж 750 статей в наукових журналах [1]. Експеримент було опубліковано у 1980 році в статті «Розуми, мізки та програми» («Minds, Brains, and Programs», 1980) журналу «The Behavioral and Brain Sciences». Короткий опис цього експерименту звучить наступним чином: у китайській кімнаті знаходиться Дж. Серль, який не знає китайської мови. Йому подається текст написаний китайськими ієрогліфами з проханням дати відповідь на питання в тексті. Не знаючи китайської, Дж. Серль буде використовувати словник та підставляти під відповідні ієрогліфи наступні відповідні ієрогліфи. Таким чином Дж. Серль, не знаючи китайської мови, логічно правильно відповість на поставлене питання, хоча не буде розуміти про що його питали. Суть цього експерименту – продемонструвати, що для того, щоб ввести співрозмовника в оману, імітувати «штучний інтелект» зовсім не обов'язково розуміти, про що говориш. Машина не повинна мати уявлення про тему бесіди, їй достатньо лише логічно відповідати на поставлені питання користуючись запрограмованими правилами мови.

Формально аргументація звучить наступним чином: якщо гіпотеза сильного «штучного інтелекту» вірна, тоді існує така програма для китайської писемності, при запуску якої в обчислювальній системі ця система буде розуміти китайську писемність. Втім, Дж. Серль може виконати програму для китайської писемності без розуміння цієї писемності. Як висновок, гіпотеза сильного «штучного інтелекту» невірна.

Наразі існують програми які здатні відрізняти людину від машини в комп'ютерній мережі. Так, наприклад, існують зображення перекреслених або вигнутих літер та цифр, які називаються капчі (від CAPTCHA – *Completely Automated Public Turing test to tell Computers and Humans Apart* – повністю автоматизований публічний тест Тьюринга для розрізнення комп'ютерів і людей). Цей термін з'явився у 2000 році, як ідея спеціального тесту: запропонувати користувачу таку задачу, яка з легкістю вирішується людиною, але вкрай складна для обчислювальної техніки.

Компанія Vicarious заявила, що навчила программу «розуміти», що написано у капчі, та створила алгоритм, названий рекурсивної корковою моделлю (*Recursive Cortical Network* – RCN). Він являє собою ієрархічну структуру, яка моделює об'єкт як комбінацію контурів і поверхонь. При цьому алгоритм RCN здатний не тільки розпізнати капчу, а й "побачити"рукописні символи. Як заявив творець алгоритму Діліп Джордж у колективній статті в журналі «*Science*», яка вийшла у жовтні 2017 року: «Використовуючи досвід системної нейрофізіології, ми створили нову модель комп'ютерного

розпізнавання, яка розпізнає капчі краще, ніж це роблять глибинні нейромережі, і при цьому працює в 300 разів ефективніше. Наша програма може самостійно навчитися розпізнавати цифри та літери довільної форми, намальовані на капчі, вивчивши всього 260 прикладів» [2].

Висновки. Нова дискусія, щодо того, що комп'ютерні системи вже можуть «бачити» подібно до людини приховані символи, долати так званий тест Тюрінга (назва якого закодована у слові «капча»), не дозволяє нам стверджувати, що обчислювальні машини стали на крок ближче до так званого сильного «штучного інтелекту», оскільки досі залишається бар'єр поставлений філософами, а саме приклад з «китайською кімнатою». Проблема інтерсуб'єктивності є однією з провідних як у філософії так і у кібернетиці, і над подоланням цієї проблеми працюють сучасні дослідники.

Література.

[1] Cole D. The Chinese Room Argument / D. Cole // The Stanford Encyclopedia of Philosophy, 2015.

[2] George D. A generative vision model that trains with high data efficiency and breaks text-based CAPTCHAs / D. George, W. Lehrach, K. Kansky, M. Lázaro-Gredilla, C. Laan, B. Marthi, X. Lou, Z. Meng, Y. Liu, H. Wang, A. Lavin, D. S. Phoenix // Science, 2017.

[3] Turing A. M. Computing machinery and intelligence / A. M. Turing // Mind, 1950. – №59. – PP. 433 – 460.

БЕЗПЕКА АУТЕНТИФІКАЦІЇ ПРИ ДОСТУПІ ДО ХМАРНИХ СЕРВІСІВ

Чайковська В. С.[1]*, Шестак Я. В.*[1]

innerman.zorg@gmail.com, lucenko.y@ukr.net

Вступ. Найбільш актуальним питанням «хмарних обчислень» є проблема інформаційної безпеки, оскільки дані зберігаються і обробляються на віддалених серверах.

Хмарні технології – зручний засіб для зберігання і обробки інформації, яка поєднує в собі апаратне забезпечення, ліцензійне програмне забезпечення, канали зв'язку, а також технічну підтримку користувачів. Робота в «хмарі» спрямована на зниження витрат і підвищення ефективності роботи підприємств.

Класифікація атак на «хмарні» сервіси: Найбільші ризики, як очікується: від користувачів. Вони є найбільш уразливими в період переходу до хмарних обчислень. Основна атака на протоколи аутентифікації:

[1]Київський національний університет імені Тараса Шевченка

- уособлення. Користувач видає себе за кого-то ще, щоб отримати повноваження і можливості дії від імені іншого користувача;

- чергування атак. Зловмисник в ході цієї атаки бере участь в обміні аутентифікації між двома сторонами, з тим щоб змінити трафік, що проходить через нього;

- відповідна атака полягає в повторній аутентифікації даних будь-яким користувачем;

- вимушена затримка. Хакер перехоплює частина інформації, і передає його через деякий час;

- вибірково текстова атака. Атакуючий захоплює трафік аутентифікації і намагається отримати інформацію про довгострокові криптографічні ключі.

Відповідно до інтересів бізнесу, автоматизованих систем, на додаток до прямих автоматизації функцій – швидше і більш ефективних бізнес-процесів, повинні виконати необхідні вимоги до інформаційної безпеки, забезпечення надійності автоматизованих систем, а також надійність, доступність і конфіденційність даних, що циркулюють в ньому.

Для того, щоб забезпечити більш високу надійність процесу аутентифікації, часто вдаються до таких засобів, як токенов (електронний ключ для доступу до чого-небудь) і сертифікатів. Найпростіший і досить надійний метод аутентифікації – це технологія OTP (One Time Password, OTP). У найпростішому випадку одноразового пароля генерується спеціальним сервером аутентифікації і відправляється в SMS на мобільний телефон користувача після введення правильного пароля на статичний доступ до хмарної службі сторінки. Для отримання прозорої взаємодії з системою ідентифікації постачальника для реєстрації, також рекомендується використовувати протокол LDAP (Lightweight Directory Access Protocol).

Для запобігання подібних атак в побудові протоколів аутентифікації використовуються:

- використання таких механізмів, як «запит-відповідь», «мітки часу», випадкових чисел, ідентифікаторів, цифрових підписів;

- встановлення результату аутентифікації для подальших дій користувача в системі;

- періодичне виконання процедури аутентифікації в рамках вже встановленого сеансу зв'язку.

На сьогоднішній день найбільш популярними є чотири методи захисту інформації у «хмарі»:

1. шифрування;

2. захист даних у передачі;

3. перевірка справжності;

4. виділення користувачів.

Конфіденційність інформації є принцип аудиту, який полягає в тому, що аудитори зобов'язані забезпечувати збереження документів, отриманих в ході аудиторської діяльності, і не має права передавати ці документи або їх копії третім особам або розголошувати без згоди власника. Якщо інше не передбачено законодавчими актами.

Література.

[1] Арістова І. В. Інформаційна безпека людини як споживача телекомунікаційних послуг // І. В. Арістова, Д. В. Сулацький // Право України. – 2013. – №31 – 184 с.

[2] Бєгун А. В. Інформаційна безпека: Навчальний посібник. / А. В. Бєгун. – К.: КНЕУ, 2008. – 280 с.

[3] Шелепнев Д. Django Single Sign-On и Microsoft Active Directory [Електронний ресурс] – Habrahabr, 2016. – Режим доступу: `https://habrahabr.ru/post/274931/`

ПОТОЧНІ ДОСЯГНЕННЯ І НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Ювженко Н. М.[1]

ZNM94@ukr.net

Наука про штучний інтелект з'явилася ще в середині XX століття. Починаючи з того часу, у багатьох дослідницьких лабораторіях вчені ведуть роботу над створенням комп'ютерів, які були б здатні думати на людському рівні, тобто так само як і людина.

На сьогодні, не існує єдиного визначення яке б повністю розкривало сутність дефініції «штучний інтелект». Так, І. Річ визначає штучний інтелект, як область дослідження, спрямовану на створення комп'ютерів, які виконають такі функції, які в даний момент людина виконує краще [1, с. 124]. До таких функцій, які проявляються у людини, відносять сприйняття, аналіз, міркування, використання знань, планування дій, логічний висновок і т. д. Дуже близьке визначення штучного інтелекту дає Дж. Ален: «штучний інтелект – це наука про створення машин, які вирішують завдання, які можуть вирішувати люди.» [2, с.13]. Тут у фокусі штучного інтелекту виявляються ті завдання, які успішно вирішуються людиною і погано – комп'ютерами. Ці два визначення зіставляють можливості людини і машин.

Тому, штучний інтелект (ШІ) (англ. Artificial intelligence, AI) – це наука і розробка інтелектуальних машин і систем, особливо інтелектуальних комп'ютерних програм, спрямованих на те, щоб зрозуміти людський інтелект і вирішити логічні завдання. Існує три гіпотези розвитку ШІ:

1. слабкий ШІ(Artificial Narrow Intelligence). Прихильники гіпотези слабкого штучного інтелекту обмежують штучний інтелект його інструментальною функцією, що дозволяє вирішувати завдання, які не потребують повного спектру людських пізнавальних здібностей [3, с. 27]. Наприклад, такий ШІ може перемогти чемпіона з шахів, але не зможе вирішити будь-яке інше завдання.

2. сильний ШІ (Artificial General Intelligence) . Сутність даної гіпотези полягає у тому, що штучний інтелект стане точною копією людського розуму. Прихильники цієї гіпотези вважають, що головною метою роботи в галузі штучного інтелекту є не побудова технічного аналога біологічної системи, а створення засобів для вирішення завдань,

[1] Аспірант, кафедра фінансів, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

що традиційно вважаються інтелектуальними(ментальна здатність мислити, планувати, вирішувати проблеми, швидко вчитися на власному досвіді).

3. Супер ШІ (Artificial Super Intelligence) – інтелект, який набагато розумніший людини в будь-якій області, включаючи наукову креативність, мудрість в цілому і соціальні навички.

Сучасні досягнення в галузі інформаційно-телекомунікаційних технологій сприяють активному розвитку штучного інтелекту. Безумовно, про створення машини, яка матиме повноцінну людську свідомістю, мови поки не йде, проте наявні результати дозволяють уже зараз говорити, що ера штучного інтелекту не за горами.

Всього лише кілька років тому була запропонована ідея використовувати штучний інтелект, тобто його прообраз в найпопулярнішому гаджеті сучасності – смартфоні. В результаті з'явилися високоінтелектуальні голосові помічники, якими вже зараз користуються мільйони людей. Можна виділити такі відомі програми, як Siri від компанії Apple, Echo від компанії Amazon, Cortana від компанії Microsoft і Google Now від компанії Google.

Високоінтелектуальні голосові помічники покликані допомагати користувачеві в його повсякденній діяльності. Наприклад, Google Now аналізує звички користувача, відстежуючи всі його дії і переміщення, і в подальшому заздалегідь сповіщає про майбутні події. Так, перед виходом на роботу, користувачеві надається звіт про дорожню ситуацію в місті і пропонується найбільш оптимальний маршрут проїзду.

На даний момент ведуться активні роботи з метою зробити з високоінтелектуальних голосових помічників особистих секретарів, які будуть спілкуватися з нами на природній мові і виконувати різні голосові команди (написати лист, призначити зустрічі, зарезервувати столик у ресторані, записати на прийом до лікаря і т.д.).

Досягнення в галузі штучного інтелекту також активно застосовуються в концепції розумного будинку. Сама концепція обговорюється вже протягом кількох десятиліть, проте її практична реалізація стала можливою лише зовсім недавно. На даний момент є розробки, що дозволяють контролювати телевізор, кондиціонер, музичний центр, дистанційно відключати від харчування будь-який електричний прилад, налаштовувати освітлення під ритм музики і т.д.

Ще однією сферою, куди поступово проникає штучний інтелект, є безпілотні автомобілі. Багато експертів сходяться на думці, що вже зовсім

скоро вулиці всіх міст будуть заповнені розумними автозасобами, в процесі управління якими не потрібно втручання людини. Вже сьогодні власники преміальних машин можуть в повній мірі скористатися такими функціями, як оповіщення про зіткнення, адаптивний круїз-контроль та ін. Сучасні системи управління автомобілем можуть самостійно скидати газ і гальмувати.

Отже, застосування штучного інтелекту, має безліч переваг і недоліків, а саме: використання штучного розуму в повсякденних завданнях може привести до утворення ліні з боку людини, і це може привести до деградації основної маси населення; застосування штучного інтелекту і нанотехнологій у військовій галузі звичайно має багато позитивних сторін, наприклад створення ідеального захисного щита від будь-яких атак, але так само існує темна сторона. За допомогою штучного розуму і нанотехнологій ми зможемо створювати дуже потужну і руйнівну зброю і при необережному використанні воно може привести до необоротних наслідків; масове застосування штучного інтелекту призведе до скорочення робочих місць для людей. Крім того, швидкі темпи розвитку і застосування штучного інтелекту і робототехніки може підштовхнути Землю до екологічної катастрофи. Навіть зараз відходи комп'ютерних комплектуючих та інших електронних пристроїв надають величезної шкоди нашій планеті.

Література.

[1] Russell S. L. Artificial intelligence: a modern approach / S. L. Russell, P. Norvig. – Upper Saddle River, New Jersey: Prentice – Hall Inc., 1995. – 905 p.

[2] Allen J. AI Growing up / J. Allen // AI MAGAZINE. – 1998. – V. 19. – №4. – P. 13 – 23.

[3] Спірін О. М. Початки штучного інтелекту: Навчальний посібник для студ. фіз.-мат. спец-тей вищих пед. навч. закл-ів [Текст] / О. М. Спірін. – Житомир: Вид-во ЖДУ, 2004. – 172 с.

Секція 4. Засади сталого розвитку екотехнологія та якість життя

КАТЕГОРІЯ «ДОРОБУТ» З ПОЗИЦІЇ ПОВЕДІНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Борщенко Т. І.[1]

tetianka92@ukr.net

Вступ. Теоретичною парадигмою, представленою як розвиток неокласичної теорії в умовах зростаючої ролі держави, сьогодні постає поведінкова економіка. В рамках даної течії актуалізується вивчення питання добробуту індивіда, виходячи з постулатів щодо обмеженої раціональності, і, зокрема, дослідження способів підвищення добробуту за даних умов.

Матеріали і методи. Досліджено роботи представників традиційної економіки добробуту та представників поведінкової економіки. Використано історичний та діалектичний метод дослідження, системний підхід, аналіз та синтез. Міждисциплінарний підхід дослідження виражається у використанні сучасних досягнень економічної і психологічної наук.

Результати. Традиційна економічна наука визначає категорію добробуту виходячи із ступеня задоволення індивідуальних вподобань. Традиційна економіка добробуту допускає обмеження свободи вибору за умови поліпшення становища інших індивідів. Визначення добробуту індивіда вимагає дотримання певних припущень щодо вподобань, зокрема: послідовність вподобань, домен переваг, фіксований період існування переваг, відсутність помилок з боку індивіда [1, с. 43].

Нова економіка добробуту представляє інструментарій для аналізу макроекономічної політики, заснований на недавніх результатах поведінкової економіки. Головним аспектом критики з боку представників нової економіки

[1]Київський національний університет імені Тараса Шевченка

добробуту є «велферістський» підхід ортодоксальної економічної теорії з її нормативним стандартом задоволення індивідуальних вподобань. В рамках даної концепції пропонується альтернативний підхід модифікації припущення про раціональність індивідів, в тому числі в контексті співвідношення індивідуального та суспільного блага і вибору відповідних форм «поведінкової політики».

В 1960-х рр. Г. Саймон, вивчаючи практику прийняття управлінських рішень, продемонстрував, що люди діють не раціонально, а в межах обмеженої раціональності, так як в реальному житті вони керуються не теоретичними положеннями щодо максимальної корисності, а поводяться ситуативно. Г. Саймон робить висновок про те, що утилітаризм і раціональність не є універсальною формулою економічної поведінки людини: навіть егоїстичні наміри діяти з вигодою для себе не реалізуються на практиці в силу обмеженості зовнішніх інституційних і внутрішніх особистісно-професійних ресурсів для прийняття оптимального рішення [3, с. 20].

Біхевіористи поставили під сумнів усталений в економічній науці постулат про те, що поведінка людини раціональна, помилки, які вона робить, випадкові і обумовлені впливом емоцій. Емоційні реакції розглядаються як основна причина наших нераціональних, думок і прийнятих рішень.

Представники сучасної поведінкової економіки зазначають, що в якості процесів, які опосередковують вплив зовнішніх подразників на поведінку людини, виступає широкий набір психологічних феноменів (увага, мотиви, установки, свідомість і т. д.), які отримали назву проміжних або медіаторних змінних. Формула поведінки людини виглядає наступним чином: $S - r - s - R$, де S – стимул; $r - s$ – проміжні змінні; R – реакція.

Головна мета – отримання нового індивідуального досвіду (умінь і навичок), але пріоритет в процесі навчання перейшов від вивчення стимулу (S) і реакції (R) до дослідження проміжних змінним ($r - s$) [2, с. 15]. Емоції в такому випадку є лише наслідком проміжних змінних і перш за все розумових процесів. Саме когнітивні процеси, точніше когнітивні помилки, засновані на суб'єктивному, некритичному сприйнятті і оцінці об'єктивної реальності, породжують неадекватні емоції і відповідну поведінку, а не навпаки. Новітні методи дослідження мислення дозволили психологу Д. Канеману, лауреату Нобелівської премії з економіки, довести, що причини помилкової поведінки криються в самому механізмі мислення [3, с. 21].

Базуючись на здобутках поведінкової економіки, економісти Бернхейм та Рангел визначають добробут безпосередньо з точки зору процесу вибору. Узагальнений критерій добробуту базується на виборі, що здійснює індивід,

включаючи не завжди раціональні припущення, пов'язані з даним вибором[2, с. 31].

Головна ідея представників поведінкової економіки – маніпулювання «архітектурою вибору» (термін введений К. Санстейн і Р. Талером для позначення альтернативних способів опису однієї і тієї ж ситуації вибору), або політика м'якого «підштовхування» [4, с. 175]. Держава або інші інститути повинні вибирати найкращий варіант замість індивідів, оскільки самі вони з когнітивних і поведінкових обмежень будуть погано справлятися з цим завданням. Це дає змогу підвищити добробут індивідів і суспільний добробут в цілому.

Існує декілька варіантів такого впливу держави:

1. «Лібертаріанський» патерналізм: підштовхування туди, де найлегше «придбати» і найскладніше нашкодити. Держава прагне зберігати максимально широку свободу вибору індивіда [4, с. 176].

2. «Асиметричний» патерналізм: допомога обмежено раціональним людям уникнути «дорогих» помилок, не приносячи шкоди раціональним індивідам[4, с. 178].

Висновки. Отож, дослідження категорії «добробут» в рамках поведінкової економіки базується на вивченні процесу вибору особи. В таких умовах підвищення суспільного добробуту здійснюється через процес впливу на вибір індивіда з боку держави чи інших інституцій. Дана сфера досліджень в економічній теорії є новою і відкриває широкий спектр питань для подальшого вивчення.

Література.

[1] Бєляєв О. О., Комяков О. М., Кириленко В. І. Економіка добробуту : навч. посібник / О. О. Бєляєв, О. М. Комяков, В. І. Кириленко. – К.: КНЕУ, 2012. – С. 460.

[2] Bernheim B. D., Rangel A. Beyond Revealed Preference: Choice Theoretic Foundations for Behavioral Welfare Economics/ B. D. Bernheim, A. Rangel/ NBER Working Paper. – 2008. – No. 13. – P. 5 – 69.

[3] Kahneman D. New Challenges to the Rationality Assumption / D. Kahneman / Journal of Institutional and Theoretical Economics. – 1994. – No. 1. – P. 18 – 36.

[4] Thaler R. and Cass R. Libertarian Paternalism / R. Thaler, R. Cass/ American Economic Review Papers and Proceedings. – 2003. – No.2 – P. 175 – 179.

ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОПОВЕДІНКИ ГРОМАДЯН

Іванюк В. Е.[1]

viktoriacamille@gmail.com

Вступ. Будь-яке суспільство, сповідуючи цілі та принципи цивілізаційного розвитку, об'єктивно в системі стратегічних пріоритетів визначає забезпечення сталого розвитку, за якого «економічне зростання, матеріальне виробництво і споживання, а також інші види діяльності суспільства відбуваються в межах, які визначаються здатністю екосистем відновлюватися, поглинати забруднення і підтримувати життєдіяльність теперішніх та майбутніх поколінь» [1]. Відповідно визначається комплекс інструментарію реалізації цілей сталого розвитку, в цілому орієнтованих на забезпечення належної якості життя [2], до якого можна віднести і систему оподаткування індивідуальних доходів, покликану забезпечувати фінансову спроможність індивідів створювати активний попит на екопродукт.

Матеріали і методи. У публікації на основі узагальнення наукових поглядів здійснена спроба системного підходу до вирішення проблематики формування дієвої системи оподаткування доходів громадян в контексті її використання в якості інструментарію регулювання індивідуальної екоповедінки. В процесі дослідження використовувалися: монографічний метод – при аналізі впливу податків на формування екоінтересів; методи логічного узагальнення – для забезпечення послідовності проведення наукового дослідження; системно-структурний – для систематизації результатів узагальнення наукових підходів до удосконалення преференційної частини системи оподаткування індивідуальних доходів.

Результати. Виділення в системі оподаткування доходів громадян, зокрема, в її преференційній частині, так званого екологічного аспекту, перш за все, має передбачати формування належної платоспроможності індивідів в частині задоволення потреби в якісних екобезпечних товарах, насамперед, продовольчої групи, а також в енергоефективних житлі та транспортних засобах, що в сукупності визначає якість їх життя. Адже сегмент товарів так званої екогрупи (наприклад, органічні продукти) в асортиментній структурі товарів, як правило, знаходиться у вищій ціновій категорії, що, відповідним чином, обумовлює відповідний рівень їх доступності для різних категорій споживачів. У даному випадку маємо говорити про формування матеріальної основи добробуту – доходу, величина якого визначає індивідуальну спроможність на споживчому ринку за критерієм «достатність доходу». Тому будь-які вилучення чи обтяження індивідуального доходу,

[1] Аспірант, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

в тому числі через оподаткування, означає зменшення такої спроможності з відповідними наслідками. Відтак важливо побудувати таку систему оподаткування, яка не створювала б ризиків виходу певних категорій населення з числа активних учасників формування споживчого попиту в тому чи іншому сегменті товарного ринку через штучне створення умов, за яких певна група товарів стає недоступною.

Загальна схема формування фінансових можливостей індивіда як активного учасника формування споживчого попиту, в контексті дотримання критерію – «достатність доходу», передбачає, що його нижньою межею (граничною межею споживання), має бути реальний прожитковий мінімум, верхньою – обсяг фінансових вилучень (гранична межа вилучень). Остання визначається ставкою податку, диференційованою за шкалами прогресії, та його преференційною частиною, яка має передбачати комплекс корегуючих коефіцієнтів податкової ставки в залежності від наявності дітей у платника податку, його віку, статусу зайнятості дружини, яка виховує дітей, наявності інвалідності, кількості осіб, в тому числі інвалідів, які перебувають на утриманні платника податку, тощо. Інший напрям підвищення преференційної частини системи оподаткування індивідуальних доходів полягає в посиленні такої пільги як податкова знижка. У даному випадку слід вести мову як про зняття обмежень щодо кола суб'єктів, при наданні відповідної фінансової допомоги з боку яких на реалізацію проектів з енергозбереження сума такої допомоги може бути віднесена до доходів, які не включаються до розрахунку загального місячного (річного) оподатковуваного доходу, так і віднесення до таких витрат суми процентів при користуванні кредитом фінансової установи, наданого на реалізацію такого проекту. У разі значних сум, які перевищують дохід та, відповідно, зменшують суттєво або взагалі зводять до нуля податок на доходи фізичних осіб у звітному періоді, варто застосовувати розстрочення відповідних сум на кілька наступних податкових періодів. Також видається можливим і доцільним застосування диференційованих понижуючих коефіцієнтів в залежності від типу проекту енергозбереження, який реалізує платник податку (йдеться, зокрема, про комплексну програму енергозбереження, чи про її часткову реалізацію – в частині, наприклад, окремо чи в певних співвідношеннях таких заходів, як утеплення, встановлення енергозберігаючого обладнання, заміни вікон тощо). Чинна податкова преференція щодо надання права платнику податку зменшити його оподатковуваний дохід шляхом зменшення на суму здійснених ним витрат, понесених у зв'язку з переобладнанням транспортного засобу, з використанням у вигляді палива моторного сумішевого, біоетанолу, біодизелю,

стиснутого або скрапленого газу, інших видів біопалива, може бути доповнена включенням до таких витрат витрат на придбання транспортного засобу з електричним двигуном.

Висновки. Формування стабільної екоповедінки індивідів є запорукою створення комфортного життєвого середовища та загалом відповідає позиції, за якою «для соціального розвитку суспільства досить важливим є стабільність і підтримання на безпечному рівні необхідних для існування соціуму суттєвих параметрів, що відображені у системі соціальних стандартів рівня та якості життя населення» [3]. Система оподаткування індивідуальних доходів повинна забезпечувати стабільний тренд такої поведінки через баланс інтересу та спроможності підтримання таких стандартів.

Література.

[1] Що таке сталий розвиток? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sd4ua.org

[2] Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку на період до 2030 року /Резолюція Генеральної Асамблеї 25 вересня 2015 р. // Організація об'єднаних націй. 21 жовтня 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sd4ua.org

[3] Лютий І. Соціальні пріоритети фіскальної політики в посткризовий період / І. Лютий, Д. Осецька // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – № 1 (154). – 2014. – С. 28 – 33. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://bulletin-econom.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2016/04/154.pdf

---

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ ІСТОРИКО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Ларін Д. І.[1]

larin-89@ukr.net

Вступ. Людська особистість є природною істотою, але разом з тим особистість є суспільною (соціальною) істотою. Особистість народжується і живе у суспільстві, здійснюючи шлях становлення через виховання і освіту.

Психічні властивості людини не тільки виявляються в її відносинах з іншими людьми, а й формуються під провідним впливом цих відносин і через них. Тому правильно зрозуміти суть особистості можна лише розглядаючи її в контексті історико-психологічних зв'язків і відносин з іншими людьми.

[1]Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Вивчення особистості завжди було і продовжує залишатися однією з ключових проблем психології [1; 5].

Матеріали і методи. Дослідження розвитку особистості, особливо, в контексті історико-психологічних досліджень вимагає від дослідника володіння теоретичними, емпіричними та спеціальними методами, суть яких автор виклав нижче (таблиця 1).

№ З/П.	Група методів	Методи
1.	Теоретичні	Метод вивчення літературно-історичних джерел розвитку особистості; аналіз продуктів діяльності.
2.	Емпіричні	Спостереження; тестування якостей особистості; опитування; дослідження розвитку особистості за допомогою лонгітюдного дослідження.
3.	Спеціальні	Прогностичний аналіз дослідження; тлумачення та інтерпретація теоретичних та емпіричних даних.

Таблиця 1. Методи дослідження розвитку особистості

Досліджуючи розвиток особистості, застосовуючи вище зазначені методи з позицій історичного контексту дає нам змогу побачити розвиток людства у динаміці, відображаючи особливості кожної конкретної епохи.

Застосовуючи системний підхід, ми розглядаємо особистість, як цілісну впорядковану та гармонійну суспільно-історичну істоту, яка характеризується цілим рядом психічних властивостей. Властивості, що виявляються в окремих формах психічної діяльності особистості: чутливість, спостережливість, якості пам'яті, мислення, емоційні та інші риси. Однак психологічна характеристика не вичерпується цими властивостями. Вони є складовими елементами суттєвих синтетичних її рис, які характеризують особистість в цілому [4].

Результати. Розвиток особистості складно спрогнозувати, хіба що дається можливим побачити динаміку змін переконань, знань, психічних якостей, точніше – їх зовнішній прояв, лише досліджуючи особистість комплексно включаючи в певну діяльність, ми зможемо бачити зміни, не тільки зовнішні, але й внутрішні [1; 2].

Висновки. Психологічний аналіз розвитку особистості в контексті історико-психологічних досліджень дає змогу побачити тенденції настроїв та переконань, як певне відображення розвитку історії. Людина – культурно-історична істота, що відображає зовнішні процеси через власну суб'єктність, яку вона підтверджує через суспільні форми діяльності.

Література.

[1] Альбаханова-Славская К. А. Состояние современной психологии: субъектная парадигма // Предмет и методы психологии: Антология / Под ред. Е. Б. Старовойтенко. М., 2005. С. 428 – 450.

[2] Асмолов А. Г. Культурно-историческая психология и конструирование миров / А. Г. Асмолов. – Минск: Воронеж, 1996. – 309 с.

[3] Выготский Л. С. Развитие высших психических функций / Л. С. Выготский. – Санкт-Петербург: Наука, 1998. – 376 с.

[4] Дружинин В. Н. Структура и логика психологического исследования. Москва. Институт психологии / В. Н. Дружинин. – Москва: Институт психологии РАН, 2004. – 412 с.

[5] Зеньковский В. В. Принцип индивидуальности в психологии и педагогике. / В. В. Зеньковский // Вопросы философии и психологии / В. В. Зеньковский. – Киев: Акад. педагог. Наук СССР, 2011. – (4-е изд., испр. и доп.). – С. 110 – 154.

ПАРАДИГМА ЕКОБЕЗПЕЧНОГО СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТРАНСФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Попов Г. В.[1]

ivpopova@bigmir.net

Вступ. Актуальність дослідження проблематики екобезпечного розвитку обумовлена потребами практики, насамперед, завданням пошуку шляхів і ресурсів вирішення екологічної проблеми, яка для України стоїть надзвичайно гостро. І хоча літератури з цього приводу є досить багато, проблему не можна вважати остаточно вирішеною. Серед низки завдань першочерговими є: визначення поняття «екобезпечного розвитку» (його зміст та складники); логіко-гносеологічні можливості і практична функція поняття «екобезпечного розвитку»; людський фактор в системі екобезпечного розвитку; екологічна свідомість як основа екобезпечної діяльності людини.

[1]Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Виникнення ідей екобезпечного розвитку пов'язано з актуалізацією екологічної проблематики у другій половині XX ст. Так, вже на Першій Всесвітній конференції ООН з навколишнього середовища, що відбувалася у Стокгольмі у червні 1972 р., її генеральний секретар Моріс Стронг вперше сформулював поняття екорозвитку, розуміючи його як екологічно орієнтований соціально-економічний розвиток, за якого зростання добробуту людей не супроводжується погіршенням стану довкілля і деградацією природних систем [1].

На цій конференції було прийнято «Декларацію про охорону навколишнього середовища», в якій зокрема формулювалися п'ять принципів екорозвитку:

1. Людина має право на сприятливі умови життя у навколишньому середовищі.

2. Природні ресурси Землі і особливо репрезентативні зразки природних екосистем мають бути збереженими на благо теперішнього та майбутнього поколінь.

3. Повинна підтримуватися здатність Землі відтворювати життєво необхідні ресурси.

4. Людина несе особливу відповідальність за збереження і розумне управління продуктами живої природи і її середовища, що має бути покладено в основу планування економічного розвитку.

5. Непоправні ресурси Землі повинні використовуватися таким чином, щоб забезпечити їх захист від вичерпання в майбутньому.

У тому ж 1972 р. з'являється відома доповідь Римському клубові «Межі зростання». Її автори Д. Мідоуз, Д. Мідоуз та Й. Рандерс за допомогою комп'ютерної моделі World3 провели дослідження довгострокових наслідків глобальної тенденції зростання населення, промислового і сільськогосподарського виробництва, споживання природних ресурсів та забруднення довкілля. В підсумку робився висновок, що зростання населення і виробництва взаємно прискорюють одне одного, надають йому експоненціальний характер, виводять із стану рівноваги всю глобальну систему, результатом чого буде екологічний колапс. Вихід з такої ситуації автори доповіді пов'язували зі станом «глобальної рівноваги» [2].

Як зазначають Д. Мідоуз, Д. Мідоуз та Й. Рандерс, з технічної і економічної точок зору шанси на майбутнє має суспільство, здатне зберігати стійкість за рахунок розумного обмеження використання своїх внутрішніх ресурсів. Перехід до нього потребує ретельно зваженого поєднання довгострокових і короткострокових завдань, акценту на самодостатність, справедливість і якість життя, а не на кількісне зростання промислового виробництва.

Матеріали і методи. Концепція стійкого розвитку може бути прояснена за допомогою двох основних ознак: антропоцентричного і біосфероцентричного. Перший вказує на виживання людства (країни) і здатність (можливість) його подальшого безперервного (стійкого), безперервно довгого розвитку; другий пов'язаний із збереженням біосфери як природної основи всього життя на Землі, її стійкості на тлі еволюції, з тим, щоб подальший розвиток людства не відбувався в екофобной формі. У такому ключі поняття стійкого розвитку може бути визначене як форма соціоприродного розвитку, яка забезпечує виживання і безперервний прогрес суспільства і не руйнує природне довкілля. Реалізація стратегії стійкого людського розвитку передбачає досягнення низки цілей та завдань, серед яких можна виділити три рівні: генеральна мета – збереження людської цивілізації та її прогресивний розвиток; забезпечувальні цілі – збереження умов, в яких може існувати і розвиватися людство; підтримувальні цілі – збереження біосфери та локальних екосистем, які підтримують умови існування людства.

Результати. Отже, екобезпечний розвиток представлений різноманітними моделями та концепціям (концепції «меж зростання», «органічного зростання», «стійкого (сталого) розвитку», «зеленої економіки»), метою яких є пошук гармонії у відносинах між суспільством та природою, баланс між потребами соціально-економічного розвитку та збереженням природних ресурсів, що передбачає обмеження їх споживання, відповідальне ставлення до стану довкілля, пошук нових технологій, які мінімізують шкідливий вплив на природне середовище. Провідною ознакою сьогоднішнього світу, що найбільш виразно характеризує його становище, є докорінні трансформації. Рушійною силою цих трансформацій узагальнено можна визначити досягнення певної граничної межі у накопиченні кількісних змін у світі за чим має відбутися формування якісно нових світових реалій.

Висновки. Трансформаційне суспільство може бути середовищем екобезпечного розвитку лише за умов, що цей розвиток буде сталим. У сучасній управлінській науці під безпекою розуміють стан, за якого з достатньою вірогідністю виключено вияви небезпеки. Під небезпекою розуміють процеси,

явища, властивості предметів, об'єкти, що здатні у певних умовах завдавати шкоди, тобто будь-які явища, що загрожують життю та здоров'ю людини. Держава і представники громадянського суспільства покликані встановити систему законів, прав і відповідальності, розробити комплекс механізмів, імплементованих у ринкові і жорстко контролювати виконання затверджених вимог.

Література.

[1] T. A. Akimova, V. V. Khaskin, «Osnovy ekorazvitiya: uchebnoe posobie», Moscow: Russian academy of economy, 1994.

[2] D. Mydows, D. Mydows, Y. Runders, «Za predelami dopustymogo: globalnaya katastrofa ili stabilnoe budushee?», Novaya postindustrialnaya volna na Zapade: Antologiya, Moscow: Academia, 1999, pp. 572 – 595.

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД СТІЙКОГО РОЗВИТКУ ВИНОГРАДАРСЬКО-ВИНОРОБНИХ ЛАНДШАФТІВ

Петліна Д. В.[1]

daryna.petlina@gmail.com

Вступ. На сучасному етапі у світі особливої актуальності набуває питання розробки та взаємоузгодження індикаторів сталого розвитку для систем різного масштабного рівня: глобального, регіонального, національного, локального, галузевого (включно окремих підприємств), окремих населених пунктів та ландшафтів [1; 2].

Площа виноградарсько-виноробних ландшафтів у світі в 2016 році становила 7,6 млн га [3], а прибуток виноробної галузі – 102,9 млрд доларів США [3] з одночасним стрімким зростанням сектору винного туризму в процесі інтеграційної взаємодії туристичної та виноградарсько-виноробної галузей. Стійкий розвиток виноградарсько-виноробних регіонів вимагає втілення нових виноградарсько-виноробних технологій, дружніх до навколишнього середовища (екологічний фактор), що відповідають потребам суспільства в цілому (соціальний фактор) та економічно обгрунтованих (економічний фактор).

Матеріали і методи. Методом порівняльного аналізу досліджено стратегічні програми стійкого розвитку виноградарсько-виноробної галузі США (Каліфорнія), Нової Зеландії та Австралії. Кожна з програм включає набір областей, в межах яких здійснюється оцінка

[1] Аспірант, кафедра географії України, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

стійкого розвитку: виноградарство, управління якістю грунтів та повітря, управління водними ресурсами винограднику та виноробного підприємства, боротьба із шкідниками, управління екосистемою, збереження біорозмаїття, енергоефективність, утилізація відходів виробництва, якість вина, управління людськими ресурсами, економічна стійкість та соціальні відносини [4;5;6].

У кожній із зазначених областей розроблено системи індикаторів сталого розвитку виноградарсько-виноробгого ландшафту (до 227 індикаторів). Індикатор сталого розвитку виноградарсько-виноробгого ландшафту – це показник, який дозволяє охарактеризувати стан або зміни економічної, соціально-культурної та екологічної складової виноградарсько-виноробгого ландшафту та забезпечити кількісний вимір стійкого розвитку.

Дані системи використовуються для сприяння контролю за досягненням цілей стійкого розвитку виноградарсько-виноробгого ландшафту, управління даним процесом, використовуватися в процесі оцінки ефективності виробничих технологій або комплексної оцінки сталого розвитку території.

Результати. Визначено основні спільні риси вищезазначених стратегічних програми стійкого розвитку виноградарсько-виноробної галузі: збільшення загальної стійкості виноградарсько-виноробної галузі; сприяння регіональному економічному та соціальному розвитку; підвищення якості винограду, рентабельності виробників; удосконалення виноградників, збереження та раціональне використання земельних та водних ресурсів; зменшення потенційного негативного впливу на навколишнє середовище; оптимізація виробництва; управління ресурсами.

Таким чином, проаналізовані програми є: активними системами управління, які допомагають виноградарям виробляти якісне вино використовуючи екологічно відповідальні та економічно вигідні методи; платформою для передачі знань та трансферу новітніх технологій.

У межах концепції стійкого розвитку розроблено схему структурної організації виноградарсько-виноробного ландшафту (з урахуванням територіальної, компонентної, виробничо-функціональної, управлінської складових). Введено поняття індикатора сталого розвитку виноградарсько-виноробгого ландшафту, як показника що дозволяє охарактеризувати стан або зміни економічної, соціально-культурної та екологічної складової виноградарсько-виноробгого ландшафту.

Висновки. Розвиток нових ринків вина, збільшення об'ємів винного експорту призводить до збільшення навантаження на існуючі та створення нових площ виноградарсько-виноробних ландшафтів. Така тенденція зумовлює необхідність збереження виноградарсько-виноробних ландшафтів

та втілення нових технологій їх експлуатації на засадах сталого розвитку. Існуючі практики засвідчили активний процес аплікації принципів сталого розвитку у виноградарсько – виноробну галузь у різних регіонах світу (виноробних країнах «нового світу»). Одночасно у порядку денному постає питання уніфікації підходів та критеріїв оцінки ступеню сталості та, як похідна, створення єдиної міжнародної системи індикаторів сталого розвитку у виноградарсько-виноробній галузі, з фокусом на стійкість виноградарсько-виноробного ландшафту. Така система повинна мати багаторівневу структуру – одночасно включати глобальний, регіональний, національного, локального рівень.

Література.

[1] Мекуш Г. Е. Подходы к разработке индикаторов устойчивого развития на региональном уровне // География и природные ресурсы. – 2006. – № 1. – С. 18 – 23.

[2] Тарасова Н. П. Индексы и индикаторы устойчивого развития / Н. П. Тарасова, Е. Б. Кручинина // Устойчивое развитие: природа – общество – человек : материалы междунар. конф. – М., 2006. – Т. 1. – С. 127 – 144 ; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ustoichivo.ru/i/docs/18/tarasova.pdf (10.06.17)

[3] The Statistics Portal. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:https://www.statista.com/statistics/240635/total-vineyard-areas-worldwide-and-in-europe/ (15.10.17)

[4] CSWA (2009) California Wine Community: Sustainability Report. (California Sustainable Winegrowing Alliance, Wine Institute, California Association of Winegrape Growers, San Francisco). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.sustainablewinegrowing.org/2009sustainabilityreport.php (01.10.17)

[5] New Zealand Wine official website. NZW Sustainability Report 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.nzwine.com/media/4188/nzw-sustainability-report-2016.pdf (01.10.17)

[6] McLaren Vale Grape Wine and Tourism Association (MVGWTA). The Sustainable Australia Winegrowing (SAW) program. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://mclarenvale.info/images/uploads/48-saw_results_book_16_17_final_web_(002).pdf (01.10.17)

ОСОБИСТІСНІ ЦІННОСТІ Й СУБ'ЄКТИВНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ: КРОСКУЛЬТУРНІ СПІВВІДНОШЕННЯ

Романюк Л. В.[1]*, Сурков П. Д.*[2]

pavlo.surkov@gmail.com

Проблема, яка в різних культурах порівнює цінності по відношенню до благополуччя мало досліджена. У доступній літературі припускається, що одні цінності роблять позитивний внесок у благополуччя, у той час як інші – менш сприятливі для благополуччя. Наприклад, мало місце виявлення відмінності «здорових» і «нездорових» цінностей залежно від їх позитивного і негативного впливу на благополуччя. Цінності самостійності (наприклад, автономність, самостійність), доброзичливості (наприклад, відповідальність), досягнень, стимуляції та універсалізму (наприклад, самосвідомість, особистісний ріст) вважаються «здоровими», тому що знаходяться в прямій залежності від благополуччя [1]. До «нездорових» цінностей, які негативно впливають на благополуччя, віднесли психологічні ефекти в результаті становлення цінностей традицій, безпеки і влади.

На підставі теорій і досліджень, а також цілей щодо співвідношення цінностей і благополуччя, ми очікували, що «здорові» цінності самостійності, доброзичливості, універсалізму, стимуляції і досягнення позитивно корелюють з благополуччям, у той час як «нездорові» цінності конформності, безпеки, влади і традицій співвідносяться негативно із суб'єктивним благополуччям.

Шукаючи відповідь на питання як цінності пов'язані з задоволеністю життям у македонських та українських вибірках очікувалося, що всі дев'ять компонентів моделі цінностей будуть пов'язані з задоволеністю життям. Щоб перевірити це припущення, проводилися дві серії лінійної регресії окремо в кожній групі. Коефіцієнти регресійної моделі презентовані в таблиці 1. Як видно з даної таблиці тільки конформність та традиції виявилися значущо пов'язані з задоволеністю життям і то тільки для македонської групи.

Ці результати відповідають нашими очікуваннями про те, що «нездорові» цінності негативно співвідносяться з суб'єктивним благополуччям, хоча це співвідношення було значущим тільки для македонської частини вибірки [2].

Крім того, тут презентовано лінійні кореляції (Pearson) дев'яти цінностей і задоволеності життям. Знову ж таки, значущі відношення з'явилися тільки в македонської частини вибірки, де влада була позитивно пов'язана з задоволеністю життям, у тоий час такі цінності як безпека, конформність,

---

[1]Доктор психологічних наук, доцент, зав. кафедри психології Львівського ДУВС

[2]Аспірант університету банківської справи НБУ

доброзичливість, універсалізм і традиція виявилися значуще негативно пов'язані з задоволеністю життям. Ніякого значущого зв'язку для українських груп не виникло. Дані результати частково підтверджують наші очікування щодо взаємовідношень «здорових» і «нездорових» цінностей і суб'єктивного благополуччя.

Таблиця 1. Коефіцієнти регресійній моделі цінностей і суб'єктивного благополуччя досліджуваних македонської та української вибірки

	Македонці $n = 234$		Українці $n = 230$	
Ціннісні предиктори	β	t-value	β	t-value
Самостійність	.002	.030 n.s	−.029	−.325 n.s
Стимуляція	−.094	−1.34 n.s	−.054	−.635 n.s.
Досягнення	−.390	−.494 n.s	−.006	−.059 n.s.
Влада	.037	.523 n.s	.077	.805 n.s.
Безпека	.056	.706 n.s	−.137	−1.79 n.s.
Конформність	−.255	-2.98^{***}	−.040	−.526 n.s.
Доброзичливість	−.130	−1.75 n.s	.112	1.35 n.s.
Універсалізм	−.047	−.624 n.s	.077	1.01 n.s.
Традиції	−.174	-2.27^{*}	−.074	−.935 n.s.

Умовні позначення: $^{*}p < .01$, $^{***}p < .001$, n.s. = не значущий

Таким чином, дослідженння, спрямоване на вивчення відмінностей у цінностях та їх зв'язках із задоволеністю життям у македонських та українських студентів підтвердило наші гіпотези й очікування. Відмінність між особистісними цінностями за культурами була знайдена, а саме українці оцінили вище практично усі цінності, ніж їх македонські однолітки.

Література.

[1] Jensen, J. P. & Bergin, A. E. Mental Health Values of Professional Therapists: a National Interdisciplinary Survey. Professional Psychology: Research and Practice, 19, 1988. – P. 290 – 297.

[2] Romanyuk L., Surkov P. Values' becoming as criterions of personal well-being: The cross-cultural study / Presented in session: The European project and European values: convergence or divergence? // https://www.europeansocialsurvey.org/docs/about/conference/ROMANYUK_SURKOV_Values-well-being-ESS.pdf

ЕКОЛОГІЯ ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ: КОНТЕКСТНІ ВИМІРИ

Ставицький Г. А.[1]

stavytskyigennadii@gmail.com

Вступ. Насьогодні поняття «екологія» й «екологічність» у переважної більшості людей асоціюється зі здоровим природнім середовищем проживання та охоронними засобами, спрямованими на його збереження. Однак, значний вплив на фізичне здоров'я та психофізіологічний стан людей здійснюють і умови їх соціального життя та психологічної взаємодії. Тому, в контексті проблеми сталого (власне системно-стабільного й, разом з тим, динамічно-прогресивного) людського розвитку суттєвого значення набуває аналіз контекстних вимірів екологічності людської життєдіяльності. Окремі аспекти такого теоретичного аналізу (в рамках визначеного об'єму тез) ми подаємо нижче.

Матеріали і методи. При викладі основних результатів теоретичного дослідження ми базувалися на матеріалах представлених, передусім, у таких наукових галузях вивчення означеної проблеми як «Екологія», «Ергономіка» та «Психологія». Наш аналіз базувався на таких методах дослідження як аналіз, порівняння та узагальнення наукових джерел з проблеми дослідження; спостереження та контент-аналіз.

Результати. Розпочати аналіз вказаної вище проблеми доцільно, на наш погляд, з розгляду поняття «Екологічна психологія», яка поєднує в собі системний міждисциплінарний підхід до розуміння контекстів розвитку людини між «Екологією», «Ергономікою» та «Психологією». В рамках «Екологічної психології» комплексно вивчаються психологічні проблеми взаємодії людини з матеріальним предметно-природним середовищем в конкретних умовах її життєдіяльності [1]. Це відносно нова галузь знань, яка бурхливо розвивається останнім часом. Особливо актуальними стають такі дослідження у зв'язку з глобальним погіршенням екологічної ситуації, загостренням суперечностей між людиною та штучно створеним нею середовищем і природою, які дедалі більше набувають антагоністичного характеру [2]. Розкриття глибинних взаємозв'язків між матеріальним середовищем, його психічним відображенням та поведінкою людини – необхідна умова формування екологічної свідомості сучасної людини, розвитку у неї здатності оцінювати свої дії та дії інших людей не лише за ефектом їх впливу на довкілля, а й на власне здоров'я, комфортне чи дискомфортне психофізіологічне та соціальне функціонування, на існування людства загалом.

[1]Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Розв'язанню численних практичних завдань екологічної психології сприяють теоретичні та практичні пошуки нових екотехнологій, які б забезпечували сумісну контекстно-позитивну взаємодію, спрямовану на особистісну самореалізацію й інтеграцію людини в природнє та соціальне середовище без критично-негативного взаємного впливу.

Одним з напрямів забезпечення такої взаємодії є сучасні напрацювання «ергономіки», які використовуються під час проектування різних засобів виробництва: промислової, сільськогосподарської, комп'ютерної, військової та медичної техніки; дизайну одягу, інтер'єру офісних та житлових приміщень, об'єктів малих архітектурних форм та ін. [3].

Важливим контекстом проведеного нами теоретичного аналізу є, передусім, психологічний, базований на дослідженні психологічних підходів до розуміння екологічності, цілісності та динамічної сталості людського розвитку. Він висвітлює такий напрям і, одночасно, метод його забезпечення як «екофасилітація» (короткотермінова психологічна допомога), власне процес управління відкритою динамічною системою особистості з метою підтримання її в стані саморозвитку.

Екофасілітативний підхід є, порівняно, новим напрямком забезпечення сталого екологічного розвитку особистості, який в Україні був обґрунтований і впроваджений у практику психологічної допомоги і, в подальшому, самодопомоги П. В. Лушиним та представниками його наукової школи [4]. Зокрема, В. А. Бричник вказує, що психологічна допомога набуває ознак екологічності, коли фахівець ефективний не тому, що перевершує в чомусь людину, яка звернулася за допомогою, а тому, що довіряє інтуїтивному прагненню будь-якої особистості до пошуків внутрішніх ресурсів і готовий щиро співпрацювати з нею в цьому питанні.

А. Полтавець зазначає, що згідно з методом екопсихологічної фасилітації, пацієнт володіє більш широким спектром бачення проблемної ситуації, ніж лікар. Разом,вони складають єдину екосистему базовану на толерантності та врахуванні думок і пацієнта, і психотерапевта, в рамках яких культивуються взаєморозуміння і взаємодія, що ведуть до позитивних особистісних змін. Метод екологічної фасилітації дозволяє успішно вирішувати різноманітні завдання не тільки в області психотерапії, а й у сферах соціальної психології, педагогіки, бізнесу [5].

В цьому контексті ми повинні розуміти, що екологічність психологічної допомоги (чи скоріше взаємодії) може включати і конфліктні трансакції, оскільки саме виникнення суперечностей та їх успішне розв'язання забезпечують динаміку сталого особистісного розвитку.

Висновки. Отже, середовище існування людини є достатньо мінливим як у фізичному, так і в соціальному плані. Разом з тим, воно може проектуватися та плануватися з урахуванням перспектив розвитку особистості, гуманізації й гармонізації її взаємодії з іншими людьми й довкіллям на основі сучасних екотехнологій, які все ширше впроваджуються в технологічні, інформаційні та культурологічні процеси глобалізованого суспільного розвитку.

Література.

[1] Льовочкіна А. М. Екологічна психологія. Навчальний посібник / А. М. Льовочкіна. – К. : «Міленіум», 2003. – 120 с.

[2] http://pidruchniki.com/1414011337298/psihologiya/ekologichna_psihologiya

[3] Чепа М.-Л. А. Ергономіка / Енциклопедія сучасної України. Том 9.Е-Ж. – К.: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2009.

[4] Лушин П. В. Вступ до психологічної допомоги: екофасилітативний підхід: Проблемно-тематичний курс підвищення кваліфікації для фахівців соціономічних професій (типу «людина – людина») очно-дистанційної форми навчання в системі післядипломної педагогічної освіти (150 год.) / П. В. Лушин, Я. В. Сухенко. – К., 2017. – 66 с.

[5] http://poltavtsev.com/faq/chto-takoe-ekofacilitaciya/

Список учасників

Avramchuk A. S., 72

Chekhun V. F., 117
Chumachenko V. A., 117

Harahuts Yu. I., 117

Kutsevol N. V., 117

Naumenko A. P., 117

Pohribna N. V., 70

Salayev K., 72
Shton I. O., 117
Sishko E. D., 117

Telegeev G. D., 117

Vikulova A. O., 72

Іванюк В. Е., 181
Балицька М. В., 20
Белава В. Н., 138
Бодікова Ю. М., 23
Бондар Д. К., 109
Бондаренко М. М., 25
Борщенко Т. І., 178
Бугера О. І., 123, 135
Білецька Т. Ф., 13
Валлє В., 15
Василенко Д. О., 112
Верьовкін Г. К., 159
Войтенко Б. С., 115
Воловенко Ю. М., 147, 155
Говорунов О. Г., 28
Голубенко А. В., 138
Гресько В. В., 31
Гречка С. О., 33
Григорук В. І., 112
Гудзь Г. О., 118
Данильченко О. Ю., 14
Дербеньова Я. В., 35
Ерастов В. І., 163
Желізко О. О., 38
Жилінська О. І., 11
Запорожець О. А., 123, 155
Карасьова Н. В., 61
Кеда Т. Є., 155
Кліщевська М. Є., 40
Коноваленко А. С., 121
Кравченко Т. В., 47
Кравчук П. О., 112
Кримченко Р. Є., 123
Крихівська Л. В., 42
Кудрявська Н. В., 44
Кузнецова Г. М., 147
Кузнецова Ю. В., 63
Ларін Д. І., 183
Линник Р. П., 123
Магомедова А. М., 47
Магула С. Ю., 157
Макеєв А. С., 155
Максимов М. С., 50

Маринич О. В., 125, 159
Маслюківська А. О., 127
Михальська О. Л., 55
Мороз Є. О., 129
Мороз Я. В., 132
Мєдвєдкова Н. С., 52
Мілохов Д. С., 147, 155
Мілюкова Н. О., 57
Нетребчук А. П., 135
Образцова А., 13
Овсянникова Я. О., 59
Онисенко Т. С., 47, 61
Панюта О. О., 153
Пасячнік О. Є., 157
Пащук Л. В., 63
Петліна Д. В., 188
Петренко І. І., 165
Пивоваренко В. Г., 123, 135
Плоскіна Т. В., 66
Плющ Д. С., 68
Пожарська А.-О. Ю., 168
Попов Г. В., 185
Ревуцька А. З., 138
Рибальченко В. К., 147
Романюк Л. В., 191
Рябчич Я. Є., 140
Савченко В. В., 142
Сахарук І. С., 75
Сидоренко В. С., 112
Смирнова О. В., 144
Снеткова А. В., 79
Соболєва М. В., 81
Соболєвський Я. А., 170
Соляник М. Л., 84
Ставицький Г. А., 193
Страхонюк Н. О., 87
Стрекаль О. О., 89
Сурков П. Д., 191
Таран Н. Ю., 138
Тихонюк О. І., 147
Толстанова Г. М., 17
Фітісова А. В., 93
Харламова Г. О., 12
Харіна О. О., 95
Хемій А. С., 98
Хиля О. В., 147, 155
Цибульник М. О., 101
Чайковська В. С., 172
Чорний А. В., 149
Чуєв О. С., 151
Шабликіна О. В., 121, 142
Шевченко К. Є., 153
Шемеген Р. В., 155
Шестак Я. В., 172
Щебет Э. И., 104
Ювженко Н. М., 175
Юхименко В. М., 107
Явич М., 16

Збірник матеріалів конференції

Об'єднані наукою: перспективи міждисциплінарних проектів

ВПЦ «Київський університет»
2017